PUBLII

TERENTII

AFRI

COMOEDIÆ.

BIRMINGHAMIAE:
Typis JOHANNIS BASKERVILLE.
MDCCLXXII.

166 b 15

PUBLII

TERENTII

AFRI

COMOEDIAE.

BIRMINGHAM:
JOHANNIS BASKERVILLE.
MDCCLXXII.

P. TERENTII

ANDRIA

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS M. FULVIO ET M. GLABRIONE ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERUNT L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS PARIBUS, DEXTRIS ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRÆCA. EDITA M. MARCELLO, C. SULPICIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGUS.
SIMO, *ſenex.*
SOSIA, *ſervus.*
DAVUS, *ſervus.*
MYSIS, *ancilla.*
PAMPHILUS, *adoleſcens.*
CHARINUS *adoleſcens.*
BYRRHIA, *ſervus.*
LESBIA, *obſtetrix.*
GLYCERIUM, alias PASIBULA, *Chremetis filia.*
CHREMES, *ſenex.*
CRITO, *hoſpes.*
DROMO, *ſervus.*

Perſonæ mutæ.

SERVI Simonis *opſonia portantes.*
ARCHILIS, *ancilla.*

ANDRIÆ

ARGUMENTUM,

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

SORORE M falso creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
Gravidaque facta, dat fidem, uxorem sibi
Fore hanc: nam aliam pater ei desponderat
Gnatam Chremetis: atque ut amorem comperit,
Simulat futuras nuptias; cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Davi suasu non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, recusat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium insperato agnitam
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino conjugem.

P. TERENTII
ANDRIA.

PROLOGUS.

POETA cum primum animum ad ſcribendum
appulit,
Id ſibi negoti credidit ſolum dari,
Populo ut placerent, quas feciſſet fabulas.
Verum aliter evenire multo intelligit.
Nam in prologis ſcribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, ſed qui malevoli
Veteris poetæ maledictis reſpondeat. (vortite.
Nunc, quam rem vitio dent, quæſo, animum ad-
Menander fecit Andriam et Perinthiam.
Qui utramvis recte norit, ambas noverit.
Non ita diſſimili ſunt argumento: ſed tamen
Diſſimili oratione ſunt factæ ac ſtylo.
Quæ convenere, in Andriam ex Perinthia
Fatetur tranſtuliſſe, atque uſum pro ſuis.
Id iſti vituperant factum: atque in eo diſputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intelligendo, ut nihil intelligant:
Qui cum hunc accuſant, Nævium, Plautum, Ennium
Accuſant: quos hic noſter auctores habet:
Quorum æmulari exoptat negligentiam
Potius, quam iſtorum obſcuram diligentiam.
Dehinc ut quieſcant porro, moneo, et deſinant
Maledicere, malefacta ne noſcant ſua.
Favete, adeſte æquo animo, et rem cognoſcite;
Ut pernoſcatis, ecquid ſpei ſit relliquum,
Poſthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ ſint vobis prius.

ACTUS I. SCENA I.

SIMO, SOSIA.

VOS istæc intro auferte: abite. Sosia,
Adesdum: paucis te volo. *SO.* Dictum puta:
Nempe ut curentur recte hæc. *SI.* Imo aliud. *SO.*
Quid est,
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
SI. Nihil istac opus est arte ad hanc rem, quam paro:
Sed iis, quas semper in te intellexi sitas,
Fide et taciturnitate. *SO.* Exspecto quid velis.
SI. Ego postquam te emi, a parvulo, ut semper tibi
Apud me justa et clemens fuerit servitus,
Scis: feci, e servo ut esses libertus mihi,
Propterea quod serviebas liberaliter.
Quod habui summum pretium, persolvi tibi.
SO. In memoria habeo. *SI.* Haud muto factum. *SO.*
Gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo: et,
Id gratum fuisse advorsum te, habeo gratiam.
Sed mi hoc molestum est: nam istæc commemoratio
Quasi exprobratio est immemoris beneficii.
Quin tu uno verbo dic, quid est quod me velis.
SI. Ita faciam. Hoc primum in hac re prædico tibi,
Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.
SO. Cur simulas igitur? *SI.* Rem omnem a principio audies:
Eo pacto et gnati vitam, et consilium meum
Cognosces, et quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,
Liberius vivendi fuit potestas. Nam antea
Qui scire posses, aut ingenium noscere,
Dum ætas, metus, magister prohibebant? *SO.* Ita est.
SI. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,

Ut

Ut animum ad aliquod ſtudium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philoſophos;
Horum ille nihil egregie præter cætera
Studebat, et tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. *SO.* Non injuria: nam id arbitror
Adprime in vita eſſe utile, ut ne quid nimis.
SI. Sic vita erat: facile omnes perferre ac pati:
Cum quibus erat cunque una, his ſeſe dedere,
Eorum obſequi ſtudiis: advorſus nemini;
Nunquam præponens ſe aliis. Ita facillime
Sine invidia laudem invenias, et amicos pares.
SO. Sapienter vitam inſtituit: namque hoc tempore
Obſequium amicos, veritas odium parit.
SI. Interea mulier quædam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huc viciniæ,
Inopia et cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma, atque ætate integra.
SO. Hei vereor, ne quid Andria apportet mali.
SI. Primum hæc pudice vitam, parce ac duriter
Agebat, lana ac tela victum quæritans.
Sed poſtquam amans acceſſit, pretium pollicens,
Unus et item alter; ita ut ingenium eſt omnium
Hominum a labore proclive ad lubidinem;
Accepit conditionem: dein quæſtum occipit.
Qui tum illam amabant, forte, ita ut fit, filium
Perduxere illuc ſecum, ut una eſſet, meum.
Egomet continuo mecum: certe captus eſt:
Habet. Obſervabam mane illorum ſervulos
Venientes, aut abeuntes: rogitabam, heus puer,
Dic ſodes, quis heri Chryſidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. *SO.* Teneo. *SI.* Phædrum, aut Cliniam
Dicebant, aut Niceratum: nam hi tres tum ſimul
Amabant. Eho, quid Pamphilus? Quid? ſymbolam
Dedit, cœnavit. Gaudebam. Item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum

Quidquam attinere. Enimvero ſpectatum ſatis
Putabam, et magnum exemplum continentiæ.
Nam qui cum ingeniis conflictatur ejuſmodi,
Neque commovetur animus in ea re tamen,
Scias poſſe habere jam ipſum ſuæ vitæ modum.
Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, et laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus eſt? hac fama impulſus Chremes
Ultro ad me venit, unicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio uxorem ut daret.
Placuit; deſpondi: hic nuptiis dictus eſt dies.
S O. Quid obſtat, cur non veræ fiant? *S I.* Audies,
Fere in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt,
Chryſis vicina hæc moritur. *S O.* O factum bene!
Beaſti: metui a Chryſide. *S I.* Ibi tum filius
Cum illis, qui amabant Chryſidem, una aderat frequens:
Curabat una funus: triſtis interim,
Nonnunquam conlacrumabat. Placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hic, parvæ conſuetudinis
Cauſa, mortem hujus tam fert familiariter:
Quid ſi ipſe amaſſet? Quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam eſſe omnia humani ingeni
Manſuetique animi officia. Quid multis moror?
Egomet quoque ejus cauſa in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. *S O.* Hem, quid eſt?
S I. Scies.
Effertur. Imus. Interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, forte unam aſpicio adoleſcentulam,
Forma. *S O.* Bona fortaſſe. *S I.* Et voltu, Soſia,
Adeo modeſto, adeo venuſto, ut nihil ſupra.
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Viſa eſt, et quia erat forma præter cæteras
Honeſta et liberali; accedo ad pediſequas:
Quæ ſit, rogo. Sororem eſſe aiunt Chryſidis.

Percuſſit

Percuſſit illico animum. At at, hoc illud eſt,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa eſt miſericordia.
SO. Quam timeo quorſum evadas. *SI.* Funus interim
Procedit: ſequimur: ad ſepulcrum venimus.
In ignem impoſita eſt. Fletur. Interea hæc ſoror,
Quam dixi, ad flammam acceſſit imprudentius,
Satis cum periclo. Ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene diſſimulatum amorem et celatum indicat.
Accurrit: mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, ut conſuetum facile amorem cerneres,
Rejecit ſe in eum, flens, quam familiariter.
SO. Quid ais? *SI.* Redeo inde iratus, atque ægre ferens.
Nec ſatis ad objurgandum cauſæ. Diceret,
Quid feci? Quid commerui aut peccavi, pater?
Quæ ſeſe voluit in ignem injicere, prohibui,
Servavi. Honeſta oratio eſt. *SO.* Recte putas:
Nam ſi illum objurges, vitæ qui auxilium tulit;
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
SI. Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans,
Indignum facinus, comperiſſe Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illud ſedulo
Negare factum. Ille inſtat factum. Denique
Ita tum diſcedo ab illo, ut qui ſe filiam
Neget daturum. *SO.* Non tu ibi gnatum? *SI.* Ne hæc quidem
Satis vehemens cauſa ad objurgandum. *SO.* Qui cedo?
SI. Tute ipſe his rebus finem præſcripſti, pater.
Prope adeſt, cum alieno more vivendum eſt mihi:
Sine nunc meo me vivere interea modo.
SO. Quis igitur relictus eſt objurgandi locus?
SI. Si propter amorem uxorem nolit ducere,

Ea

Ea primum ab illo animadvertenda injuria eſt.
Et nunc id operam do, ut per falſas nuptias
Vera objurgandi cauſa ſit, ſi deneget.
Simul, ſceleratus Davus ſi quid conſilî
Habet, ut conſumat nunc, cum nihil obſint doli.
Quem ego credo manibus pedibuſque obnixe omnia
Facturum: magis id adeo, mihi ut incommodet,
Quam ut obſequatur gnato. *S O.* Quapropter?
S I. Rogas?
Mala mens, malus animus. Quem quidem ego ſi ſenſero.
Sed quid opus eſt verbis? Sin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nihil ſit moræ; reſtat Chremes,
Qui mihi exorandus eſt, et ſpero confore.
Nunc tuum eſt officium, has bene ut adſimules nuptias:
Perterrefacias Davum; obſerves filium,
Quid agat, quid cum illo conſilii captet. *S O.* Sat eſt:
Curabo: eamus jam nunc intro. *S I.* I præ, ſequar.
Non dubium eſt, quin uxorem nolit filius:
Ita Davum modo timere ſenſi, ubi nuptias
Futuras eſſe audivit. Sed ipſe exit foras.

ACTUS I. SCENA II.

DAVUS, SIMO.

MIRABAR, hoc ſi ſic abiret: et heri ſemper lenitas,
Verebar, quorſum evaderet.
Qui, poſtquam audierat non datum iri filio uxorem ſuo,
Nunquam cuiquam noſtrum verbum fecit, neque id ægre tulit.
S I. At nunc faciet; neque, ut opinor, ſine tuo magno malo. *DA.*

DA. Id voluit, nos ſic nec opinantes duci falſo gaudio,
Sperantes jam amoto metu, interea oſcitantes opprimi,
Ut ne eſſet ſpatium cogitandi ad diſturbandas nuptias:
Aſtute! *SI.* Carnufex quæ loquitur! *DA.* Herus eſt, neque prævideram.
SI. Dave. *DA.* Hem, quid eſt? *SI.* Ehodum, ad me. *DA.* Quid hic volt? *SI.* Quid ais? *DA.* Qua de re? *SI.* Rogas?
Meum gnatum rumor eſt amare. *DA.* Id populus curat ſcilicet.
SI. Hoccine agis, an non? *DA.* Ego vero iſtuc. *SI.* Sed, nunc ea me exquirere,
Iniqui patris eſt. Nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet.
Dum tempus ad eam rem tulit, ſivi animum ut expleret ſuum:
Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores poſtulat.
Dehinc poſtulo, ſive æquum eſt, te oro, Dave, ut redeat jam in viam.
DA. Hoc quid ſit? *SI.* Omnes qui amant, graviter ſibi dari uxorem ferunt.
DA. Ita aiunt. *SI.* Tum ſi quis magiſtrum cepit ad eam rem improbum,
Ipſum animum ægrotum ad deteriorem partem plerumque applicat.
DA. Non hercle intelligo. *SI.* Non? Hem! *DA.* Non: Davus ſum, non Oedipus.
SI. Nempe ergo aperte vis, quæ reſtant, me loqui? *DA.* Sane quidem.
SI. Si ſenſero hodie, quidquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quo fiant minus,
Aut velle in ea re oſtendi, quam ſis callidus;

Verberibus

Verberibus cæſum te in piſtrinum, Dave, dedam
uſque ad necem;
Ea lege atque omine, ut, ſi te inde exemerim, ego pro
te molam.
Quid, hoc intellextin'? an nondum etiam ne hoc
quidem? *DA.* Imo callide:
Ita aperte ipſam rem modo locutus, nihil circuitione
uſus es.
SI. Ubivis facilius paſſus ſim, quam in hac re,
me deludier.
DA. Bona verba quæſo. *SI.* Irrides? nihil me fallis.
Sed dico tibi,
Ne temere facias; neque tu hoc dicas tibi non præ-
dictum. Cave.

ACTUS I. SCENA III.

DAVUS.

ENIMVERO, Dave, nihil loci eſt ſegnitiæ,
neque ſocordiæ,
Quantum intellexi modo ſenis ſententiam de nuptiis:
Quæ ſi non aſtu providentur, me aut herum peſ-
ſundabunt.
Nec, quid agam, certum eſt; Pamphilumne adju-
tem, an auſcultem ſeni.
Si illum relinquo, ejus vitæ timeo: ſin opitulor, hu-
jus minas;
Cui verba dare difficile eſt. Primum jam de amore
hoc comperit:
Me infenſus ſervat, ne quam faciam nuptiis fallaciam.
Si ſenſerit, perii; aut, ſi libitum fuerit, cauſam
ceperit;
Quo jure quaque injuria, præcipitem in piſtrinum
dabit.

Ad

Ad hæc mala hoc mî accedit etiam: hæc Andria,
Sive iſta uxor, ſive amica eſt, gravida e Pamphilo eſt:
Audireque eorum eſt operæ pretium audaciam:
Nam inceptio eſt amentium, haud amantium:
Quidquid peperiſſet, decreverunt tollere:
Et fingunt quandam inter ſe nunc fallaciam,
Civem Atticam eſſe hanc: Fuit olim quidam ſenex
Mercator: navem is fregit apud Andrum inſulam:
Is obiit mortem. Ibi tum hanc ejectam Chryſidis
Patrem recepiſſe orbam, parvam. Fabulæ.
Mihi quidem hercle non fit veriſimile: atqui ipſis
commentum placet.
Sed Myſis ab ea egreditur. At ego hinc me ad fo-
rum, ut
Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater impru-
dentem opprimat.

ACTUS I. SCENA IV.

MYSIS.

AUDIVI, Archilis, jamdudum: Leſbiam ad-
duci jubes.
Sane pol illa temulenta eſt mulier, et temeraria,
Nec ſatis digna, cui committas primo partu muli-
erem:
Tamen eam adducam. Importunitatem ſpectate
anuiclæ;
Quia compotrix ejus eſt. Dîdate facultatem, obſecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi
locum.
Sed, quidnam Pamphilum exanimatum video? ve-
reor quid fiet.
Opperiar, ut ſciam, numquidnam hæc turba triſti-
tiæ adferat.

ACTUS

ACTUS I. SCENA V.

PAMPHILUS, MYSIS.

HOCCINE eſt humanum factum aut inceptum? hoccine eſt officium patris?
MY. Quid illud eſt?
PA. Proh Deûm atque hominum fidem! quid eſt, ſi hæc non contumelia eſt?
Uxorem decrerat dare ſeſe mihi hodie. Nonne oportuit
Præſciſſe me ante? nonne prius communicatum oportuit?
MY. Miſeram me, quod verbum audio!
PA. Quid Chremes? qui denegarat, ſe commiſſurum mihi
Gnatam ſuam uxorem; id mutavit, quoniam me immutatum videt.
Itane obſtinate operam dat, ut me a Glycerio miſerum abſtrahat?
Quod ſi ſit, pereo funditus.
Adeon' hominem invenuſtum eſſe, aut infelicem quenquam, ut ego ſum?
Proh Deûm atque hominum fidem!
Nullon' ego Chremetis pacto affinitatem effugere potero?
Quot modis contemtus, ſpretus? facta, tranſacta omnia. Hem,
Repudiatus repetor. Quamobrem? niſi ſi id eſt, quod ſuſpicor:
Aliquid monſtri alunt: ea quoniam nemini obtrudi poteſt,
Itur ad me. *MY.* Oratio hæc me miſeram exanimavit metu.
PA. Nam quid ego dicam de patre? ah!

Tantamne

Tantamne rem tam negligenter agere? præteriens modo
Mihi apud forum, uxor tibi ducenda eſt, Pamphile, hodie, inquit: para:
Abi domum. Id mihi viſus eſt dicere, abi cito, et ſuſpende te.
Obſtupui. Cenſen' ullum me verbum potuiſſe proloqui?
Aut ullam cauſam, ineptam ſaltem, falſam, iniquam? obmutui.
Quod ſi ego prius id reſciſſem; quid facerem, ſi quis nunc me roget;
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. Sed nunc primum quid exſequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diverſe trahunt;
Amor, miſericordia hujus, nuptiarum ſolicitatio;
Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo uſque adhuc,
Quæ meo cunque animo libitum eſt, facere: eine ego ut advorſer? hei mihi!
Incertum eſt quid agam. *MY.* Miſera timeo, incertum hoc quorſum accidat.
Sed nunc peropus eſt, aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa advorſum hunc loqui.
Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc vel illuc impellitur.
PA. Quis hic loquitur? Myſis, ſalve. *MY.* O ſalve, Pamphile. *PA.* Quid agit? *MY.* Rogas?
Laborat e dolore: atque ex hoc miſera ſolicita eſt die,
Quia olim in hunc ſunt conſtitutæ nuptiæ. Tum autem hoc timet,
Ne deſeras ſe. *PA.* Hem, egone iſtuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miſeram ſinam?
Quæ mihi ſuum animum atque omnem vitam credidit,

Quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim,
Bene et pudice ejus doctum atque eductum finam
Coactum egestate ingenium immutarier?
Non faciam. *MY.* Haud vereor, si in te solo sit situm:
Sed vim ut queas ferre. *PA.* Adeon' me ignavum putas?
Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor
Commoveat, neque commoneat, ut servem fidem?
MY. Unum hoc scio, meritam esse, ut memor essem sui.
PA. Memor essem? o Mysis, Mysis, etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
De Glycerio. Jam ferme moriens me vocat:
Accessi: vos semotæ: nos soli: incipit:
Mi Pamphile, hujus formam atque ætatem vides:
Nec clam te est, quam illi nunc utræque inutiles
Et ad pudicitiam et ad rem tutandam sient.
Quod ego te per hanc dextram oro, et ingenium tuum,
Per tuam fidem, perque hujus solitudinem
Te obtestor, ne abs te hanc segreges, neu deseras:
Si te in germani fratris dilexi loco,
Sive hæc te solum semper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona nostra hæc tibi committo, et tuæ mando fidei.
Hanc mi in manum dat: mors continuo ipsam occupat.
Accepi: acceptam servabo. *MY.* Ita spero quidem.
PA. Sed cur tu ab illa? *MY.* Obstetricem accerso.
PA. Propera:
Atque audin'? verbum unum cave de nuptiis,
Ne ad morbum hoc etiam. *MY.* Teneo.

ACTUS

ACTUS II. SCENA I.

CHARINUS, BYRRHIA, PAMPHILUS.

QUID ais, Byrrhia? daturne illa Pamphilo hodie nuptum? *BY.* Sic eſt.
CH. Qui ſcis? *BY.* Apud forum modo e Davo Audivi. *CH.* Væ miſero mihi!
Ut animus in ſpe atque in timore uſque antehac attentus fuit,
Ita, poſtquam ademta ſpes eſt, laſſus, cura confectus ſtupet.
BY. Quæſo edepol, Charine, quoniam non poteſt id fieri, quod vis,
Id velis quod poſſit. *CH.* Nihil volo aliud, niſi Philumenam.
BY. Ah, quanto ſatius eſt, te id dare operam,
Qui iſtum amorem ex animo amoveas tuo, quam id loqui,
Quo magis libido fruſtra incendatur tua!
CH. Facile omnes, cum valemus, recta conſilia ægrotis damus.
Tu ſi hic ſis, aliter ſentias. *BY.* Age, age, ut lubet. *CH.* Sed Pamphilum
Video. Omnia experiri certum eſt prius, quam pereo. *BY.* Quid hic agit?
CH. Ipſum hunc orabo: huic ſupplicabo: amorem huic narrabo meum.
Credo, impetrabo, ut aliquot ſaltem nuptiis prodat dies.
Interea fiet aliquid, ſpero. *BY.* Id aliquid nihil eſt. *CH.* Byrrhia,
Quid tibi videtur? adeon' ad eum? *BY.* Quidni? ſi nihil impetres,

Ut te arbitretur ſibi paratum mœchum, ſi illam duxerit.
CH. Abin' hinc in malam rem cum ſuſpicione iſtac, ſcelus.
PA. Charinum video. Salve. *CH.* O ſalve, Pamphile:
Ad te advenio, ſpem, ſalutem, auxilium, conſilium expetens.
PA. Neque pol conſilii locum habeo, neque auxilii copiam.
Sed iſtuc quidnam eſt? *CH.* Hodie uxorem ducis? *PA.* Aiunt. *CH.* Pamphile,
Si id facis, hodie poſtremum me vides. *PA.* Quid ita? *CH.* Hei mihi!
Vereor dicere. Huic, die quæſo, Byrrhia. *BY.* Ego dicam. *PA.* Quid eſt?
BY. Sponſam hic tuam amat. *PA.* Næ iſte haud mecum ſentit. Ehodum dic mihi,
Numquidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine? *CH.* Ah Pamphile,
Nihil. *PA.* Quam vellem! *CH.* Nunc te per amicitiam et per amorem obſecro,
Principio, ut ne ducas. *PA.* Dabo equidem operam. *CH.* Sed ſi id non potes,
Aut tibi nuptiæ hæ ſunt cordi; *PA.* Cordi! *CH.* Saltem aliquot dies
Profer, dum proficiſcor aliquo, ne videam. *PA.* Audi nunc jam:
Ego, Charine, neutiquam officium liberi eſſe hominis puto,
Cum is nil promereat, poſtulare id gratiæ apponi ſibi.
Nuptias effugere ego iſtas malo, quam tu adipiſcier.
CH. Reddidiſti animum. *PA.* Nunc ſi quid potes aut tu, aut hic Byrrhia,
Facite, fingite, invenite, efficite, qui detur tibi:

Ego

Ego id agam, mihi qui ne detur. *CH.* Sat habeo.
PA. Davum optume
Video. Hujus consilio fretus sum. *CH.* At tu hercle haud quidquam mihi,
Nisi ea, quæ nihil opus sunt sciri. Fugin' hinc?
BY. Ego vero ac lubens.

ACTUS II. SCENA II.

DAVUS, CHARINUS, PAMPHILUS.

DI boni, boni quid porto? Sed ubi inveniam Pamphilum;
Ut metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam animum gaudio?
CH. Lætus est, nescio quid. *PA.* Nihil est. Nondum hæc rescivit mala.
DA. Quem ego nunc credo, si jam audierit sibi paratas nuptias,
CH. Audin' tu illum? *DA.* Toto me oppido exanimatum quærere.
Sed ubi quæram? Aut quo nunc primum intendam?
CH. Cessas alloqui?
DA. Abeo. *PA.* Dave ades, resiste. *DA.* Quis homo est, qui me? o Pamphile,
Teipsum quæro. Euge o Charine? ambo opportune: vos volo.
PA. Dave, perii. *DA.* Quin tu hoc audi. *PA.* interii. *DA.* Quid timeas, scio.
CH. Mea quidem hercle certe in dubio vita est. *DA.* Et quid tu, scio.
PA. Nuptiæ mihi. *DA.* Et id scio. *PA.* Hodie. *DA.* Obtundis, tametsi intelligo.
Id paves, ne ducas tu illam: tu autem, ut ducas. *CH.* Rem tenes.

PA. Istuc ipsum. *DA.* Atqui istuc ipsum, nil pericli est me vide.

PA. Obsecro te, quam primum hoc me libera miserum metu. *DA.* Hem,

Libero. Uxorem tibi jam non dat Chremes. *PA.* Qui scis? *DA.* Scio.

Tuus pater modo me prehendit: ait, tibi uxorem dare sese

Hodie: item alia multa, quæ nunc non est narrandi locus.

Continuo ad te properans, percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.

Ubi te non invenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum.

Circumspicio: nusquam. Forte ibi hujus video Byrrhiam:

Rogo: negat vidisse. Mihi molestum. Quid agam, cogito.

Redeunti interea ex ipsa re mi incidit suspicio. Hem,

Paululum opsoni, ipsus tristis, de improviso nuptiæ. Non cohærent. *PA.* Quorsumnam istuc? *DA.* Ego me continuo ad Chremem.

Cum illuc advenio, solitudo ante ostium. Jam id gaudeo.

PA. Recte dicis, perge. *DA.* Maneo. Interea introire neminem

Video, exire neminem, matronam nullam, in ædibus Nil ornati, nil tumulti. Accessi, introspexi. *PA.* Scio.

Magnum signum. *DA.* Num videntur convenire hæc nuptiis?

PA. Non opinor, Dave. *DA.* Opinor narras? non recte accipis.

Certa res est. Etiam puerum inde abiens conveni Chremis,

Olera

Olera et piſciculos minutos ferre obolo in cœnam ſeni.
CH. Liberatus ſum, Dave, hodie tua opera. *DA.* At nullus quidem.
CH. Quid ita? nempe huic prorſus illam non dat. *DA.* Ridiculum caput!
Quaſi neceſſe ſit, ſi huic non dat, te illam uxorem ducere.
Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis. *CH.* Bene mones.
Ibo: etſi hercle ſæpe jam me ſpes hæc fruſtrata eſt. Vale.

ACTUS II. SCENA III.

PAMPHILUS, DAVUS.

QUID igitur ſibi volt pater? cur ſimulat? *DA.* Ego dicam tibi.
Si id ſuccenſeat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes,
Ipſus ſibi eſſe injurius videatur: neque id injuria:
Priuſquam tuum, ut ſeſe habeat, animum ad nuptias perſpexerit.
Sed ſi tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient. *PA.* Quid vis? patiar? *DA.* Pater eſt, Pamphile:
Difficile eſt. Tum hæc ſola eſt mulier: dictum ac factum invenerit
Aliquam cauſam, quamobrem ejiciat oppido. *PA.* Ejiciat? *DA.* Cito.
PA. Cedo igitur, quid faciam, Dave? *DA.* Dic te ducturum. *PA.* Hem! *DA.* Quid eſt? *PA.* Ego dicam? *DA.* Cur non? *PA.* Nunquam faciam. *DA.* Ne nega.

PA.

PA. Suadere noli. *DA.* Ex ea re quid fiat, vide.
PA. Ut ab illa excludar, huc concludar. *DA.* Non ita eſt.
Nempe hoc ſic eſſe opinor dicturum patrem:
Ducas volo hodie uxorem. Tu, ducam, inquies:
Cedo, quid jurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quæ nunc ſunt certa ei conſilia, incerta ut ſient,
Sine omni periclo. Nam hocce haud dubium eſt, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu ea cauſa minueris
Hæc quæ facis, ne is ſuam mutet ſententiam.
Patri dic velle: ut, cum velit tibi jure iraſci, non queat.
Nam quod tu ſperes, propulſabo facile: uxorem his moribus
Dabit nemo. Inopem inveniet potius, quam te corrumpi ſinat.
Sed ſi te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.
Aliam otioſus quæret. Interea aliquid acciderit boni.
PA. Itan' credis? *DA.* Haud dubium id quidem eſt. *PA.* Videquo inducas. *DA.* quin taces?
PA. Dicam. Puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ex illa, cautio eſt:
Nam pollicitus ſum ſuſcepturum. *DA.* O Facinus audax! *PA.* Hanc fidem
Sibi, me obſecravit, qui ſe ſciret non deſerturum, ut darem.
DA. Curabitur. Sed, pater adeſt. Cave te eſſe triſtem ſentiat.

ACTUS II. SCENA IV.

SIMO, DAVUS, PAMPHILUS.

REVISO, quid agant, aut quid captent consili.
DA. Hic nunc non dubitat quin te ductu-
rum neges.
Venit meditatus alicunde ex solo loco:
Orationem sperat inveniſse se,
Qui differat te: proin' tu face, apud te ut ſies.
PA. Modo ut possim, Dave. *DA.* Crede hoc mihi,
inquam, Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Unum esse verbum, si te dices ducere.

ACTUS II. SCENA V.

BYRRHIA, SIMO, DAVUS, PAMPHILUS.

HERUS me, relictis rebus, jussit Pamphilum
Hodie observare, ut, quid ageret de nuptiis,
Scirem. Id propterea nunc hunc venientem se-
quor.
Ipsum adeo præsto video cum Davo. Hoc agam.
SI. Utrumque adesse video. *DA.* Hem, serva.
SI. Pamphile.
DA. Quasi de improviso respice ad eum. *PA.*
Ehem pater.
DA. Probe. *SI.* Hodie uxorem ducas, ut dixi,
volo.
BY. Nunc nostræ parti timeo, quid hic respondeat.
PA. Neque istic neque alibi tibi usquam erit in me
mora. *BY.* Hem!

DA.

DA. Obmutuit. *BY.* Quid dixit? *SI.* Facis ut te decet,
Cum iſtuc, quod poſtulo, impetro cum gratia.
DA. Sum verus? *BY.* Herus, quantum audio, uxore excidit.
SI. I jam nunc intro, ne in mora, cum opus ſit, ſies.
PA. Eo. *BY.* Nullane in re eſſe homini cuiquam fidem?
Verum illud verbum eſt, volgo quod dici ſolet,
Omnes ſibi malle melius eſſe, quam alteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre. Quo æquior ſum Pamphilo,
Si ſe illam in ſomnis, quam illum, amplecti maluit.
Renunciabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACTUS II. SCENA VI.

DAVUS, SIMO.

HIC nunc me credit aliquam ſibi fallaciam
Portare, et ea me hic reſtitiſſe gratia.
SI. Quid Davus narrat? *DA.* Æque quidquam nunc quidem.
SI. Nihilne? Hem. *DA.* Nihil prorſus. *SI.* Atqui expectabam quidem.
DA. Præter ſpem evenit: ſentio: hoc male habet virum.
SI. Potin' es mihi verum dicere? *DA.* Nihil facilius.
SI. Num illi moleſtæ quidpiam hæ ſunt nuptiæ,
Hujuſce propter conſuetudinem hoſpitæ?
DA. Nihil hercle: aut ſi adeo, bidui eſt, aut tridui
Hæc ſolicitudo: Noſtin'? deinde deſinet:
Etenim eam ſecum rem recta reputavit via.

SI.

SI. Laudo. *DA.* Dum licitum eſt illi, dumque ætas tulit,
Amavit: tum id clam. Cavit ne unquam infamiæ
Ea res ſibi eſſet, ut virum fortem decet.
Nunc uxore opus eſt; animum ad uxorem appulit.
SI. Subtriſtis viſus eſt eſſe aliquantulum mihi.
DA. Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod ſuccenſet tibi.
SI. Quidnam eſt? *DA.* Puerile eſt. *SI.* Quid eſt? *DA.* Nihil. *SI.* Quin dic, quid eſt?
DA. Ait nimium parce facere ſumtum. *SI.* Mene? *DA.* Te.
Vix, inquit, drachmis opſonatus eſt decem:
Num filio videtur uxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium
Potiſſimum nunc? et, quod dicendum hic ſiet,
Tu quoque perparce nimium. Non laudo. *SI.* Tace.
DA. Commovi. *SI.* Ego, iſtæc recte ut fiant, videro.
Quidnam hoc rei eſt? quidnam hic volt veterator ſibi?
Nam ſi hic mali eſt quidquam, hem illic eſt huic rei caput.

ACTUS III. SCENA I.

MYSIS, SIMO, DAVUS, LESBIA, GLYCERIUM.

ITA pol quidem res eſt, ut dixti, Leſbia:
Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.
SI. Ab Andria eſt ancilla hæc. Quid narras? *DA.* Ita eſt.

MY.

MY. Sed hic Pamphilus. *SI.* Quid dicit? *MY.* Firmavit fidem. *SI.* Hem.
DA. Utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.
MY. Nam quod peperisset, jussit tolli. *SI.* O Jupiter!
Quid ego audio? actum est, siquidem hæc vera prædicat.
LE. Bonum ingenium narras adolescentis. *MY.* Optumum.
Sed sequere me intro, ne in mora illi sis. *LE.* Sequor.
DA. Quod remedium nunc huic malo inveniam?
SI. Quid hoc?
Adeon' est demens? ex peregrina? jam scio: ah!
Vix tandem sensi stolidus. *DA.* Quid hic sensisse ait?
SI. Hæc primum adfertur jam mihi ab hoc fallacia.
Hanc simulant parere, quo Chremetem absterreant.
GL. Juno Lucina, fer opem: serva me, obsecro.
SI. Hui, tam cito? ridiculum. Postquam ante ostium
Me audivit stare, approperat. Non sat commode
Divisa sunt temporibus tibi, Dave, hæc. *DA.* Mihin'?
SI. Num immemores discipuli? *DA.* Ego, quid narres, nescio.
SI. Hiccine, si me imparatum in veris nuptiis
Adortus esset, quos mihi ludos redderet?
Nunc hujus periclo fit. Ego in portu navigo.

ACTUS III. SCENA II.

LESBIA, ARCHILIS, SIMO, DAVUS.

ADHUC, Archilis, quæ adſolent, quæque oportet
Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
Nunc primum fac, iſtæc ut lavet: poſt deinde,
Quod juſſi ei dare bibere, et quantum imperavi,
Date: mox ego huc revertor.
Per, ecaſtor, ſcitus puer eſt natus Pamphilo.
Deos quæſo, ut ſit ſuperſtes: quandoquidem ipſe eſt ingenio bono;
Cumque huic veritus eſt optumæ adoleſcenti facere injuriam.
S I. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te eſſe ortum? *D A.* Quîdnam id eſt?
S I. Non imperabat coram, quid opus facto eſſet puerperæ:
Sed poſtquam egreſſa eſt, illis, quæ ſunt intus, clamat de via.
O Dave, itan' contemnor abs te? aut itane tandem idoneus
Tibi videor eſſe, quem tam aperte fallere incipias dolis?
Saltem accurate, ut metui videar certe, ſi reſciverim.
D A. Certe hercle nunc hic ſe ipſus fallit, haud ego.
S I. Edixin' tibi?
Interminatus ſum, ne faceres? num veritus? quid retulit?
Credon' tibi hoc nunc, peperiſſe hanc e Pamphilo?
D A. Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo.
S I. Quid taces?
D A. Quid credas? quaſi non tibi renunciata ſint hæc ſic fore.

S I. Mihin' quiſquam? *D A.* Eho, an tute intellexti hoc ad ſimulari? *S I.* Irrideor.

D A. Renunciatum eſt: nam qui iſtæc tibi incidit ſuſpicio?

S I. Qui? quia te noram. *D A.* Quaſi tu dicas, factum id conſilio meo.

S I. Certe enim ſcio. *D A.* Non ſatis me pernoſti etiam, qualis ſim, Simo.

S I. Egone te? *D A.* Sed, ſi quid narrare occœpi, continuo dari

Tibi verba cenſes. *S I.* Falſo. *D A.* Itaque hercle nihil jam mutire audeo.

S I. Hoc ego ſcio unum, neminem peperiſſe hic. *D A.* Intellextin'?

Sed nihilo ſecius mox deferent puerum huc ante oſtium.

Id ego jam nunc tibi renuncio, here, futurum, ut ſis ſciens:

Ne tu hoc mihi poſterius dicas, Davi factum conſilio, aut dolis.

Prorſus a me opinionem hanc tuam eſſe ego amotam volo.

S I. Unde id ſcis? *D A.* Audivi, et credo. Multa concurrunt ſimul,

Qui conjecturam hanc nunc facio. Jam primum hæc ſe e Pamphilo

Gravidam dixit eſſe. Inventum eſt falſum. Nunc, poſtquam videt

Nuptias domi apparari, miſſa eſt ancilla illico

Obſtetricem accerſitum ad eam, et puerum ut adferret ſimul.

Hoc niſi fit, puerum ut tu videas, nil moventur nuptiæ.

S I. Quid ais? cum intellexeras,

Id conſilii capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?

D A.

DA. Quis igitur eum ab illa abſtraxit, niſi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quam miſere hanc amarit. Nunc ſibi uxorem expetit.
Poſtremo id mihi da negotî. Tu tamen idem has nuptias
Perge facere ita, ut facis: et id ſpero adjuturos Deos.
SI. Imo abi intro. Ibi me opperire, et, quod parato opus eſt, para.
Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem.
Atque haud ſcio, an, quæ dixit, ſint vera omnia:
Sed parvi pendo. Illud mihi multo maxumum eſt,
Quod mihi pollicitus eſt ipſus gnatus. Nunc Chremem
Conveniam: orabo gnato uxorem. Id ſi impetro,
Quid alias malim, quam hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitus eſt, haud dubium eſt mihi,
Si nolit, quin eum merito poſſim cogere.
Atque adeo in ipſo tempore eccum ipſum obviam.

ACTUS III. SCENA III.

SIMO, CHREMES.

JUBEO Chremetem. *CH.* Oh, teipſum quærebam.
SI. Et ego te. *CH.* Optato advenis.
Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato. Id viſo, tune, an illi inſaniant.
SI. Auſculta paucis, et quid ego te velim; et tu, Quod quæris, ſcies.
CH. Auſculto: loquere, quid velis.

S I. Per te Deos oro, et noſtram amicitiam, Chreme,
Quæ incepta a parvis cum ætate accrevit ſimul,
Perque unicam gnatam tuam, et gnatum meum,
Cujus tibi poteſtas ſumma ſervandi datur;
Ut me adjuves in hac re, atque ita, uti nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant. *C H.* Ah, ne me obſecra:
Quaſi hoc te orando a me impetrare oporteat.
Alium eſſe cenſes nunc me, atque olim, cum dabam?
Si in rem eſt utrique, ut fiant, accerſi jube.
Sed ſi ex ea re plus mali eſt, quam commodi
Utrique; id oro te, in commune ut conſulas,
Quaſi illa tua ſit, Pamphilique ego ſim pater.
S I. Imo Ita volo, itaque poſtulo ut fiat, Chreme:
Neque poſtulem abs te, ni ipſa res moneat. *C H.* Quid eſt?
S I. Iræ ſunt inter Glycerium et gnatum. *C H.* Audio.
S I. Ita magnæ, ut ſperem poſſe avelli. *C H.* Fabulæ.
S I. Profecto ſic eſt. *C H.* Sic hercle, ut dicam tibi:
Amantium iræ, amoris integratio eſt.
S I. Hem, id te oro, ut ante eamus, dum tempus datur,
Dumque ejus lubido occluſa eſt contumeliis;
Priuſquam harum ſcelera et lacrumæ confictæ dolis
Reducunt animum ægrotum ad miſericordiam.
Uxorem demus. Spero conſuetudine, et
Conjugio liberali devinctum, Chreme,
Dehinc facile ex illis ſeſe emerſurum malis.
C H. Tibi ita hoc videtur: at ego non poſſe arbitror,
Neque illum hanc perpetuo habere, neque me perpeti.
S I. Qui ſcis ergo iſtuc, niſi periclum feceris?
C H. At iſtuc periclum in filia fieri, grave eſt.
S I. Nempe incommoditas denique huc omnis redit;

Si

Si eveniat, quod Dî prohibeant, diſceſſio. At
Si corrigatur, quot commoditates, vide.
Principio amico filium reſtitueris:
Tibi generum firmum, et filiæ invenies virum.
C H. Quid iſtic? ſi ita iſtuc animum induxti eſſe utile,
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
S I. Merito te ſemper maxumi feci, Chreme.
C H. Sed quid ais? *S I.* Quid? *C H.* Qui ſcis eos nunc diſcordare inter ſe?
S I. Ipſu' mihi Davus, qui intimu' eſt eorum conſiliis, dixit:
Et is mihi ſuadet, nuptias, quantum queam, ut maturem.
Num, cenſes, faceret, filium niſi ſciret eadem hæc velle?
Tute adeo jam ejus audies verba. Heus, evocate huc Davum.
Atque eccum, video ipſum foras exire.

ACTUS III. SCENA IV.

DAVUS, SIMO, CHREMES.

AD te ibam. *S I.* Quidnam eſt?
D A. Cur non accerſitur? Jam adveſperaſcit. *S I.* Audin' tu illum?
Ego dudum non nil veritus ſum, Dave, abs te, ne faceres idem,
Quod volgus ſervorum ſolet, dolis ut me deluderes,
Propterea quod amat filius. *D A.* Egon' iſtuc facerem? *S I.* Credîdi:
Idque adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam. *D A.* Quid? *S I.* Scies:
Nam propemodum habeo tibi jam fidem. *D A.* Tandem agnoſti, qui ſiem.

S I. Non fuerant nuptiæ futuræ. *D A.* Quid? non?
S I. Sed ea gratia
Simulavi, vos ut pertentarem. *D A.* Quid ais? *S I.* Sic res eſt. *D A.* Vide.
Nunquam iſtuc quivi ego intelligere. Vah conſilium callidum!
S I. Hoc audi. Ut hinc te juſſi introire, opportune hic ſit mihi obviam.
D A. Hem, numnam periimus? *S I.* Narro huic, quæ tu dudum narraſti mihi.
D A. Quidnam audio? *S I.* Gnatam ut det oro, vixque id exoro. *D A.* Occidi.
S I. Hem, quid dixti? *D A.* Optume inquam factum. *S I.* Nunc per hunc nulla eſt mora.
C H. Domum modo ibo: ut apparentur, dicam: atque huc renuncio.
S I. Nunc te oro, Dave; quoniam ſolus mihi effeciſti has nuptias:
D A. Ego vero ſolus. *S I.* Corrigere mihi gnatum porro enitere.
D A. Faciam hercle ſedulo. *S I.* Potes nunc, dum animus irritatus eſt.
D A. Quieſcas. *S I.* Age igitur: ubi nunc eſt ipſus? *D A.* Mirum, ni domi eſt.
S I. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidem illi. *D A.* Nullus ſum.
Quid cauſæ eſt, quin hinc in piſtrinum recta proficiſcar via?
Nihil eſt preci loci relictum: jam perturbavi omnia:
Herum fefelli: in nuptias conjeci herilem filium:
Feci hodie, ut fierent, inſperante hoc, atque invito Pamphilo.
Hem aſtutias! quod ſi quieſſem, nihil eveniſſet mali.
Sed eccum: ipſum video: occidi:
Utinam mihi eſſet aliquid hic, quo nunc me præcipitem darem.

ACTUS

ACTUS III. SCENA V.

PAMPHILUS, DAVUS.

UBI illic ſeelus eſt, qui me perdidit? *DA.* Perii. *PA.* Atque hoc confiteor
Jure obtigiſſe; quandoquidem tam iners, tam nulli conſilî
Sum. Servon' fortunas meas me commiſiſſe futili?
Ergo pretium ob ſtultitiam fero: ſed inultum id nunquam a me auferet.
DA. Poſthac incolumem ſat ſcio fore me, nunc ſi evito hoc malum.
PA. Nam quid ego nunc dicam patri? Negabon' velle me, modo
Qui ſum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeam?
Nec, quid me nunc faciam, ſcio. *DA.* Nec de me equidem; atque id ago ſedulo.
Dicam aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam producam moram. *PA.* Oh.
DA. Viſus ſum. *PA.* Ehodum, bone vir, quid ais? viden' me conſiliis tuis
Miſerum impeditum eſſe? *DA.* At jam expediam. *PA.* Expedies? *DA.* Certe Pamphile.
PA. Nempe ut modo. *DA.* Imo melius, ſpero. *PA.* Oh, tibi ego ut credam, furcifer?
Tu rem impeditam et perditam reſtituas? hem, quo fretu' ſum,
Qui me hodie ex tranquilliſſima re conjeciſti in nuptias.
An non dixi hoc eſſe futurum? *DA.* Dixti. *PA.* Quid meritus? *DA.* Crucem.
Sed ſine paululum ad me redeam: jam aliquid diſpiciam. *PA.* Hei mihi,

Cum

Cum non habeo ſpatium, ut de te ſumam ſupplicium, ut volo:
Namque hoc tempus, præcavere mihi me, haud te ulciſci, ſinit.

ACTUS IV. SCENA I.

CHARINUS, PAMPHILUS, DAVUS.

HOCCINE credibile eſt, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam ut ſiet,
Ut malis gaudeant, atque ex incommodis
Alterius ſua comparent ut commoda? ah,
Idne eſt verum? imo id genus eſt hominum peſſumum,
In denegando modo queis pudor eſt paululum:
Poſt ubi jam tempus eſt promiſſa perfici,
Tum coacti neceſſario ſe aperiunt, et timent:
Et tement; et tamen res cogit denegare.
Ibi tum impudentiſſima eorum oratio eſt:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
Proxumus ſum egomet mihi. Attamen, ubi fides,
Si roges, nihil pudet. Hic, ubi opus eſt,
Non verentur: illic, ubi nihil opus eſt, ibi verentur.
Sed quid agam? adeamne ad eum, et cum eo injuriam hanc expoſtulem?
Mala ingeram multa? atque aliquis dicat, nihil promoveris.
Multum. Moleſtus certe ei fuero, atque animo morem geſſero.

PA. Charine, et me et te imprudens, niſi quid Dii reſpiciunt, perdidi.

CH. Itane, imprudens? tandem inventa eſt cauſa: ſolviſti fidem.

PA. Qui tandem? *CH.* Etiam nunc me ducere iſtis dictis poſtulas?

PA. Quid

PA. Quid iſtuc eſt? *CH.* Poſtquam me amare dixi, complacita eſt tibi.
Heu me miſerum, cum tuum animum ex animo ſpectavi meo!
PA. Falſu' es. *CH.* Non tibi ſatis eſſe hoc viſum ſolidum eſt gaudium,
Niſi me lactaſſes amantem, et falſa ſpe produceres?
Habeas. *PA.* Habeam? ah, neſcis quantis in malis verſer miſer,
Quantaſque hic ſuis conſiliis mihi confecit ſolicitudines
Meus carnifex. *CH.* Quid iſtuc tam mirum, de te ſi exemplum capit?
PA. Haud iſtuc dicas, ſi cognoris vel me, vel amorem meum.
CH. Scio, cum patre altercaſti dudum, et is nunc propterea tibi
Succenſet, nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.
PA. Imo etiam, quo tu minus ſcis ærumnas meas,
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi;
Nec poſtulabat nunc quiſquam uxorem dare.
CH. Scio: tu coactus tua voluntate es. *PA.* Mane;
Nondum ſcis. *CH.* Scio equidem illam ducturum eſſe te.
PA. Cur me enecas? hoc audi. Nunquam deſtitit
Inſtare, ut dicerem, me eſſe ducturum, patri:
Suadere, orare, uſque adeo, donec perpulit.
CH. Quis homo iſtuc? *PA.* Davos. *CH.* Davos? *PA.* Davos omnia.
CH. Quamobrem? *PA.* Neſcio: niſi mihi Deos ſatis
Scio fuiſſe iratos, qui auſcultaverim.
CH. Factum eſt hoc, Dave? *DA.* Factum eſt. *CH.* Hem, quid ais, ſcelus?
At tibi Di dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, ſi omnes hunc conjectum in nuptias
Inimici vellent, quod, ni hoc, conſilium darent?

DA. Deceptus

DA. Deceptus ſum, at non defatigatus. *CH.* Scio.
DA. Hac non ſucceſſit, alia aggrediemur via:
Niſi id putas, quia primo proceſſit parum,
Non poſſe jam ad ſalutem converti hoc malum.
PA. Imo etiam: nam ſati' credo, ſi advigilaveris,
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.
DA. Ego, Pamphile, hoc tibi pro ſervitio debeo,
Conari manibus, pedibus, noctesque et dies
Capitis periculum adire, dum proſim tibi.
Tuum 'ſt, ſi quid præter ſpem evenit, mî ignoſcere.
Parum ſuccedit quod ago; at facio ſedulo.
Vel melius tute reperi, me miſſum face.
PA. Cupio. Reſtitue in quem me accepiſti locum.
DA. Faciam. *PA.* At jam hoc opus eſt. *DA.* Hem, 'ſt, mane: crepuit a Glycerio oſtium.
PA. Nihil ad te. *DA.* Quæro. *PA.* Hem, nunccine demum? *DA.* At jam hoc tibi inventum dabo.

ACTUS IV. SCENA II.

MYSIS, PAMPHILUS, CHARINUS, DAVUS.

JAM, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, et mecum adductum
Tuum Pamphilum: tu modo, anime mi, noli te macerare.
PA. Myſis. *MY.* Quid eſt? hem Pamphile, optume mihi te offers. *PA.* Quid eſt?
MY. Orare juſſit, ſi ſe ames, hera, jam ut ad ſeſe venias:
Videre ait te cupere. *PA.* Vah, perii. Hoc malum integraſcit.
Siccine me, atque illam opera tua nunc miſeros ſolicitarier?

Nam

Nam idcirco accerſor, nuptias quod mî apparari ſenſit.

CH. Quibus quidem quam facile poterat quieſci, ſi hic quieſſet.

DA. Age, ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte, inſtiga.

MY. Atque edepol,

Ea res eſt; proptereaque nunc miſera in mœrore eſt. *PA.* Myſis,

Per omnes tibi adjuro Deos, nunquam eam me deſerturum:

Non, ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos omnes homines.

Hanc mihi expetivi, contigit: conveniunt mores: valeant

Qui inter nos diſcidium volunt: hanc, niſi mors, mî adimet nemo.

MY. Reſipiſco. *PA.* Non Apollinis magi' verum, atque hoc, reſponſum eſt.

Si poterit fieri, ut ne pater per me ſtetiſſe credat,

Quo minus hæ fierent nuptiæ, volo. Sed ſi id non poterit;

Id faciam, in proclivi quod eſt, per me ſtetiſſe ut credat.

Quis videor? *CH.* Miſer æque atque ego. *DA.* Conſilium quæro. *CH.* Fortis.

PA. Scio quid conere. *DA.* Hoc ego tibi profecto effectum reddam.

PA. Jam hoc opus eſt. *DA.* Quin jam habeo. *CH.* Quid eſt? *DA.* Huic, non tibi, habeo; ne erres,

CH. Sat habeo. *PA.* Quid facies, cedo? *DA.* Dies hic mî ut ſati' ſit, vereor,

Ad agendum: ne vacuum eſſe me nunc ad narrandum credas.

Proinde hinc vos amolimini: nam mî impedimento eſtis.

PA. Ego

PA. Ego hanc viſam. *DA.* Quid tu? quo hinc te agis? *CH.* Verum vis dicam? *DA.* Imo etiam: Narrationis incipit mihi initium. *CH.* Quid me fiet?

DA. Eho impudens, non ſatis habes, quod tibi dieculam addo,
Quantum huic promoveo nuptias? *CH.* Dave, attamen. *DA.* Quid ergo?
CH. Ut ducam. *DA.* Ridiculum. *CH.* Huc face ad me venias, ſiquid poteris.
DA. Quid veniam? nihil habeo. *CH.* Attamen, ſi quid. *DA.* Age, veniam. *CH.* Si quid,
Domi ero. *DA.* Tu, Myſis, dum exeo, parumper me opperire hic.
MY. Quapropter? *DA.* Ita facto eſt opus. *MY.* Matura. *DA.* Jam, inquam, hic adero.

ACTUS IV. SCENA III.

MYSIS.

NILNE eſſe proprium cuiquam? Di voſtram fidem! [lum,
Summum bonum eſſe heræ putabam hunc Pampi-
Amicum, amatorem, virum, in quovis loco
Paratum: Verum ex eo nunc miſera quem capit
Dolorem? facile hic plus mali eſt, quam illic boni.
Sed Davus exit. Mi homo, quid iſtuc, obſecro, eſt?
Quo portas puerum?

ACTUS IV. SCENA IV.

DAVUS, MYSIS.

MYSIS, nunc opus eſt tua
Mihi ad hanc rem exprompta memoria atque aſtutia. *MY.*

MY. Quidnam incepturus? *DA.* Accipe a me hunc ocius,
Atque ante noſtram januam appone. *MY.* Obſecro,
Humine? *DA.* Ex ara hinc ſume verbenas tibi,
Atque eas ſubſterne. *MY.* Quamobrem id tute non facis?
DA. Quia, ſi forte opu' ſit ad herum jusjurandum mihi
Non appoſuiſſe, ut liquido poſſim. *MY.* Intelligo.
Nova nunc religio in te iſtæc inceſſit. Cedo.
DA. Move ocius te, ut, quid agam, porro intelligas.
Pro Jupiter! *MY.* Quid? *DA.* Sponſæ pater intervenit.
Repudio quod conſilium primum intenderam.
MY. Neſcio quid narres. *DA.* Ego quoque hinc ab dextera
Venire me adſimulabo. Tu, ut ſubſervias
Orationi, utcunque opu' ſit, verbis, vide.
MY. Ego, quid agas, nihil intelligo: ſed, ſi quid eſt,
Quod mea opera opus ſit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quid voſtrum remorer commodum.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES, MYSIS, DAVUS.

REVERTOR, poſtquam, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ, paravi, ut jubeam accerſi. Sed quid hoc?
Puer hercle eſt. Mulier, tun' appoſuiſti hunc? *MY.* Ubi
Ilile eſt? *CH.* Non mihi reſpondes? *MY.* Hem, nuſquam eſt. Væ miſeræ mihi,
Reliquit me homo, atque abiit. *DA.* Dî voſtram fidem,
Quid turbæ eſt apud forum? Quid hillic hominum litigant?

Tum annona cara eſt. Quid dicam aliud, neſcio.
MY. Cur tu obſecro hic me ſolam? *DA.* Hem, quæ hæc eſt fabula?
Eho, Myſis, puer hic unde eſt, quiſve huc attulit?
MY. Satin' ſanus es, qui me id rogites? *DA.* Quem ego igitur rogem,
Qui hic neminem alium videam? *CH.* Miror, unde ſit.
DA. Dicturan' quod rogo? *MY.* Au. *DA.* Concede ad dexteram.
MY. Deliras. Non tute ipſe? *DA.* Verbum ſi mihi
Unum, præterquam quod te rogo, faxis, cave.
MY. Male dicis. *DA.* Unde eſt? dic clare. *MY.* A nobis. *DA.* Ha ha hæ.
Mirum vero, impudenter mulier ſi facit.
CH. Ab Andria eſt ancilla hæc, quantum intelligo.
DA. Adeon' videmur vobis eſſe idonei,
In quibus ſic illudatis? *CH.* Veni in tempore.
DA. Propera adeo puerum tollere hinc ab janua.
Mane: cave quoquam ex iſtoc exceſſis loco.
MY. Dii te eradicent: ita me miſeram territas.
DA. Tibi ego dico, an non? *MY.* Quid vis? *DA.* At etiam rogas?
Cedo, Cujum puerum hic appoſuiſti? dic mihi.
MY. Tu neſcis? *DA.* Mitte id, quod ſcio: dic, quod rogo.
MY. Veſtri. *DA.* Cujus veſtri? *MY.* Pamphili. *DA.* Hem, quid? Pamphili?
MY. Eho, an non eſt? *CH.* Recte ego ſemper fugi has nuptias.
DA. O facinus animadvertendum! *MY.* Quid clamitas?
DA. Quemne ego heri vidi ad vos adferri veſperi?
MY. O hominem audacem! *DA.* Verum. Vidi Cantharam
Subfarcinatam. *MY.* Diis pol habeo gratias,

Cum

Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.
DA. Næ illa illum haud novit, cujus cauſa hæc incipit.
Chremes, ſi poſitum puerum ante ædes viderit,
Suam gnatam non dabit. Tanto hercle magis dabit.
CH. Non hercle faciet. *DA.* Nunc adeo, ut tu fis ſciens,
Ni puerum tollis, jamjam ego hunc mediam in viam
Provolvam, teque ibidem pervolvam in luto.
MY. Tu pol, homo, non es ſobrius. *DA.* Fallacia
Alia aliam trudit. Jam ſuſurrari audio,
Civem Atticam eſſe hanc. *CH.* Hem. *DA.* Coactus legibus
Eam uxorem ducet. *MY.* Eho, obſecro, an non civis eſt?
CH. Jocularium in malum inſciens pene incidi.
DA. Quis hic loquitur? O Chreme, per tempus advenis:
Auſculta. *CH.* Audivi jam omnia. *DA.* Anne tu omnia?
CH. Audivi, inquam, a principio. *DA.* Audiſtin' obſecro? hem
Scelera: hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille eſt: non te credas Davum ludere.
MY. Me miſeram: nihil polſalſi dixi, mi ſenex.
CH. Novi omnem rem. Eſt Simo intus? *DA.* Eſt.
MY. Ne me attingas ſceleſte. Si pol Glycerio non omnia hæc.
DA. Eho inepta, neſcis quid ſit actum. *MY.* Qui ſciam?
DA. Hic ſocer eſt. Alio pacto haud poterat fieri,
Ut ſciret hæc, quæ volumus. *MY.* Hem, prædiceres.
DA. Paulum intereſſe cenſes, ex animo omnia,
Ut fert natura, facias, an de induſtria?

ACTUS IV. SCENA VI.

CRITO, MYSIS, DAVUS.

IN hac habitaſſe platea dictum eſt Chryſidem,
Quæ ſeſe inhoneſte optavit parere hic divitias
Potius, quam in patria honeſte pauper vivere.
Ejus morte ea ad me lege redierunt bonæ.
Sed quos perconter, video. Salvete. *MY.* Obſecro,
Quem video? eſtne hic Crito, ſobrinus Chryſidis?
Is eſt. *CH.* O Myſis, ſalve. *MY.* Salvos ſis, Crito.
CH. Itan' Chryſis? hem. *MY.* Nos quidem pol miſeras perdidit.
CH. Quid vos? quo pacto hic? ſati' ne recte? *MY.* Nos ne? ſic
Ut quimus, aiunt; quando, ut volumus, non licet.
CH. Quid Glycerium? jam hic ſuos parentes repperit?
MY. Utinam. *CH.* An nondum etiam? haud auſpicato huc me appuli:
Nam pol, ſi id ſciſſem, nunquam huc tetuliſſem pedem:
Semper enim dicta eſt ejus hæc atque habita eſt ſoror:
Quæ illius fuerunt, poſſidet. Nunc, me hoſpitem
Lites ſequi, quam hic mihi ſit facile atque utile,
Aliorum exempla commonent. Simul arbitror,
Jam eſſe aliquem amicum, et defenſorem ei: nam fere
Grandiuſcula jam profecta eſt illinc. Clamitent,
Me ſycophantam hereditatem perſequi,
Mendicum. Tum, ipſam deſpoliare non libet.
MY. O optume hoſpes pol, Crito, antiquum obtines.
CH. Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam.
MY. Maxume.
DA. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat ſenex.

ACTUS

ACTUS V. SCENA I.

CHREMES, SIMO.

SATIS jam, ſatis Simo ſpectata erga te amicitia eſt mea:
Satis pericli cœpi adire: orandi jam finem face.
Dum ſtudeo obſequi tibi, pene illuſi vitam filiæ.
SI. Imo enim nunc quam maxume abs te poſtulo, atque oro, Chreme,
Ut beneficium, verbis initum dudum, nunc re comprobes.
CH. Vide, quam iniquus ſis præ ſtudio. Dum efficias id quod cupis,
Neque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas:
Nam ſi cogites, remittas jam me onerare injuriis.
SI. Quibus? *CH.* Ah rogitas? Perpuliſti me, ut homini adoleſcentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in ſeditionem, atque incertas nuptias;
Ejus labore, atque ejus dolore, gnato ut medicarer tuo.
Impetraſti; incepi, dum res tetulit: nunc non fert: feras.
Illam hinc civem eſſe aiunt. Puer eſt natus: nos miſſos face.
SI. Per ego te deos oro, ut ne illis animum inducas credere,
Quibus id maxume utile eſt illum eſſe quam deterrimum.
Nuptiarum gratia hæc ſunt ficta atque incepta omnia.
Ubi ea cauſa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, deſinent.

CH. Erras, Cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam. *SI.* Scio. *CH.* At
Vero voltu; cum, ibi me adeſſe, neuter dum perſenſerat.
SI. Credo; et id facturas, Davus dudum prædixit mihi:
Et neſcio quid tibi ſum oblitus hodie ac volui dicere.

ACTUS V. SCENA II.

DAVUS, CHREMES, SIMO, DROMO.

ANIMO jam nunc otioſo eſſe impero. *CH.* Hem Davom tibi.
SI. Unde egreditur? *DA.* Meo præſidio, atque hoſpitis. *SI.* Quid illud mali eſt?
DA. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi. *SI.* Scelus,
Quemnam hic laudat? *DA.* Omnis res eſt jam in vado. *SI.* Ceſſo alloqui?
DA. Herus eſt: quid agam? *SI.* O Salve, bone vir. *DA.* Ehem Simo, O noſter Chremes,
Omnia apparata jam ſunt intus. *SI.* Curaſti probe.
DA. Ubi voles, accerſe. *SI.* Bene ſane. Id enimvero hinc nunc abeſt.
Etiam tu hoc reſpondes, quid iſtic tibi negotî eſt? *DA.* Mihin'? *SI.* Ita.
DA. Mihine? *SI.* Tibi ergo. *DA.* Modo introii. *SI.* Quaſi ego, quam dudum, rogem.
DA. Cum tuo gnato una. *SI.* Anne eſt intus Pamphilus? crucior miſer.
Eho, non tu dixti eſſe inter eos inimicitias, carnufex?

DA.

DA. Sunt. *SI.* Cur igitur hic eſt? *CH.* Quid illum cenſes? cum illa litigat.

DA. Imo vero indignum, Chreme, jam facinus faxo ex me audias.

Neſcio qui ſenex modo venit: ellum, confidens, catus:

Cum faciem videas, videtur eſſe quantivis precî:

Triſtis ſeveritas ineſt in voltu, atque in verbis fides.

SI. Quidnam apportas? *DA.* Nil equidem, niſi quod illum audivi dicere.

SI. Quid ait tandem? *DA.* Glycerium ſe ſcire civem eſſe Atticam.

SI. Hem Dromo, Dromo. *DA.* Quid eſt? *SI.* Dromo.

DA. Audi. *SI.* Verbum ſi addideris. Dromo.

DA. Audi, obſecro. *DR.* Quid vis? *SI.* Sublimem hunc intro rape, quantum potes.

DR. Quem? *SI.* Davom. *DA.* Quamobrem? *SI.* Quia lubet. Rape, inquam. *DA.* Quid feci? *SI.* Rape.

DA. Si quidquam mentitum invenies, occidito. *SI.* Nihil audio.

Ego jam te commotum reddam. *DA.* Tamen etſi hoc verum eſt? *SI.* Tamen.

Cura adſervandum vinctum: atque audin'? quadrupedem conſtringito.

Age, nunc jam ego pol hodie, ſi vivo, tibi

Oſtendam, herum quid ſit pericli fallere, et

Illi, patrem. *CH.* Ah, ne ſævi tantopere. *SI.* Chreme,

Pietatem gnati! nonne te miſeret mei?

Tantum laborem capere ob talem filium?

Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te pudet?

ACTUS

ACTUS V. SCENA III.

PAMPHILUS, SIMO, CHREMES.

QUIS me volt? perii, pater eſt. *SI.* Quid ais, omnium? *CH.* Ah!
Rem potius ipſam dic, ac mitte male loqui.
SI. Quaſi quidquam in hunc jam gravius dici poſſiet.
Ain' tandem? civis Glycerium eſt? *PA.* Ita prædicant.
SI. Ita prædicant? o ingentem confidentiam!
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
Num ejus color pudoris ſignum uſquam indicat?
Adeon impotenti eſſe animo, ut præter civium
Morem, atque legem, et ſui voluntatem patris,
Tamen hanc habere cupiat cum ſummo probro?
PA. Me miſerum! *SI.* Hem, modone id demum ſenſti, Pamphile?
Olim iſtuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi,
Eodem die iſtuc verbum vere in te accidit.
Sed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam ſenectutem hujus ſolicito amentia? an
Pro hujus ego ut peccatis ſupplicium ſufferam?
Imo habeat, valeat, vivat cum illa. *PA.* Mi pater.
SI. Quid, mi pater? quaſi tu hujus indigeas patris.
Domus, uxor, liberi inventi, invito patre:
Adducti, qui illam civem hinc dicant. Viceris.
PA. Pater, licetne pauca? *SI.* Quid dices mihi?
CH. Tamen, Simo, audi. *SI.* Ego audiam? Quid audiam,
Chreme? *CH.* At tandem dicat ſine. *SI.* Age, dicat, ſino.

PA.

PA. Ego me amare hanc fateor. Si id peccare eſt, fateor id quoque.
Tibi pater me dedo. Quidvis oneris impone: impera.
Vis me uxorem ducere? hanc vis amittere? ut potero, feram.
Hoc modo te obſecro, ut ne credas a me adlegatum hunc ſenem.
Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam. *SI.* Adducas! *PA.* Sine, pater.
CH. Æquum poſtulat: da veniam. *PA.* Sine te hoc exorem. *SI.* Sino.
Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar, Chreme.
CH. Pro peccato magno paulum ſupplicii ſatis eſt patri.

ACTUS V. SCENA IV.

CRITO, CHREMES, SIMO, PAMPHILUS.

MITTE orare. Una harum quævis cauſa me, ut faciam, monet:
Vel tu, vel quod verum eſt, vel quod ipſi cupio Glycerio.
CH. Andrium ego Critonem video? certe is eſt. *CR.* Salvos ſis, Chreme.
CH. Quid tu Athenas inſolens? *CR.* Evenit. Sed hiccine eſt Simo?
CH. Hic eſt. *SI.* Men' quæris? eho, tu Glycerium hinc civem eſſe ais?
CR. Tu negas? *SI.* Itane huc paratus advenis? *CR.* Qua de re? *SI.* Rogas?
Tune impune hæc facias? tune hic homines adoleſcentulos,

Imperitos

Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem illicis?
Solicitando, et pollicitando, eorum animos lactas?
CR. Sanun' es?
SI. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?
PA. Perii. Metuo ut ſubſtet hoſpes. *CH.* Si, Simo, hunc noris ſatis,
Non ita arbitrere. Bonus eſt hic vir. *SI.* Hic vir ſit bonus?
Itane adtemperate venit hodie in ipſis nuptiis,
Ut veniret antehac nunquam? eſt vero huic credendum, Chreme?
PA. Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probe.
SI. Sycophanta. *CR.* Hem. *CH.* Sic, Crito, eſt hic: Mitte. *CR.* Videat, qui fiet.
Si mihi pergit, quæ volt, dicere, ea, quæ non volt, audiet.
Egò iſtæc moveo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?
Nam, ego quæ dico, vera, an falſa audieris, jam ſciri poteſt.
Atticus quidam olim navi fracta, apud Andrum ejectus eſt,
Et iſtæc una parva virgo. Tum ille egens, ſorte applicat
Primum ad Chryſidis patrem ſe. *SI.* Fabulam inceptat. *CH.* Sine.
CR. Itane vero obturbat? *CH.* Perge. *CR.* Tum is mihi cognatus fuit,
Qui eum recepit. Ibi ego audivi ex illo, ſeſe eſſe Atticum.
Is ibi mortuus eſt. *CH.* Ejus nomen? *CR.* Nomen tam cito tibi? Phania. *CH.* Hem,
Perii. *CR.* Verum hercle opinor fuiſſe Phaniam. Hoc certo ſcio,
Rhamnuſium ſe aiebat eſſe. *CH.* O Jupiter! *CR.* Eadem hæc, Chreme, Multi

Multi alii in Andro tum audi vere. *CH.* Utinam
id ſit, quod ſpero. Eho, dic mihi,
Quid eam tum? Suamne eſſe aiebat? *CR.* Non. *CH.*
Cujam igitur? *CR.* Fratris filiam.
CH. Certe mea eſt. *CR.* Quid ais? *SI.* Quid
tu ais? *PA.* Arrige aures, Pamphile.
SI. Qui credis? *CH.* Phania ille, frater meus
fuit. *SI.* Noram, et ſcio.
CH. Is hinc bellum fugiens, meque in Aſiam per-
ſequens, proficiſcitur.
Tum illam hic relinquere eſt veritus. Poſtilla nunc
primum audio,
Quid illo ſit factum. *PA.* Vix ſum apud me: ita
animus commotus eſt, metu,
Spe gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
SI. Næ iſtam multimodis tuam inveniri gaudeo.
PA. Credo, pater.
CH. At mihi unus ſcrupulus etiam reſtat, qui me
male habet. *PA.* Dignus es
Cum tua religione odio. Nodum in ſcirpo quæris.
CR. Quid iſtuc eſt?
CH. Nomen non convenit. *CR.* Fuit hercle aliud
huic parvæ. *CH.* Quod, Crito?
Numquid meminiſti? *CR.* Id quæro. *PA.* Egone
hujus memoriam patiar meæ
Voluptati obſtare, cum egomet poſſim in hac re me-
dicari mihi?
Non patiar. Heus Chreme: quod quæris, Paſibula
eſt. *CR.* Ipſa eſt. *CH.* Ea eſt.
PA. Ex ipſa millies audivi. *SI.* Omnes nos gau-
dere hoc, Chreme,
Te credo credere. *CH.* Ita me Dii ament, credo.
PA. Quid reſtat, pater?
SI. Jamdudum res reduxit me ipſa in gratiam. *PA.*
O lepidum patrem!

De

De uxore ita, ut poſſedi, nihil mutat Chremes.
CH. Cauſa optuma eſt:
Niſi quid pater aliud ait. *PA.* Nempe. *SI.* Scilicet. *CH.* Dos, Pamphile, eſt
Decem talenta. *PA.* Accipio. *CH.* Propero ad filiam. Eho mecum, Crito:
Nam illam me credo haud noſſe. *SI.* Cur non illam huc transferri jubes?
PA. Recte admones. Davo ego iſtuc dedam jam negotî. *SI.* Non poteſt.
PA. Qui non poteſt? *SI.* Quia habet aliud magis ex ſeſe, et majus. *PA.* Quidnam? *SI.* Vinctus eſt.
PA. Pater, non recte vinctus eſt. *SI.* Haud ita juſſi. *PA.* Jube ſolvi, obſecro.
SI. Age fiat. *PA.* At matura. *SI.* Eo intro.
PA. O fauſtum et felicem diem!

ACTUS V. SCENA V.

CHARINUS, PAMPHILUS.

PROVISO, quid agat Pamphilus: atque eccum. *PA.* Aliquis forſan me putet
Non hoc putare verum: at mihi nunc ſic eſſe hoc verum lubet.
Ego vitam Deorum propterea ſempiternam eſſe arbitror,
Quod voluptates eorum propriæ ſunt. Nam mihi immortalitas
Parta eſt, ſi nulla huic ægritudo gaudio interceſſerit.
Sed quem ego potiſſimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?
CH. Quid illud gaudî eſt? *PA.* Davom video.
Nemo eſt, quem mallem, omnium:
Nam hunc ſcio mea ſolide ſolum gaviſurum gaudia.

ACTUS

ACTUS V. SCENA VI.

DAVUS, PAMPHILUS, CHARINUS.

PAMPHILUS ubinam hic eſt? *PA.* Dave. *DA.* Quis homo'ſt? *PA.* Ego ſum. *DA.* O Pamphile.

PA. Neſcis quid mihi obtigerit. *DA.* Certe: ſed, quid mihi obtigerit, ſcio.

PA. Et quidem ego. *DA.* More hominum evenit, ut, quod ſim nactus mali,

Prius reſciſceres tu, quam ego, tibi quod evenit boni.

PA. Mea Glycerium ſuos parentes repperit. *DA.* O factum bene.

CH. Hem. *PA.* Pater amicus ſummus nobis. *DA.* Quis? *PA.* Chremes. *DA.* Narras probe.

PA. Nec mora ulla eſt, quin eam uxorem ducam. *CH.* Num ille ſomniat

Ea, quæ vigilans voluit? *PA.* Tum de puero, Dave? *DA.* Ah, deſine:

Solus eſt, quem diligunt Dî. *CH.* Salvus ſum, ſi hæc vera ſunt.

Conloquar. *PA.* Quis homo eſt? Charine, in tempore ipſo mî advenis.

CH. Bene factum. *PA.* Hem, audiſti? *CH.* Omnia. Age, me in tuis ſecundis reſpice.

Tuus eſt nunc Chremes: facturum, quæ voles, ſcio eſſe omnia.

PA. Memini: atque adeo longum eſt, nos illum exſpectare, dum exeat.

Sequere hac me intus ad Glycerium nunc. Tu Dave, abi domum,

Propere accerſe, hinc qui auferant eam. Quid ſtas? quid ceſſas? *DA.* Eo.

Ne exſpectetis, dum exeant huc: intus deſpondebitur:
Intus tranſigetur, ſi quid eſt, quod reſtet. Plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

P.

P. TERENTII

EUNUCHUS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNELIO MERULA ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODULAVIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS DUABUS, DEXTRIS. GRÆCA MENANDRU. ACTA II. M. VALERIO, C. FANNNIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGUS.
PHÆDRIA, *adoleſcens.*
PARMENO, *ſervus.*
THAIS, *meretrix.*
GNATHO, *paraſitus.*
CHÆREA, *adoleſcens.*
THRASO, *miles.*
PYTHIAS, *ancilla.*
CHREMES, *adoleſcens ruſticus.*
ANTIPHO, *adoleſcens.*
DORIAS, *ancilla.*
DORUS, *eunuchus.*
SANGA, *ſervus.*
SOPHRONA, *nutrix.*
LACHES, *ſenex.*

Perſonæ mutæ.

SIMALIO, DONAX, SYRISCUS, *militis ſervi.*
PAMPHILA, *adoleſcentula.*

EUNUCHI

ARGUMENTUM,

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

SORORE M falso dictitatam Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles advexit Thraso,
Ipsique donat. Erat hæc civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipse abit,
Thrasoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono missam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur. Suadet Parmeno:
Introiit: vitiat virginem. Sed atticus
Civis repertus frater ejus, conlocat
Vitiatam ephebo: Phædriam exorat Thraso.

P. TERENTII
EUNUCHUS.

PROLOGUS.

SI quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis
Quam plurimis, et minime multos lædere;
In his poeta hic nomen profitetur ſuum.
Tum ſi quis eſt, qui dictum in ſe inclementius
Exiſtimavit eſſe, ſic exiſtimet,
Reſponſum, non dictum eſſe, quia læſit prior,
Qui bene vertendo, et eaſdem ſcribendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas.
Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit.
Atque in Theſauro ſcripſit, cauſam dicere
Prius unde petitur, aurum quare ſit ſuum,
Quam illic, qui petit, unde is ſit theſaurus ſibi,
Aut unde in patrium monumentum pervenerit.
Dehinc ne fruſtretur ipſe ſe, aut ſic cogitet;
Defunctus jam ſum, nihil eſt quod dicat mihi..
Is ne erret, moneo, et deſinat laceſſere:
Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur:
Quæ proferentur poſt, ſi perget lædere
Ita, ut facere inſtituit. Nunc quam acturi ſumus
Menandri Eunuchum, poſtquam ædiles emerunt,
Perfecit, ſibi ut inſpiciundi eſſet copia.
Magiſtratus cum ibi adeſſet, occepta eſt agi.
Exclamat, furem, non poetam fabulam
Dediſſe, et nil dediſſe verborum tamen:
Colacem eſſe Nævî, et Plauti veterem fabulam:
Paraſiti perſonam inde ablatam, et militis.
Si id eſt peccatum, peccatum imprudentia eſt
Poetæ, non quo furtum facere ſtuduerit.

Id ita eſſe, vos jam judicare poteritis.
Colax Menandri eſt: in ea eſt paraſitus Colax,
Et miles glorioſus: eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Græca: ſed eas fabulas factas prius
Latinas ſciſſe ſeſe, id vero pernegat.
Quod ſi perſonis iſdem uti aliis non licet:
Qui magis licet currentes ſervos ſcribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Paraſitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſervum ſenem,
Amare, odiſſe, ſuſpicari? denique
Nullum eſt jam dictum, quod non ſit dictum prius.
Quare æquum eſt vos cognoſcere, atque ignoſcere,
Quæ veteres factitarunt, ſi faciunt novi.
Date operam, et cum ſilentio animadvortite,
Ut pernoſcatis, quid ſibi Eunuchus velit.

ACTUS I. SCENA I.

PHÆDRIA, PARMENO.

QUID igitur faciam? non eam? ne nunc quidem;
Cum accerſor ultro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit, revocat. Redeam? non, ſi me obſecret.
PA. Siquidem hercle poſſis, nil prius, neque fortius:
Verum ſi incipies, neque pertendes gnaviter,
Atque, ubi pati non poteris, cum nemo expetet,
Intecta pace, ultro ad eam venies, indicans
Te amare, et ferre non poſſe; actum eſt, ilicet,
Periſti: eludet, ubi te victum ſenſerit.
Proin tu, dum eſt tempus, etiam atque etiam cogita,
Here: quæ res in ſe neque conſilium neque modum
Habet ullum, eam conſilio regere non potes.

In

In amore hæc omnia inſunt vitia, injuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum. Incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam ſi des operam, ut cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
Egone illam? quæ illum? quæ me? quæ non? ſine modo:
Mori me malim: ſentiet qui vir ſiem.
Hæc verba una mehercle falſa lacrumula,
Quam, oculos terendo miſere, vix vi expreſſerit,
Reſtinguet; et te ultro accuſabis: et ei dabis
Ultro ſupplicium. *PH.* Indignum facinus! nunc ego et
Illam ſceleſtam eſſe, et me miſerum ſentio:
Et tædet: et amore ardeo: et prudens, ſciens,
Vivus, videnſque pereo: nec, quid agam, ſcio.
PA. Quid agas? niſi ut te redimas captum quam queas
Minimo: ſi nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te adflictes. *PH.* Itane ſuades? *PA.* Si ſapis:
Neque, præterquam quas ipſe amor moleſtias
Habet, addas; et illas, quas habet, recte feras.
Sed ecca ipſa egreditur, noſtri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTUS I. SCENA II.

THAIS, PHÆDRIA, PARMENO.

MISERAM me! vereor ne illud gravius Phædria
Tulerit, neve aliorſum, atque ego feci, acceperit,
Quod heri intromiſſus non eſt. *PH.* Totus, Parmeno,

Tremo

Tremo horreoque, poſtquam aſpexi hanc. *PA.* Bono animo es:
Accede ad ignem hunc, jam caleſces plus ſatis.
TH. Quis hic loquitur? Hem, tun' hic eras, mi Phædria?
Quid hic ſtabas? cur non recta introibas? *PA.* Cæterum
De excluſione verbum nullum. *TH.* Quid taces?
PH. Sane quia vero hæ mihi patent ſemper fores,
Aut quia ſum apud te primus. *TH.* Miſſa iſtæc face.
PH. Quid, miſſa? O Thais, Thais, utinam eſſet mihi
Pars æqua amoris tecum; ac pariter fieret,
Ut aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet;
Aut ego iſtuc abs te factum nihili penderem.
TH. Ne crucia te, obſecro, anime mi, mi Phædria.
Non pol, quo quenquam plus amem, aut plus diligam,
Eo feci: ſed ita erat res: faciundum fuit.
PA. Credo, ut fit, miſera præ amore axcluſiſti hunc foras.
TH. Siccine ais, Parmeno? age. Sed, huc qua gratia
Te accerſi juſſi, auſculta. *PH.* Fiat. *TH.* Dic mihi
Hoc primum, potin' eſt hic tacere? *PA.* Egone? optume.
Verum heus tu, lege hac tibi meam adſtringo fidem:
Quæ vera audivi, taceo, et contineo optume:
Sin falſum, aut vanum, aut fictum eſt, continuo palam eſt.
Plenus rimarum ſum, hac atque illac perfluo.
Proin tu, taceri ſi vis, vera dicito.
TH. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
PA. Poteſt taceri hoc. *TH.* Ibi tum matri parvolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. *PH.* Civemne? *TH.* Arbitror:

Certum

Certum non ſcimus: matris nomen et patris
Dicebat ipſa: patriam et ſigna cætera
Neque ſcibat, neque per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, e prædonibus,
Unde emerat, ſe audiſſe, abreptam e Sunio.
Mater ubi accepit, cœpit ſtudioſe omnia
Docere, educere, ita uti ſi eſſet filia.
Sororem plerique eſſe credebant meam.
Ego cum illo, quo cum tum uno rem habebam, hoſpite,
Abii huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
PA. Utrumque hoc falſum eſt: effluet. *TH.* Qui iſtuc? *PA.* Quia
Neque tu uno eras contenta, neque ſolus dedit:
Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.
TH. Ita eſt. Sed ſine me pervenire, quo volo.
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam eſt profectus. Te interea loci
Cognovi. Tute ſcis, poſtilla quam intumum
Habeam te, et mea conſilia ut tibi credam omnia.
PH. Ne hoc quidem tacebit Parmeno. *PA.* Oh, dubiumne id eſt?
TH. Hoc agite, amabo. Mater mea illic mortua eſt
Nuper. Ejus frater aliquantum ad rem eſt avidior.
Is ubi hanc forma videt honeſta virginem,
Et fidibus ſcire, pretium ſperans, illico
Producit, vendit. Forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum ignaruſque omnium.
Is venit: poſtquam ſenſit me tecum quoque
Rem habere, fingit cauſas, ne det, ſedulo:
Ait, ſi fidem habeat, ſe iri præpoſitum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, ubi eam acceperim,
Seſe relinquam, velle ſe illam mihi dare;

Verum

Verum id vereri. Sed, ego quantum ſuſpicor,
Ad virginem animum adjecit. *PH.* Etiamne amplius?
TH. Nil: nam quæſivi. Nunc ego eam, mi Phædria,
Multæ ſunt cauſæ, quamobrem cupiam abducere.
Primum, quod ſoror eſt dicta: præterea, ut ſuis
Reſtituam ac reddam. Sola ſum: habeo hic neminem,
Neque amicum, neque cognatum. Quamobrem, Phædria,
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id, amabo, adjuta me, quo id fiat facilius.
Sine illum priores partes hoſce aliquot dies
Apud me habere. Nihil reſpondes? *PH.* Peſſuma!
Egon' quidquam cum iſtis factis tibi reſpondeam?
PA. Eu noſter! laudo. Tandem perdoluit: vir es.
PH. At ego neſcibam, quorſum tu ires. Parvola
Hinc eſt abrepta: eduxit mater pro ſua:
Soror eſt dicta: cupio abducere, ut reddam ſuis.
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:
Ego excludor, ille recipitur. Qua gratia?
Niſi illum plus amas, quam me, et iſtam nunc times,
Quæ advecta eſt, ne illum talem præripiat tibi.
TH. Egon' id timeo? *PH.* Quid te ergo aliud ſolicitat, cedo?
Num ſolus ille dona dat? nuncubi meam
Benignitatem ſenſiſti in te claudier?
Nonne, ubi mihi dixti cupere te ex Æthiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæſivi? porro eunuchum dixti velle te,
Quia ſolæ utuntur his reginæ: repperi.
Heri minas viginti pro ambobus dedi:
Tamen contemtus abs te, hæc habui in memoria
Ob hæc facta abs te ſpernor. *TH.* Quid iſtic, Phædria?

Quan-

Quanquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri poſſe maxume; verumtamen,
Potius quam te inimicum habeam, faciam uti juſſeris.
PH. Utinam iſtuc verbum ex animo ac vere diceres,
Potius quam te inimicum habeam. Si iſtuc crederem
Sincere dici, quidvis poſſem perpeti.
PA. Labaſcit, victus uno verbo, quam cito!
TH. Ego non ex animo miſera dico? quam joco
Rem voluiſti a me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem ut concedas ſolum. *PH.* Siquidem biduum.
Verum ne fiant iſti viginti dies.
TH. Profecto non plus biduum, aut. *PH.* Aut? Nihil moror.
TH. Non fiet: hoc modo ſine te exorem. *PH.* Scilicet
Faciundum eſt, quod vis. *TH.* Merito te amo. Bene facis.
PH. Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:
Ita facere certum eſt: mos gerundus eſt Thaidi.
Tu, Parmeno, huc fac illi adducantur. *PA.* Maxume.
PH. In hoc biduum, Thais, vale. *TH.* Mi Phædria,
Et tu. Numquid vis aliud? *PH.* Egone quid velim?
Cum milite iſto præſens, abſens ut ſies:
Dies noctesque me ames: me deſideres
Me ſomnies; me exſpectes: de me cogites:
Me ſperes: me te oblectes: mecum tota ſis:
Meus fac ſis poſtremo animus, quando ego ſum tuus.
TH. Me miſeram! forſitan hic mihi parvam habeat fidem,
Atque ex aliarum ingeniis nunc me judicet.

Ego

Ego pol, quæ mihi ſum conſcia, hoc certo ſcio,
Neque me finxiſſe falſi quidquam, neque meo
Cordi eſſe quenquam cariorem hoc Phædria:
Et quidquid hujus feci, cauſa virginis
Feci: nam me ejus fratrem ſpero propemodum
Jam repperiſſe, adoleſcentem adeo nobilem: et
Is hodie venturum ad me conſtituit domum.
Concedam hinc intro, atque exſpectabo, dum venit.

ACTUS II. SCENA I.

PHÆDRIA, PARMENO.

FAC ita, ut juſſi, deducantur iſti. *PA.* Faciam. *PH.* At diligenter.
PA. Fiet. *PH.* At mature. *PA.* Fiet. *PH.* Satin' hoc mandatum eſt tibi?
PA. Ah, rogitare? quaſi difficile ſiet. Utinam
Tam aliquid facile invenire poſſis, Phædria,
Quam hoc peribit. *PH.* Ego quoque una pereo, quod mi eſt carius.
Ne iſtuc tam iniquo patiare animo. *PA.* Minime: quin
Effectum dabo. Sed numquid aliud imperas?
PH. Munus noſtrum ornato verbis, quod poteris: et
Iſtum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.
PA. Memini, tametſi nullus moneas. *PH.* Ego rus ibo, atque ibi manebo.
PA. Cenſeo. *PH.* Sed heus tu. *PA.* Quid vis? *PH.* Cenſen' poſſe me obſirmare et
Perpeti, ne redeam interea? *PA.* Tene? Non hercle arbitror:
Nam aut jam revertere, aut mox noctu te adiget horſum inſomnia.
PH. Opus faciam, ut defatiger uſque, ingratiis ut dormiam.

PA.

PA. Vigilabis laſſus: hoc plus facies. *PH.* Ah, nil dicis, Parmeno.
Ejiciunda hercle hæc mollities animi. Nimis me indulgeo.
Tandem ego non illa caream, ſi ſit opus, vel totum triduum? *PA.* Hui!
Univorſum triduum! vide quid agas. *PH.* Stat ſententia.
PA. Dii boni! quid hoc morbi eſt? adeon' homines immutarier
Ex amore, ut non cognoſcas eundem eſſe? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis ſeverus quiſquam, nec magis continens.
Sed quis hic eſt, qui huc pergit? at at, hic quidem eſt paraſitus Gnatho
Militis. Ducit ſecum una virginem dono huic: papæ!
Facie honeſta. Mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo
Cum meo decrepito hoc eunucho. Hæc ſuperat ipſam Thaidem.

ACTUS II. SCENA II.

GNATHO, PARMENO.

DII immortales! homini homo quid præſtat! ſtulto intelligens
Quid intereſt! hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis,
Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurierat bona.
Video ſentum, ſqualidum, ægrum, pannis anniſque obſitum.

Quid iſtuc, inquam, ornati eſt? Quoniam miſer, quod habui, perdidi.
Hem, quo redactus ſum! omnes noti me atque amici deſerunt.
Hic ego illum contemſi præ me: Quid, homo, inquam, ignaviſſime?
Itan' paraſti te, ut ſpes nulla reliqua in te ſiet tibi?
Simul conſilium cum re amiſti? viden' me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, veſtitus, quæ habitudo eſt corporis?
Omnia habeo, neque quidquam habeo: nil cum eſt, nil deſit tamen.
At ego infelix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati
Poſſum. Quid? Tu his rebus credis fieri? Tota erras via.
Olim iſti fuit generi quondam quæſtus apud ſeclum prius.
Hoc novum eſt aucupium: ego adeo hanc primus inveni viam.
Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt,
Nec ſunt. Hos conſector: hiſce ego non paro me ut rideant,
Sed eis ultro arrideo, et eorum ingenia admiror ſimul:
Quidquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque:
Negat quis? nego: ait? aio: poſtremo, imperavi egomet mihi,
Omnia aſſentari. Is quæſtus nunc eſt multo uberrimus.
PA. Scitum hercle hominem! hic homines prorſum ex ſtultis inſanos facit.
GN. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi advenimus,
Concurrunt læti mî obviam cupedinarii omnes,
Cetarii,

Cetarii, lanii, coqui, fartores, piſcatores, aucupes,
Quibus et re ſalva et perdita profueram et proſum
fæpe:
Salutant: ad cœnam vocant: adventum gratulantur.
Ille ubi miſer, famelicus, videt me eſſe tanto ho-
nore,
Et tam facile victum quærere; ibi homo cœpit me
obſecrare,
Ut ſibi liceret diſcere id de me. Sectari juſſi,
Si potis eſt, tanquam philoſophorum habent diſci-
plinæ ex ipſis
Vocabula, paraſiti itidem ut Gnathonici vocentur.
PA. Viden' otium, et cibus quid facit alienus?
GN. Sed ego ceſſo
Ad Thaidem hanc deducere, et rogitare ad cœnam
ut veniat.
Sed Parmenonem ante oſtium Thaidis triſtem video,
Rivalis ſervum. Salva res eſt: nimirum hic homi-
nes frigent.
Nebulonem hunc certum eſt ludere. *PA.* Hice
hoc munere arbitrantur
Suam Thaidem eſſe. *GN.* Plurima ſalute Parme-
nonem
Summum ſuum impertit Gnatho. Quid agitur?
PA. Statur. *GN.* Video:
Numquidnam hic, quod nolis, vides? *PA.* Te.
GN. Credo. At numquid aliud?
PA. Qui dum? *GN.* Quia triſtis es. *PA.* Nihil
equidem. *GN.* Ne fis. Sed quid videtur
Hoc tibi mancipium? *PA.* Non malum hercle. *GN.*
Uro hominem. *PA.* Ut falſus animi eſt!
GN. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare
eſſe? *PA.* Hoc nunc dicis,
Ejectos hinc nos. Omnium rerum, heus, viciſſi-
tudo eſt.

GN. Sex ego te totos, Parmeno, hos menſes quietum reddam;
Ne ſurſum deorſum curſites; neve uſque ad lucem vigiles.
Ecquid beo te? *PA.* Men'? Papæ! *GN.* Sic ſoleo amicos. *PA.* Laudo.
GN. Detineo te: fortaſſe tu profectus alio fueras.
PA. Nuſquam. *GN.* Tum tu igitur paululum da mihi operæ: fac ut admittar
Ad illam. *PA.* Age modo, nunc tibi patent fores hæ, quia iſtam ducis.
GN. Num quem evocari hinc vis foras? *PA.* Sine biduum hoc prætereat:
Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,
Næ tu iſtas, faxo, calcibus ſæpe inſultabis fruſtra.
GN. Etiam nunc hic ſtas, Parmeno? eho, numnam hic relictus cuſtos,
Nequis forte internuntius clam a milite ad iſtam curſitet?
PA. Facete dictum. Mira vero, militi quæ placeant.
Sed video herilem filium minorem huc advenire.
Miror, quid ex Piræeo abierit: nam ibi cuſtos publice eſt nunc.
Non temere eſt: et properans venit: neſcio quid circumſpectat.

ACTUS II. SCENA III.

CHÆREA, PARMENO.

OCCIDI.
Neque virgo eſt uſquam, neque ego, qui illam e conſpectu amiſi meo.
Ubi quæram? ubi inveſtigem? quem perconter? quam inſiſtam viam?
Incertus ſum: una hæc ſpes eſt; ubi ubi eſt, diu celari non poteſt.

O faciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulieres:
Tædet quotidianarum harum formarum. *PA.* Ecce autem alterum.
Neſcio quid de amore loqitur. O infortunatum ſenem!
Hic vero eſt, qui ſi occeperit, ludum jocunque dices
Fuiſſe illum alterum, præut hujus rabies quæ dabit.
CH. Ut illum Dî Deæque ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt;
Meque adeo, qui reſtiterim: tum autem qui illum flocci fecerim.
Sed eccum Parmenonem. Salve. *PA.* Quid tu es triſtis? quidve alacris?
Unde is? *CH.* Egone? neſcio hercle, neque unde eam, neque quorſum eam:
Ita prorſus ſum oblitus mei.
PA. Qui, quæſo? *CH.* Amo. *PA.* Ehem! *CH.* Nunc, Parmeno, te oſtendes, qui vir ſies.
Scis te mihi ſæpe pollicitum eſſe: Chærea, aliquid inveni
Modo, quod ames: in ea re utilitatem ego faciam ut cognoſcas meam:
Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.
PA. Age, inepte. *CH.* Hoc hercle factum eſt. Fac ſis nunc promiſſa appareant,
Sive adeo digna res eſt, ubi tu nervos intendas tuos.
Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum; quas matres ſtudent
Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, ut gracilæ ſient.
Si qua eſt habitior paulo, pugilem eſſe aiunt: deducunt cibum:
Tametſi bona eſt natura, reddunt curatura junceas:
Itaque ergo amantur. *PA.* Quid tua iſtæc? *CH.* Nova figura oris. *PA.* Papæ!

CH. Color verus, corpus ſolidum, et ſucci plenum.
PA. Anni? *CH.* Sedecim.
PA. Flos ipſe. *CH.* Hanc tu mihi vi, clam, precario,
Fac tradas: mea nil refert, dum potiar modo.
PA. Quid? virgo cuja eſt? *CH.* Neſcio hercle.
PA. Unde eſt? *CH.* Tantundem. *PA.* Ubi habitat?
CH. Ne id quidem. *PA.* Ubi vidiſti? *CH.* In via.
PA. Qua ratione amiſiſti?
CH. Id equidem adveniens mecum ſtomachabar modo:
Neque ego quenquam hominem eſſe arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes adverſæ ſient.
PA. Quid hoc ſceleris eſt? *CH.* Perii. *PA.* Quid factum eſt? *CH.* Rogas?
Patris cognatum atque æqualem Archidemidem
Noſtin'? *PA.* Quidni? *CH.* Is, dum ſequor hanc, fit mihi obviam.
PA. Incommode hercle. *CH.* Imo enimvero infeliciter:
Nam incommoda alia ſunt dicenda, Parmeno.
Illum, liquet mihi dejerare, his menſibus
Sex ſeptem prorſum non vidiſſe proxumis,
Niſi nunc, cum minime vellem, minimeque opus fuit.
Eho! nonne hoc monſtri ſimile eſt? quid ais? *PA.* Maxume.
CH. Continuo accurrit ad me, quam longe quidem,
Incurvus, tremulus, labiis demiſſis, gemens:
Heus, heus, tibi dico, Chærea, inquit. Reſtiti.
Scin' quid ego te volebam? Dic. Cras eſt mihi
Judicium. Quid tum? Ut diligenter nunties
Patri, advocatus mane mihi eſſe ut meminerit.
Dum hæc loquitur, abiit hora. Rogo, numquid velit. Recte

Recte, inquit. Abeo. Cum huc reſpicio ad virginem,
Illa ſeſe interea commodum huc advorterat
In noſtram hanc plateam. *PA.* Mirum, ni hanc dicit, modo
Huic quæ data eſt dono. *CH.* Huc cum advenio, nulla erat.
PA. Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?
CH. Verum, paraſitus cum ancilla. *PA.* Ipſa eſt: ilicet,
Deſine, jam conclamatum eſt. *CH.* Alias res agis.
PA. Iſtuc equidem ago. *CH.* Noſtin' quæ ſit? dic mihi: aut
Vidiſtin'? *PA.* Vidi novi: ſcio quo abducta ſit.
CH. Eho Parmeno mi, noſtin'? *PA.* Novi. *CH.* Et ſcis, ubi ſiet?
PA. Huc deducta eſt ad meretricem Thaidem: ei dono data eſt.
CH. Quis is eſt tam potens cum tanto munere hoc? *PA.* Miles Thraſo
Phædriæ rivalis. *CH.* Duras partes fratris prædicas.
PA. Imo enim, ſi ſcias quod donum huic dono contra comparet,
Tum magis id dicas. *CH.* Quodnam, quæſo hercle? *PA.* Eunuchum. *CH.* Illumne, obſecro,
Inhoneſtum hominem, quem mercatus eſt heri, ſenem, mulierem?
PA. Iſtunc ipſum. *CH.* Homo quatietur certe cum dono foras.
Sed iſtam Thaidem non ſcivi nobis vicinam. *PA.* Haud diu eſt.
CH. Perii. Nunquamne etiam me illam vidiſſe? ehodum, dic mihi,

Eſtne,

Eſtne, ut fertur, forma? *PA.* Sane. *CH.* At nihil ad noſtram hanc. *PA.* Alia res eſt.
CH. Obſecro hercle, Parmeno, fac ut potiar. *PA.* Faciam ſedulo, ac
Dabo operam, adjuvabo. Numquid me aliud vis? *CH.* Quo nunc is? *PA.* Domum,
Ut mancipia hæc, ita ut juſſit frater, deducam ad Thaidem.
CH. O fortunatum iſtum eunuchum, qui quidem in hanc detur domum!
PA. Quid ita? *CH.* Rogitas? ſumma forma ſemper conſervam domi
Videbit, conloquetur, aderit una in unis ædibus,
Cibum nonnunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.
PA. Quid, ſi nunc tute fortunatus fias? *CH.* Quare, Parmeno?
Reſponde. *PA.* Capias tu illius veſtem. *CH.* Veſtem? Quid tum poſtea?
PA. Pro illo te deducam. *CH.* Audio. *PA.* Te illum eſſe dicam. *CH.* Intelligo.
PA. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modo:
Cibum una capias, adſis, tangas, ludas, propter dormias:
Quandoquidem illarum neque quiſquam te novit, neque ſcit qui ſies.
Præterea forma, ætas ipſa eſt, facile ut pro eunucho probes.
CH. Dixiſti pulchre: nunquam vidi melius conſilium dari.
Age, eamus intro nunc jam: orna me, abduc, duc, quantum potes.
PA. Quid agis? jocabar equidem. *CH.* Garris. *PA.* Perii, quid ego egi miſer?

Quo

Quo trudis? perculeris jam tu me? tibi equidem dico, mane.
CH. Eamus. *PA.* Pergin'? *CH.* Certum eſt. *PA.* Vide ne nimium calidum hoc ſit modo.
CH. Non eſt profecto. Sine. *PA.* At enim iſtæc in me cudetur faba. Ah,
Flagitium facimus! *CH.* An id flagitium eſt, ſi in domum meretriciam
Deducar, et illis crucibus, quæ nos, noſtramque adoleſcentiam
Habent deſpicatam, et quæ nos ſemper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam, ut ab illis fallimur?
An potius hæc pati? æquum eſt fieri, ut a me ludatur dolis.
Quod qui reſcierint, culpent: illud merito factum omnes putent.
PA. Quid iſtuc? ſi certum eſt facere, facias. Verum ne poſt conferas
Culpam in me. *CH.* Non faciam. *PA.* Jubeſne? *CH.* Jubeo, cogo, atque impero.
Nunquam defugiam auctoritatem. Sequere. *PA.* Dii vortant bene.

ACTUS III. SCENA I.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

MAGNAS vero agere gratias Thais mihi? *GN.* Ingentes. *TH.* Ain' tu, læta eſt? *GN.* Non tam ipſo quidem
Dono, quam abs te datum eſſe: id vero ſerio
Triumphat. *PA.* Huc proviſo, ut, ubi tempus ſiet,
Deducam. Sed eccum militem. *TH.* Eſt iſtuc datum
Profecto, ut grata mihi ſint quæ facio omnia.

GN.

GN. Advorti hercle animum. *TH.* Vel rex ſemper maxumas
Mihi agebat, quidquid feceram: aliis non item.
GN. Labore alieno magno partam gloriam
Verbis ſæpe in ſe tranſmovet, qui habet ſalem;
Qui in te eſt. *TH.* Habes. *GN.* Rex te ergo in oculis. *TH.* Scilicet.
GN. Geſtire. *TH.* Verum. Credere omnem exercitum,
Conſilia. *GN.* Mirum. *TH.* Tum ſicubi eum ſatietas
Hominum, aut negotî ſi quando odium ceperat,
Requieſcere ubi volebat, quaſi. Noſtin'? *GN.* Scio.
Quaſi ubi illam exſpueret miſeriam ex animo.
TH. Tenes.
Tum me convivam ſolum abducebat ſibi. *GN.* Hui!
Regem elegantem narras. *TH.* Imo ſic homo
Eſt perpaucorum hominum. *GN.* Imo nullorum, arbitror,
Si tecum vivit. *TH.* Invidere omnes mihi,
Mordere clanculum: ego non flocci pendere.
Illi invidere miſere. Verum unus tamen
Impenſe, elephantis quem Indicis præfecerat.
Is ubi moleſtus magis eſt, quæſo, inquam, Strato,
Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?
GN. Pulchre mehercle dictum, et ſapienter. Papæ!
Jugularas hominem. Quid ille? *TH.* Mutus illico.
GN. Quidni eſſet? *PA.* Di voſtram fidem! hominem perditum
Miſerumque, et illum ſacrilegum! *TH.* Quid? illud, Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio,
Nunquam tibi dixi? *GN.* Nunquam: ſed narra, obſecro.

Plus

Plus millies jam audivi. *TH.* Una in convivio
Erat hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus.
Forte habui ſcortum: cœpit ad id alludere,
Et me irridere. Quid agis, inquam, homo impudens?
Lepus tute es, et pulpamentum quæris. *GN.* Ha, ha, hæ.
TH. Quid eſt? *GN.* Facete, lepide, laute, nihil ſupra.
Tuumne, obſecro te, hoc dictum erat? vetus credidi.
TH. Audieras? *GN.* Sæpe; et fertur in primis.
TH. Meum eſt.
GN. Dolet dictum imprudenti adoleſcenti, et libero.
PA. At te di perdant. *GN.* Quid ille, quæſo?
TH. Perditus.
Riſu omnes, qui aderant, emoriri. Denique,
Metuebant omnes jam me. *GN.* Non injuria.
TH. Sed heus tu, purgon' ego me de iſtac Thaidi,
Quod eam me amare ſuſpicata eſt? *GN.* Nihil minus.
Imo auge magis ſuſpicionem. *TH.* Cur? *GN.* Rogas?
Scin'? ſi quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut ſi laudat, te ut male urat. *TH.* Sentio.
GN. Id ut ne fiat, hæc res ſola eſt remedio.
Ubi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. Si quando illa dicet, Phædriam
Intromittamus comiſſatum: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. Si laudabit hæc
Illius formam: tu hujus contra. Denique
Par pro pari referto, quod eam mordeat.
TH. Siquidem me amaret, tum iſtuc prodeſſet, Gnatho.

GN.

GN. Quando illud, quod tu das, exſpectat atque amat,
Jamdudum te amat: jamdudum illi facile fit
Quod doleat. Metuet ſemper, quem ipſa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.
TH. Bene dixti. At mihi iſtuc non in mentem venerat.
GN. Ridiculum: non enim cogitaras. Cæterum
Idem hoc tute melius quanto inveniſſes, Thraſo!

ACTUS III. SCENA II.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS.

AUDIRE vocem viſa ſum modo militis:
Atque eccum. Salve, mi Thraſo. *THR.* O Thais mea,
Meum, ſuavium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina iſtac? *PA.* Quam venuſte! quod dedit
Principium adveniens! *THA.* Plurimum merito tuo.
GN. Eamus ergo ad cœnam: quid ſtas? *PA.* Hem alterum:
Ex homine hunc natum dicas. *THA.* Ubi vis, non moror.
PA. Adibo, atque adſimulabo, quaſi nunc exeam.
Ituran', Thais, quopiam es? *THA.* Ehem, Parmeno,
Bene pol feciſti: hodie itura. *PA.* Quo? *THA.* Quid? hunc non vides?
PA. Video, et me tædet. Ubi vis, dona adſunt tibi
A Phædria. *THR.* Quid ſtamus? cur non imus hinc?
PA. Quæſo hercle ut liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic quæ volumus, convenire et conloqui.

THR.

THR. Perpulchra credo dona, haud noſtris ſimilia.
PA. Res indicabit. Heus, jubete iſtos foras
Exire, quos juſſi, ocius. Procede tu huc.
Ex Æthiopia eſt uſque hæc. *THR.* Hic ſunt tres minæ.
GN. Vix. *PA.* Ubi tu es, Dore? accede huc. Hem eunuchum tibi!
Quam liberali facie, quam ætate integra!
THA. Ita me di ament, honeſtus! *PA.* Quid tu ais, Gnatho?
Numquid habes, quod contemnas? quid tu autem, Thraſo?
Tacent: ſatis laudant. Fac periculum in literis,
Fac in Palæſtra, in muſicis: Quæ liberum
Scire æquum eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.
THR. Ego illum eunuchum, ſi opus fiet, vel ſobrius.
PA. Atque hæc qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat
Te vivere, et ſua cauſa excludi cæteros.
Neque pugnas narrat, neque cicatrices ſuas
Oſtentat, neque tibi obſtat, quod quidam facit.
Verum, ubi moleſtum non erit, ubi tu voles,
Ubi tempus tibi erit, ſat habet, ſi tum recipitur.
THR. Apparet ſervum hunc eſſe domini pauperis
Miſerique. *GN.* Nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,
Qui haberet qui pararet alium, hunc perpeti.
PA. Tace tu, quem ego eſſe infra infimos omnes puto
Homines: nam qui huic animum aſſentari induxeris,
E flamma petere te cibum poſſe arbitror.
THR. Jamne imus? *THA.* Hos prius introducam, et, quæ volo,
Simul imperabo. Poſt, continuo exeo.
THR. Ego hinc abeo, tu iſtam opperire. *PA.* Haud convenit
Una cum amica ire imperatorem in via.

THR. Quid tibi ego multa dicam? domini ſimilis es.
GN. Ha, ha, hæ. *THR.* Quid rides? *GN.* Iſtuc quod dixti modo:
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. *THR.* Abi, præcurre, ut ſint domî
Parata. *GN.* Fiat. *THA.* Diligenter, Pythias,
Fac cures, ſi Chremes huc forte advenerit,
Ut ores, primum ut maneat: ſi id non commodum eſt,
Ut redeat: ſi id non poterit, ad me adducito.
PY. Ita faciam. *THA.* Quid? quid aliud volui dicere?
Ehem, curate iſtam diligenter virginem.
Domi adſitis, facite. *THR.* Eamus. *THA.* Vos me ſequimini.

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES, PYTHIAS.

PROFECTO, quanto magis magiſque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum:
Ita me video ab ea aſtute labefactarier.
Jam tum, cum primum juſſit me ad ſe accerſier,
Roget quis, quid tibi cum illa? ne noram quidem.
Ubi veni, cauſam, ut ibi manerem, repperit.
Ait rem divinam feciſſe, et rem ſeriam
Velle agere mecum. Jam tum erat ſuſpicio,
Dolo malo hæc fieri omnia. Ipſa accumbere
Mecum, mihi ſeſe dare, ſermonem quærere.
Ubi friget, huc evaſit, quam pridem pater
Mihi et mater mortui eſſent. Dico, jam diu.
Rus Sunii ecquod haberem, et quam longe a mari.
Credo ei placere hoc: ſperat ſe a me avellere.
Poſtremo,

Postremo, ecqua inde parva periisset soror:
Ecquis cum ea una: quid habuisset, cum perit:
Ecquis eam posset noscere. Hæc cur quæritet?
Nisi si illa forte, quæ olim periit parvola
Soror, hanc se intendit esse, ut est audacia.
Verum ea, si vivit, annos nata est sedecim,
Non major. Thais, quam ego sum, majuscula est.
Misit porro orare, ut venirem, serio.
Aut dicat quid volt, aut molesta ne siet.
Non hercle veniam tertio. Heus, heus, ecquis hic?
Ego sum Chremes. *PY.* O capitulum lepidissimum!
CH. Dico ego mi insidias fieri. *PY.* Thais maxumo
Te orabat opere, ut cras redires. *CH.* Rus eo.
PY. Fac, amabo. *CH.* Non possum, inquam. *PY.* At apud nos hic mane,
Dum redeat ipsa, *CH.* Nihil minus. *PY.* Cur, mi Chremes?
CH. Malam in rem hinc ibis. *PY.* Si istuc ita certum est tibi,
Amabo, ut illuc transeas, ubi illa est. *CH.* Eo.
PY. Abi, Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACTUS III. SCENA IV.

ANTIPHO.

HERI aliquot adolescentuli coiimus in Piræeum,
In hunc diem ut de symbolis essemus. Chæream ei rei
Præfecimus: dati annuli: locus, tempus constitutum est.
Præteriit tempus: quo in loco dictum est, parati nihil est.

Homo ipſe nuſquam eſt: neque ſcio, quid dicam, aut quid conjectem.
Nunc mihi hoc negoti cæteri dedere, ut illum quæram.
Ibo ad eum; viſam ſi domi eſt. Quiſnam hic a Thaide exit?
Is eſt, an non eſt? ipſus eſt. Quid hoc hominis! qui hic ornatus eſt?
Quid illud mali eſt? nequeo ſatis mirari, neque conjicere.
Niſi quidquid eſt, procul hinc libet prius, quid ſit, ſciſcitari.

ACTUS III. SCENA V.

CHÆREA, ANTIPHO.

NUM quis hic eſt? nemo eſt. Num quis hinc me ſequitur? nemo homo eſt.
Jamne erumpere hoc licet mihi gaudium? proh Jupiter!
Nunc eſt profecto, interfici cum perpeti me poſſum,
Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine aliqua.
Sed neminemne curioſum intervenire nunc mihi,
Qui me ſequatur quoquo eam, rogitando obtundat, enecet,
Quid geſtiam, aut quid lætus ſim, quo pergam, unde emergam, ubi ſiem
Veſtitum hunc nactus, quid mihi quæram, ſanus ſim anne inſaniam?
AN. Adibo, atque ab eò gratiam hanc, quam video velle, inibo.
Chærea, quid eſt quod ſic geſtis? quid ſibi hic veſtitus quærit?
Quid eſt, quod lætus ſis? quid tibi vis? ſatin' ſanus? quid me aſpectas? Quid

Quid taces? *CH.* O feſtus dies hominis! amice, ſalve.
Nemo eſt omnium, quem ego magis nunc cuperem quam te.
AN. Narra iſtuc, quæſo, quid ſiet. *CH.* Imo ego te obſecro hercle, ut audias.
Noſtin' hanc, quam frater amat? *AN.* Novi: nempe, opinor, Thaidem.
CH. Iſtam ipſam. *AN.* Sic commemineram. *CH.* Quædam hodie eſt ei dono data
Virgo. Quid ego ejus tibi nunc faciem prædicem, aut laudem, Antipho,
Cum ipſum me noris, quam elegans formarum ſpectator ſiem?
In hac commotus ſum. *AN.* Ain' tu? *CH.* Primam dices, ſcio, ſi videris.
Quid multa verba? amare cœpi. Forte fortuna domi
Erat quidam eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:
Neque is deductus etiam tum ad eam. Summonuit me Parmeno
Ibi ſervus, quod ego arripui. *AN.* Quid id eſt? *CH.* Tace ſis, citius audies.
Ut veſtem cum illo mutem, et pro illo jubeam me illuc deducier.
AN. Pro eunuchon? *CH.* Sic eſt. *AN.* Quid ex ea re tandem ut caperes commodi?
CH. Rogas? viderem, audirem, eſſem una, quacum cupiebam, Antipho.
Num parva cauſa, aut parva ratio eſt? traditus ſum mulieri.
Illa illico, ubi me accepit, læta vero ad ſe abducit domum,
Commendat virginem. *AN.* Cui? tibine? *CH.* Mihi. *AN.* Satis tuto tamen.

CH. Edicit, ne vir quiſquam ad eam adeat; et mihi, ne abſcedam, imperat,
In interiore parte ut maneam ſolus cum ſola. Adnuo,
Terram intuens modeſte. *AN.* Miſer. *CH.* Ego, inquit, ad cœnam hinc eo.
Abducit ſecum ancillas: paucæ, quæ circum illam eſſent, manent,
Novitiæ puellæ. Continuo hæc adornant, ut lavet.
Adhortor, properent. Dum apparatur, virgo in conclavi ſedet,
Suſpectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura hæc Jovem
Quo pacto Danaæ miſiſſe aiunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoque id ſpectare cœpi. Et quia conſimilem luſerat
Jam olim ille ludum, impendio magis animus gaudebat mihi,
Deum ſeſe in hominem convertiſſe, atque in alienas tegulas
Veniſſe clanculum per impluvium, fucum factum mulieri.
At quem deum? Qui templa cœli ſumma ſonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego vero illud feci, ac lubens.
Dum hæc mecum reputo, accerſitur lavatum interea virgo.
It, lavit, redit: deinde eam in lectum illæ conlocant.
Sto exſpectans, ſi quid mihi imperent. Venit una, heus tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellum, ventulum huic ſic facito dum lavamur.
Ubi nos laverimus, ſi voles, lavator. Accipio triſtis.

AN.

AN. Tum equidem iſtuc os tuum impudens videre nimium vellem,
Qui eſſet ſtatus, flabellulum tenere te aſinum tantum.
CH. Vix elocuta eſt hoc, foras ſimul omnes proruunt ſe:
Abeunt lavatum, perſtrepunt, ita ut fit, domini ubi abſunt.
Interea ſomnus virginem opprimit. Ego limis ſpecto
Sic per flabellum clanculum: ſimul alia circumſpecto,
Satin' explorata ſint. Video eſſe: peſſulum oſtio obdo.
AN. Quid tum? *CH.* Quid? quid tum, fatue? *AN.* Fateor. *CH.* An ego occaſionem
Mihi oſtentam tantam, tam brevem, tam optatam, tam inſperatam,
Amitterem? tum pol ego is eſſem vere, qui aſſimulabar.
AN. Sane, hercle, ut dicis. Sed interim de ſymbolis quid actum eſt?
CH. Paratum eſt. *AN.* Frugies. Ubi? domin'? *CH.* Imo apud libertum Diſcum.
AN. Perlonge eſt: ſed tanto ocius properemus. Muta veſtem.
CH. Ubi mutem? perii: nam domo exſulo nunc. Metuo fratrem,
Ne intus ſit: porro autem, pater ne rure redierit jam.
AN. Eamus ad me: ibi proxumum eſt ubi mutes. *CH.* Recte dicis.
Eamus: et de iſtac ſimul, quo pacto porro poſſim
Potiri, conſilium volo capere una tecum. *AN.* Fiat.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA I.

DORIAS.

ITA me Dii ament, quantum ego illum vidi, non nihil timeo misera,
Ne quam ille hodie insanus turbam faciat, aut vim Thaidi.
Nam postquam iste advenit Chremes adolescens, frater virginis.
Militem rogat, ut illum admitti jubeat. Ille continuo irasci,
Neque negare audere. Thais porro instare, ut hominem invitet.
Id faciebat retinendi illius causa: quia illa, quæ cupiebat
De sorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.
Invitat tristis. Mansit. Ibi illa cum illo sermonem occipit.
Miles vero sibi putare adductum ante oculos æmulum:
Voluit facere contra huic ægre. Heus, inquit, puer, Pamphilam
Arcesse, ut delectet hic nos. Illa exclamat, minime gentium.
In convivium illam? miles tendere. Inde ad jurgium.
Interea aurum sibi clam mulier demit, dat mihi ut auferam.
Hoc est signi, ubi primum poterit, se illinc subducet, scio.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA II.

PHÆDRIA.

DUM rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ita ut fit, ubi quid in animo eſt moleſtiæ,
Aliam rem ex alia cogitare, et ea omnia in
Pejorem partem. Quid opus eſt verbis? dum hæc
puto,
Præterii imprudens villam. Longe jam abieram,
Cum ſenſi. Redeo rurſum, male vero me habens.
Ubi ad ipſum veni divorticulum, conſtiti.
Occepi mecum cogitare; hem, biduum hic
Manendum eſt ſoli ſine illa? quid tum poſtea?
Nihil eſt. Quid? nihil? ſi non tangendi copia eſt,
Eho, ne videndi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit. Certe, extrema linea
Amare, haud nihil eſt. Villam prætereo ſciens.
Sed quid hoc, quod timida ſubito egreditur Pythias?

ACTUS IV. SCENA III.

PYTHIAS, PHÆDRIA, DORIAS.

UBI ego illum ſceleroſum, miſera, atque impium inveniam? aut ubi quæram?
Hoccine tam audax facinus facere eſſe auſum? perii!
PH. Hoc quid ſit vereor.
PY. Quin etiam inſuper ſcelus, poſtquam ludificatus eſt virginem,
Veſtem omnem miſeræ diſcidit, tum ipſam capillo conſcidit.
PH. Hem! *PY.* Qui nunc ſi detur mihi,
Ut ego unguibus facile illi in oculos involem venefico? *PH.*

PH. Neſcio quid profecto, abſente nobis, turbatum eſt domi.
Adibo. Quid iſtuc? quid feſtinas? aut quem quæris, Pythias?
PY. Ehem, Phædria, egon' quem quæram? i hinc quo dignus es cum donis tuis
Tam inlepidis. *PH.* Quid iſtuc eſt rei?
PY. Rogas me? eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?
Virginem, quam heræ dono dederat miles, vitiavit. *PH.* Quid ais?
PY. Perii. *PH.* Temulenta es. *PY.* Utinam ſic ſint, qui mihi male volunt.
DO. Au obſecro, mea Pythias, quid iſtucnam monſtri fuit?
PH. Inſanis: qui iſtuc facere eunuchus potuit? *PY.* Ego illum neſcio
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipſa indicat.
Virgo ipſa lacrumat, neque, cum rogites quid ſit, audet dicere.
Ille autem bonus vir nuſquam apparet. Etiam hoc miſeræ ſuſpicor,
Aliquid domo abeuntem abſtuliſſe. *PH.* Nequeo mirari ſatis,
Quo ille abire ignavos poſſit longius, niſi ſi domum
Forte ad nos rediit. *PY.* Viſe amabo, num ſit. *PH.* Jam faxo ſcies.
DO. Perii! obſecro tam infandum facinus, mea tu, ne audivi quidem.
PY. At pol ego amatores mulierum eſſe audieram eos maxumos,
Sed nihil poteſſe: verum miſeræ non in mentem venerat:
Nam illum aliquo concluſiſſem, neque illi commiſiſſem virginem.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA IV.

PHÆDRIA, EUNUCHUS, PYTHIAS, DORIAS.

EXI foras, sceleste! at etiam restitas,
Fugitive? prodi, male conciliate. *EU.* Obsecro. *PH.* Oh,
Illud vide, os ut sibi distorsit carnufex!
Quid huc reditio est? quid vestis mutatio?
Quid narras? paulum si cessassem, Pythias,
Domi non offendissem: ita jam adornarat fugam.
PY. Habesne hominem, amabo? *PH.* Quidni habeam? *PY.* O factum bene!
DO. Istuc pol vero bene. *PY.* Ubi est? *PH.* Rogitas? non vides?
PY. Videam? obsecro quem? *PH.* Hunc scilicet. *PY.* Quis hic est homo?
PH. Qui ad vos deductus hodie est. *PY.* Hunc oculis suis
Nostrarum nunquam quisquam vidit, Phædria.
PH. Non vidit? *PY.* An tu hunc credidisti esse, obsecro,
Ad nos deductum? *PH.* Namque alium habui neminem. *PY.* Au!
Ne comparandus hic quidem ad illum est. Ille erat
Honesta facie, et liberali. *PH.* Ita visus est
Dudum, quia varia veste exornatus fuit:
Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
PY. Tace, obsecro: quasi vero paulum interfiet.
Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
Quem tu videre vero velles, Phædria.
Hic est vetus, vietus, veternosus, senex,
Colore mustelino. *PH.* Hem, quæ hæc est fabula?
Eo redigis me, ut, quid egerim, egomet nesciam.
Eho,

Eho, tu, emin' ego te? *EU.* Emiſti. *PY.* Jube, mihi denuo
Reſpondeat. *PH.* Roga. *PY.* Veniſtin' hodie ad nos? negat.
At ille alter venit annos natus ſedecim,
Quem ſecum adduxit Parmeno. *PH.* Agedum, hoc mihi expedi
Primum: iſtam, quam habes, unde habes veſtem? taces?
Monſtrum hominis, non dicturus? *EU.* Venit Chærea.
PH. Fraterne? *EU.* Ita. *PH.* Quando. *EU.* Hodie. *PH.* Quam dudum? *EU.* Modo.
PH. Quicum? *EU.* Cum Parmenone. *PH.* Norasne eum prius?
EU. Non: nec, quis eſſet, unquam audieram dicier.
PH. Unde igitur, meum fratrem eſſe, ſciebas? *EU.* Parmeno
Dicebat eum eſſe: is dedit mihi hanc veſtem. *PH.* Occidi.
EU. Meam ipſe induit: poſt una ambo abierunt foras.
PY. Jam ſatis credis ſobriam eſſe me, et nil mentitam tibi?
Jam ſatis certum eſt virginem vitiatam eſſe? *PH.* Age nunc, bellua,
Credis huic quod dicat? *PY.* Quid iſti credam? res ipſa indicat.
PH. Concede iſtuc paululum. Audin'? etiam paululum. Sat eſt,
Dic dum hoc rurſum: Chærea tuam veſtem detraxit tibi?
EU. Factum. *PH.* Et ea eſt indutus? *EU.* Factum. *PH.* Et pro te huc deductus eſt? *EU.* Ita.
PH. Jupiter magne! O ſceleſtum atque audacem hominem! *PY.* Væ mihi!

Etiam

Etiam nunc non credis indignis nos esse irrisas modis?
PH. Mirum ni tu credis quod iste dicit. Quid agam nescio.
Heus, negato rursum. Possumne ego hodie ex te exsculpere
Verum? vidistine fratrem Chæream? *EU.* Non. *PH.* Non potest
Sine malo fateri, video. Sequere me hac. Modo ait, modo negat.
Ora me. *EU.* Obsecro te vero, Phædria. *PH.* I intro. *EU.* Hoi, hei.
PH. Alio pacto honeste quo modo hinc nunc abeam nescio.
Actum est siquidem! tu me hic etiam, nebulo, ludificabere?
PY. Parmenonis tam scio esse hanc technam, quam me vivere.
DO. Sic est. *PY.* Inveniam pol hodie parem ubi referam gratiam.
Sed nunc quid faciendum suades, Dorias? *DO.* De istac rogas
Virgine? *PY.* Ita. Utrum taceamne, an prædicem? *DO.* Tu pol, si sapis,
Quod scis nescis, neque de Eunucho, neque de vitio virvinis.
Hac re et te omni turba evolves, et illi gratum feceris.
Id modo dic, abisse Dorum. *PY.* Ita faciam. *DO.* Sed videon' Chremem?
Thais jam aderit. *PY.* Quid ita? *DO.* Quia, cum inde abeo, jam tum inceperat
Turba inter eos. *PY.* Tu aufer aurum hoc: ego scibo ex hoc quid fiet.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES, PYTHIAS.

AT at, data hercle verba mihi ſunt: vicit vinum quod bibi.
At dum accubabam, quam videbar mihi eſſe pulchre ſobrius!
Poſtquam ſurrexi, neque pes, neque mens ſatis ſuum officium facit.
PY. Chremes. *CH.* Quis eſt? ehem, Pythias. Vah! quanto nunc ſomoſior
Videre quam dudum? *PY.* Certe quidem tu pol multo hilarior.
CH. Verbum hercle hoc verum eſt, ſine Cerere et Libero friget Venus.
Sed Thais multo ante venit? *PY.* An abiit jam a milite?
CH. Jamdudum, ætatem. Lites factæ ſunt inter eos maximæ.
PY. Nil dixit, tu ut ſequerere ſeſe? *CH.* Nihil, niſi abiens mihi innuit.
PY. Eho, nonne id ſat erat? *CH.* At neſciebam id dicere illam, niſi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extruſit foras.
Sed eccam ipſam: miror ubi ego huic antevorterim.

ACTUS IV. SCENA VI.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

CREDO equidem illum jam adfuturum eſſe, ut illam a me eripiat. Sine veniat.
Atqui ſi illam digito attigerit uno, oculi illico effodientur.

Uſque adeo ego illius ferre poſſum ineptias et magnifica verba,
Verba dum ſint. Verum enim ſi ad rem conferentur, vapulabit.
CH. Thais, ego jamdudum hic adſum. *TH.* O mi Chreme, teipſum exſpectabam.
Scin' tu turbam hanc propter te eſſe factam? et adeo ad te attinere hanc
Omnem rem? *CH.* Ad me? qui quaſi iſtuc? *TH.* Quia, dum tibi ſororem ſtudeo
Reddere, ac reſtituere, hæc atque hujuſmodi ſum multa paſſa.
CH. Ubi ea eſt? *TH.* Domi apud me. *CH.* Hem! *TH.* Quid eſt?
Educta ita, uti teque illaque dignum eſt. *CH.* Quid ais? *TH.* Id quod res eſt.
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa quidquam abs te pretii.
CH. Et habetur, et referetur, Thais, a me, ita uti merita es, gratia.
TH. At enim cave, ne prius, quam hanc a me accipias, amittas, Chreme.
Nam hæc ea eſt, quam miles a me vi nunc ereptum venit.
Abi tu, ciſtellam, Pythias, domo effer cum monumentis.
CH. Viden' tu illum, Thais? *PY.* Ubi ſita eſt? *TH.* In riſco. Odioſa, ceſſas?
CH. Militem ſecum ad te quantas copias adducere?
At at! *TH.* Num formidoloſus, obſecro, es, mi homo? *CH.* Apage ſis.
Egon' formidoloſus? nemo eſt hominum, qui vivat, minus.
TH. Atque ita opus eſt. *CH.* Ah, metuo, qualem tu me eſſe hominem exiſtumes.

TH. Imo hoc cogitato: quicum res tibi eſt, peregrinus eſt,
Minus potens quam tu, minus notus, minus amicorum hic habens.
CH. Scio iſtuc. Sed tu quod cavere poſſis, ſtultum admittere eſt.
Malo ego nos proſpicere, quam hunc ulciſci accepta injuria.
Tu abi, atque obſera oſtium intus, ego dum hinc tranſcurro ad forum.
Volo ego adeſſe hic advocatos nobis in turba hac. *TH.* Mane.
CH. Melius eſt. *TH.* Mane. *CH.* Omitte, jam adero. *TH.* Nil opus eſt iſtis, Chreme:
Hoc modo dic, ſororem illam tuam eſſe, et te parvam virginem
Amiſiſſe, nunc cognoſſe: ſigna oſtende. *PY.* Adſunt. *TH.* Cape.
Si vim faciet, in jus ducito hominem: intellextin'? *CH.* Probe.
TH. Fac animo hæc præſenti dicas. *CH.* Faciam. *TH.* Attolle pallium.
Perii! huic ipſi opus patrono eſt, quem defenſorem paro.

ACTUS IV. SCENA VII.

THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

HANCCINE ego ut contumeliam tam inſignem in me accipiam, Gnatho?
Mori me ſatius eſt. Simalio, Donax, Syriſce, ſequimini.
Primum ædes expugnabo. *GN.* Recte. *THR.* Virginem eripiam. *GN.* Probe.

THR.

THR. Male mulcabo ipſam. *GN.* Pulchre.
THR. In medium huc agmen cum vecti, Donax:
Tu Simalio, in ſiniſtrum cornu; tu Syriſce, in dexterum.
Cedo alios: ubi centurio eſt Sanga, et manipulus furum? *SA.* Eccum, adeſt.
THR. Quid, ignave? periculon' pugnare, qui iſtum huc portes, cogitas?
SA. Egone? imperatoris virtutem noveram, et vim militum:
Sine ſanguine hoc fieri non poſſe: qui abſtergerem volnera!
THR. Ubi alii? *SA.* Qui, malum, alii? ſolus Sannio ſervat domi.
THR. Tu hoſce inſtrue hic: ego ero poſt principia: inde omnibus ſignum dabo.
GN. Illuc eſt ſapere! ut hoſce inſtruxit, ipſus ſibi cavit loco.
THR. Idem hoc jam Pyrrhus factitavit. *CH.* Viden' tu, Thais, quam hic rem agit?
Nimirum conſilium illud rectum eſt de occludendis ædibus.
THA. Sane, quod tibi nunc vir videatur eſſe, hic nebulo magnus eſt:
Ne metuas. *THR.* Quid videtur? *GN.* Fundam tibi nunc nimis vellem dari,
Ut tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugam.
THR. Sed eccam Thaidem ipſam video. *GN.* Quam mox irruimus. *THR.* Mane.
Omnia prius experiri, quam armis, ſapientem decet.
Qui ſcis, an, quæ jubeam, ſine vi faciat? *GN.* Dî voſtram fidem!
Quanti eſt ſapere! nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.

THR. Thais, primum hoc mihi reſponde: cum tibi do iſtam virginem,
Dixtin' hos dies mihi ſoli dare te? *THA.* Quid tum poſtea?
THR. Rogitas? quæ mî ante oculos coram amatorem adduxti tuum?
THA. Quid cum illoc agas? *THR.* Et cum eo clam te ſubduxti mihi?
THA. Lubuit. *THR.* Pamphilam ergo huc redde, niſi vi mavis eripi.
CH. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas, omnium? *GN.* Ah, quid agis? tace.
THR. Quid tu tibi vis? ego non tangam meam? *CH.* Tuam autem, furcifer?
GN. Cave ſis, neſcis cui maledicas nunc viro. *CH.* Non tu hinc abis?
Scin' tu, ut tibi res ſe habeat? ſi quidquam hodie hic turbæ cœperis,
Faciam, ut hujus loci, dieique, meique, ſemper me mineris.
GN. Miſeret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.
CH. Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abis. *GN.* Ain vero, canis?
Siccine agis? *THR.* Quis tu homo es? Quid tibi vis? Quid cum illa rei tibi eſt?
CH. Scibis. Principio eam eſſe dico liberam. *THR.* Hem! *CH.* Civem Atticam. *THR.* Hui!
CH. Meam ſororem. *THR.* Os durum! *CH.* Miles, nunc adeo edico tibi,
Ne vim facias ullam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam
Nutricem, ut eam adducam, et ſigna oſtendam hæc, *THR.* Tun' me prohibeas,
Meam ne tangam? *CH.* Prohibebo, inquam. *GN.* Audin' tu? hic furti ſe alligat.

Satis

Satis hoc tibi eſt. *THR.* Idem tu hoc ais, Thais?
THA. Quære, qui reſpondeat.
THR. Quid nunc agimus? *GN.* Quin redeamus: jam hæc tibi aderit ſupplicans
Ultro. *THR.* Credin? *GN.* Imo certe. Novi ingenium mulierum:
Nolunt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultro. *THR.* Bene putas.
GN. Jam dimitto exercitum? *THR.* Ubi vis.
GN. Sanga, ita uti fortes decet
Milites, domi focique fac viciſſim ut memineris.
SA. Jamdudum animus eſt in patinis. *GN.* Frugi es. *SA.* Vos me hac ſequimini.

ACTUS V. SCENA I.

THAIS, PYTHIAS.

PERGIN', ſceleſta, mecum perplexe loqui?
Scio, neſcio, abiit, audivi, ego non adfui.
Non tu iſtuc mihi dictura aperte es, quidquid eſt?
Virgo conſciſſa veſte lacrumans obticet.
Eunuchus abiit. Quamobrem? Quid factum eſt? taces?
PY. Quid tibi ego dicam miſera? illum eunuchum negant
Fuiſſe. *TH.* Quis fuit igitur? *PY.* Iſte Chærea.
TH. Qui Chærea? *PY.* Iſte ephebus frater Phædriæ.
TH. Quid ais, venefica? *PY.* Atqui certo comperi.
TH. Quid is obſecro ad nos? Quamobrem adductus eſt? *PY.* Neſcio,
Niſi amaſſe credo Pamphilam. *TH.* Hem, miſera occidi,
Infelix, ſi quidem tu iſtæc vera prædicas.

Num

Num id lacrumat virgo? *PY.* Id opinor. *TH.*
Quid ais, ſacrilega?
Iſtuccine interminata ſum hinc abiens tibi?
PY. Quid facerem? ita ut tu juſti, ſoli credita eſt.
TH. Sceleſta, ovem lupo commiſiſti. Diſpudet
Sic mihi data eſſe verba. Quid illuc hominis eſt?
PY. Hera mea, tace, tace, obſecro; ſalvæ ſumus:
Habemus hominem ipſum. *TH.* Ubi is eſt? *PY.*
Hem ad ſiniſtram:
Viden'? *TH.* Video. *PY.* Comprehendi jube,
quantum poteſt.
TH. Quid illo faciemus, ſtulta? *PY.* Quid facias, rogas?
Vide amabo, ſi non, cum aſpicias, os impudens
Videtur, non eſt? tum, quæ ejus confidentia eſt?

ACTUS V. SCENA II.

CHÆREA, THAIS, PYTHIAS.

APUD Antiphonem uterque, mater et pater,
Quaſi dedita opera, domi erant, ut nullo modo
Introire poſſem, quin viderent me. Interim
Dum ante oſtium ſto, notus mihi quidam obviam
Venit. Ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam deſertum: inde item
In aliud, inde in aliud. Ita miſerrimus
Fui fugitando, ne quis me cognoſceret.
Sed eſtne hæc Thais, quam video? ipſa eſt. Hæreo.
Quid faciam? quid mea autem? Quid faciet mihi?
TH. Adeamus. Bone vir Dore, ſalve: die mihi,
Aufugiſtin'? *CH.* Hera, factum. *TH.* Satin' id
tibi placet?
CH. Non. *TH.* Credin' te impune habiturum?
CH. Unam hanc noxiam
Amitte: ſi aliam admiſero unquam, occidito.
TH. Num meam fævitiam veritus es? *CH.* Non.
TH. Quid igitur? *CH.*

CH. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
TH. Quid feceras? *CH.* Paululum quiddam. *PY.*
Eho, paululum, impudens?
An paulum hoc esse tibi videtur, virginem
Vitiare civem? *CH.* Conservam esse credidi.
PY. Conservam? vix me contineo, quin involem in
Capillum. Monstrum! etiam ultro derisum advenit.
TH. Abin' hinc, insana? *PY.* Quid ita vero? debeam,
Credo, isti quidquam furcifero, si id fecerim;
Præsertim cum se servom fateatur tuum.
TH. Missa hæc faciamus. Non te dignum, Chærea,
Feciſti: nam si ego digna hac contumelia
Sum maxume, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque edepol, quid nunc consilii capiam, scio,
De virgine istac; ita conturbasti mihi
Rationes omnes, ut eam non possim suis,
Ita ut æquom fuerat, atque ut studui, tradere;
Ut solidum parerem hoc mihi beneficium, Chærea.
CH. At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam
Fore, Thais. Sæpe ex hujusmodi re quapiam, et
Malo principio, magna familiaritas
Conflata est. Quid si hoc quispiam voluit Deus?
TH. Equidem pol in eam partem accipioque et volo.
CH. Imo ita quæso. Unum hoc scito, contumeliæ
Non me feciſſe causa, sed amoris. *TH.* Scio:
Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.
Non adeo inhumano ingenio sum, Chærea,
Neque ita imperita, ut, quid amor valeat, nesciam.
CH. Te quoque jam, Thais, ita me Di bene ament, amo.
PY. Tum pol ab istoc tibi, hera, cavendum intelligo.
CH. Non ausim. *PY.* Nihil tibi quidquam credo.
TH. Desinas. *CH.*

CH. Nunc ego te in hac re mihi oro ut adjutrix fies:
Ego me tuæ commendo et committo fidei:
Te mihi patronam capio, Thais: te obsecro:
Emoriar, si non hanc uxorem duxero.
TH. Tamen si pater. *CH.* Quid? ah! volet, certo scio,
Civis modo hæc sit. *TH.* Paululum opperirier
Si vis, jam frater ipse hic aderit virginis:
Nutricem arcessitum iit, quæ illam aluit parvolam:
In cognoscendo tute ipse hic aderis, Chærea.
CH. Ego vero maneo. *TH.* Visne interea, dum venit,
Domi opperiamur potius, quam hic ante ostium?
CH. Imo percupio. *PY.* Quam tu rem actura, obsecro, es?
TH. Nam quid ita? *PY.* Rogitas? hunc tu in ædes cogitas
Recipere posthac? *TH.* Cur non? *PY.* Crede hoc meæ fidei,
Dabit hic aliquam pugnam denuo. *TH.* Au, tace, obsecro.
PY. Parum perspexisse ejus videre audaciam.
CH. Non faciam, Pythias. *PY.* Non pol, credo, Chærea,
Nisi si commissum non erit. *CH.* Quin, Pythias,
Tu me servato. *PY.* Neque pol servandum tibi
Quidquam dare ausim, neque te servare. Apage te.
TH. Adest optume ipse frater. *CH.* Perii hercle. Obsecro,
Abeamus intro, Thais: nolo me in via
Cum hac veste videat. *TH.* Quamobrem tandem? an quia pudet?
CH. Id ipsum. *PY.* Id ipsum? virgo vero! *TH.* I præ, sequor.
Tu istic mane, ut Chremem introducas, Pythias.

ACTUS

ACTUS V. SCENA III.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

QUID? quid venire in mentem nunc poſſit mihi?
Quidnam, qui referam ſacrilego illi gratiam,
Qui hunc ſuppoſuit nobis? *CH.* Move vero ocius
Te, nutrix. *SO.* Moveo. *CH.* Video, ſed nil promoves.
PY. Jamne oſtendiſti ſigna nutrici? *CH.* Omnia.
PY. Amabo, quid ait? cognoſcitne? *CH.* Ac memoriter.
PY. Bene edepol narras: nam illi faveo virgini.
Ite intro: jamdudum hera vos exſpectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video. Vide ut otioſus it, ſi Dî placet!
Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione ut certum ſciam:
Poſt exibo, atque hunc perterrebo ſacrilegum.

ACTUS V. SCENA IV.

PARMENO, PYTHIAS.

REVISO, quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quod ſi aſtu rem tractavit, Dî voſtram fidem,
Quantam et quam veram laudem capiet Parmeno!
Nam ut mittam, quod ei amorem difficillimum, et
Cariſſimum ab meretrice avara; virginem
Quam amabat, eam confeci ſine moleſtia,
Sine ſumptu, ſine diſpendio. Tum hoc alterum,
Id vero eſt, quod ego mihi puto palmarium,
Me repperiſſe, quo modo adoleſcentulus
Meretricum ingenia et mores poſſet noſcere;

Mature

Mature ut cum cognorit, perpetuo oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compoſitum quidquam, nec magis elegans.
Quæ, cum amatore ſuo cum cœnant, liguriunt.
Harum videre inluviem, ſordes, inopiam,
Quam inhoneſtæ ſolæ ſint domi, atque avidæ cibi,
Quo pacto ex jure heſterno panem atrum vorent:
Noſſe omnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis.
PY. Ego pol te pro iſtis dictis et factis, ſcelus,
Ulciſcar; ut ne impune in nos inluſeris.

ACTUS V. SCENA V.

PYTHIAS, PARMENO.

PROH Deum fidem! facinus fœdum! O infelicem adoleſcentulum!
O ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc adduxit!
PA. Quid eſt?
PY. Miſeret me. Itaque, ut ne viderem, miſera huc effugi foras.
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna? *PA.* O Jupiter!
Quæ illæc turba eſt? numnam ego perii? adibo. Quid iſtuc, Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? *PY.* Rogitas, audaciſſime?
Perdidiſti iſtum, quem adduxti pro eunucho, adoleſcentulum,
Dum ſtudes dare verba nobis. *PA.* Quid ita? aut quid factum eſt? cedo.
PY. Dicam. Virginem iſtam, Thaidi hodie quæ dono data eſt,
Scis eam civem hinc eſſe? et fratrem ejus eſſe adprime nobilem?
PA. Neſcio. *PY.* Atqui ſic inventa eſt. Eam iſte vitiavit miſer. Ille

Ille ubi id reſcivit factum frater violentiſſimus.
PA. Quidnam fecit? *PY.* Conligavit primum eum miſeris modis.
PA. Conligavit? *PY.* Atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaide.
PA. Quid ais? *PY.* Nunc minitatur porro, ſeſe id, quod mœchis ſolet:
Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. *PA.* Qua audacia
Tantum facinus audet? *PY.* Quid ita tantum? *PA.* An non hoc maxumum eſt?
Quis homo pro mœcho unquam vidit in domo meretricia
Prehendi quemquam? *PY.* Neſcio. *PA.* At ne hoc neſciatis, Pythias,
Dico, edico vobis, noſtrum eſſe illum herilem filium. *PY.* Hem!
Obſecro, an is eſt? *PA.* Ne quam in illum Thais vim fieri ſinat.
Atque adeo autem cur non egomet intro eo? *PY.* Vide, Parmeno,
Quid agas, ne neque illi proſis, et tu pereas. Nam hoc putant,
Quidquid factum eſt, ex te eſſe ortum. *PA.* Quid igitur faciam miſer?
Quidve incipiam? ecce autem, rure video redeuntem ſenem.
Dicam huic, an non? dicam hercle; etſi mihi magnum malum
Scio paratum. Sed neceſſe eſt, huic ut ſubveniat. *PY.* Sapis.
Ego abeo intro; tu iſti narrato omnem ordine rem, ut factum ſiet.

ACTUS V. SCENA VI.

LACHES, PARMENO.

EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit.
Ubi ſatias cœpit fieri, commuto locum.
Sed eſtne ille noſter Parmeno? et certe ipſus eſt.
Quem præſtolare, Parmeno, hic ante oſtium?
PA. Quis homo eſt? hem, ſalvum te adveniſſe here, gaudeo.
LA. Quem præſtolare? *PA.* Perii. Lingua hæret metu. *LA.* Hem!
Quid eſt? quid trepidas? ſatin' ſalvæ? dic mihi.
PA. Here, primum te arbitrari id, quod res eſt, velim:
Quidquid hujus factum eſt, culpa non factum eſt mea.
LA. Quid? *PA.* Recte ſane interrogaſti: oportuit
Rem prænarraſſe me. Emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret. *LA.* Cui? *PA.* Thaidi.
LA. Emit? perii hercle. Quanti? *PA.* Viginti minis.
LA. Actum eſt. *PA.* Tum quandam fidicinam amat hic Chærea.
LA. Hem! Quid? amat? an ſcit jam ille, quid meretrix ſiet?
An in aſtu venit? aliud ex alio malum.
PA. Here, ne me ſpectes: me impulſore hæc non facit.
LA. Omitte de te dicere. Ego te, furcifer,
Si vivo. Sed iſtuc, quidquid eſt, primum expedi.
PA. Is pro illo eunucho ad Thaidem hanc deductus eſt. *LA.*

LA. Pro eunuchon'? *PA.* Sic eſt. Hunc pro mœcho poſtea
Comprehendere intus, et conſtrinxere. *LA.* Occidi.
PA. Audaciam meretricum ſpecta. *LA.* Numquid eſt
Aliud mali damnive, quod non dixeris,
Reliquom? *PA.* Tantum eſt. *LA.* Ceſſo huc introrumpere?
PA. Non dubium eſt, quin mihi magnum exhac re ſit malum,
Niſi quia neceſſe fuit hoc facere. Id gaudeo,
Propter me hiſce aliquid eſſe eventurum mali.
Nam jamdiu aliquam cauſam quærebat ſenex,
Quamobrem inſigne aliquid faceret his. Nunc repperit.

ACTUS V. SCENA VII.

PYTHIAS, PARMENO.

NUNQUAM edepol quidquam jamdiu, quod magis vellem evenire,
Mi evenit, quam quod modo ſenex intro ad nos venit errans.
Mihi ſolæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, ſcibam.
PA. Quid hoc autem eſt? *PY.* Nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem.
Sed ubi obſecro, eſt? *PA.* Me quærit hæc. *PY.* Atque eccum video. Adibo.
PA. Quid eſt, inepta? Quid tibi vis? quid rides? pergin'? *PY.* Perii.
Defeſſa jam ſum miſera te ridendo. *PA.* Quid ita? *PY.* Rogitas?
Nunquam pol hominem ſtultiorem vidi, nec videbo. Ah,
Non ſatis poteſt narrari, quos ludos præbueris intus.

At etiam primo callidum ac diſertum credidi hominem.
Quid? illicone credere ea, quæ dixi, oportuit te?
An pœnitebat flagitii, te auctore quod feciſſet
Adoleſcens, ni miſerum inſuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuiſſe, ubi veſtem vidit
Illam eſſe eum indutum pater? quid? jam ſcis te periiſſe?
PA. Hem! quid dixti, peſſuma? an mentita es? etiam rides?
Itan' lepidum tibi viſum eſt, ſcelus, nos irridere?
PY. Nimium.
PA. Siquidem iſtuc impune habueris. *PY.* Verum. *PA.* Reddam hercle. *PY.* Credo:
Sed in diem iſtuc, Parmeno, eſt fortaſſe, quod minitare.
Tu jam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulum nobilitas
Flagitiis, et eundem indicas. Uterque in te exempla edent.
PA. Nullus ſum. *PY.* Hic pro illo munere tibi honos eſt habidus. Abeo.
PA. Egomet meo indicio, miſer, quaſi forex, hodie perii.

ACTUS V. SCENA VIII.

GNATHO, THRASO.

QUID nunc? qua ſpe, aut quo conſilio huc imus? quid inceptas, Thraſo?
TH. Egone? ut Thaidi me dedam, et faciam quod jubeat. *GN.* Quid eſt?

TH.

TH. Qui minus, quam Hercules ſervivit Omphale? *GN.* Exemplum placet.
Utinam tibi commitigari videam ſandalio caput.
Sed fores crepuerunt ab ea. *TH.* Perii! quid hoc autem eſt mali?
Hunc ego nunquam videram etiam. Quidnam properans hinc profilit?

ACTUS V. SCENA IX.

CHÆREA, PARMENO, GNATHO, THRASO.

O Populares, ecquis me vivit hodie fortunatior? Nemo hercle quiſquam: nam in me plane Dî poteſtatem ſuam.
PA. Quid hic lætus eſt? *CH.* O Parmeno mi, o mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfector, ſcin' me in quibus ſim gaudiis?
Scis Pamphilam meam inventam civem? *PA.* Audivi. *CH.* Scis ſponſam mihi?
PA. Bene, ita me Dii ament, factum. *GN.* Audin' tu, hic quid ait? *CH.* Tum autem Phædriæ
Meo fratri gaudeo amorem eſſe omnem in tranquillo: una eſt domus:
Thais patri ſe commendavit: in clientelam et fidem
Nobis dedit ſe. *PA.* Fratris igitur Thais tota eſt. *CH.* Scilicet.
PA. Jam hoc aliud eſt, quod gaudeamus: miles pellitur foras.
CH. Tum tu, frater ubi ubi eſt, fac quam primum hæc audiat. *PA.* Viſam domum.
TH. Numquid, Gnatho, tu dubitas, quin ego nunc perpetuo perierim?

GN. Sine dubio, opinor. *CH.* Quid commemorem primum, aut laudem maxume?
Illumne, qui mihi consilium dedit, ut facerem; an me, qui ausus sim
Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas, tam opportune in unum conclusit diem? an
Mei patris festivitatem et facilitatem? O Jupiter,
Serva, obsecro, hæc nobis bona.

ACTUS V. SCENA X.

PHÆDRIA, CHÆREA, GNATHO, THRASO.

DI vostram fidem! incredibilia
Parmeno modo quæ narravit! sed ubi est frater? *CH.* Præsto adest.
PH. Gaudeo. *CH.* Satis credo. Nihil est Thaide hac, frater, tua
Dignius quod ametur; ita nostræ omni est fautrix familiæ. *PH.* Hui!
Mihi illam laudas? *TH.* Perii! quanto minus spei est, tanto magis amo.
Obsecro, Gnatho, in te spes est. *GN.* Quid vis faciam? *TH.* Perfice hoc
Precibus, pretio, ut hæream in parte aliqua tandem apud Thaidem.
GN. Difficile est. *TH.* Si quid conlibuit, novi te. Hoc si effeceris,
Quodvis donum et præmium a me optato, id optatum feres.
GN. Itane? *TH.* Sic erit. *GN.* Si efficio hoc, postulo ut tua mihi domus,
Te præsente, absente, pateat, invocato ut sit locus Semper.

Semper. *TH.* Do fidem futurum. *GN.* Accingar. *PH.* Quem ego hic audio?
O Thraſo. *TH.* Salvete. *PH.* Tu fortaſſe, quæ facta hic ſient,
Neſcis. *TH.* Scio. *PH.* Cur te ergo in his ego conſpicor regionibus?
TH. Vobis fretus. *PH.* Scin' quam fretus? miles, edico tibi,
Si te in platea offendero hac poſt unquam, quod dicas mihi,
Alium quærebam, iter hac habui; periiſti. *GN.* Eia, haud ſic decet.
PH. Dictum eſt. *GN.* Non cognoſco voſtrum tam ſuperbum. *PH.* Sic erit.
GN. Prius audite paucis; quod cum dixero, ſi placuerit,
Facitote. *PH.* Audiamus. *GN.* Tu concede paulum iſtuc, Thraſo.
Principio, ego vos ambos credere hoc mihi vehementer velim,
Me, hujus quidquid faciam, id facere maxume cauſa mea:
Verum ſi idem vobis prodeſt, vos non facere, inſcitia eſt.
PH. Quid id eſt? *GN.* Militem ego rivalem recipiundum cenſeo. *PH.* Hem!
Recipiundum? *GN.* Cogita modo. Tu hercle cum illa, Phædria,
Et libenter vivis, etenim bene libenter victitas.
Quod des paululum eſt, neceſſe eſt multum accipere Thaidem,
Ut tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſumtu tuo. Ad
Omnia hæc magis opportunus, nec magis ex uſu tuo,
Nemo eſt. Principio, et habet quod det, et dat nemo largius.

Fatuus

Fatuus eſt, inſulſus, tardus ſtertit noctes et dies.
Neque tu iſtum metuas, ne amet mulier; pellas facile, ubi velis.
PH. Quid agimus? *GN.* Præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto;
Accipit homo nemo melius prorſum, neque prolixius.
PH. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus eſt. *CH.* Idem ego arbitror.
GN. Recte facitis. Unum etiam hoc vos oro, ut me in voſtrum gregem
Recipiatis. Satis diu hoc jam ſaxum volvo. *PH.* Recipimus.
CH. Ac libenter. *GN.* At ego pro iſtoc, Phædria, et tu Chærea,
Hunc comedendum et deridendum vobis propino. *CH.* Placet.
PH. Dignus eſt. *GN.* Thraſo, ubi vis, accede. *TH.* Obſecro te, quid agimus?
GN. Quid? iſti te ignorabant. Poſtquam eis mores oſtendi tuos,
Et collaudavi ſecundum facta et virtutes tuas,
Impetravi. *TH.* Bene feciſti. Gratiam habeo maxumam.
Nunquam etiam fui uſquam, quin me omnes amarent plurimum.
GN. Dixin' ego vobis, in hoc eſſe Atticam elegantiam?
PH. Nil præter promiſſum eſt. *GN.* Ite hac. Vos valete, et plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

P.

P. TERENTII

HEAUTONTIMORUMENOS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. CORNELIO LENTULO, L. VALERIO FLACCO ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII. GRÆCA EST MENANDRU. ACTA PRIMUM TIBIIS IMPARIBUS, DEINDE DUABUS DEXTRIS. ACTA ETIAM TERTIO TI. SEMPRONIO, M. JUVENTIO, COSS.

Perſonæ.

PROLOGUS.
CHREMES, *ſenex.*
MENEDEMUS, *ſenex.*
CLITIPHO, *adoleſcens.*
CLINIA, *adoleſcens.*
SYRUS, *ſervus.*
DROMO, *ſervus.*
SOSTRATA, *matrona.*
PHRYGIA, *ancilla.*
BACCHIS, *meretrix.*
ANTIPHILA, *Chremetis filia.*
NUTRIX.

HEAU-

HEAUTONTIMORUMEN

ARGUMENTUM,

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

IN militiam proficiſci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater:
Animique ſeſe angebat, facti pœnitens.
Mox ut revorſus eſt, clam patre divortitur
Ad Clitiphonem. Is amabat ſcortum Bacchidem.
Cum arceſſeret cupitam Antiphilam Clinia,
Ut ejus Bacchis venit amica, ac ſervolæ
Habitum gerens Antiphila. Factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. Hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert a ſene.
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

P. TERENTII

HEAUTONTIMORUMENOS.

PROLOGUS.

NE cui ſit voſtrum mirum, cur partes ſeni
Poeta dederit, quæ ſunt adoleſcentium;
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie ſum acturus Heautontimorumenon;
Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici.
Novam eſſe oſtendi, et quæ eſſet. Nunc, qui ſcripſerit,
Et cuja Græca ſit, ni partem maxumam
Exiſtimarem ſcire voſtrum, id dicerem.
Nunc, quamobrem has partes didicerim, paucis dabo.
Oratorem eſſe voluit me, non prologum.
Veſtrum judicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit a facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc ſcripſit, quam dicturus ſum.
Nam quod rumores diſtulerunt malevoli,
Multas contaminaſſe Græcas, dum facit
Paucas Latinas: id factum eſſe hic non negat,
Neque ſe id pigere, et deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum; quo exemplo ſibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malevolus vetus poeta dictitat,
Repente ad ſtudium hunc ſe applicaſſe muſicum,
Amicum ingenio fretum, haud natura ſua;
Arbitrium voſtrum, voſtra exiſtimatio
Valebit. Quare omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquum poſſit quam æquum oratio.

Facite

Facite æqui ſitis, date creſcendi copiam,
Novarum qui ſpectandi faciunt copiam
Sine vitiis; ne ille pro ſe dictum exiſtumet,
Qui nuper fecit ſervo currenti in via
Deceſſe populum. Cur inſano ſerviat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias novas, niſi finem maledictis facit.
Adeſte æquo animo: date poteſtatem mihi,
Statariam agere ut liceat per ſilentium:
Ne ſemper ſervus currens, iratus ſenex,
Edax paraſitus, ſycophanta autem impudens,
Avarus leno, aſſidue agendi ſint ſeni
Clamore ſummo, cum labore maxumo.
Mea cauſa, cauſam hanc juſtam eſſe, animum inducite,
Ut aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc novas qui ſcribunt, nihil parcunt ſeni.
Si quæ laborioſa eſt, ad me curritur:
Sin lenis eſt, ad alium defertur gregem.
In hac eſt pura oratio. Experimini,
In utramque partem ingenium quid poſſit meum.
Si nunquam avare pretium ſtatui arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quam maxume ſervire voſtris commodis;
Exemplum ſtatuite in me, ut adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potius, quam ſibi.

ACTUS I. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMUS.

QUANQUAM hæc inter nos nuper notitia ad modum eſt,
Inde adeo quod agrum in proximo hic mercatus es,
Nec rei fere ſane amplius quidquam fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,

Facit,

Facit, ut te audaciter moneam et familiariter:
Quod mihi videre præter ætatem tuam
Facere, et præter quam res te adhortatur tua.
Nam proh Deum atque hominum fidem! quid vis tibi?
Quid quæris? annos ſexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conjicio. Agrum in his regionibus
Meliorem, neque pretii majoris, nemo habet:
Servos complures. Proinde quaſi nemo fiet,
Attente tute illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neque tam veſperi
Domum revortor, quin te in fundo conſpicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique:
Nullum remittis tempus, neque te reſpicis.
Hæc non voluptati tibi eſſe, ſatis certo ſcio.
At enim, me, quantum hic operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ conſumis tuæ,
Si ſumas in illis exercendis, plus agas.
ME. Chreme, tantumne ab re tua eſt otii tibi,
Aliena ut cures, ea quæ nihil ad te attinent?
CH. Homo ſum: humani nihil a me alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta.
Rectum eſt? ego ut faciam: non eſt? te ut deterream.
ME. Mihi ſic eſt uſus: tibi ut opus eſt facto, face.
CH. An quoiquam eſt uſus homini, ſe ut cruciet?
ME. Mihi.
CH. Si quid laboris eſt, nollem: ſed quid iſtuc mali eſt?
Quæſo quid de te tantum meruiſti? *ME.* Eheu!
CH. Ne lacruma, atque iſtuc, quidquid eſt, fac me ut ſciam.
Ne retice: ne verere: crede, inquam, mihi,
Aut conſolando, aut conſilio, aut re, juvero.
ME. Scire hoc vis? *CH.* Hac quidem cauſa, qua dixi tibi.

ME. Dicetur. *CH.* At iſtos raſtros interea tamen
Appone, ne labora. *ME.* Minime. *CH.* Quam
rem agis?
ME. Sine me, vacivom tempus ne quod dem mihi
Laboris. *CH.* Non ſinam, inquam. *ME.* Ah,
non æquom facis.
CH. Hui, tam graves hos, quæſo? *ME.* Sic me-
ritum eſt meum.
CH. Nunc loquere. *ME.* Filium unicum adoleſ-
centulum
Habeo. Ah, quid dixi? habere me? imo habui,
Chreme:
Nunc habeam necne, incertum eſt. *CH.* Quid ita
iſtuc? *ME.* Scies.
Eſt e Corintho hic advena anus paupercula.
Ejus filiam ille amare cœpit perdite,
Prope jam ut pro uxore haberet. Hæc clam me
omnia.
Ubi rem reſcivi, cœpi non humanitus,
Neque ut animum decuit ægrotum adoleſcentuli,
Tractare; ſed vi, et via pervolgata patrum.
Quotidie accuſabam: hem, tibine hæc diutius
Licere ſperas facere, me vivo patre,
Amicam ut habeas prope jam in uxoris loco?
Erras, ſi id credis, et me ignoras, Clinia.
Ego te meum eſſe dici tantiſper volo,
Dum, quod te dignum eſt, facies: ſed ſi id non
facis,
Ego, quod me in te ſit facere dignum, invenero.
Nulla adeo ex re iſtuc fit, niſi ex nimio otio.
Ego iſtuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Aſiam hinc abii propter pauperiem, atque ibi
Simul rem et belli gloriam armis repperi.
Poſtremo adeo res rediit; adoleſcentulus
Sæpe eadem, et graviter audiendo, victus eſt.
Putavit me et ætate et benevolentia

Plus

Plus ſcire, et providere, quam ſeipſum ſibi.
In Aſiam ad regem militatum abiit, Chreme.
CH. Quid ais? *ME.* Clam me eſt profectus; menſes tres abeſt.
CH. Ambo accuſandi; etſi illud inceptum tamen
Animi eſt pudentis ſignum, et non inſtrenui.
ME. Ubi comperi ex iis, qui fuere ei conſcii,
Domum revortor mœſtus, atque animo fere
Perturbato, atque incerto præ ægritudine.
Adſido; accurrunt ſervi; ſoccos detrahunt:
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cœnam apparare: pro ſe quiſque ſedulo
Faciebat, quo illam mihi lenirent miſeriam.
Ubi video hæc, cœpi cogitare; hem, tot mei
Solius ſoliciti ſunt cauſa, ut me unum expleant?
Ancillæ tot me veſtiant? ſumtus domi
Tantos ego ſolus faciam? ſed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,
Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea eſt;
Eum ego hinc ejeci miſerum injuſtitia mea.
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam. Nam uſque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas injurias,
Interea uſque illi de me ſupplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi ſerviens.
Ita facio prorſus. Nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec veſtimentum: conraſi omnia.
Ancillas, ſervos, niſi eos, qui opere ruſtico
Faciundo facile ſumtum exercerent ſuum,
Omnes produxi ac vendidi. Inſcripſi illico
Ædes mercede: quaſi talenta ad quindecim
Coegi: agrum hunc mercatus ſum: hic me exerceo.
Decrevi, tantiſper me minus injuriæ,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miſer;
Nec fas eſſe ulla me voluptate hic frui,
Niſi ubi ille huc ſalvus redierit meus particeps.

CH. Ingenio te esse in liberos leni puto, et
Illum obsequentem, si quis recte aut commode
Tractaret. Verum neque tu illum satis noveras,
Nec te ille. Hoc ubi fit, ibi non vere vivitur.
Tu illum nunquam ostendisti quanti penderes,
Nec tibi ille est credere ausus quæ est æquom patri.
Quod si esset factum, hæc nunquam eveniissent tibi.
ME. Ita res est, fateor: peccatum a me maxumum est.
CH. Menedeme, at porro recte spero: et illum tibi
Salvum adfuturum esse hic confido propediem.
ME. Utinam ita Dî faxint. *CH.* Facient. Nunc, si commodum est,
Dionysia hic sunt, hodie apud me sis volo.
ME. Non possum. *CH.* Cur non? quæso, tandem aliquantulum
Tibi parce: idem absens facere te hoc volt filius.
ME. Non convenit, qui illum ad laborem impellerim,
Nunc meipsum fugere. *CH.* Siccine est sententia?
ME. Sic. *CH.* Bene vale. *ME.* Et tu. *CH.* Lacrumas excussit mihi,
Miseretque me ejus: sed, ut diei tempus est,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam ut veniat. Ibo, visam si domi est.
Nihil opus fuit monitore: jamdudum domi
Præsto apud me esse aiunt: egomet convivas moror.
Ibo adeo hinc intro. Sed quid crepuerunt fores
Hinc a me? quisnam egreditur? huc concessero.

ACTUS I. SCENA II.

CLITIPHO, CHREMES.

NIHIL adhuc est, quod vereare, Clinia: haudquaquam etiam cessant:
Et illam simul cum nuntio tibi hic ego adfuturam hodie, scio. Proin

Proin tu ſolicitudinem iſtam falſam, quæ te excruciat, mittas.

C H. Quicum loquitur filius?

C L. Pater adeſt, quem volui: adibo. Pater, opportune advenis.

C H. Quid id eſt? *C L.* Hunc Menedemum noſtin' noſtrum vicinum? *C H.* Probe.

C L. Huic filium ſcis eſſe? *C H.* Audivi eſſe, in Aſia. *C L.* Non eſt, pater:

Apud nos eſt. *C H.* Quid ais? *C L.* Advenientem, e navi egredientem, illico

Abduxi ad cœnam: nam mihi magna cum eo jam inde uſque a pueritia

Fuit ſemper familiaritas. *C H.* Voluptatem magnam nuntias.

Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiſcum hodie eſſet amplius,

Ut hanc lætitiam nec opinanti primus objicerem ei domi!

Atque etiam nunc tempus eſt. *C L.* Cave faxis; Non opus eſt, pater.

C H. Quapropter? *C L.* Quia enim incertum eſt etiam, quid ſe faciat. Modo venit:

Timet omnia; patris iram, atque animum amicæ, ſe erga ut ſit, ſuæ.

Eam miſere amat: propter eam hæc turba atque abitio evenit. *C H.* Scio.

C L. Nunc ſervolum ad eam in urbem miſit, et ego noſtrum una Syrum.

C H. Quid narrat? *C L.* Quid ille? ſe miſerum eſſe. *C H.* Miſerum? quem minus credere eſt?

Quid relliqui eſt, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona?

Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias?

Atque hæc perinde ſunt, ut illius animus eſt, qui ea poſſidet:
Qui uti ſcit, ei bona; illi, qui non utitur recte, mala.
CL. Imo ille ſenex fuit importunus ſemper: et nunc nihil magis
Vereor, quam ne quid in illum iratus plus ſatis faxit pater.
CH. Illene? ſed reprimam me: nam, in metu eſſe hunc, illi eſt utile.
CL. Quid tute tecum? *CH.* Dicam. Ut ut erat, manſum tamen oportuit.
Fortaſſe aliquanto iniquior erat præter ejus lubidinem:
Pateretur. Nam quem ferret, ſi parentem non ferret ſuum?
Hunccine erat æquom ex illius more, an illum ex hujus vivere?
Et quod illum inſimulat durum, id non eſt. Nam parentum injuriæ
Uniuſmodi ſunt ferme; paulo qui eſt homo tolerabilis.
Scortari crebro nolunt, nolunt crebro convivarier,
Præbent exigue ſumtum: atque hæc ſunt tamen ad virtutem omnia.
Verum animus ubi ſemel ſe cupiditate devinxit mala,
Neceſſe eſt, Clitipho, conſilia conſequi conſimilia. Hoc
Scitum eſt, periclum ex aliis facere, tibi quod ex uſu fiet.
CL. Ita credo. *CH.* Ego ibo hinc intro, ut videam, nobis quid cœnæ fiet.
Tu, ut tempus eſt diei, vide ſis, ne quo hinc abeas longius.

ACTUS

ACTUS I. SCENA III.

CLITIPHO.

QUAM iniqui ſunt patres in omnes adoleſcentes judices!
Qui æquom eſſe cenſent, nos jam a pueris illico naſci ſenes,
Neque illarum affines eſſe rerum, quas fert adoleſcentia.
Ex ſua libidine moderantur, nunc quæ eſt, non quæ olim fuit.
Mihi ſi unquam filius erit, næ ille facili me utetur patre:
Nam et cognoſcendi, et ignoſcendi dabitur peccati locus:
Non ut meus, qui mihi per alium oſtendit ſuam ſententiam.
Perii! is mihi, ubi adbibit plus paulo, ſua quæ narrat facinora?
Nunc ait, periclum ex aliis facito, tibi quod ex uſu fiet.
Aſtutus! næ ille haud ſcit, quam mihi nunc ſurdo narret fabulam.
Magis nunc me amicæ dicta ſtimulant, da mihi, atque affer mihi:
Cui quid reſpondeam, nihil habeo: neque me quiſquam eſt miſerior.
Nam hic Clinia, etſi is quoque ſuarum rerum fatagit, attamen
Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis meretriciæ.
Mea eſt potens, procax, magnifica, ſumtuoſa, nobilis.

Tum,

Tum, quod dem ei, recte eſt: nam nihil eſſe mihi, religio eſt dicere.
Hoc ego mali non pridem inveni: neque etiamdum ſcit pater.

ACTUS II. SCENA I.

CLINIA, CLITIPHO.

SI mihi ſecundæ res de amore meo eſſent, jamdudum, ſcio,
Veniſſent: ſed vereor, ne mulier, me abſente, hic corrupta ſit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exangeant;
Occaſio, locus, ætas, mater, cujus ſub imperio eſt, mala;
Cui nihil præter pretium jam dulce eſt. *CLIT.* Clinia. *CLIN.* Hei miſero mihi!
CLIT. Etiam caves, ne videat forte hinc te a patre aliquis exiens?
CLIN. Faciam. Sed neſcio quid profecto mihi animus præſagit mali.
CLIT. Pergin' iſtuc prius dijudicare, quam ſcis, quid veri fiet?
CLIN. Si nihil mali eſſet, jam hic adeſſent. *CLIT.* Jam aderunt. *CLIN.* Quando iſtuc erit?
CLIT. Non cogitas hinc longule eſſe? et noſti mores mulierum:
Dum moliuntur, dum conantur, annus eſt. *CLIN.* O Clitipho,
Timeo. *CLIT.* Reſpira: eccum Dromonem cum Syro, una adſunt tibi.

ACTUS II. SCENA II.

SYRUS, DROMO, CLITIPHO, CLINIA.

AIN' tu? *DR.* Sic eſt. *SY.* Verum interea dum ſermones cædimus,
Illæ ſunt relictæ. *CLIT.* Mulier tibi adeſt, audin' Clinia?
CLIN. Ego vero audio nunc demum, et video, et valeo, Clitipho.
DR. Minime mirum, adeo impeditæ ſunt: ancillarum gregem
Ducunt ſecum. *CLIN.* Perii! unde illi ſunt ancillæ? *CLIT.* Men' rogas?
SY. Non oportuit relictas; portant quid rerum. *CLIN.* Hei mihi!
SY. Aurum, veſtem: et veſperaſcit, et non noverunt viam.
Factum a nobis ſtulte eſt. Abi dum tu, Dromo, illis obviam.
Propera. Quid ſtas? *CLIN.* Væ miſero mihi, quanta de ſpe decidi!
CLIT. Quid iſtuc? quæ res te ſolicitat autem? *CLIN.* Rogitas quid fiet?
Viden' tu ancillas, aurum, veſtem? quam ego cum una ancillula
Hic reliqui. Unde eſſe cenſes? *CLIT.* Vah, nunc demum intelligo.
SY. Dî boni, quid turbæ eſt? ædes noſtræ vix capient, ſcio.
Quid comedent? quid ebibent? quid ſene erit noſtro miſerius?
Sed video, eccos, quos volebam. *CLIN.* O Jupiter, ubinam eſt fides?

Dum

Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Conlocupletaſti, Antiphila, te, et me in his deſeruiſti malis,
Propter quam in ſumma infamia ſum, et meo patri minus obſequens:
Cujus nunc pudet me, et miſeret, qui harum mores cantabat mihi,
Monuiſſe fruſtra; neque potuiſſe eum unquam me ab hac expellere.
Quod tamen nunc faciam: tum, cum mihi gratum eſſe potuit, nolui.
Nemo eſt miſerior me. *SY.* Hic de noſtris verbis errat videlicet,
Quæ hic ſumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atque eſt, accipis.
Nam et vita eſt eadem, et animus te erga idem ac fuit;
Quantum ex ipſa re conjecturam cepimus.
CLIN. Quid eſt obſecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium eſt
Quod malim, quam me hoc falſo ſuſpicarier.
SY. Hoc primum, ut ne quid hujus rerum ignores: anus,
Quæ eſt dicta mater eſſe ei antehac, non fuit:
Ea obiit mortem. Hæc ipſa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audivi. *CLIN.* Quænam eſt altera?
SY. Mane; hoc, quod cœpi, primum enarrem, Clitipho:
Poſt iſtuc veniam. *CLIN.* Propera. *SY.* Jam primum omnium,
Ubi ventum ad ædes eſt, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit: hæc ubi aperuit oſtium,
Continuo hic ſe conjecit intro: ego conſequor:
Anus foribus obdit peſſulum, ad lanam redit.

Hic

Hic ſciri potuit, aut nuſquam alibi, Clinia,
Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit;
Ubi de improviſo eſt interventum mulieri.
Nam ea res dedit tum exiſtumandi copiam
Quotidianæ vitæ conſuetudinem;
Quæ, cujuſque ingenium ut ſit, declarat maxume.
Texentem telam ſtudioſe ipſam offendimus,
Mediocriter veſtitam veſte lugubri,
Ejus anuis cauſa, opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, ita uti quæ ornantur ſibi,
Nulla mala re eſſe expolitam muliebri:
Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Rejectus negligenter. Pax! *CLIN.* Syre mi, obſecro,
Ne me in lætitiam fruſtra conjicias. *SY.* Anus
Subtemen nebat: præterea una ancillula
Erat: ea texebat una, pannis obſita,
Neglecta, immunda inluvie. *CLIT.* Si hæc ſunt, Clinia,
Vera, ita uti credo, quis te eſt fortunatior?
Scin' tu hanc, quam dicit ſordidatam et ſordidam?
Magnum hoc quoque ſignum eſt, dominam eſſe extra noxiam,
Cum ejus tam negliguntur internuntii:
Nam diſciplina eſt eiſdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui adfectant viam.
CLIN. Perge, obſecro te, et cave ne falſam gratiam
Studeas inire. Quid ait, ubi me nominas?
SY. Ubi dicimus rediiſſe te, et rogare uti
Veniret ad te, mulier telam deſinit
Continuo, et lacrumis opplet os totum ſibi, ut
Facile ſcires deſiderio id fieri tuo.
CLIN. Præ gaudio, ita me Dii ament, ubi ſim neſcio:

Ita timui. *CLIT.* At ego nihil esse sciebam, Clinia.
Agedum vicissim, Syre, dic quæ illa est altera.
SY. Adducimus tuam Bacchidem. *CLIT.* Hem! quid? Bacchidem?
Eho, sceleste, quo illam ducis? *SY.* Quo ego illam? ad nos scilicet.
CLIT. Ad patremne? *SY.* Ad eum ipsum. *CLIT.* O hominis impudentem audaciam!
SY. Heus tu, non fit sine periclo facinus magnum et memorabile.
CLIT. Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quæsitum, scelus:
Ubi si paululum modo quid te fugerit, ego perierim.
Quid illo facias? *SY.* At enim. *CLIT.* Quid enim? *SY.* Si sinas, dicam. *CLIN.* Sine.
CLIT. Sino. *SY.* Ita res est hæc nunc, quasi cum——*CLIT.* Quas, malum, ambages mihi
Narrare occipit? *CLIN.* Syre, verum hic dicit, mitte; ad rem redi.
SY. Enimvero reticere nequeo. Multimodis injurius,
Clitipho, es, neque ferri potis es. *CLIN.* Audiendum hercle est, tace.
SY. Vis amare, vis potiri, vis quod des illi effici.
Tuum esse in potiundo periclum non vis. Haud stulte sapis;
Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest contingere.
Aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his mittenda sunt.
Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide.
Etsi hoc consilium, quod cepi, rectum esse et tutum scio:

Nam

Nam apud patrem tua amica tecum ſine metu ut ſit, copia eſt.
Tum quod illi argentum es pollicitus, eadem hac inveniam via;
Quod ut efficerem, orando ſurdas jam aures reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis? *CLIT.* Siquidem hoc ſit. *SY.* Siquidem? experiundo ſcies.
CLIT. Age age, cedo iſtuc tuum conſilium, quid id eſt? *SY.* Adſimulabimus
Tuam amicam hujus eſſe. *CLIT.* Pulchre. Cedo quid hic faciet ſua?
An ea quoque dicetur hujus, ſi una hæc dedecori eſt parum?
SY. Imo ad tuam matrem abducetur. *CLIT.* Quid eo? *SY.* Longum eſt, Clitipho,
Tibi ſi narrem, quamobrem id faciam: vera cauſa eſt. *CLIT.* Fabulæ:
Nihil ſatis firmi video, quamobrem accipere hunc mihi expediat metum.
SY. Mane. Habeo aliud, ſi iſtuc metuis, quod ambo confiteamini
Sine periclo eſſe. *CLIT.* Hujuſmodi, obſecro, aliquid reperi. *SY.* Maxume:
Ibo obviam hinc: dicam, ut revortantur domum. *CLIT.* Hem,
Quid dixti? *SY.* Ademtum tibi jam faxo omnem metum,
In aurem utramvis otioſe ut dormias.
CLIT. Quid ago nunc? *CLIN.* Tune? quod boni eſt. *CLIT.* Syre, dic modo
Verum. *SY.* Age modo, hodie ſero, ac nequicquam voles.
CLIN. Datur: fruare dum licet: nam neſcias,
Ejus ſit poteſtas poſthac, an nunquam tibi.

CLIT. Syre, inquam. *SY.* Perge porro, tamen istuc ago.
CLIT. Verum hercle istuc est. Syre, Syre inquam, heus heus Syre.
SY. Concaluit. Quid vis? *CLIT.* Redi, redi.
SY. Adsum; dic, quid est?
Jam hoc quoque negabis tibi placere. *CLIT.* Imo, Syre,
Et me, et meum amorem, et famam permitto tibi.
Tu es judex: ne quid accusandus sis, vide.
SY. Ridiculum est, te istuc me admonere, Clitipho:
Quasi istic minor mea res agatur, quam tua.
Hic si quid nobis forte adversi evenerit,
Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
Quapropter hæc res neutiquam neglectui est mihi.
Sed istunc exora, ut suam esse adsimulet. *CLIN.* Scilicet
Facturum me esse; in eum jam res rediit locum,
Ut sit necesse. *CLIT.* Merito te amo, Clinia.
CLIN. Verum illa ne quid titubet. *SY.* Perdocta est probe.
CLIT. At hoc demiror, qui tam facile potueris
Persuadere illi, quæ solet quos spernere!
SY. In tempore ad eam veni, quod rerum omnium est
Primum. Nam quendam misere offendi ibi militem
Ejus noctem orantem. Hæc arte tractabat virum,
Ut illius animum cupidum inopia incenderet,
Eademque ut esset apud te quam gratissima.
Sed heus tu, vide sis, ne quid imprudens ruas.
Patrem novisti, ad has res quam sit perspicax:
Ego te autem novi, quam esse soleas impotens.
Inversa verba, eversas cervices tuas,
Gemitus, screatus, tussis, risus, abstine.
CLIT. Laudabis. *SY.* Vide sis. *CLIT.* Tutemet mirabere.

SY.

SY. Sed quam cito ſunt conſecutæ mulieres?
CLIT. Ubi ſunt? cur retines? *SY.* Jam nunc hæc non eſt tua.
CLIT. Scio, apud patrem; at nunc interim. *SY.* Nihilo magis.
CLIT. Sine. *SY.* Non ſinam, inquam. *CLIT.* Quæſo, pauliſper. *SY.* Veto.
CLIT. Saltem ſalutare. *SY.* Abeas, ſi ſapias. *CLIT.* Eo.
Quid iſtic? *SY.* Manebat. *CLIT.* O hominem felicem! *SY.* Ambula.

ACTUS II. SCENA III.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRUS.

EDEPOL te, mea Antiphila, laudo et fortunatam judico,
Id cum ſtuduiſti, iſti formæ ut mores conſimiles forent:
Minimeque, ita me Dii ament, miror, ſi te ſibi quiſque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam conſidero,
Omniumque adeo voſtrarum, volgus quæ ab ſe ſegregant;
Et vos eſſe iſtiuſmodi, et nos non eſſe, haud mirabile eſt.
Nam expedit bonas eſſe vobis: nos, quibuſcum eſt res, non ſinunt.
Quippe forma impulſi noſtra nos amatores colunt:
Hæc ubi imminuta eſt, illi ſuum animum alio conferunt.

Niſi proſpectum interea aliquid nobis eſt, deſertæ vivimus.
Vobis cum uno ſemel ubi ætatem agere decretum eſt viro,
Cujus mos maxume eſt conſimilis voſtrum; hi ſe ad vos applicant:
Hoc beneficio utrique ab utriſque vero devincimini;
Ut nunquam ulla amori voſtro incidere poſſit calamitas.
AN. Neſcio alias: me qnidem ſemper ſcio feciſſe ſedulo,
Ut ex illius commodo meum compararem commodum. *CL.* Ah,
Ergo, mea Antiphila, tu nunc ſola reducem me in patriam facis.
Nam, dum abs te abſum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leves,
Præterquam tui carendum quod erat. *SY.* Credo. *CL.* Syre, vix ſuffero.
Hoccine me miſerum non licere meo modo ingenium frui?
SY. Imo, ut patrem tuum vidi eſſe habitum, diu etiam duras dabit.
BA. Quiſnam hic adoleſcens eſt, qui intuitur nos? *AN.* Ah, retine me, obſecro.
BA. Amabo, quid tibi eſt? *AN.* Diſperii. *BA.* Perii miſera! quid ſtupes,
Antiphila? *AN.* Videon' Cliniam, an non? *BA.* Quem vides? *CL.* Salve, anime mi.
AN. O mi exſpectate Clinia, ſalve. *CL.* Ut vales?
AN. Salvom adveniſſe gaudeo. *CL.* Teneone te,
Antiphila, maxume animo exoptatam meo?
SY. Ite intro: nam vos jamdudum exſpectat ſenex.

ACTUS III. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMUS.

LUCISCIT hoc jam. Ceſſo pultore oſtium
Vicini, primum ex me ut ſciat, ſibi filium
Redliſſe? etſi adoleſcentem hoc nolle intelligo.
Verum, cum videam miſerum hunc tam excruciarier
Ejus abitu, celem tam inſperatum gaudium,
Cum illi pericli nihil ex indicio ſiet?
Haud faciam: nam, quod potero, adjutabo ſenem,
Item ut filium meum amico atque æquali ſuo
Video inſervire, et ſocium eſſe in negotiis,
Nos quoque ſenes eſt æquom ſenibus obſequi.
ME. Aut ego profecto ingenio egregio ad miſerias
Natus ſum, aut illud falſum eſt, quod volgo audio
Dici, diem adimere ægritudinem hominibus.
Nam mihi quidem quotidie augeſcit magis
De filio ægritudo; et quanto diutius
Abeſt, magis cupio tanto, et magis deſidero.
CH. Sed ipſum foras egreſſum video: ibo, adloquar.
Menedeme, ſalve: nuntium adporto tibi,
Cujus maxume te fieri participem cupis.
ME. Numquidnam de gnato meo audiſti, Chreme?
CH. Valet, atque vivit. *ME.* Ubinam eſt, quæſo?
CH. Apud me domi.
ME. Meus gnatus? *CH.* Sic eſt. *ME.* Venit?
CH. Certe. *ME.* Clinia
Meus venit? *CH.* Dixi. *ME.* Eamus, duc me ad eum, obſecro.
CH. Non volt te ſcire ſe rediſſe etiam, et tuum
Conſpectum fugitat, propter peccatum. Tum hoc timet,
Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta ſit.

ME. Non tu ei dixiſti, ut eſſem? *CH.* Non. *ME.* Quamobrem, Chreme?
CH. Quia peſſume iſtuc in te atque in illum conſulis,
Si te tam leni et victo eſſe animo oſtenderis.
ME. Non poſſum: ſatis jam, ſatis pater durus fui. *CH.* Ah,
Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimia, aut parcimonia.
In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa, incides.
Primum olim potius, quam paterere filium
Commeare ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
Proterruiſti hinc. Ea coacta ingratiis
Poſtilla cœpit victum volgo quærere.
Nunc, cum ſine magno intertrimento non poteſt
Haberi, quidvis dare cupis. Nam, ut tu ſcias,
Quam ea nunc inſtructa pulchre ad perniciem ſiet;
Primum, jam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte atque auro. Satrapes ſi ſiet
Amator, nunquam ſufferre ejus ſumtus queat:
Nedum tu poſſis. *ME.* Eſtne ea intus? *CH.* Sit, rogas?
Senſi: nam unam ei cœnam atque ejus comitibus
Dedi. Quod ſi iterum mihi ſit danda, actum ſiet.
Nam, ut alia omittam, pytiſſando modo mihi
Quid vini abſumſit? ſic hoc, dicens; aſperum,
Pater, hoc eſt: aliud lenius ſodes vide.
Relevi dolia omnia, omnes ferias:
Omnes habui ſolicitos. Atque hæc una nox.
Quid te futurum cenſes, quem aſſidue exedent?
Sic me Dii amabunt, ut me tuarum miſeritum eſt,
Menedeme, fortunarum! *ME.* Faciat quod lubet:
Sumat, conſumat, perdat: decretum eſt pati;

Dum

Dum illum modo habeam mecum. *CH.* Si certum
eſt tibi
Sic facere, illud permagni referre arbitror,
Ut neſcientem ſentiat te id ſibi dare.
ME. Quid faciam? *CH.* Quidvis potius, quam
quod cogitas:
Per alium quemvis ut des, falli te ſinas
Technis per ſervolum. Etſi ſubſenſi id quoque,
Illos ibi eſſe, id agere inter ſe clanculum.
Syrus cum illo voſtro conſuſurrat: conferunt
Conſilia adoleſcentes: et tibi perdere
Talentum hoc pacto ſatius eſt, quam illo minam.
Non nunc pecunia agitur; ſed illud, quomodo
Minimo periclo id demus adoleſcentulo.
Nam ſi ſemel tuum animum ille intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, et prius
Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium; hui,
Quantam feneſtram ad nequitiam patefeceris!
Tibi autem porro ut non ſit ſuave vivere:
Nam deteriores ſumus omnes licentia.
Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit, pravumne an rectum ſit, quod petet.
Tu, rem perire, et ipſum, non poteris pati.
Dare denegaris; ibit ad illud illico,
Quo maxume apud te ſe valere ſentiet:
Abiturum ſe abs te eſſe illico minabitur.
ME. Videre verum, atque ita uti res eſt, dicere.
CH. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vi-
di meis,
Dum id quæro, tibi qui filium reſtituerem.
ME. Cedo dextram: porro te oro idem ut facias,
Chreme.
CH. Paratus ſum. *ME.* Scin' quid nunc facere te
volo?
CH. Dic. *ME.* Quod ſenſiſti illos me incipere
fallere,

Id

Id ut maturent facere. Cupio illi dare,
Quod volt: cupio ipsum jam videre. *CH.* Operam dabo.
Syrus est prehendendus atque adhortandus mihi.
A me nescio quis exit. Concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere sentiant.
Paulum hoc negoti mihi obstat: Simus et Crito
Vicini nostri hic, ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum. Ibo, ac dicam, ut dixeram
Operam daturum me, hodie non posse his dare.
Continuo hic adero. *ME.* Ita quæso. Dii vostram fidem!
Itan' comparatam esse hominum naturam omnium,
Aliena ut melius videant et dijudicent
Quam sua? an eo fit, quia in re nostra aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi nunc quanto plus sapit, quam egomet mihi!
CH. Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem.

ACTUS III. SCENA II.

SYRUS, CHREMES.

HAC illac circumcursa: inveniundum est tamen
Argentum, intendenda in senem est fallacia.
CH. Num me fefellit, hosce id struere? videlicet
Ille Cliniæ servus tardiusculus est:
Idcirco huic nostro tradita est provincia.
SY. Quis hic loquitur? perii! numnam hæc audivit? *CH.* Syre. *SY.* Hem.
CH. Quid tu istic? *SY.* Recte equidem: sed te miror, Chreme,
Tam mane, qui heri tantum biberis. *CH.* Nihil nimis.

SY.

SY. Nihil, narras? Viſa vero eſt, quod dici ſolet,
Aquilæ ſenectus. *CH.* Heia. *SY.* Mulier commoda et
Faceta hæc meretrix. *CH.* Sane idem viſa eſt mihi.
SY. Et quidem hercle forma luculenta. *CH.* Sic ſatis.
SY. Ita non ut olim, ſed uti nunc, ſane bona:
Minimeque miror, Clinia hanc ſi deperit.
Sed habet patrem quendam avidum, miſerum atque aridum,
Vicinum hunc: noſtin'? at quaſi is non divitiis
Abundet, gnatus ejus profugit inopia.
Scis eſſe factum, ut dico? *CH.* Quid ego neſciam?
Hominem piſtrino dignum! *SY.* Quem? *CH.* Iſtunc ſervolum
Dico adoleſcentis. *SY.* Syre, tibi timui male.
CH. Qui paſſus eſt id fieri. *SY.* Quid faceret? *CH.* Rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Unde eſſet adoleſcenti, amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem invitum ſervaret ſenem.
SY. Garris. *CH.* Hæc facta ab illo oportebant, Syre.
SY. Eho, quæſo, laudas qui heros fallunt? *CH.* In loco,
Ego vero laudo. *SY.* Recte ſane. *CH.* Quippe qui
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt.
Jam huic manſiſſet unicus gnatus domi.
SY. Jocone an ſerio illæc dicat, neſcio:
Niſi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.
CH. Et nunc quid exſpectat, Syre? an dum hinc denuo
Abeat, cum tolerare hujus ſumtus non queat?
Nonne ad ſenem aliquam fabricam fingit? *SY.* Stolidus eſt.

CH

CH. At te adjutare oportet adoleſcentuli
Cauſa. *SY.* Facile equidem facere poſſum, ſi jubes:
Etenim, quo pacto id fieri ſoleat, calleo.
CH. Tanto hercle melior. *SY.* Non eſt mentiri meum.
CH. Fac ergo. *SY.* At heus tu, facito, dum eadem hæc memineris,
Si quid hujus ſimile forte aliquando evenerit,
Ut ſunt humana, tuus ut faciat filius.
CH. Non uſus veniet, ſpero. *SY.* Spero hercle ego quoque.
Neque eo nunc dico, quo quidquam illum ſenſerim:
Sed ſi quid, ne quid——quæ ſit ejus ætas, vides.
Et næ ego te, ſi uſus veniat, magnifice, Chreme,
Tractare poſſim. *CH.* De iſtoc, cum uſus venerit,
Videbimus quid opus ſit. Nunc iſtuc age.
SY. Nunquam commodius unquam herum audivi loqui:
Nec, cum malefacerem, crederem mi impunius
Licere. Quiſnam a nobis egreditur foras?

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES, CLITIPHO, SYRUS.

QUID iſtuc, quæſo? qui iſtic mos eſt, Clitipho?
Itane fieri oportet?
CL. Quid ego feci? *CH.* Vidin' ego te modo manum in ſinum huic meretrici
Inſerere? *SY.* Acta hæc res eſt, perii. *CL.* Mene?
CH. Hiſce oculis: ne nega.
Facis adeo indigne injuriam illi, qui non abſtineas manum:
Nam iſta quidem contumelia eſt,
Hominem amicum recipere ad te, atque ejus amicam ſubagitare.

Vel

Vel heri in vino quam immodeſtus fuiſti? *SY.* Factum. *CH.* Quam moleſtus!
Ut equidem, ita me Dii ament, metui quid futurum denique eſſet!
Novi ego amantium animum: advortunt graviter, quæ non cenſeas.
CL. At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum, pater.
CH. Eſto. At certe concedas aliquo ab ore eorum aliquantiſper.
Multa fert libido; ea facere prohibet tua præſentia.
Ego de me facio conjecturam. Nemo eſt meorum hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam,
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipſius facti pudet,
Ne ineptus, ne protervus videar: quod illum facere credito.
Sed noſtrum eſt intelligere, utcunque, atque ubicunque opus ſit, obſequi.
SY. Quid iſtic narrat? *CL.* Perii! *SY.* Clitipho, hæc ego præcipio tibi,
Hominis frugi et temperantis functus officium. *CL.* Tace ſodes.
SY. Recte ſane. *CH.* Syre, pudet me. *SY.* Credo; neque id injuria.
Quin mihi moleſtum eſt. *CL.* Pergin' hercle? *SY.* Verum dico quod videtur.
CL. Nonne accedam ad illos? *CH.* Eho quæſo, una accedundi via eſt?
SY. Actum eſt. Hic prius ſe indicarit, quam ego argentum effecero.
Chreme, vin' tu homini ſtulto mihi auſcultare? *CH.* Quid faciam? *SY.* Jube hunc

Abire hinc aliquo. *CL.* Quo ego hinc abeam? *SY.* Quo? quo lubet: da illis locum:
Abi deambulatum. *CL.* Deambulatum! quo? *SY.* Vah, quaſi deſit locus.
Abi ſane iſtac, iſtorſum, quo vis. *CH.* Recte dicit. Cenſeo.
CL. Dî te eradicent, Syre, qui me hinc extrudas. *SY.* At tu pol tibi iſtas
Poſthac comprimito manus.
Cenſen' vero? quid illum porro credis facturum, Chreme,
Niſi eum, quantum tibi opis Dii dant, ſervas, caſtigas, mones?
CH. Ego iſtuc curabo. *SY.* Atqui nunc, here, hic tibi adſervandus eſt.
CH. Fiet. *SY.* Si ſapias; nam mihi jam minus minuſque obtemperat.
CH. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egiſti Syre? aut
Reperiſti quod placeat, an nondum etiam? *SY.* De fallacia
Dicis? 'ſt! inveni quandam nuper. *CH.* Frugi es. Cedo quid id eſt?
SY. Dicam: verum, ut aliud ex alio incidit. *CH.* Quidnam, Syre?
SY. Peſſuma hæc eſt meretrix. *CH.* Ita videtur. *SY.* Imo ſi ſcias——
Hoc vide, quod inceptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia
Hic. Huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum,
CH. Quid tum? *SY.* Ea mortua eſt. Reliquit filiam adoleſcentulam:
Ea relicta huic arrhaboni eſt pro illo argento. *CH.* Intelligo.

SY.

SY. Hanc ſecum huc adduxit, eaque eſt nunc ad uxorem tuam.
CH. Quid tum? *SY.* Cliniam orat, ſibi uti id nunc det: illam illi tamen
Poſt daturam. Mille nummum poſcit. *CH.* Et poſcit Quidem! *SY.* Hui!
Dubiumne id eſt? *CH.* Ego ſic putavi. Quid nunc facere cogitas?
SY. Egone? ad Menedemum ibo: dicam hanc eſſe captam e Caria,
Ditem et nobilem: ſi redimat, magnum ineſſe in ea lucrum.
CH. Erras. *SY.* Quid ita? *CH.* Pro Menedemo ego nunc tibi reſpondeo:
Non emo. Quid agis? *SY.* Optata loquere. *CH.* Atqui non eſt opus.
SY. Non opus eſt? *CH.* Non hercle vero. *SY.* Qui iſtuc? miror. *CH.* Jam ſcies.
Mane, mane: quid eſt, quod tam a nobis graviter crepuerunt fores?

ACTUS III. SCENA IV.

SOSTRATA, CHREMES, NUTRIX, SYRUS.

NISI me animus fallit, hic profecto eſt annulus, quem ego ſuſpicor;
Is, quicum expoſita eſt gnata. *CH.* Quid volt ſibi, Syre, hæc oratio?
SO. Quid eſt? iſne tibi videtur? *NU.* Dixi equidem, ubi mihi oſtendiſti, illico,
Eum eſſe. *SO.* At ut ſatis contemplata modo ſis, mea nutrix. *NU.* Satis.
SO. Abi nunc jam intro, atque, illa ſi jam laverit, mihi nuntia.

Hic ego virum interea opperibor. *SY.* Te volt: videas, quid velit.
Neſcio quid triſtis eſt. Non temere eſt. Metuo quid ſit. *CH.* Quid fiet?
Næ iſta hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.
SO. Ehem, mi vir. *CH.* Ehem, mea uxor. *SO.* Teipſum quæro. *CH.* Loquere quid velis.
SO. Primum hoc te oro, ne quid credas me advorſum edictum tuum
Facere eſſe auſam. *CH.* Vis me iſtuc tibi, etſi incredibile eſt, credere?
Credo. *SY.* Neſcio quid peccati portat hæc purgatio.
SO. Meminiſtin' me eſſe gravidam, et mihi te maxumo opere dicere,
Si puellam parerem, nolle tolli? *CH.* Scio quid feceris:
Suſtuliſti. *SY.* Sic eſt factum, domina; ergo herus damno auctus eſt.
SO. Minime: ſed erat hic Corinthia anus haud impura: ei dedi
Exponendam. *CH.* O Jupiter! tantamne eſſe in animo inſcitiam!
SO. Perii! quid ego feci? *CH.* At rogitas? *SO.* Si peccavi, mi Chreme,
Inſciens feci. *CH.* Id quidem ego, etſi tu neges, certoſcio,
Te inſcientem atque imprudentem dicere ac facere omnia:
Tot peccata in hac re oſtendis. Nam jam primum, ſi meum
Imperium exſequi voluiſſes, interemtam oportuit;
Non ſimulare mortem verbis, re ipſa ſpem vitæ dare.
At id omitto: miſericordia, animus maternus: ſino.

Quam

Quam bene vero abs te prospectum est! quid voluisti? cogita.
Nempe anui illi prodita abs te filia est planissume,
Per te veluti quæstum faceret, vel uti veniret palam.
Credo id cogitasti: quidvis satis est, dum vivat modo.
Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum atque æquom sciunt,
Melius, pejus, prosit, obsit, nil vident, nisi quod lubet?
SO. Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor. Nunc hoc te obsecro,
Quanto tuus est animus natu gravior, ignoscentior;
Ut meæ stultitiæ in justitia tua sit aliquid præsidi.
CH. Scilicet equidem istuc factum ignoscam: verum, Sostrata,
Male docet te mea facilitas multa. Sed istuc quidquid est,
Qua hoc occeptum est causa, loquere. *SO.* Ut stultæ et miseræ omnes sumus
Religiosæ; cum exponendam do illi, de digito annulum
Detraho; et eum dico ut una cum puella exponeret;
Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.
CH. Istuc recte: conservasti te, atque illam. *SO.* Is hic est annulus.
CH. Unde habes? *SO.* Quam Bacchis secum adduxit adolescentulam. *SY.* Hem.
CH. Quid ea narrat? *SO.* Ea, lavatum dum it, servandum mihi dedit.
Animum non advorti primum: sed postquam aspexi, illico
Cognovi: ad te exsilui. *CH.* Quid nunc suspicare, aut invenis
De illa? *SO.* Nescio, nisi ex ipsa quæras, unde hunc habuerit,

Si potis eſt reperiri. *SY.* Interii: plus ſpei video, quam volo.
Noſtra eſt, ſi ita eſt. *CH.* Vivitne illa, cui tu dederas? *SO.* Neſcio.
CH. Quid renuntiavit olim feciſſe? *SO.* Id, quod juſſeram.
CH. Nomen mulieris cedo quod ſit, ut quæratur. *SO.* Philtere.
SY. Ipſa eſt. Mirum, ni illa ſalva eſt, et ego perii. *CH.* Soſtrata,
Sequere me intro hac. *SO.* Ut præter ſpem evenit! quam timui male,
Ne nunc animo ita eſſes duro, ut olim in tollendo, Chreme!
CH. Non licet hominem eſſe ſæpe ita ut volt, ſi res non ſinit.
Nunc ita tempus eſt mi, ut cupiam filiam: olim nil minus.

ACTUS IV. SCENA I.

SYRUS.

NISI me animus fallit, haud multum a me aberit infortunium:
Ita hac re in anguſtum oppido nunc meæ coguntur copiæ:
Niſi aliquid video, ne eſſe amicam hanc gnati reſciſcat ſenex.
Nam quod de argento ſperem, aut poſſe poſtulem me fallere,
Nihil eſt: triumpho, ſi licet me latere tecto abſcedere.
Crucior, bolum tantum mihi eſſe ereptum tam ſubito e faucibus.
Quid agam? aut quid comminiſcar? ratio de integro inеunda eſt mihi. Nil

Nil tam difficile eſt, quin quærendo inveſtigari poſſiet.
Quid, ſi hoc ſic nunc incipiam? nihil eſt. Quid ſi ſic? tantundem egero.
At ſic opinor: non poteſt: immo optume. Euge, habeo optumam.
Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argentum tamen.

ACTUS IV. SCENA II.

CLINIA, SYRUS.

NULLA mihi res poſthac poteſt jam intervenire tanta,
Quæ mihi ægritudinem adferat: tanta hæc lætitia oborta eſt.
Dedo patri me nunc jam, ut frugalior ſim quam volt.
SY. Nil me fefellit: cognita eſt, quantum audio hujus verba.
Iſtuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.
CL. O mi Syre, audiſtin' obſecro? *SY.* Quidni? qui uſque una adfuerim.
CL. Cui æque audiſti commodequidquam eveniſſe? *SY.* Nulli.
CL. Atque ita me Dii ament, ut ego nunc non tam me apte cauſa
Lætor, quam illius; quam ego ſcio eſſe honore quovis dignam.
SY. Ita credo: ſed nunc, Clinia, age, da te mihi viciſſim:
Nam amici quoque res eſt videnda, in tuto ut conlocetur,
Ne quid de amica nunc ſenex. *CL.* O Jupiter! *SY.* Quieſce.

CL. Antiphila mea nubet mihi! *SY.* Siccine me interloquere?
CL. Quid faciam, mi Syre? gaudeo: fer me. *SY.* Fero hercle vero.
CL. Deorum vitam adepti ſumus. *SY.* Fruſtra operam, opinor, ſumo.
CL. Loquere, audio. *SY.* At jam hoc non ages. *CL.* Agam. *SY.* Videndum eſt, inquam,
Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut conlocetur:
Nam ſi nunc a nobis abis, et Bacchidem hic relinquis,
Senex reſciſcet illico eſſe amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc eſt.
CL. At enim iſtoc nihil eſt magis, Syre, meis nuptiis advorſum:
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? *SY.* Quidni?
CL. Quid dicam? quam cauſam adferam? *SY.* Quid? nolo mentiare:
Aperte, ita ut res ſeſe habet, narrato. *CL.* Quid ais? *SY.* Jubeo,
Illam te amare et velle uxorem; hanc eſſe Clitiphonis.
CL. Bonam atque juſtam rem oppido imperas, et factu facilem.
Et ſcilicet jam me hoc voles patrem exorare, ut celet
Senem voſtrum. *SY.* Imo ut recta via rem narret ordine omnem. *CL.* Hem,
Satin' ſanus es aut ſobrius? tu quidem illum plane prodis:
Nam qui ille poterit eſſe in tuto, dic mihi?
SY. Huic equidem conſilio palmam do: hic me magnifice effero,
Qui vim tantam in me et poteſtatem habeam tantæ aſtutiæ,

Vera

Vera dicendo ut eos ambos fallam: ut cum narret ſenex
Voſter noſtro, eſſe iſtam amicam gnati, non credat tamen.
CL. At enim ſpem iſtoc pacto rurſus nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.
Tu fortaſſe, quid me fiat, parvi pendis, dum illi conſulas.
SY. Quid, malum, me ætatem cenſes velle id adſimularier?
Unus eſt dies, dum argentum eripio: pax! nihil amplius.
CL. Tantum ſat habes? quid tum, quæſo, ſi hoc pater reſciverit?
SY. Quid ſi redeo ad illos, qui aiunt, quid ſi nunc cœlum ruat?
CL. Metuo quid agam. *SY.* Metuis? quaſi non ea poteſtas ſit tua,
Quo velis in tempore ut te exſolvas, rem facias palam.
CL. Age, age, traducatur Bacchis. *SY.* Optume. Ipſa exit foras.

ACTUS IV. SCENA III.

BACCHIS, CLINIA, SYRUS, DROMO, PHRYGIA.

SATIS pol proterve me Syri promiſſa huc induxerunt,
Decem minas quas mihi dare pollicitus eſt. Quod ſi is nunc me
Deceperit, ſæpe, obſecrans me ut veniam, fruſtra veniet.

Aut

Aut, cum venturam dixero et conſtituero, cum is certe Renuntiarit, Clitipho cum ſpe pendebit animi,
Decipiam, ac non veniam: Syrus mihi tergo pœnas pendet.
CL. Satis ſcite promittit tibi. *SY.* Atqui tu hanc jocari credis?
Faciet, niſi caveo. *BA.* Dormiunt: ego pol iſtos commovebo.
Mea Phrygia, audiſtin', modo iſte homo quam villam demonſtravit
Charini? *PH.* Audivi. *BA.* Proxumam eſſe huic fundo ad dextram? *PH.* Memini.
BA. Curriculo percurre: apud eum miles Dionyſia agitat.
SY. Quid inceptat? *BA.* Dic me hic oppido eſſe invitam, atque aſſervari:
Verum aliquo pacto verba me his daturam eſſe, et venturam.
SY. Perii hercle. Bacchis, mane, mane: quo mittis iſtanc, quæſo?
Jube, maneat. *BA.* Abi. *SY.* Quin eſt paratum argentum. *BA.* Quin ego hic maneo.
SY. Atqui jam dabitur. *BA.* Ut lubet: num ego inſto? *SY.* At ſcin' quid, ſodes?
BA. Quid? *SY.* Tranſeundum nunc tibi ad Menedemum eſt, et tua pompa
Eo traducenda eſt. *BA.* Quam rem agis, ſcelus? *SY.* Egon'? argentum cudo,
Quod tibi dem. *BA.* Dignam me putas, quam ludas? *SY.* Non eſt temere.
BA. Etiamne tecum hic res mihi eſt? *SY.* Minime: tuum tibi reddo.
BA. Eatur. *SY.* Sequere hac. Heus, Dromo. *DR.* Quis me volt? *SY.* Syrus. *DR.* Quid eſt rei?

SY.

SY. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos propere.
DR. Quamobrem? *SY.* Ne quæras. Efferant, quæ ſecum huc attulerunt.
Sperabit ſumtum ſibi ſenex levatum eſſe harunc' abitu.
Næ ille haud ſcit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.
Tu neſcis id quod ſcis, Dromo, ſi ſapies. *DR.* Mutum dices.

ACTUS IV. SCENA IV.

CHREMES, SYRUS.

ITA me Dii amabunt, ut nunc Menedemi vicem
Miſeret me, tantum deveniſſe ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum illa familia?
Etſi ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet:
Ita magno deſiderio fuit ei filius.
Verum ubi videbit tantos ſibi ſumtus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum;
Optabit rurſum ut abeat ab ſe filius.
Syrum optume, eccum. *SY.* Ceſſo hunc adoriri? *CH.* Syre. *SY.* Hem.
CH. Quid eſt? *SY.* Te mihi ipſum jamdudum optabam dari.
CH. Videre egiſſe jam neſcio quid cum ſene.
SY. De illo quod dudum? dictum ac factum reddidi.
CH. Bonan' fide? *SY.* Bona hercle. *CH.* Non poſſum pati,
Quin tibi caput demulceam. Accede huc, Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.
SY. At ſi ſcias, quam ſcite in mentem venerit.
CH. Vah, gloriare eveniſſe ex ſententia?

SY.

SY. Non hercle vero: verum dico. *CH.* Dic, quid eſt?
SY. Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidem,
Menedemo dixit Clinia, et ea gratia
Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.
CH. Probe. *SY.* Dic ſodes. *CH.* Nimium inquam.
SY. Immo ſi ſcias.
Sed porro auſculta quod ſupereſt fallaciæ.
Seſe ipſe dicet tuam vidiſſe filiam:
Ejus ſibi complacitam formam, poſtquam aſpexerit:
Hanc cupere uxorem. *CH.* Modone quæ inventa eſt? *SY.* Eam:
Et quidem jubebit poſci. *CH.* Quamobrem iſtuc, Syre?
Nam prorſum nihil intelligo. *SY.* Hui, tardus es.
CH. Fortaſſe. *SY.* Argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum atque veſtem, qui, teneſne? *CH.* Comparet?
SY. Id ipſum. *CH.* At ego illi nec do, nec deſpondeo.
SY. Non? quamobrem? *CH.* Quamobrem, me rogas? homini——*SY.* Ut lubet.
Non ego dicebam, in perpetuum illam illi ut dares;
Verum ut ſimulares. *CH.* Non mea eſt ſimulatio:
Ita tu iſtæc tua miſceto, ne me admiſceas.
Egon', cui daturus non ſim, ut ei deſpondeam?
SY. Credebam. *CH.* Minime. *SY.* Scite poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere jufferas,
Eo cœpi. *CH.* Credo. *SY.* Cæterum equidem iſtuc, Chreme,
Æqui bonique facio. *CH.* Atqui cum maxume
Volo te dare operam ut fiat, verum alia via.
SY. Fiat: Quæratur aliud. Sed illud quod tibi

Dixi

Dixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
Id nunc reddendum eſt illi. Neque tu ſcilicet
Eo nunc confugies: quid mea? num mihi datum
eſt?
Num juſſi? num illa oppignerare filiam
Meam me invito potuit? verum illud, Chreme,
Dicunt: jus ſummum ſæpe ſumma eſt malitia.
CH. Haud faciam. *SY.* Imo aliis ſi licet, tibi non
licet.
Omnes te in lauta et bene aucta parte putant.
CH. Quin egomet jam ad eam deferam. *SY.* Imo
filium
Jube potius. *CH.* Quamobrem? *SY.* Quia enim
in hunc ſuſpicio eſt
Tranſlata amoris. *CH.* Quid tum? *SY.* Quia vi-
debitur
Magis veriſimile id eſſe, cum hic illi dabit:
Et ſimul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipſe adeo adeſt; abi, effer argentum. *CH.* Effero.

ACTUS IV. SCENA V.

CLITIPHO, SYRUS.

NULLA eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quam invitus facias. Vel me hæc deambu-
latio,
Quam non laborioſa, ad languorem dedit:
Nec quidquam magis nunc metuo, quam ne denuo
Miſer aliquo extrudar hinc, ne accedam ad Bacchi-
dem.
Ut te quidem omnes Dii Deæque quantum eſt, Syre,
Cum tuo iſto invento, cumque incepto perduint!
Hujuſmodi res ſemper comminiſcere,
Ubi me excarnufices. *SY.* Is tu hinc quo dignus
es?

Quam

Quam pene tua me perdidit protervitas?
CL. Vellem hercle factum: ita meritus. *SY.* Meritus? quomodo?
Næ me istuc prius ex te audivisse gaudeo,
Quam argentum haberes, quod daturus jam fui.
CL. Quid igitur dicam tibi vis? abiisti, mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
SY. Jam non sum iratus: sed scin' ubi nunc sit tibi
Tua Bacchis? *CL.* Apud nos. *SY.* Non. *CL.* Ubi Ergo? *SY.* Apud Cliniam.
CL. Perii. *SY.* Bono animo es: jam argentum ad eam deferes,
Quod ei es pollicitus. *CL.* Garris. Unde? *SY.* A tuo patre.
CL. Ludis fortasse me. *SY.* Ipsa re experibere.
CL. Næ ego fortunatus homo sum: deamo te, Syre.
SY. Qua causa id fiat, obsecundato in loco.
Sed pater egreditur. Cave quidquam admiratus sis.
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTUS IV. SCENA VI.

CHREMES, CLITIPHO, SYRUS.

UBI Clitipho nunc est? *SY.* Eccum me, inque. *CL.* Eccum hic tibi.
CH. Quid rei esset, dixti huic? *SY.* Dixi pleraque omnia.
CH. Cape hoc argentum, ac defer. *SY.* I: quid stas, lapis?
Quin accipis? *CL.* Cedo sane. *SY.* Sequere hac me ocius:
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil est, illic quod moremur diutius.
CH. Minas quidem jam decem habet a me filia,
Quas pro alimentis esse nunc duco datas:

Hasce

Haſce ornamentis conſequentur alteræ.
Porro hæc talenta dotis appoſcunt duo.
Quam multa injuſta ac prava fiunt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus eſt
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACTUS IV. SCENA VII.

MENEDEMUS, CHREMES.

MULTO omnium me nunc fortunatiſſimum
Factum puto eſſe, gnate, cum te intelligo
Reſipiſſe. *CH.* Ut errat! *ME.* Teipſum quærebam, Chreme:
Serva, quod in te eſt, filium, et me, et familiam.
CH. Cedo, quid vis faciam? *ME.* Inveniſti hodie filiam.
CH. Quid tum? *ME.* Hanc uxorem ſibi dari volt Clinia.
CH. Quæſo, quid hominis es? *ME.* Quid? *CH.* Jamne oblitus es,
Inter nos quid ſit dictum de fallacia,
Ut ea via abs te argentum auferretur? *ME.* Scio.
CH. Ea res nunc agitur ipſa. *ME.* Quid dixti, Chreme?
Erravi. *CH.* Et quidem hæc quæ apud te eſt, Clitiphonis eſt
Amica. *ME.* Ita aiunt. *CH.* Et tu credis? *ME.* Omnia.
CH. Et illum aiunt velle uxorem, ut, cum deſponderim,
Des qui aurum ac veſtem, atque alia, quæ opus ſunt, comparet.
ME. Id eſt profecto: id amicæ dabitur. *CH.* Scilicet

Daturum. *ME.* Vah, fruſtra ſum igitur gaviſus miſer.
Quidvis tamen jam malo, quam hunc amittere.
Quid nunc renuntiem abs te reſponſum, Chreme,
Ne ſentiat me ſenſiſſe, atque ægre ferat?
CH. Ægre? nimium illi, Menedeme, indulges. *ME.* Sine,
Inceptum eſt: perfice hoc mihi perpetuo, Chreme.
CH. Dic conveniſſe, egiſſe te de nuptiis.
ME. Dicam: quid deinde? *CH.* Me facturum eſſe omnia;
Generum placere: poſtremo etiam, ſi voles,
Deſponſam quoque eſſe dicito. *ME.* Hem, iſtuc volueram.
CH. Tanto ocius te ut poſcat, et tu id, quod cupis,
Quam ociſſime ut des. *ME.* Cupio. *CH.* Næ tu propediem,
Ut iſtam rem video, iſtius obſaturabere.
Sed, hæc ut ut ſunt, cautim et paulatim dabis,
Si ſapies. *ME.* Faciam. *CH.* Abi intro: vide, quid poſtulet.
Ego domi ero, ſi quid me voles. *ME.* Sane volo:
Nam te ſcientem faciam, quidquid egero.

ACTUS V. SCENA I.

MENEDEMUS, CHREMES.

EGO me non tam aſtutum, neque ita perſpicacem eſſe, id ſcio:
Sed hic adjutor meus, et monitor, et præmonſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat. In me quidvis harum rerum convenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus:

In

In illum nihil poteſt: nam exſuperat ejus ſtultitia hæc omnia.

CH. Ohe, jam deſine Deos, uxor, gratulando obtundere,

Tuam eſſe inventam gnatam; niſi illos ex tuo ingenio judicas;

Ut nil credas intelligere, niſi idem dictum ſit centies.

Sed interim quid illic jamdudum gnatus ceſſat cum Syro?

ME. Quos ais homines, Chreme, ceſſare? *CH.* Ehem, Menedeme, advenis?

Dic mihi, Cliniæ, quæ dixi, nuntiaſtin'? *ME.* Omnia.

CH. Quid ait? *ME.* Gaudere adeo occepit, quaſi qui cupiunt nuptias.

CH. Ha, ha, hæ. *ME.* Quid riſiſti? *CH.* Servi venere in mentem Syri

Calliditates. *ME.* Itane? *CH.* Voltus quoque hominum fingit ſcelus.

ME. Gnatus quod ſe aſſimulat lætum, id dicis? *CH.* Id. *ME.* Itidem iſtuc mihi

Venit in mentem. *CH.* Veterator. *ME.* Magis, ſi magis noris, putes

Ita rem eſſe. *CH.* Ain' tu? *ME.* Quin tu auſculta. *CH.* Mane: hoc prius ſcire expeto,

Quid perdideris. Nam ubi deſponſam nuntiaſti filio,

Continuò injeciſſe verba tibi Dromonem ſcilicet,

Sponſæ veſtem, aurum, atque ancillas, opus eſſe, argentum ut dares.

ME. Non. *CH.* Quid non? *ME.* Non, inquam. *CH.* Neque ipſe gnatus? *ME.* Nil prorſus, Chreme.

Magis unum etiam inſtare, ut hodie conficerentur nuptiæ.

CH. Mira narras. Quid Syrus meus? ne is quidem quidquam? *ME.* Nihil.
CH. Quamobrem? *ME.* Neſcio equidem: ſed te miror, qui alia tam plane ſcias.
Sed ille tuus quoque Syrus idem mire finxit filium,
Ut ne paulum quidem ſuboleat eſſe amicam hanc Cliniæ.
CH. Quid ais? *ME.* Mitto jam oſculari, atque amplexari: id nil puto.
CH. Quid eſt, quod amplius ſimuletur? *ME.* Vah. *CH.* Quid eſt? *ME.* Audi modo:
Eſt mihi in ultimis conclave ædibus quoddam retro:
Huc eſt intro latus lectus, veſtimentis ſtratus eſt.
CH. Quid, poſtquam hoc eſt factum? *ME.* Dictum ac factum, huc abiit Clitipho.
CH. Solus? *ME.* Solus. *CH.* Timeo. *ME.* Bacchis conſecuta eſt illico.
CH. Sola? *ME.* Sola. *CH.* Perii. *ME.* Ubi abiere intro, operuere oſtium. *CH.* Hem. Clinia hæc fieri videbat? *ME.* Quidni? una mecum ſimul.
CH. Filii eſt amica Bacchis, Menedeme: occidi.
ME. Quamobrem? *CH.* Decem dierum vix mi eſt familia.
ME. Quid? iſtuc times, quod ille operam amico dat ſuo?
CH. Imo quod amicæ. *ME.* Si dat. *CH.* An dubium id tibi eſt?
Quenquamne animo tam comi eſſe, aut leni putas,
Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam? *ME.* Ah, Quidni? quo verba facilius dentur mihi.
CH. Derides? merito mihi nunc ego ſuccenſeo.
Quot res dedere, ubi poſſem perſentiſcere,
Ni eſſem lapis? quæ vidi? væ miſero mihi!
At næ illud haud inultum, ſi vivo, ferent:

Nam

Nam jam—— *ME.* Non tu te cohibes? non te reſpicis?
Non tibi ego exempli ſatis ſum? *CH.* Præ iracundia,
Menedeme, non ſum apud me. *ME.* Tene iſtuc loqui?
Nonne id flagitium eſt, te aliis conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe te auxiliarier?
CH. Quid faciam? *ME.* Id, quod me fecciſſe aiebas parum:
Fac te patrem eſſe ſentiat: fac ut audeat
Tibi credere omnia; abs te petere et poſcere,
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deſerat.
CH. Imo abeat multo malo quovis gentium,
Quam hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumtibus,
Menedeme, mihi illæc vere ad raſtros res redit.
ME. Quot incommoda tibi in hac re capies, niſi caves?
Difficilem oſtendes te eſſe, et ignoſces tamen
Poſt, et id ingratum. *CH.* Ah, neſcis quam doleam. *ME.* Ut lubet.
Quid hoc, quod volo, ut illa nubat noſtro? niſi quid eſt,
Quod mavis. *CH.* Imo et gener et adfines placent.
ME. Quid dotis dicam te dixiſſe filio?
Quod obticuiſti? *CH.* Dotis? *ME.* Ita dico. *CH.* Ah. *ME.* Chreme,
Ne quid vereare, ſi minus: nil nos dos movet.
CH. Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decrevi ſatis:
Sed ita dictu opus eſt, ſi me vis ſalvom eſſe, et rem, et filium,
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. *ME.* Quam rem agis:

CH. Id mirari te ſimulato, et illum hoc rogitato ſimul,
Quamobrem id faciam. *ME.* Quin ego vero, quamobrem id facias, neſcio.
CH. Egone? ut illius animum, qui nunc luxuria et laſcivia
Diffluit, retundam, et redigam, ut quo ſe vortat neſciat.
ME. Quid agis? *CH.* Mitte, ſine me in hac re gerere mihi morem. *ME.* Sino:
Itane vis? *CH.* Ita. *ME.* Fiat. *CH.* Ac jam, uxorem ut accerſat, paret.
Hic ita, ut liberos eſt æquom, dictis confutabitur.
Sed Syrum——*ME.* Quid eum? *CH.* Egone? ſi vivo, adeo exornatum dabo,
Adeo depexum, ut, dum vivat, meminerit ſemper mei:
Qui ſibi me pro deridiculo ac delectamento putat.
Non, ita me Dii ament, auderet facere hæc viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

ACTUS V. SCENA II.

CLITIPHO, MENEDEMUS, CHREMES, SYRUS.

ITANE tandem quæſo eſt, Menedeme, ut pater
Tam in brevi ſpatio omnem de me ejecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum ſceleris admiſi miſer?
Volgo faciunt. *ME.* Scio tibi eſſe hoc gravius multo ac durius,
Cui fit: verum ego haud minus ægre patior id, qui neſcio;

Nec

Nec rationem capio, niſi quod tibi bene ex animo volo.

CL. Hic patrem eſſe aiebas? *ME.* Eccum. *CH.* Quid me incuſas, Clitipho?

Quidquid ego hujus feci, tibi proſpexi, et ſtultitiæ tuæ.

Ubi te vidi animo eſſe omiſſo, et, ſuavia in præſentia

Quæ eſſent, prima habere, neque conſulere in longitudinem;

Cepi rationem, ut neque tu egeres, neque ut hæc poſſes perdere.

Ubi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,

Abii ad proxumos, tibi qui erant; eis commiſi et credidi.

Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium, Clitipho,

Victus, veſtitus, quo intectum te receptes. *CL.* Hei mihi!

CH. Satius eſt, quam, teipſo herede, hæc poſſidere Bacchidem.

SY. Diſperii: ſceleſtus quantas turbas concivi inſciens!

CL. Emori cupio. *CH.* Prius, quæſo, diſce quid ſit vivere:

Ubi ſcies, ſi diſplicebit vita, tum iſtoc utitor.

SY. Here, licetne? *CH.* Loquere. *SY.* At tuto? *CH.* Loquere. *SY.* Quæ iſta eſt pravitas,

Quæve amentia eſt, quod peccavi ego, id obeſſe huic? *CH.* Ilicet,

Ne te admiſce: nemo accuſat, Syre, te: nec tu aram tibi,

Neque precatorem pararis. *SY.* Quid agis? *CH.* Nil ſuccenſeo,

Nec tibi, nec huic; nec vos eſt æquum, quod facio, mihi.

SY. Abiit. Vah, rogaſſe vellem? *CL.* Quid Syre?
SY. Unde mihi peterem cibum:
Ita nos alienavit. Tibi jam eſſe ad ſororem intelligo.
CL. Adeon' rem rediiſſe, ut periclum etiam fame mihi ſit, Syre?
SY. Modo liceat vivere, eſt ſpes. *CL.* Quæ? *SY.* Nos eſurituros ſatis.
CL. Irrides in re tanta, neque me quidquam conſilio adjuvas?
SY. Imo et ibi nunc ſum, et uſque dudum id egi, dum loquitur pater:
Et, quantum ego intelligere poſſum——*CL.* Quid? *SY.* Non aberit longius.
CL. Quid id ergo? *SY.* Sic eſt: non eſſe horum te arbitror. *CL.* Quid iſtuc, Syre?
Satin' ſanus es? *SY.* Ego dicam, quod mihi in mentem: tu dijudica.
Dum iſtis fuiſti ſolus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior eſſet, te indulgebant, tibi dabant: nunc filia
Poſtquam eſt inventa vera, inventa eſt cauſa, qua te expellerent.
CL. Eſt veriſimile. *SY.* An tu ob peccatum hoc eſſe illum iratum putas?
CL. Non arbitror. *SY.* Nunc aliud ſpecta: matres omnes filiis
In peccato adjutrices, auxilio in paterna injuria
Solent eſſe: id non fit. *CL.* Verum dicis. Quid ergo nunc faciam, Syre?
SY. Suſpicionem iſtanc ex illis quære: rem profer palam.
Si non eſt verum, ad miſericordiam ambos adduces cito, aut
Scibis cujus ſis. *CL.* Recte ſuades: faciam. *SY.* Sat recte hoc mihi

In mentem venit: namque adoleſcens, quam in minima ſpe ſitus erit,
Tam facillime patris pacem in leges conficiet ſuas.
Etiam haud ſcio an uxorem ducat, ac Syro nil gratiæ.
Quid hoc autem? ſenex exit foras: ego fugio. Adhuc quod factum eſt,
Miror non juſſiſſe illico arripi me. Ad Menedemum hinc pergam:
Eum mihi precatorem paro: ſeni noſtro fidei nihil habeo.

ACTUS V. SCENA III.

SOSTRATA, CHREMES.

PROFECTO, niſi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali:
Idque adeo miror, quomodo
Tam ineptum quidquam tibi, venire in mentem, mi vir, potuerit.
CH. Oh, pergin' mulier eſſe? nullamne ego rem unquam in vita mea
Volui, quin tu in ea re mihi advorſatrix fueris, Soſtrata?
At ſi rogitem jam, quid eſt quod peccem; aut quamobrem id faciam, neſcias:
In qua re nunc tam confidenter reſtas, ſtulta. *SO.* Ego neſcio?
CH. Imo ſcis potius, quam quidem redeat ad integrum eadem oratio.
SO. Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta poſtules.
CH. Non poſtulo: jam loquere: nihilo minus ego hoc faciam tamen.

SO.

SO. Facies? *CH.* Verum. *SO.* Non vides quantum mali ex ea re excites?
Subditum ſe ſuſpicatur. *CH.* Subditum! ain' tu?
SO. Certe ſic erit,
Mi vir. *CH.* Confitere. *SO.* Au, obſecro te, iſtuc inimicis ſiet.
Egon' confitear meum non eſſe filium, qui ſit meus?
CH. Quid? metuis, ne non, cum velis, convincas eſſe illum tuum?
SO. Quod filia eſt inventa? *CH.* Non; ſed, quo magis credendum ſiet
Id, quod eſt conſimilis moribus,
Convinces facile ex te natum: nam tui ſimilis eſt probe:
Nam illi nihil vitii eſt relictum, quin ſit et idem tibi:
Tum præterea talem, niſi tu, nulla pareret filium.
Sed ipſe egreditur, quam ſeverus! rem cum videas, cenſeas.

ACTUS V. SCENA IV.

CLITIPHO, SOSTRATA, CHREMES.

SI unquam ullum fuit tempus, mater, cum ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obſecro
Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miſereſcat mei;
Quod peto et volo, parentes meos ut commonſtres mihi.
SO. Obſecro, mi gnate, ne iſtuc in animum inducas tuum,
Alienum eſſe te. *CL.* Sum. *SO.* Miſeram me! hoccine quæſiſti, obſecro?

Ita mihi atque huic ſis ſuperſtes, ut ex me atque hoc natus es:
Et cave poſthac, ſi me amas, unquam iſtuc verbum ex te audiam. *CH.* At
Ego, ſi me metuis, mores cave in te eſſe iſtos ſentiam.
CL. Quos? *CH.* Si ſcire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, helluo,
Ganeo, damnoſus. Crede; et noſtrum te eſſe credito.
CL. Non ſunt hæc parentis dicta. *CH.* Non, ſi ex capite ſis meo
Natus, item ut aiunt Minervam eſſe ex Jove, ea cauſa magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.
SO. Dî iſtæc prohibeant. *CH.* Deos neſcio: ego, quod potero, ſedulo.
Quæris id, quod habes, parentes: quod abeſt non quæris, patri
Quomodo obſequare, et ut ſerves quod labore invenerit.
Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere hac præſente verbum turpe: at te id nullo modo
Facere puduit. *CL.* Eheu, quam nunc totus diſpliceo mihi!
Quam pudet! neque, quod principium incipiam ad placandum, ſcio.

ACTUS V. SCENA V.

MENEDMUS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

ENIMVERO Chremes nimis graviter cruciat adoleſcentulum,
Nimiſque inhumane. Exeo ergo, ut pacem conciliem. Optume
Ipſos video. *CH.* Ehem, Menedeme, cur non accerſi jubes
Filiam, et quod dotis dixi, firmas? *SO.* Mi vir, te obſecro
Ne facias. *CL.* Pater, obſecro ut mi ignoſcas. *ME.* Da veniam, Chreme.
Sine te exorent. *CH.* Egon' mea bona ut dem Bacchidi dono ſciens?
Non faciam. *ME.* At nos non ſinemus. *CL.* Si me vivom vis pater,
Ignoſce. *SO.* Age, Chremes mi. *ME.* Age, quæſo, ne tam obſirma te, Chreme.
CH. Quid iſtuc? video non licere, ut cœperam, hoc pertendere.
ME. Facis ut te decet. *CH.* Ea lege hoc adeo faciam; ſi facit id,
Quod ego hunc æquom cenſeo. *CL.* Pater, omnia faciam: impera.
CH. Uxorem ut ducas. *CL.* Pater. *CH.* Nihil audio. *ME.* Ad me recipio:
Faciet. *CH.* Nil etiam audio ipſum. *CL.* Perii. *SO.* An dubitas, Clitipho?
CH. Imo utrum vult. *ME.* Faciet omnia. *SO.* Hæc, dum incipias, gravia ſunt,
Dumque ignores: ubi cognoris, facilia. *CL.* Faciam, pater.

SO.

SO. Gnate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam tu facile ames,
Filiam Phanocratæ noſtri. *CL.* Rufamne illam virginem,
Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? non poſſum, pater.
CH. Heia, ut elegans eſt! credas animum ibi eſſe? *SO.* Aliam dabo.
CL. Quid iſtic? quandoquidem ducenda eſt, egomet habeo propemodum,
Quam volo. *SO.* Nunc laudo te, gnate. *CL.* Archonidi hujus filiam.
SO. Perplacet. *CL.* Pater, hoc nunc reſtat. *CH.* Quid? *CL.* Syro ignoſcas volo,
Quæ mea cauſa fecit. *CH.* Fiat. Vos valete, et plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

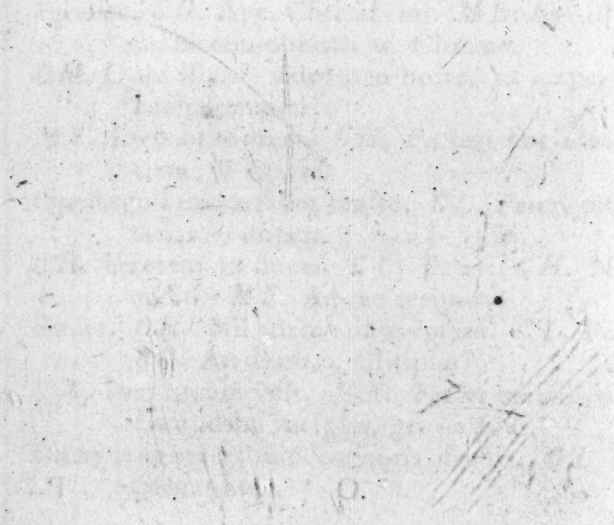

P. TERENTII

ADELPHI,

ACTA LUDIS FUNEBRIBUS L. ÆMILII PAULI. QUOS FECERE Q. FABIUS MAXIMUS, P. CORNELIUS AFRICANUS. EGERE L. ATTILIUS PRÆNESTINUS, MINUCIUS PROTIMUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS SARRANIS. FACTA E GRÆCA MENANDRU. L. ANICIO, M. CORNELIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGUS.
MICIO, *ſenex.*
DEMEA, *ſenex.*
SANNIO, *leno.*
ÆSCHINUS, *adoleſcens.*
SYRUS, *ſervus.*
CTESIPHO, *adoleſcens.*
SOSTRATA, *matrona.*
CANTHARA, *nutrix.*
PAMPHILA, *puerpera.*
GETA, *ſervus.*
HEGIO, *ſenex.*
DROMO, *ſervus.*

Perſonæ mutæ.

TIBICINA, Cteſiphonis *amica.*
PARMENO, *ſervus.*

ADELPHORUM

ARGUMENTUM,

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

DUOS cum haberet Demea adoleſcentulos,
Dat Micioni fratri adoptandum Æſchinum:
Sed Cteſiphonem retinet. Hunc citharistriæ
Lepore captum, ſub duro ac triſti patre,
Frater celabat Æſchinus; famam quoque
Amoris in ſe transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit. Vitiaverat
Idem Æſchinus civem Atticam pauperculam;
Fidemque dederat, hanc ſibi uxorem fore.
Demea jurgare, et graviter ferre. Mox tamen,
Ut veritas patefacta eſt, ducit Æſchinus
Vitiatam, potitur Cteſipho citharistriam,
Exorato ſuo patre duro Demea.

P. TERENTII

ADELPHI.

PROLOGUS.

POSTQUAM poeta ſenſit ſcripturam ſuam
Ab iniquis obſervari, et adverſarios
Rapere in pejorem partem, quam acturi ſumus;
Indicio de ſe ipſe erit: vos eritis judices,
Laudine an vitio duci factum id oporteat.
Synapothneſcontes Diphili comœdia eſt:
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
In Græca adoleſcens eſt, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula. Eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum ſumſit ſibi
In Adelphos: verbum de verbo expreſſum extulit.
Eam nos acturi ſumus novam: pernoſcite,
Furtumne factum exiſtumetis, an locum
Reprehenſum, qui præteritus negligentia eſt.
Nam quod iſti dicunt malevoli, homines nobiles
Eum adjutare, aſſidueque una ſcribere:
Quod illi maledictum vehemens eſſe exiſtumant,
Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet,
Qui vobis univerſis, et populo placent;
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore uſus eſt ſine ſuperbia.
Dehinc ne exſpectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient:
In agendo partem oſtendent. Facite, æquanimitas
Poetæ ad ſcribendum augeat induſtriam.

ACTUS

ACTUS I. SCENA I.

MICIO.

STORAX. Non rediit hac nocte a cœna Æſchinus,
Neque ſervulorum quiſquam, qui advorſum ierant!
Profecto hoc vere dicunt: ſi abſis uſpiam,
Aut ibi ſi ceſſes, evenire ea ſatius eſt,
Quæ in te uxor dicit, et quæ in animo cogitat
Irata, quam illa, quæ parentes propitii.
Uxor, ſi ceſſes, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obſequi,
Et tibi bene eſſe ſoli, cum ſibi ſit male.
Ego, quia non rediit filius, quæ cogito?
Quibus nunc ſolicitor rebus? ne aut ille alſerit,
Aut uſpiam ceciderit, aut præfregerit
Aliquid. Vah, quenquamne hominem in animum inſtituere, aut
Parare, quod ſit carius, quam ipſe eſt ſibi!
Atque ex me hic natus non eſt, ſed ex fratre. Is adeo
Diſſimili ſtudio eſt. Jam inde ab adoleſcentia
Ego hanc clementem vitam urbanam atque otium
Secutus ſum: et, quod fortunatum iſti putant,
Uxorem nunquam habui. Ille contra, hæc omnia:
Ruri agere vitam: ſemper parce ac duriter
Se habere: uxorem duxit: nati filii
Duo. Inde ego hunc majorem adoptavi mihi:
Eduxi a parvulo, habui, amavi pro meo:
In eo me oblecto: ſolum id eſt carum mihi.
Ille ut item contra me habeat, facio ſedulo:
Do, prætermitto: non neceſſe habeo omnia
Pro meo jure agere: poſtremo, alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adoleſcentia,

Ea ne me celet, conſuefeci filium.
Nam qui mentiri, aut fallere inſuerit patrem, aut
Audebit, tanto magis audebit cæteros.
Pudore et liberalitate liberos
Retinere, ſatius eſſe credo, quam metu.
Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.
Venit ad me ſæpe clamitans, quid agis, Micio?
Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumtum ſuggeris?
Veſtitu nimio indulges: nimium ineptus es.
Nimium ipſe eſt durus, præter æquomque et bonum:
Et errat longe, mea quidem ſententia,
Qui imperium credat gravius eſſe aut ſtabilius,
Vi quod fit, quam illud, quod amicitia adjungitur.
Mea ſic eſt ratio, et ſic animum induco meum:
Malo coactus qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cavet:
Si ſperat fore clam, rurſum ad ingenium redit.
Ille, quem beneficio adjungas, ex animo facit;
Studet par referre; præſens abſenſque idem erit.
Hoc patrium eſt, potius conſuefacere filium
Sua ſponte recte facere, quam alieno metu.
Hoc pater ac dominus intereſt. Hoc qui nequit,
Fateatur neſcire imperare liberis.
Sed eſtne hic ipſus, de quo agebam? et certe is eſt.
Neſcio quid triſtem video. Credo jam, ut ſolet,
Jurgabit. Salvom te advenire, demea,
Gaudemus.

ACTUS I. SCENA II.

DEMEA, MICIO.

EHEM, opportune: teipſum quærito.
MI. Quid triſtis es? *DE.* Rogas me, ubi nobis Æſchinus Siet,

Siet, quid triſtis ego ſim? *MI.* Dixin' hoc fore?
Quid fecit? *DE.* Quid ille fecerit? quem neque pudet
Quidquam, nec metuit quenquam, neque legem putat
Tenere ſe ullam. Nam illa, quæ antehac facta ſunt,
Omitto: modo quid deſignavit? *MI.* Quidnam id eſt?
DE. Fores effregit, atque in ædes irruit
Alienas: ipſum dominum atque omnem familiam
Mulcavit uſque ad mortem: eripuit mulierem,
Quam amabat. Clamant omnes indigniſſume
Factum eſſe. Hoc advenienti quot mihi, Micio,
Dixere? in ore eſt omni populo. Denique,
Si conferendum exemplum eſt, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri eſſe parcum ac ſobrium?
Nullum hujus ſimile factum? hæc cum illi, Micio,
Dico, tibi dico. Tu illum corrumpi ſinis.
MI. Homine imperito nunquam quidquam injuſtius,
Qui, niſi quod ipſe fecit, nihil rectum putat.
DE. Quorſum iſtuc? *MI.* Quia tu, Demea, hæc male judicas.
Non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum
Scortari, neque potare; non eſt: neque fores
Effringere. Hæc ſi neque ego, neque tu fecimus,
Non ſivit egeſtas facere nos. Tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum feciſti inopia.
Injurium eſt. Nam ſi eſſet unde id fieret,
Faceremus: et tu illum tuum, ſi eſſes homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius quam, ubi te exſpectatum ejeciſſet foras,
Alieniore ætate poſt faceret tamen.
DE. Proh Jupiter! tu homo adigis me ad inſaniam.

Non

Non eſt flagitium facere hæc adoleſcentulum? *MI.* Ah,
Auſculta; ne me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi:
Is meus eſt factus: ſi quid peccat, Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Opſonat? potat? olet unguenta? de meo.
Amat? dabitur a me argentum, dum erit commodum;
Ubi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur. Diſcidit
Veſtem? reſarcietur. Eſt, dis gratia,
Et unde hæc fiant, et adhuc non moleſta ſunt.
Poſtremo aut deſine, aut cedo quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare oſtendam. *DE.* Hei mihi!
Pater eſſe diſce ab illis, qui vere ſciunt.
MI. Natura tu illi pater es, conſiliis ego.
DE. Tun' conſulis quidquam? *MI.* Ah! ſi pergis, abiero.
DE. Siccine agis? *MI.* An ego toties de eadem re audiam?
DE. Curæ eſt mihi. *MI.* Et mihi curæ eſt: verum, Demea,
Curemus æquam uterque partem: tu alterum,
Ego item alterum. Nam ambos curare, propemodum
Repoſcere illum eſt, quem dediſti. *DE.* Ah Micio!
MI. Mihi ſic videtur. *DE.* Quid iſtic? tibi ſi iſtuc placet,
Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.
Jam ſi verbum unum poſthac. *MI.* Rurſum, Demea,
Iraſcere? *DE.* An non credis? repeton' quem dedi?
Ægre eſt. Alienus non ſum. Si obſto——hem, deſino.

Unum

Unum vis curem: curo: et eſt Dis gratia,
Quom ita, ut volo, eſt. Iſte tuus ipſe ſentiet
Poſterius: nolo in illum gravius dicere.
MI. Nec nihil, neque omnia hæc ſunt, quæ dicit. Tamen
Non nihil moleſta hæc ſunt mihi: ſed oſtendere,
Me ægre pati, illi nolui. Nam ita eſt homo:
Cum placo, advorſor ſedulo, et deterreo;
Tamen vix humane patitur: verum ſi augeam,
Aut etiam adjutor ſim ejus iracundiæ,
Inſaniam profecto cum illo. Etſi Æſchinus
Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hic non amavit meretricem, aut cui non dedit
Aliquid? poſtremo nuper (credo jam omnium
Tædebat) dixit velle uxorem ducere.
Sperabam jam deferviſſe adoleſcentiam:
Gaudebam. Ecce autem de integro: niſi, quidquid eſt,
Volo ſcire, atque hominem convenire, ſi apud forum eſt.

ACTUS II. SCENA I.

SANNIO, ÆSCHINUS.

OBSECRO, populares, ferte miſero atque innocenti auxilium:
Subvenite inopi. *ÆS.* Otioſe, nunc jam illico hic conſiſte:
Quid reſpectas? nihil pericli eſt: nunquam, dum ego adero, hic te
Tanget. *SA.* Ego iſtam invitis omnibus.
ÆS. Quanquam eſt ſceleſtus, non committet hodie unquam iterum ut vapulet.
SA. Æſchine, audi: ne te ignarum fuiſſe dicas meorum morum;

Leno

Leno ego ſum. *ÆS.* Scio. *SA.* At ita, ut uſquam fuit fide quiſquam optuma.
Tu quod te poſterius purges, hanc injuriam mihi nolle
Factam eſſe; hujus non faciam. Crede hoc, ego meum jus perſequar;
Neque tu verbis ſolves unquam, quod re mihi malefeceris.
Novi ego veſtra hæc: Nollem factum: Jusjurandum dabitur, te eſſe
Indignum injuria hac; indignis cum egomet ſim acceptus modis.
ÆS. Abi præ ſtrenue ac fores aperi. *SA.* Cæterum hoc nihil facis.
ÆS. I intro nunc jam. *SA.* At enim non ſinam. *ÆS.* Accede illuc, Parmeno;
Nimium iſtoc abiſti: hic propter hunc aſſiſte. Hem, ſic volo.
Cave nunc jam oculos a meis oculis quoquam demoveas tuos,
Ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuo in mala hæreat.
SA. Iſtuc volo ergo ipſum experiri. *ÆS.* Hem, ſerva. Omitte mulierem.
SA. O facinus indignum! *ÆS.* Geminabit, niſi caves. *SA.* Hei miſero mihi!
ÆS. Non innueram: verum in iſtam partem potius peccato tamen.
I nunc jam. *SA.* Quid hoc rei eſt? regnumne, Æſchine, hic tu poſſides?
ÆS. Si poſſiderem, ornatus eſſes ex tuis virtutibus.
SA. Quid tibi rei mecum eſt? *ÆS.* Nihil. *SA.* Quid? noſtin' qui ſim? *ÆS.* Non deſidero.
SA. Tetigin' tui quidquam? *ÆS.* Si attigiſſes, ferres infortunium.

SA.

SA. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?
Reſponde. *ÆS.* Ante ædes non feciſſe erit melius hic convicium:
Nam ſi moleſtus pergis eſſe, jam intro abripiere, atque ibi
Uſque ad necem operiere loris. *SA.* Loris liber? *ÆS.* Sic erit.
SA. O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt eſſe æquam omnibus?
ÆS. Si ſatis jam debacchatus es, leno, audi ſi vis nunc jam.
SA. Egon' debacchatus ſum autem, an tu in me? *ÆS.* Mitte iſta, atque ad rem redi.
SA. Quam rem? quo redeam? *ÆS.* Jamne me vis dicere id, quod ad te attinet?
SA. Cupio, æqui modo aliquid. *ÆS.* Vah, leno iniqua me non volt loqui!
SA. Leno ſum, fateor, pernicies communis adoleſcentium,
Perjurus, peſtis: tamen tibi a me nulla eſt orta injuria.
ÆS. Nam hercle etiam hoc reſtat. *SA.* Illuc quæſo redi, quo cœpiſti, Æſchine.
ÆS. Minis viginti tu illam emiſti, quæ res tibi vortat male:
Argenti tantum dabitur. *SA.* Quid, ſi ego tibi illam nolo vendere?
Coges me? *ÆS.* Minime. *SA.* Namque id metui. *ÆS.* Neque vendundam cenſeo,
Quæ libera eſt: nam ego liberali illam affero cauſa manu.
Nunc vide utrum vis; argentum accipere, an cauſam meditari tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo, leno. *SA.* Proh ſupreme Jupiter!

Minime

Minime miror, qui insanire occipiunt ex injuria.
Domo me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam.
Ob malefacta hæc tantidem emtam postulat sibi tradier.
Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Verum enim, quando bene promeruit, fiat: suum jus postulat.
Age, jam cupio, modo si argentum reddat. Sed ego hæc hariolor:
Ubi me dixero dare tanti, testes faciet illico
Vendidisse me: de argento somnium: mox, cras, redi.
Id quoque possum ferre, si modo reddat: quanquam injurium est.
Verum cogito id, quod res est: quando eum quæstum occeperis,
Accipiunda et mussitanda injuria adolescentium est.
Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has rationes puto.

ACTUS II. SCENA II.

SYRUS, SANNIO.

TACE, egomet conveniam ipsum: cupide accipiat jam faxo, atque etiam
Bene dicat secum esse actum. Quid istuc, Sannio, est, quod te audio
Nescio quid cum hero concertasse? *SA.* Nunquam vidi iniquius
Certationem comparatam, quam hæc hodie inter nos fuit.
Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus.

SY. Tua culpa. *SA.* Quid agerem? *SY.* Adoleſcenti morem geſtum oportuit.
SA. Qui potui melius, qui hodie uſque os præbui?
SY. Age, ſcis quid loquar?
Pecuniam in loco negligere, maxumum interdum eſt lucrum. Hui!
Metuiſti, ſi nunc de tuo jure conceſſiſſes, paululum,
Atque adoleſcenti, eſſes morigeratus, hominum homo ſtultiſſime;
Ne non tibi iſtuc fœneraret? *SA.* Ego ſpem pretio non emo.
SY. Nunquam rem facies. Abi, neſcis ineſcare homines, Sannio.
SA. Credo inſtuc melius eſſe: verum ego nunquam adeo aſtutus fui,
Quin, quidquid poſſem, mallem auferre potius in præſentia.
SY. Age, novi tuum animum: quaſi jam uſquam tibi ſint viginti minæ,
Dum huic obſequare. Præterea autem, te aiunt proficiſci Cyprum. *SA.* Hem.
SY. Coemiſſe hinc, quæ illuc veheres, multa; navem conductam: hoc ſcio,
Animus tibi pendet: ubi illinc, ſpero, redieris, tamen hoc ages.
SA. Nuſquam pedem. Perii hercle: hac illi ſpe hoc inceperunt. *SY.* Timet.
Injeci ſcrupulum homini. *SA.* O ſcelera! illud vide,
Ut in ipſo articulo oppreſſit. Emtæ mulieres
Complures, et item hinc alia, quæ porto Cyprum.
Niſi eo ad mercatum venio, damnum maxumum eſt.
Nunc ſi hoc omitto, actum agam: ubi illinc rediero,
Nihil eſt, refrixerit res: nunc demum venis?
ur paſſus? ubi eras? ut ſit ſatius perdere,
Quam aut hic manere tam diu, aut tum perſequi.

SY.

SY. Jamne enumeraſti id quod ad te rediturum putes?
SA. Hoccine illo dignum eſt? hoccine incipere Æſchinum?
Per oppreſſionem ut hanc mi eripere poſtulet?
SY. Labaſcit. Unum hoc habeo. Vide ſi ſatis placet:
Potius, quam venias in periclum, Sannio,
Serveſne an perdas totum, dividuum face.
Minas decem conradet alicunde. *SA.* Hei mihi!
Etiam de ſorte nunc venio in dubium miſer.
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber eſt totum caput.
Etiam inſuper defrudet? nuſquam abeo. *SY.* Ut lubet.
Numquid vis, quin abeam? *SA.* Imo hercle hoc quæſo, Syre;
Ut ut hæc ſunt facta, potius, quam lites ſequar,
Meum mihi reddat, ſaltem quanti emta eſt. Syre,
Scio te non uſum antehac amicitia mea:
Memorem me dices eſſe, et gratum. *SY.* Sedulo
Faciam. Sed Cteſiphonem video: lætus eſt
De amica. *SA.* Quid, quod te oro? *SY.* Paulisper mane.

ACTUS II. SCENA III.

CTESIPHO, SYRUS.

ABS quivis homine, cum eſt opus, beneficium accipere gaudeas:
Verum enimvero id demum juvat, ſi quem æquom eſt facere, is bene facit.
O frater, frater, quid ego nunc te laudem? ſatis certo ſcio,

Nunquam ita magnifice quidquam dicam, id virtus quin ſuperet tua.
Itaque unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrem homini nemini eſſe primarum artium magis principem.
SY. O Cteſipho. *CT.* O Syre, Æſchinus ubi eſt? *SY.* Ellum, te exſpectat domi. *CT.* Hem. *SY.* Quid eſt? *CT.* Quid ſit? illius opera, Syre, nunc vivo. Feſtivum caput!
Quin omnia ſibi poſt putarit eſſe præ meo commodo!
Maledicta, famam, meum amorem, et peccatum, in ſe tranſtulit.
SY. Nihil pote ſupra. *CT.* Quidnam fores crepuit? *SY.* Mane, mane, ipſe exit foras.

ACTUS II. SCENA IV.

ÆSCHINUS, SANNIO, CTESIPHO, SYRUS.

UBI ille eſt ſacrilegus? *SA.* Me quærit. Numquidnam effert? occidi:
Nil video. *ÆS.* Ehem, opportune: teipſum quærito. Quid fit, Cteſipho?
In tuto eſt omnis res. Omitte vero triſtitiem tuam.
CT. Ego illam hercle vero omitto, qui quidem te habeam fratrem: O mi Æſchine!
O mi germane! ah, vereor coram in os te laudare amplius,
Ne id aſſentandi magis, quam quo habeam gratum, facere exiſtumes.
ÆS. Age inepte, quaſi nunc non norimus nos inter nos, Cteſipho.
Hoc mihi dolet, nos pene ſero ſciſſe, et pene in eum locum Rediſſe,

Rediſſe, ut, ſi omnes cuperent, nihil tibi poſſent auxiliarier.

CT. Pudebat. *ÆS.* Ah, ſtultitia eſt iſtæc, non pudor: tam ob parvolam
Rem pene e patria! turpe dictu. Deos quæſo, ut iſtæc prohibeant.

CT. Peccavi. *ÆS.* Quid ait tandem nobis Sannio? *SY.* Jam mitis eſt.

ÆS. Ego ad forum ibo, ut hunc abſolvam. Tu intro ad illam, Cteſipho.

SA. Syre inſta. *SY.* Eamus; namque hic properat in Cyprum. *SA.* Ne tam quidem;
Quamvis etiam maneo otioſus hic. *SY.* Reddetur, ne time.

SA. At ut omne reddat. *SY.* Omne reddet; tace modo, ac ſequere hac. *SA.* Sequor.

CT. Heus, heus Syre. *SY.* Hem, quid eſt? *CT.* Obſecro hercle, hominem iſtum impuriſſimum
Quamprimum abſolvitote; ne, ſi magis irritatus fiet,
Aliqua ad patrem hoc permanet, atque ego tum perpetuo perierim.

SY. Non fiet: bono animo es. Tu cum illa te intus oblecta interim,
Et lectulos jube ſterni nobis, et parari cætera.
Ego jam, tranſacta re, convortam me domum cum opſonio.

CT. Ita quæſo: quando hoc bene ſucceſſit, hilarem hunc ſumamus diem.

ACTUS

ACTUS III. SCENA I.

SOSTRATA, CANTHARA.

OBSECRO, mea nutrix, quid nunc fiet?
CA. Quid fiat, rogas?
Recte edepol, ſpero. *SO.* Modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.
CA. Jam nunc times, quaſi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris.
SO. Miſeram me! neminem habeo, ſolæ ſumus: Geta autem hic non adeſt;
Nec quem ad obſtetricem mittam, nec qui accerſat Æſchinum.
CA. Pol is quidem jam hic aderit: nam nunquam unum intermittit diem,
Quin ſemper veniat. *SO.* Solus mearum miſeriarum eſt remedium.
CA. E re nata melius fieri haud potuit, quam factum eſt, hera;
Oblatum quando vitium eſt, quod ad illum attinet potiſſimum,
Talem, tali genere atque animo, natum ex tanta familia.
SO. Ita pol eſt, ut dicis. Salvus nobis, Deos quæſo, ut ſiet.

ACTUS III. SCENA II.

GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

NUNC illud eſt, quod, ſi omnes omnia ſua conſilia conferant,
Atque huic malo ſalutem quærant, auxilii nihil afferant;

Quod

Quod mihique, heræque, filiæque herili eſt. Væ miſero mihi!
Tot res repente circumvallant, unde emergi non poteſt,
Vis, egeſtas, injuſtitia, ſolitudo, infamia.
Hoccine ſeclum? O ſcelera! O genera ſacrilega! O hominem impium!
SO. Me miſeram, quidnam eſt, quod ſic video timidum et properantem Getam?
GE. Quemneque fides, neque jusjurandum, neque illum miſericordia
Repreſſit, neque reflexit, neque quod partus inſtabat prope,
Cui miſeræ indigne per vim vitium obtulerat. *SO.* Non intelligo
Satis, quæ loquatur. *CA.* Propius, obſecro, accedamus, Soſtrata. *GE.* Ah,
Me miſerum, vix ſum compos animi, ita ardeo iracundia.
Nihil eſt, quod malim, quam totam familiam dari mihi obviam,
Ut iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo hæc eſt recens:
Satis mihi id habeam ſupplicii, dum illos ulciſcar modo.
Seni animam primum exſtinguerem ipſi, qui illud produxit ſcelus:
Tum autem Syrum impulſorem, vah, quibus illum lacerarem modis!
Sublimem medium primum arriperem, et capite in terram ſtatuerem,
Ut cerebro diſpergat viam.
Adoleſcenti ipſi eriperem oculos, poſt hæc præcipitem darem.
Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, et proſternerem.

Sed

Sed ceſſo hoc malo heram impertiri propere? *SO.*
Revocemus. Geta. *GE.* Hem,
Quiſquis es, ſine me. *SO.* Ego ſum ſoſtrata. *GE.*
Ubi ea eſt? Teipſam quærito:
Te exſpecto. Oppido opportune te obtuliſti mi
obviam,
Hera. *SO.* Quid eſt? quid trepidas? *GE.* Hei
mihi! *SO.* Quid feſtinas, mi Geta?
Animam recipe. *GE.* Prorſus. *SO.* Quid iſtuc
prorſus ergo eſt? *GE.* Periimus.
Actum eſt. *SO.* Eloquere ergo, obſecro te, quid
fit. *GE.* Jam. *SO.* Quid jam, Geta?
GE. Æſchinus. *SO.* Quid is ergo? *GE.* Alienus
eſt ab noſtra familia. *SO.* Hem,
Perii, quare? *GE.* Amare occepit aliam. *SO.*
Væ miſeræ mihi!
GE. Neque id occulte fert. A lenone ipſus eripuit palam.
SO. Satin' hoc certum eſt? *GE.* Certum. Hiſce
oculis egomet vidi, Soſtrata. *SO.* Ah,
Me miſeram! quid credas jam? aut cui credas?
noſtrumne Æſchinum,
Noſtram vitam omnium, in quo noſtræ ſpes opeſque omnes ſitæ
Erant, qui ſine hac jurabat ſe unum nunquam victurum diem,
Qui ſe in ſui gremio poſiturum puerum dicebat patris,
Ita obſecraturum, ut liceret hanc ſibi uxorem ducere!
GE. Hera, lacrumas mitte, ac potius, quod ad
hanc rem opus eſt, porro proſpice.
Patiamurne, an narremus cuipiam? *CA.* Au, au
mi homo, ſanuſne es? an
Hoc proferendum tibi videtur eſſe uſquam? *GE.*
Mihi quidem non placet.

Jam

Jam primum, illum alieno animo a nobis eſſe, res ipſa indicat.
Nunc ſi hoc palam proferimus, ille inficias ibit, ſat ſcio;
Tua fama, et gnatæ vita in dubium veniet. Tum ſi maxume
Fateatur, cum amet aliam, non eſt utile hanc illi dari.
Quapropter quoquo pacto tacito eſt opus. *SO.* Ah, minime gentium:
Non faciam. *GE.* Quid ages? *SO.* Proferam. *GE.* Hem, mea Soſtrata, vide quam rem agas.
SO. Pejore res loco non potis eſt eſſe, quam in hoc, quo nunc ſita eſt.
Primum indotata eſt: tum præterea, quæ ſecunda ei dos erat,
Periit: pro virgine dari nuptum non poteſt. Hoc relliquom eſt,
Si inficias ibit, teſtis mecum eſt annulus, quem amiſerat.
Poſtremo, quando ego conſcia mihi ſum, a me culpam eſſe hanc procul,
Nec pretium, neque rem ullam interceſſiſſe illa aut me indignam, Geta,
Experiar. *GE.* Quid iſtic? accedo, ut melius dicas. *SO.* Tu, quantum potes,
Abi, atque Hegioni cognato hujus rem enarrato omnem ordine:
Nam is noſtro Simulo fuit ſummus, et nos coluit maxume.
GE. Nam hercle alius nemo reſpicit nos. *SO.* Propera tu, mea Canthara:
Curre, obſtetricem arceſſe, ut, cum opus ſit, ne in mora nobis ſiet.

ACTUS

ACTUS III. SCENA III.

DEMEA.

DISPERII. Ctesiphonem audivi filium
Una fuisse in raptione cum Æschino.
Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui alicui rei est, etiam ad nequitiem eum abducere.
Ubi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquo. Persuasit ille impurus, sat scio.
Sed eccum Syrum ire video. Hinc scibo jam, ubi fiet.
Atque hercle hic de grege illo est: si me senserit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
Non ostendam id me velle.

ACTUS III. SCENA IV.

SYRUS, DEMEA.

OMNEM rem modo seni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine.
Nil quidquam vidi lætius. *DE.* Proh Jupiter,
Hominis stultitiam! *SY.* Collaudavit filium:
Mihi, qui id dedissem consilium, egit gratias.
DE. Disrumpor. *SY.* Argentum adnumeravit illico:
Dedit præterea in sumtum dimidium minæ:
Id distributum sane est ex sententia. *DE.* Hem,
Huic mandes, si quid recte curatum velis.
SY. Ehem Demea, haud aspexeram te: quid agitur?
DE. Quid agatur? vostram nequeo mirari satis
Rationem. *SY.* Est hercle inepta, ne dicam dolo,
Atque absurda. Pisces cæteros purga, Dromo:
Con-

Congrum iſtum maxumum in aqua ſinito ludere
Tantiſper: ubi ego rediero, exoſſabitur;
Prius nolo. *DE.* Hæccine flagitia? *SY.* Mihi quidem non placent:
Et clamo ſæpe. Salſamenta hæc, Stephanio,
Fac macerentur pulchre. *DE.* Di voſtram fidem!
Utrum ſtudione id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? væ miſero mihi!
Videre videor jam diem illum, cum hinc egens
Profugiet aliquo militatum. *SY.* O Demea,
Iſtuc eſt ſapere, non quod ante pedes modo eſt
Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt,
Proſpicere. *DE.* Quid? Iſtæc jam penes vos pſaltria eſt?
SY. Ellam intus. *DE.* Eho, an domi eſt habiturus? *SY.* Credo, ut eſt:
Dementia. *DE.* Hæccine fieri? *SY.* Inepta lenitas
Patris, et facilitas prava. *DE.* Fratris me quidem
Pudet, pigetque. *SY.* Nimium inter vos, Demea, ac
Non, quia ades præſens, dico hoc, pernimium intereſt.
Tu, quantus quantus, nihil niſi ſapientia es:
Ille ſomnium. Sineres vero illum tu tuum
Facere hæc? *DE.* Sinerem illum? aut non ſex totis menſibus
Prius olfeciſſem, quam ille quidquam cœperet?
SY. Vigilantiam tuam tu mihi narras? *DE.* Sic ſiet
Modo, ut nunc eſt, quæſo. *SY.* Ut quiſque ſuum volt eſſe, ita eſt.
DE. Quid eum? vidiſtin' hodie? *SY.* Tuumne filium?
Abigam hunc rus. Jamdudum aliquid ruri agere arbitror.
DE. Satin' ſcis ibi eſſe? *SY.* Oh, qui egomet produxi. *DE.* Optume eſt.
Metui, ne hæreret hic. *SY.* Atque iratum admodum.

DE.

DE. Quid autem? *SY.* Adortus jurgio fratrem apud forum
De pſaltria iſtac. *DE.* Ain' vero? *SY.* Vah, nil reticuit:
Nam, ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de improviſo: cœpit clamare; Æſchine,
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere noſtro? *DE.* Oh, oh, lacrumo gaudio.
SY. Non tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam.
DE. Salvus ſit, ſpero; eſt ſimilis majorum ſuum.
SY. Hui,
DE. Syre, præceptorum plenus iſtorum ille. *SY.* Phy,
Domi habuit, unde diſceret. *DE.* Fit ſedulo:
Nil prætermitto: conſuefacio: denique
Inſpicere, tan quan in ſpeculum, in vitas omnium
Jubeo, atque ex aliis ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito. *SY.* Recte ſane. *DE.* Hoc fugito.
SY. Callide.
DE. Hoc laudi eſt. *SY.* Iſtæc res eſt. *DE.* Hoc vitio datur.
SY. Probiſſume. *DE.* Porro autem. *SY.* Non hercle otium eſt
Nunc mihi auſcultandi. Piſces ex ſententia
Nactus ſum: hi mihi ne corrumpantur, cautio eſt.
Nam id nobis tam flagitium eſt, quam illa, Demea,
Non facere vobis, quæ modo dixti: et, quod queo,
Conſervis ad eundem iſtunc præcipio modum.
Hoc falſum eſt, hoc aduſtum eſt, hoc lautum eſt parum:
Illud recte, iterum ſic memento: ſedulo
Moneo, quæ poſſum pro mea ſapientia.
Poſtremo, tanquam in ſpeculum, in patinas, Demea,
Inſpicere jubeo, et moneo quid facto uſus ſit.
Inepta hæc eſſe, nos quæ facimus, ſentio.

Verum

Verum quid facias? ut homo eſt, ita morem geras.
Numquid vis? *DE.* Mentem vobis meliorem dari.
SY. Tu rus hinc ibis? *DE.* Recta. *SY.* Nam quid tu hic agas,
Ubi, ſi quid bene præcipias, nemo obtemperet?
DE. Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,
Rus abiit: illum curo unum; ille ad me attinet.
Quando ita volt frater, de iſtoc ipſe viderit.
Sed quis illic eſt, quem video procul? eſtne Hegio
Tribulis noſter? ſi ſatis cerno, is hercle eſt. Vah,
Homo amicus nobis jam inde a puero. Di boni!
Næ illiuſmodi jam magna nobis civium
Penuria eſt. Homo antiqua virtute ac fide:
Haud cito mali quid ortum ex hoc ſit publice.
Quam gaudeo, ubi etiam hujus generis reliquias
Reſtare video! vah, vivere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, ut ſalutem et conloquar.

ACTUS III. SCENA V.

HEGIO, GETA, DEMEA, PAMPHILA.

PROH Di immortales, facinus indignum, Geta!
Quid narras? *GE.* Sic eſt factum. *HE.* Ex illan' familia
Tam illiberale facinus eſſe ortum! O Æſchine,
Pol haud paternum iſtuc dediſti. *DE.* Videlicet
De pſaltria hac audivit: id illi nunc dolet
Alieno; pater is nihili pendit. Hei mihi!
Utinam hic prope adeſſet alicubi, atque audiret hæc.
HE. Niſi facient quæ illos æquom eſt, haud ſic auferent.
GE. In te ſpes omnis, Hegio, nobis ſita eſt:

Te ſolum habemus: tu es patronus, tu pater:
Ille tibi moriens nos commendavit ſenex.
Si deſeris tu, periimus. *HE.* Cave dixeris:
Nec faciam, neque me ſatis pie poſſe arbitror.
DE. Adibo. Salvere Hegionem plurimum
Jubeo. *HE.* Oh, te quærebam ipſum; ſalve, Demea.
DE. Quid autem? *HE.* Major filius tuus Æſchinus,
Quem fratri adoptandum dediſti, neque boni,
Neque liberalis functus officium eſt viri.
DE. Quid iſtuc eſt? *HE.* Noſtrum amicum noras Simulum,
Atque æqualem? *DE.* Quid ni? *HE.* Filiam ejus virginem
Vitiavit. *DE.* Hem! *HE.* Mane; nondum audiſti, Demea,
Quod eſt graviſſumum. *DE.* An quidquam eſt etiam amplius?
HE. Vero amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo eſt.
Perſuaſit nox, amor, vinum, adoleſcentia:
Humanum eſt. Ubi ſcit factum, ad matrem virginis
Venit ipſus ultro, lacrumans, orans, obſecrans,
Fidem dans, jurans ſe illam ducturum domum.
Ignotum eſt, tacitum eſt, creditum eſt. Virgo ex eo
Compreſſu gravida facta eſt. Menſis hic decimus eſt:
Ille bonus vir nobis pſaltriam, ſi dis placet,
Paravit, quicum vivat, illam deſerat.
DE. Pro certon' tu iſtæc dicis? *HE.* Mater virginis
In medio eſt, ipſa virgo, res ipſa: hic Geta
Præterea, ut captus eſt ſervorum, non malus,
Neque iners, alit illas; ſolus omnem familiam
Suſtentat: hunc abduce, vinci: quære rem.

GE.

GE. Imo hercle extorque, niſi ita factum eſt, Demea.
Poſtremo, non negabit, coram ipſum cedo.
DE. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic reſpondeam,
Scio. *PA.* Miſeram me! differor doloribus.
Juno Lucina, fer opem, ſerva me obſecro. *HE.* Hem!
Numnam illa, quæſo, parturit? *GE.* Certe, Hegio. *HE.* Hem!
Illæc fidem nunc voſtram implorat, Demea.
Quod vos vis cogit, id voluntate impetret.
Hæc primum ut fiant, Deos quæſo, ut vobis decet:
Sin aliter animus voſter eſt, ego, Demea,
Summa vi defendam hanc, atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: una a pueris parvolis
Sumus educti: una ſemper militiæ et domi
Fuimus: paupertatem una pertulimus gravem.
Quapropter nitar, faciam, experiar; denique
Animam relinquam potius quam illas deſeram.
Quid mihi reſpondes? *DE.* Fratrem conveniam, Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit conſilium, id ſequar.
HE. Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites,
Quam vos facillime agitis, quam eſtis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume vos æquo animo æqua noſcere
Oportet, ſi vos voltis perhiberi probos.
DE. Redito. Fient, quæ fieri æquom eſt, omnia.
HE. Decet te facere. Geta, duc me intro ad Soſtratam.
DE. Non me indicente hæc fiunt. Utinam hoc ſit modo
Defunctum. Verum nimia illæc licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

ACTUS III. SCENA VI.

HEGIO.

BONO animo fac ſis, Soſtrata, et iſtam, quod potes,
Fac conſolere. Ego Micionem, ſi apud forum eſt,
Conveniam, atque, ut res geſta eſt, narrabo ordine.
Si eſt, facturus ut ſit officium ſuum,
Faciat: ſin aliter de hac re eſt ejus ſententia;
Reſpondeat mi, ut, quid agam, quam primum ſciam.

ACTUS IV. SCENA I.

CTESIPHO, SYRUS.

AIN' patrem hinc abiſſe rus? *SY.* Jamdudum.
CT. Dic ſodes. *SY.* Apud villam eſt.
Nunc cum maxume operis aliquid facere credo.
CT. Utinam quidem,
Quod cum ſalute ejus fiat, ita ſe defatigarit velim,
Ut triduo hoc perpetuo prorſum e lecto nequeat ſurgere.
SY. Ita fiat, et iſtoc ſi quid potis eſt rectius. *CT.* Ita. Nam hunc diem
Miſere nimis cupio, ut cœpi, perpetuum in lætitia degere.
Et illud rus nulla alia cauſa tam male odi, niſi quia prope eſt:
Quod ſi abeſſet longius,
Prius nox oppreſſiſſet illic, quam huc revorti poſſet iterum.
Nunc, ubi me illic non videbit, jam huc recurret, ſat ſcio:

Rogitabit

Rogitabit me, ubi fuerim; quem ego hodie toto non vidi die:
Quid dicam? *SY.* Nihilne in mentem? *CT.* Nunquam Quidquam. *SY.* Tanto nequior.
Cliens, amicus, hoſpes, nemo eſt vobis? *CT.* Sunt: quid poſtea?
SY. Hiſce opera ut data ſit. *CT.* Quæ non data ſit? Non poteſt fieri. *SY.* Poteſt.
CT. Interdiu: Sed ſi hic pernocto, cauſæ quid dicam, Syre?
SY. Vah, quam vellem etiam noctu amicis operam mos eſſet dari.
Quin tu otioſus es: ego illius ſenſum pulchre calleo.
Cum fervit maxume, tam placidum quam ovem reddo. *CT.* Quomodo?
SY. Laudarier te audit libenter. Facio te apud illum deum:
Virtutes narro. *CT.* Meas? *SY.* Tuas. Homini illico lacrumæ cadunt,
Quaſi puero, gaudio. Hem tibi autem. *CT.* Quidnam eſt? *SY.* Lupus in fabula.
CT. Pater adeſt? *SY.* Ipſus ſt. *CT.* Syre, quid agimus? *SY.* Fuge modo intro: ego videro.
CT. Si quid rogabit, nuſquam tu me: audiſtin'? *SY.* Potin' ut deſinas?

ACTUS IV. SCENA II.

DEMEA, CTESIPHO, SYRUS.

NÆ ego homo ſum infelix! primum fratrem nuſquam invenio gentium:
Præterea autem, dum illum quæro, a villa mercenarium
Vidi: is filium negat eſſe ruri: nec, quid agam ſcio.

CT. Syre. *SY.* Quid ais? *CT.* Men' quærit? Verum. *CT.* Perii. *SY.* Quin tu animo bono es.

DE. Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo ſatis decernere:
Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſeriis.
Primus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia:
Primus porro obnuntio. Ægre ſolus, ſi quid fit, fero.
SY. Rideo hunc: primum ait ſe ſcire: is ſolus neſcit omnia.
DE. Nunc redeo: ſi forte frater redierit, viſo. *CT.* Syre,
Obſecro, vide ne ille huc prorſus ſe irruat. *SY.* Etiam taces?
Ego cavebo. *CT.* Nunquam hercle hodie ego iſtuc committam tibi.
Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam. Id tutiſſimum eſt.
SY. Age, tamen ego hunc amovebo. *DE.* Sed eccum ſceleratum Syrum.
SY. Non hercle hic quidem durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.
Scire equidem volo, quot mihi ſint domini. Quæ hæc eſt miſeria?
DE. Quid ille gannit? quid volt? quid ais, bone vir? hem, eſt frater domi?
SY. Quid, malum, bone vir, mihi narras? equidem perii. *DE.* Quid tibi eſt?
SY. Rogitas? Cteſipho me pugnis miſerum et iſtam pſaltriam
Uſque occidit. *DE.* Hem, quid narras? *SY.* Hem, vide ut diſcidit labrum.
DE. Quamobrem? *SY.* Me impulſore hanc emtam eſſe ait. *DE.* Non tu eum rus hinc modo
Produxe aiebas? *SY.* Factum. Verum venit poſt inſaniens:

Nihil

Nihil pepercit. Non puduiſſe verberare hominem ſenem,
Quem ego modo puerum tantillum in manibus geſtavi meis?
DE. Laudo, Cteſipho: patriſſas. Abi, virum te judico.
SY. Laudas? Næ ille continebit poſthac, ſi ſapiet, manus.
DE. Fortiter. *SY.* Perquam; quia miſeram mulierem et me ſervolum,
Qui referire non audebam, vicit: hui, perfortiter!
DE. Non potuit melius. Idem, quod ego, ſenſit, te eſſe huic rei caput.
Sed eſtne frater intus? *SY.* Non eſt. *DE.* Ubi illum quæram, cogito.
SY. Scio ubi ſit, verum hodie nunquam monſtrabo. *DE.* Hem, quid ais? *SY.* Ita.
DE. Diminuetur tibi quidem jam cerebrum. *SY.* At Nomen neſcio
Illius hominis, ſed locum novi ubi ſit. *DE.* Dic ergo locum.
SY. Noſtin' porticum apud macellum hanc deorſum? *DE.* Quidni noverim?
SY. Præterito hac recta platea ſurſum. Ubi eo veneris,
Clivus deorſum vorſus eſt, hac præcipitato: poſtea
Eſt ad hanc manum ſacellum: ibi angiportum propter eſt.
DE. Quonam? *SY.* Illic, ubi etiam caprificus magna eſt. *DE.* Novi. *SY.* Hac pergito.
DE. Id quidem angiportum non eſt pervium. *SY.* Verum hercle. Vah,
Cenſen' hominem me eſſe? erravi. In porticum rurſum redi.
Sane hac multo propius ibis, et minor eſt erratio.

Scin'

Scin' Cratini hujus ditis ædes? *DE.* Scio. *SY.*
Ubi eas præterieris,
Ad ſiniſtram hac recta platea: ubi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: prius, quam ad portam venias, apud ipſum lacum
Eſt piſtrilla, et exadvorſum fabrica: ibi eſt. *DE.*
Quid ibi facit?
SY. Lectulos in ſole ilignis pedibus faciundos dedit.
DE. Ubi potetis vos: bene ſane. Sed ceſſo ad eum pergere?
SY. I ſane: ego te exercebo hodie, ut dignus es, ſilicernium.
Æſchinus odioſe ceſſat: prandium corrumpitur:
Cteſipho autem in amore eſt totus. Ego jam proſpiciam mihi.
Nam jam adibo, atque unum quidquid, quod quidem erit belliſſimum,
Carpam, et cyathos ſorbillans paulatim hunc producam diem.

ACTUS IV. SCENA III.

MICIO, HEGIO.

EGO in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere, Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum a nobis ortum eſt, corrigo.
Niſi ſi me in illo credidiſti eſſe hominum numero, qui ita putant
Sibi fieri injuriam, ultro ſi, quam fecere ipſi, expoſtulant;
Et ultro accuſant. Id quia non eſt a me factum, agis gratias?

HE.

HE. Ah, minime: nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.
Sed quæſo, ut una mecum ad matrem virginis eas, Micio;
Atque iſtæc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri;
Suſpicionem hanc propter fratrem ejus eſſe et illam pſaltriam.
MI. Si ita æquom cenſes, aut ſi ita opus eſt facto, eamus. *HE.* Bene facis:
Nam et illi animum jam rellevabis, quæ dolore ac miſeria
Tabeſcit; et tuo officio fueris functus. Sed ſi aliter putas,
Egomet narrabo quæ mihi dixti. *MI.* Imo ego ibo. *HE.* Bene facis:
Omnes, quibus res ſunt minus ſecundæ, magis ſunt, neſcio quo modo
Suſpicioſi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter ſuam impotentiam, ſe ſemper credunt negligi.
Quapropter teipſum purgare ipſi coram, placabilius eſt.
MI. Et recte, et verum dicis. *HE.* Sequere me ergo hac intro. *MI.* Maxume.

ACTUS IV. SCENA IV.

ÆSCHINUS.

DISCRUCIOR animi. Hoccine de improviſo mali mihi objici
Tantum, ut neque quid me faciam, nec quid agam, certum ſiet?

Mem-

Membra metu debilia ſunt: animus timore obſtupuit:
Pectore conſiſtere nihil conſilii quit. Vah,
Quomodo me ex hac expediam turba?
Tanta nunc ſuſpicio de me incidit, neque ea immerito.
Soſtrata credit mihi me pſaltriam hanc emiſſe: id anus
Mihi indicium fecit.
Nam ut hinc forte ea ad obſtetricem erat miſſa, ubi vidi eam, illico
Accedo, rogito, Pamphila quid agat; jam partus adſiet;
Eone obſtetricem accerſat. Illa exclamat, abi, abi jam, Æſchine:
Satis diu dediſti verba, ſat adhuc tua nos fruſtrata eſt fides.
Hem, quid iſtuc obſecro, inquam, eſt? valeas; habeas illam quæ placet.
Senſi illico id illas ſuſpicari: ſed me reprehendi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.
Nunc quid faciam? dicam fratris eſſe hanc? quod minime eſt opus
Uſquam efferri. Age, mitto: fieri potis eſt, ut ne qua exeat.
Ipſum id metuo ut credant: tot concurrunt veriſimilia:
Egomet rapui: ipſe egomet ſolvi argentum: ad me abducta eſt domum.
Hæc adeo mea culpa fateor fieri. Non me hanc rem patri,
Ut ut erat geſta, indicaſſe? exoraſſem, ut eam ducerem.

Ceſſatum

Ceſſatum uſque adhuc eſt: nunc porro, Æſchine, expergiſcere.
Nunc hoc primum eſt: ad illas ibo, ut purgem me. Accedam ad fores.
Perii: horreſco ſemper, ubi pultare haſce occipio fores miſer.
Heus, heus: Æſchinus ego ſum: aperite aliquis actutum oſtium.
Prodit neſcio quis. Concedam huc.

ACTUS IV. SCENA V.

MICIO, ÆSCHINUS.

ITA, ut dixi, Soſtrata,
Facite: ego Æſchinum conveniam, ut, quo modo acta hæc ſunt, ſciat.
Sed quis oſtium hoc pultavit? *ÆS.* Pater hercle eſt: perii. *MI.* Æſchine.
ÆS. Quid huic hic negoti eſt? *MI.* Tune has pepuliſti fores? tacet.
Cur non ludo hunc aliquantiſper? melius eſt:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipſe voluit credere.
Nil mihi reſpondes? *ÆS.* Non equidem iſtas, quod ſciam.
MI. Ita? nam mirabar quid hic negoti eſſet tibi.
Erubuit: ſalva res eſt. *ÆS.* Dic ſodes, pater,
Tibi vero quid iſtic eſt rei? *MI.* Nihil mihi quidem.
Amicus quidam me a foro abduxit modo
Huc advocatum ſibi. *ÆS.* Quid? *MI.* Ego dicam tibi.
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ:
Ut opinor, has non noſſe te, et certo ſcio:

Neque

Membra metu debilia ſunt: animus timore obſtupuit:
Pectore conſiſtere nihil conſilii quit. Vah,
Quomodo me ex hac expediam turba?
Tanta nunc ſuſpicio de me incidit, neque ea immerito.
Soſtrata credit mihi me pſaltriam hanc emiſſe: id anus
Mihi indicium fecit.
Nam ut hinc forte ea ad obſtetricem erat miſſa, ubi vidi eam, illico
Accedo, rogito, Pamphila quid agat; jam partus adſiet;
Eone obſtetricem accerſat. Illa exclamat, abi, abi jam, Æſchine:
Satis diu dediſti verba, ſat adhuc tua nos fruſtrata eſt fides.
Hem, quid iſtuc obſecro, inquam, eſt? valeas; habeas illam quæ placet.
Senſi illico id illas ſuſpicari; ſed me reprehendi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.
Nunc quid faciam? dicam fratris eſſe hanc? quod minime eſt opus
Uſquam efferri. Age, mitto: fieri potis eſt, ut ne qua exeat.
Ipſum id metuo ut credant: tot concurrunt veriſimilia:
Egomet rapui: ipſe egomet ſolvi argentum: ad me abducta eſt domum.
Hæc adeo mea culpa fateor fieri. Non me hanc rem patri,
Ut ut erat geſta, indicaſſe? exoraſſem, ut eam ducerem.

Ceſſatum

Ceſſatum uſque adhuc eſt: nunc porro, Æſchine, expergiſcere.
Nunc hoc primum eſt: ad illas ibo, ut purgem me. Accedam ad fores.
Perii: horreſco ſemper, ubi pultare haſce occipio fores miſer.
Heus, heus: Æſchinus ego ſum: aperite aliquis actutum oſtium.
Prodit neſcio quis. Concedam huc.

ACTUS IV. SCENA V.

MICIO, ÆSCHINUS.

ITA, ut dixi, Soſtrata,
Facite: ego Æſchinum conveniam, ut, quo modo acta hæc ſunt, ſciat.
Sed quis oſtium hoc pultavit? *ÆS.* Pater hercle eſt: perii. *MI.* Æſchine.
ÆS. Quid huic hic negoti eſt? *MI.* Tune has pepuliſti fores? tacet.
Cur non ludo hunc aliquantiſper? melius eſt:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipſe voluit credere.
Nil mihi reſpondes? *ÆS.* Non equidem iſtas, quod ſciam.
MI. Ita? nam mirabar quid hic negoti eſſet tibi.
Erubuit: ſalva res eſt. *ÆS.* Dic ſodes, pater,
Tibi vero quid iſtic eſt rei? *MI.* Nihil mihi quidem.
Amicus quidam me a foro abduxit modo
Huc advocatum ſibi. *ÆS.* Quid? *MI.* Ego dicam tibi.
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ:
Ut opinor, has non noſſe te, et certo ſcio:

Neque

Neque enim diu huc commigrarunt. *ÆS.* Quid tum poſtea?
MI. Virgo eſt cum matre. *ÆS.* Perge. *MI.* Hæc virgo orba eſt patre:
Hic meus amicus illi genere eſt proxumus:
Huic leges cogunt nubere hanc. *ÆS.* Perii. *MI.* Quid eſt?
ÆS. Nil: recte: perge. *MI.* Is venit, ut ſecum avehat:
Nam habitat Mileti. *ÆS.* Hem, virginem ut ſecum avehat?
MI. Sic eſt. *ÆS.* Miletum uſque, obſecro? *MI.* Ita. *ÆS.* Animo male eſt.
Quid ipſæ? quid aiunt? *MI.* Quid illas cenſes? nihil enim.
Commenta mater eſt, eſſe ex alio viro,
Neſcio quo puerum natum; neque eum nominat:
Priorem eſſe illum, non oportere huic dari.
ÆS. Eho, nonne hæc juſta tibi videntur poſtea?
MI. Non. *ÆS.* Obſecro, non? an illam hinc abducet, pater?
MI. Quid illam ni abducat? *ÆS.* Factum a vobis duriter,
Immiſericorditerque, atque etiam, ſi eſt, pater,
Dicendum magis aperte, inliberaliter.
MI. Quamobrem? *ÆS.* Rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi miſero, qui cum illa conſuevit prior,
Qui infelix, haud ſcio, an illam miſere nunc amat,
Cum hanc ſibi videbit præſens præſenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum, pater!
MI. Qua ratione iſtuc? quis deſpondit? quis dedit?
Cui, quando, nupſit? auctor his rebus quis eſt?
Cur duxit alienam? *ÆS.* An ſedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc
Illinc veniret, exſpectantem? hæc, mi pater,

Te

Te dicere æquom fuit, et id defendere.
MI. Ridiculum! advorſumne illum cauſam dicerem,
Cui veneram advocatus? ſed quid iſta, Æſchine,
Noſtra? aut quid nobis cum illis? abeamus. Quid eſt?
Quid lacrumas? *ÆS.* Pater, obſecro, auſculta. *MI.* Æſchine, audivi omnia,
Et ſcio: nam te amo: quo magis, quæ agis, cura ſunt mihi.
ÆS. Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,
Ut me hoc delictum admiſiſſe in me, id mihi vehementer dolet;
Et me tui pudet. *MI.* Credo hercle: nam ingenium novi tuum
Liberale: ſed vereor ne indiligens nimium ſies.
In qua civitate tandem te arbitrare vivere?
Virginem vitiaſti, quam te jus non fuerat tangere.
Jam id peccatum primum magnum; magnum, at humanum tamen.
Fecere alii ſæpe, item boni. At poſtquam id evenit, cedo,
Numquid circumſpexti? aut numquid tute proſpexti tibi,
Quid fieret, qua fieret? ſi teipſum mihi puduit dicere;
Qua reſciſcerem? hæc dum dubitas, menſes abierunt decem.
Prodidiſti te, et illam miſeram, et gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas dormienti hæc tibi confecturos Deos?
Et illam ſinetua opera in cubiculum iri deductum domum?
Nolim cæterarum rerum te ſocordem eodem modo.

Bono animo es, duces uxorem hanc. *Æ S.* Hem!
MI. Bono animo es, inquam. *Æ S.* Pater,
Obſecro, num ludis tu nunc me? *MI.* Ego te? quamobrem? *Æ S.* Neſcio:
Quia tam miſere hoc eſſe cupio verum, ideo vereor magis.
MI. Abi domum, ac Deos comprecare, ut uxorem accerſas: abi.
Æ S. Quid? jamne uxorem? *MI.* Jam. *Æ S.* Jam? *MI.* Jam, quantum poteſt. *Æ S.* Di me, pater,
Omnes oderint, ni magis te quam oculos nunc ego amo meos.
MI. Quid? quam illam? *Æ S.* Æque. *MI.* Perbenigne. *Æ S.* Quid? ille ubi eſt Mileſius?
MI. Abiit, periit, navem aſcendit. Sed cur ceſſas? *Æ S.* Abi, pater:
Tu potius Deos comprecare: nam tibi eos certo ſcio,
Quo vir melior multo es quam ego, obtemperaturos magis.
MI. Ego eo intro, ut, quæ opus ſunt, parentur. Tu fac, ut dixi, ſi ſapis.
Æ S. Quid hoc negoti? hoc eſt patrem eſſe? aut hoc eſt filium eſſe?
Si frater aut ſodalis eſſet, qui magis morem gereret?
Hic non amandus? hiccine non geſtandus in ſinu eſt? hem!
Itaque adeo magnam mi injecit ſua commoditate curam,
Ne forte imprudens faciam, quod nolit, ſciens cavebo.
Sed ceſſo ire intro, ne moræ meis nuptiis egomet ſiem.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA VI.

DEMEA.

DEFESSUS sum ambulando. Ut, Syre, te cum tua
Monſtratione magnus perdat Jupiter.
Perreptavi uſque omne oppidum; ad portam, ad lacum:
Quo non? ne fabrica illic ulla erat, nec fratrem homo
Vidiſſe ſe aiebat quiſquam. Nunc vero domi
Certum obſidere eſt uſque donec redierit.

ACTUS IV. SCENA VII.

MICIO, DEMEA.

IBO, illis dicam nullam eſſe in nobis moram.
DE. Sed eccum ipſum. Te jamdudum quæro, Micio.
MI. Quidnam? *DE.* Fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adoleſcentis. *MI.* Ecce autem. *DE.* Nova,
Capitalia. *MI.* Ohe, jam. *DE.* Ah, neſcis qui vir ſit. *MI.* Scio.
DE. O ſtulte, tu de pſaltria me ſomnias
Agere. Hoc peccatum in virginem eſt civem. *MI.* Scio.
DE. Eho, ſcis, et patere? *MI.* Quidni patiar? *DE.* Die mihi,
Non clamas? non inſanis? *MI.* Non. Malim quidem.

DE. Puer natus eſt. *MI.* Di bene vortant. *DE.* Virgo nihil habet.
MI. Audivi. *DE.* Et ducenda indotata eſt? *MI.* Scilicet.
DE. Quid nunc futurum eſt? *MI.* Id enim quod res ipſa fert:
Illinc huc transferetur virgo. *DE.* O Jupiter!
Iſtoccine pacto oportet? *MI.* Quid faciam amplius?
DE. Quid facias? ſi non ipſa re tibi iſtuc dolet,
Simulare certe eſt hominis. *MI.* Quin jam virginem
Deſpondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiæ:
Demſi metum omnem. Hac magis ſunt hominis. *DE.* Cæterum,
Placet tibi factum, Micio? *MI.* Non, ſi queam
Mutare: nunc, cum non queo, æquo animo fero.
Ita vita eſt hominum, quaſi, cum ludas teſſeris;
Si illud, quod maxume opus eſt jactu, non cadit,
Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
DE. Corrector! nempe tua arte viginti minæ
Pro pſaltria periere: quæ, quantum poteſt,
Aliquo abjicienda eſt; ſi non pretio, gratiis.
MI. Neque eſt, neque illam ſane ſtudeo vendere.
DE. Quid igitur facies? *MI.* Domi erit. *DE.* Proh divum fidem!
Meretrix et materfamilias una in domo!
MI. Cur non? *DE.* Sanum te credis eſſe? *MI.* Equidem arbitror.
DE. Ita me Dii ament, ut video ego tuam ineptiam,
Facturum credo, ut habeas quicum cantites.
MI. Cur non? *DE.* Et nova nupta eadem hæc diſcet? *MI.* Scilicet.
DE. Tu inter eas reſtim ductans ſaltabis. *MI.* Probe.

DE.

DE. Probe? *MI.* Et tu nobiſcum una, ſi opus ſit.
DE. Hei mihi!
Non te hæc pudent? *MI.* Jam vero omitte, Demea,
Tuam iſtanc iracundiam, atque ita, uti decet,
Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
Ego hos conveniam, poſt redeo. *DE.* O Jupiter!
Hanccine vitam! hoſcine mores! hanc dementiam!
Uxor ſine dote veniet: intus pſaltria eſt:
Domus ſumtuoſa: adoleſcens luxu perditus:
Senex delirans: ipſa ſi cupiat Salus,
Servare prorſus non poteſt hanc familiam.

ACTUS IV. SCENA VIII.

SYRUS, DEMEA.

EDEPOL, Syriſce, te curaſti molliter,
Lauteque munus adminiſtraſti tuum.
Abi. Sed poſtquam intus ſum omnium rerum ſatur,
Prodeambulare huc libitum eſt. *DE.* Illud ſis vide
Exemplum diſciplinæ! *SY.* Ecce autem hic adeſt
Senex noſter. Quid ſit? quid tu es triſtis? *DE.* Oh, ſcelus!
SY. Ohe, jam: tu verba fundis hic ſapientia?
DE. Tun? ſi meus eſſes. *SY.* Dis quidem eſſes, Demea,
Ac tuam rem conſtabiliſſes. *DE.* Exemplum omnibus
Curarem ut eſſes. *SY.* Quamobrem? quid feci? *DE.* Rogas?
In ipſa turba, atque in peccato maxumo.
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſti, ſcelus,
Quaſi re bene geſta. *SY.* Sane nollem huc exitum.

ACTUS IV. SCENA IX.

DROMO, SYRUS, DEMEA.

HEUS Syre, rogat te Cteſipho, ut redeas. *SY.* Abi.
DE. Quid Cteſiphonem hic narrat? *SY.* Nihil. *DE.* Eho, carnufex,
Eſt Cteſipho intus? *SY.* Non eſt. *DE.* Cur hic nominat?
SY. Eſt alius quidam, paraſitaſter parvolus;
Noſtin'? *DE.* Jam ſcibo. *SY.* Quid agis? quo abis? *DE.* Mitte me.
SY. Noli, inquam. *DE.* Non manum abſtines, maſtigia?
An tibi jam mavis cerebrum diſpergam hic? *SY.* Abit.
Edepol comiſſatorem haud ſane commodum,
Præſertim Cteſiphoni. Quid ego nunc agam?
Niſi, dum hæ fileſcunt turbæ, interea in angulum
Aliquo abeam, atque edormiſcam hoc villi. Sic agam.

ACTUS V. SCENA I.

MIGIO, DEMEA.

PARATA a nobis ſunt, ita ut dixi, Soſtrata,
Ubi vis. Quiſnam a me pepulit tam graviter fores?
DE. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem, aut querar?
O cœlum! o terra! o maria Neptuni! *MI.* Hem tibi,
Reſcivit omnem rem; id nunc clamat. Ilicet.

Paratæ

Paratæ lites: ſuccurrendum, eſt. *DE.* Eccum, adeſt
Communis corruptela noſtrum liberum.
MI. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
DE. Repreſſi, redii, mitto maledicta omnia:
Rem ipſam putemus. Dictum hoc inter nos fuit,
Ex te adeo eſt ortum, ne tu curare meum,
Neve ego tuum? reſponde. *MI.* Factum eſt, non nego.
DE. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam, Micio? numquid minus
Mihi idem jus æquom eſt eſſe, quod mecum eſt tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
MI. Non æquom dicis; non: nam vetus verbum hoc quidem eſt,
Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.
DE. Facete! nunc demum iſtæc nata oratio eſt.
MI. Auſcultа paucis, niſi moleſtum eſt, Demea.
Principio, ſi id te mordet, ſumtum filii
Quem faciunt; quæſo, hoc facito tecum cogites:
Tu illos duo olim pro re tollebas tua,
Quod ſatis putabas tua bona ambobus fore:
Et me tum uxorem credidiſti ſcilicet
Ducturum. Eandem illam rationem antiquam obtine:
Conſerva, quære, parce, fac quamplurimum
Illis relinquas. Gloriam tu iſtam obtine:
Mea, quæ præter ſpem evenere, utantur ſine:
De ſumma nihil decedet: quod hinc acceſſerit,
Id de lucro putato eſſe omne. Hæc ſi voles
In animo vere cogitare, Demea,
Et mihi, et tibi, et illis demſeris moleſtiam.
DE. Mitto rem: conſuetudinem ipſorum. *MI.* Mane:
Scio: iſtuc ibam. Multa in homine, Demea,
Signa inſunt, ex quibus conjectura facile fit,
Duo cum idem faciunt, ſæpe ut poſſis dicere,

Hoc

Hoc licet impune facere huic, illi non licet:
Non quo diſſimilis res ſit, ſed quo is qui facit:
Quæ ego in illis eſſe video: ut confidam fore
Ita, ut volumus. Video ſapere, intelligere, in loco
Vereri, inter ſe amare. Scire eſt liberum
Ingenium, atque animum: quovis illos tu die
Reducas. At enim metuas, ne ab re ſint tamen
Omiſſiores paulo. O noſter Demea,
Ad omnia alia ætate ſapimus rectius:
Solum unum hoc vitium adfert ſenectus hominibus;
Attentiores ſumus ad rem omnes, quam ſat eſt:
Quod illos ſat ætas acuet. *D E.* Ne nimium modo
Bonæ tuæ iſtæ nos rationes, Micio,
Et tuus iſte animus æquus ſubvortat. *M I.* Tace,
Non fiet. Mitte jam iſtæc: da te hodie mihi:
Exporge frontem. *D E.* Scilicet, ita tempus fert,
Faciundum eſt: cæterum rus cras cum filio
Cum primo lucu ibo hinc. *M I.* De nocte cenſeo:
Hodie modo hilarum te fac. *D E.* Et iſtam pſaltriam
Una illuc mecum hinc abſtraham. *M I.* Pugnaveris.
Eo pacto prorſum illi alligaris filium:
Modo facito, ut illam ſerves. *D E.* Ego iſtuc videro.
Atque ibi favillæ plena, fumi ac pollinis
Coquendo ſit faxo, et molendo: præter hæc,
Meridie ipſo faciam ut ſtipulam colligat.
Tam excoctam reddam atque atram, quam carbo eſt.
M I. Placet.
Nunc mihi videre ſapere. Atque equidem filium
Tum etiam ſi nolit, cogam, ut cum illa una cubet.
D E. Derides? fortunatus, qui iſto animo fies.
Ego ſentio——*M I.* Ah, pergiſne? *D E.* Jam jam defino.

M I.

MI. I ergo intro, et, cui rei eſt, ei rei hunc ſumamus diem.

ACTUS V. SCENA II.

DEMEA.

NUNQUAM ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, uſus, ſemper aliquid apportet novi,
Aliquid moneat: ut illa, quæ te ſcire credas, neſcias;
Et, quæ tibi putaris prima, in experiundo ut repudies.
Quod nunc mi evenit. Nam ego vitam duram, quam vixi uſque adhuc,
Prope jam excurſo ſpatio, mitto: id quamobrem? re ipſa repperi,
Facilitate nihil eſſe homini melius, neque clementia.
Id eſſe verum, ex me, atque ex fratre, cuivis facile eſt noſcere.
Ille ſuam ſemper egit vitam in otio, in conviviis:
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:
Sibi vixit: ſibi ſumtum fecit: omnes benedicunt, amant.
Ego, ille agreſtis, ſævus, triſtis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi uxorem: quam ibi miſeriam vidi? nati filii,
Alia cura: heia autem, dum ſtudeo illis ut quamplurimum
Facerem, contrivi in quærundo vitam, atque ætatem meam:
Nunc, exacta ætate, hoc fructi pro labore ab iis fero,
Odium. Ille alter ſine labore patria potitur commoda:

Illum

Illum amant, me fugitant: illi credunt conſilia omnia:
Illum diligunt: apud illum ſunt ambo: ego deſertus ſum.
Illum, ut vivat optant; meam autem mortem exſpectant ſcilicet.
Ita eos, meo labore eductos maxumo, hic fecit ſuos
Paulo ſumtu. Miſeriam omnem ego capio; hic potitur gaudia.
Age, age, nunc jam; experiamur porro contra, ecquid ego poſſiem
Blande dicere, aut benigne facere, quando huc provocat.
Ego quoque a meis me amari et magni pendi poſtulo.
Si id ſit dando atque obſequendo, non poſteriores feram.
Deerit: id mea minime refert, qui ſum natu maximus.

ACTUS V. SCENA III.

SYRUS, DEMEA.

HEUS Demea, rogat frater, ne abeas longius.
DE. Quis homo? o Syre noſter, ſalve: quid fit? quid agitur?
SY. Recte. *DE.* Optume eſt. Jam nunc hæc tria primum addidi
Præter naturam. O noſter, quid ſit? quid agitur?
Servom haud inliberalem præbes te, et tibi
Lubens bene faxim. *SY.* Gratiam habeo. *DE.* Atqui, Syre,
Hoc verum eſt, et ipſa re experiere propediem.

ACTUS V. SCENA IV.

GETA, DEMEA.

HERA, ego huc ad hos proviſo, quam mox virginem
Accerſant. Sed eccum Demeam. Salvus ſies.
DE. Oh! qui vocare? *GE.* Geta. *DE.* Geta, hominem maxumi
Pretii eſſe te hodie judicavi animo meo.
Nam is mihi profecto eſt ſervus ſpectatus ſatis,
Cui dominus curæ eſt, ita uti tibi ſenſi, Geta:
Et tibi ob eam rem, ſi quid uſus venerit,
Lubens bene faxim. Meditor eſſe affabilis,
Et bene procedit. *GE.* Bonus es, cum hæc exiſtumas.
DE. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACTUS V. SCENA V.

ÆSCHINUS, DEMEA, SYRUS, GETA.

OCCIDUNT me, equidem: dum nimis ſanctas nuptias
Student facere, in apparando conſumunt diem.
DE. Quid agitur, Æſchine? *ÆS.* Ehem, pater mi, tu hic eras?
DE. Tuus hercle vero et animo, et natura pater,
Qui te amat plus quam hoſce oculos. Sed cur non domum
Uxorem accerſis? *ÆS.* Cupio: verum hoc mihi moræ eſt,
Tibicina, et hymenæum qui cantent. *DE.* Eho,

Vin

Vin' tu huic ſeni auſcultare? *ÆS.* Quid? *DE.*
Miſſa hæc face,
Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam jube dirui,
Quantum poteſt; hac transfer; unam fac domum:
Tranſduce et matrem et familiam omnem ad nos.
ÆS. Placet,
Pater lepidiſſime. *DE.* Euge, jam lepidus vocor.
Fratri ædes fient perviæ: turbam domum
Adducet; ſumtum admittet; multa: quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam. Jube nunc iam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, ceſſas ire, ac facere? *SY.* Quid ergo? *DE.*
Dirue.
Tu, illas, abi, et traduce. *GE.* Di tibi, Demea
Bene faciant, cum te video noſtræ familiæ
Tam ex animo factum velle. *DE.* Dignos arbitror.
Quid tu ais? *ÆS.* Sic opinor. *DE.* Multo rectius eſt,
Quam illam puerperam nunc duci huc per viam
Ægrotam. *ÆS.* Nihil enim vidi melius, mi pater.
DE. Sic ſoleo. Sed eccum, Micio egreditur foras.

ACTUS V. SCENA VI.

MICIO, DEMEA, ÆSCHINUS.

JUBET frater? ubi is eſt? tune jubes hoc, Demea?
DE. Ego vero jubeo, et hac re et aliis omnibus
Quam maxume unam facere nos hanc familiam;
Colere, adjuvare, adjungere. *ÆS.* Ita quæſo, pater.
MI. Haud aliter cenſeo. *DE.* Imo hercle ita nobis decet.
Primum, hujus uxoris eſt mater. *MI.* Quid poſtea?
DE. Proba et modeſta. *MI.* Ita aiunt. *DE.* Natu grandior.

MI.

MI. Scio. *DE.* Parere jam diu hæc per annos non poteſt:
Nec, qui eam reſpiciat, quiſquam eſt: ſola eſt. *MI.* Quam hic rem agit?
DE. Hanc te æquum eſt ducere; et te operam, ut fiat, dare.
MI. Me ducere autem? *DE.* Te. *MI.* Me? *DE.* Te, Inquam. *MI.* Ineptis. *DE.* Si tu ſis homo,
Hic faciat. *ÆS.* Mi pater. *MI.* Quid? tu autem huic, aſine, auſcultas? *DE.* Nihil agis.
Fieri aliter non poteſt. *MI.* Deliras. *ÆS.* Sine te exorem, mi pater.
MI. Inſanis? aufer. *DE.* Age, da veniam filio. *MI.* Satin' ſanus es?
Ego novus maritus anno demum quinto et ſexageſimo
Fiam, atque anum decrepitam ducam? idne eſtis auctores mihi?
ÆS. Fac: promiſi ego illis. *MI.* Promiſti autem? de te largitor, puer.
DE. Age, quid, ſi quid te majus oret? *MI.* Quaſi non hoc ſit maxumum.
DE. Da veniam. *ÆS.* Ne gravere. *DE.* Fac, promitte. *MI.* Non omittitis?
ÆS. Non, niſi te exorem. *MI.* Vis eſt hæc quidem. *DE.* Age prolixe, Micio.
MI. Etſi hoc mihi pravum, ineptum, abſurdum, atque alienum a vita mea
Videtur; ſi vos tantopere iſtuc voltis, fiat. *ÆS.* Bene facis:
Merito te amo. *DE.* Verum quid ego dicam? hoc conſit quod volo.
Quid nunc quod reſtat? Hegio his eſt cognatus proxumus,
Affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.

MI. Quid facere? *DE.* Agelli eſt hic ſub urbe paululum, quod locitas foras:
Huic demus, qui fruatur. *MI.* Paululum id autem? *DE.* Si multum eſt, tamen
Faciundum eſt: pro patre huic eſt; bonus eſt; noſter eſt: recte datur.
Poſtremo, non meum illud verbum facio, quod tu, Micio,
Bene et ſapienter dixti dudum: vitium commune omnium eſt,
Quod nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus. Hanc maculam nos decet
Effugere. Dictum eſt vere, et ipſa re fieri oportet.
MI. Quid iſtic? dabitur quidem, quando hic volt. *ÆS.* Mi pater.
DE. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore et animo. *MI.* Gaudeo.
DE. Suo ſibi gladio hunc jugulo.

ACTUS V. SCENA VII.

SYRUS, DEMEA, MICIO, ÆSCHINUS.

FACTUM eſt, quod juſti, Demea.
DE. Frugi homo es. Ego edepol hodie, mea quidem ſententia,
Judico, Syrum fieri, eſſe æquom, liberum. *MI.* Iſtunc liberum?
Quodnam ob factum? *DE.* Multa. *SY.* O noſter Demea, edepol vir bonus es:
Ego iſtos vobis uſque a pueris curavi ambos ſedulo;
Docui, monui, bene præcepi ſemper, quæ potui, omnia.
DE. Res apparet. Et quidem porro hæc; opſonare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die convivium:

Non

Non mediocris hominis hæc ſunt officia. *SY.* O lepidum caput!
DE. Poſtremo, hodie in pſaltria iſtac emunda hic adjutor fuit,
Hic curavit: prodeſſe æquom eſt: alii meliores erunt.
Denique hic volt fieri. *MI.* Vin' tu hoc fieri? *ÆS.* Cupio. *MI.* Si quidem
Tu vis; Syre, eho, accede huc ad me, liber eſto. *SY.* Bene facis.
Omnibus gratiam habeo, et ſeorſum tibi præterea, Demea.
DE. Gaudeo. *ÆS.* Et ego. *SY.* Credo. Utinam hoc perpetuum fiat gaudium,
Phrygiam ut uxorem meam una mecum videam liberam.
DE. Optumam quidem mulierem. *SY.* Et quidem tuo nepoti, hujus filio,
Hodie primam mammam dedit hæc. *DE.* Hercle vero ſerio,
Siquidem primam dedit, haud dubium quin emitti æquom ſiet.
MI. Ob eam rem? *DE.* Ob eam. Poſtremo, a me argentum, quanti eſt, ſumito.
SY. Dii tibi, Demea: omnes ſemper omnia optata offerant.
MI. Syre, proceſſiſti hodie pulchre. *DE.* Siquidem porro, Micio,
Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paululum præ manu
Dederis, unde utatur: reddet tibi cito. *MI.* Iſtoc vilius.
ÆS. Frugi homo eſt. *SY.* Reddam hercle: da modo. *ÆS.* Age, pater. *MI.* Poſt conſulam.
DE. Faciet. *SY.* O vir optime. *ÆS.* O pater mi feſtiviſſime.

MI. Quid iſtuc? quæ res tam repente mores mutavit tuos?
Quod prolubium? quæ iſtæc ſubita eſt largitas?
DE. Dicam tibi.
Ut id oſtenderem, quod te iſti facilem et feſtivum putant,
Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo et bono,
Sed ex aſſentando, indulgendo, et largiendo, Micio.
Nunc adeo ſi ob eam rem vobis mea vita inviſa eſt, Æſchine,
Quia non juſta, injuſta, prorſus omnia, omnino obſequor;
Miſſa facio; effundite, emite, facite quod vobis lubet.
Sed ſi id voltis potius, quæ vos propter adoleſcentiam
Minus videtis, magis impenſe cupitis, conſulitis parum,
Hæc reprehendere et corrigere me, et obſecundare in loco;
Ecce me, qui id faciam vobis. *ÆS.* Tibi, pater, permittimus:
Plus ſcis, quid facto opus eſt. Sed de fratre quid fiet? *DE.* Sino
Habeat: in iſtac finem faciat. *ÆS.* Iſtuc recte. Plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

P. TERENTII

PHORMIO

ACTA LUDIS ROMANIS, L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNELIO MERULA, ÆDIL. CUR. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS IMPARIBUS. TOTA GRÆCA APOLLODORU EPIDICAZOMENOS. FACTA IV, C. FANNIO, M. VALERIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGUS.
PHORMIO, *paraſitus.*
DEMIPHO, *ſenex.*
ANTIPHO, *adoleſcens.*
GETA, *ſervus.*
DORIO, *leno.*
CHREMES, *ſenex.*
PHÆDRIA, *adoleſcens.*
DAVUS, *ſervus.*
SOPHRONA, *nutrix.*
NAUSISTRATA, *matrona.*
HEGIO, CRATINUS, CRITO, } *advocati.*

Perſonæ mutæ.

DORCIUM, *ancilla.*
PHANIUM, *adoleſcentula.*

PHORMIONIS

ARGUMENTUM,

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

CHREMETIS frater aberat peregre Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni uxorem et filiam,
Athenis aliam conjugem, et amantem unice
Gnatum fidicinam. Mater e Lemno advenit
Athenas: moritur. Virgo sola (aberat Chremes)
Funus procurat. Ibi eam visam Antipho
Cum amaret, opera parasiti uxorem accipit.
Pater et Chremes reversi fremere. Dein minas
Triginta dant parasito, ut illam conjugem
Haberet ipse: argento hoc emitur fidicina.
Uxorem retinet Antipho a patruo agnitam.

P. TERENTII

PHORMIO.

PROLOGUS.

POSTQUAM poeta vetus poetam non poteſt
Retrahere a ſtudio, et tranſdere hominem in otium;
Maledictis deterrere, ne ſcribat, parat:
Qui ita dictitat, quas antehac fecit, fabulas,
Tenui eſſe oratione, et ſcriptura levi,
Quia nuſquam inſanum ſcripſit adoleſcentulum
Cervam videre fugere, et ſectari canes;
Et eam plorare, orare ut ſubveniat ſibi.
Quod ſi intelligeret, cum ſtetit olim nova,
Actoris opera magis ſtetiſſe, quam ſua:
Minus multo audacter, quam nunc lædit, læderet.
Nunc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut ſic cogitet,
Vetus ſi poeta non laceſſiſſet prior,
Nullum invenire prologum potuiſſet novus
Quem diceret, niſi haberet, cui malediceret:
Is ſibi reſponſum hoc habeat; in medio omnibus
Palmam eſſe poſitam, qui artem tractant muſicam.
Ille ad famem hunc ab ſtudio ſtuduit reicere:
Hic reſpondere voluit, non laceſſere.
Benedictis ſi certaſſet, audiſſet bene:
Quod ab illo allatum eſt, ſibi id eſſe relatum putet.
De illo jam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cum ipſe de ſe finem non facit.
Nunc, quid velim, animum attendite. Apporto novam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant;

Quia,

Quia, primas partes qui aget, is erit Phormio
Paraſitus, per quem res geretur maxume.
Voluntas voſtra ſi ad poetam acceſſerit,
Date operam, adeſte æquo animo per ſilentium;
Ne ſimili utamur fortuna, atque uſi ſumus,
Cum per tumultum noſter grex motus loco eſt:
Quem actoris virtus nobis reſtituit locum,
Bonitaſque voſtra adjutans, atque æquanimitas.

ACTUS I. SCENA I.

DAVUS.

AMICUS ſummus meus et popularis Geta
Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
Jampridem apud me relliquum pauxillulum
Nummorum: id ut conficerem. Confeci: affero.
Nam herilem filium ejus duxiſſe audio
Uxorem: ei, credo, munus hoc conraditur.
Quam inique comparatum eſt, ii, qui minus habent,
Ut ſemper aliquid addant divitioribus.
Quod ille unciatim vix de demenſo ſuo,
Suum defrudans genium, comparſit miſer,
Id illa univerſum abripiet; haud exiſtumans
Quanto labore partum. Porro autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:
Porro autem alio, ubi erit puero natalis dies:
Ubi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer cauſa erit mittundi. Sed videon' Getam?

ACTUS I. SCENA II.

GETA, DAVUS.

SI quis me quæret rufus——*DA.* Præſto eſt, deſine. *GE.* Oh,
At ego obviam conabar tibi, Dave. *DA.* Accipe, hem,
Lectum eſt; conveniet numerus quantum debui.
GE. Amo te, et non neglexiſſe habeo gratiam.
DA. Præſertim ut nunc ſunt mores; adeo res redit:
Si quis quid reddit, magna habenda eſt gratia.
Sed quid tu es triſtis? *GE.* Egone? neſcis quo in metu, et
Quanto in periclo ſimus. *DA.* Quid iſtuc eſt? *GE.* Scies,
Modo ut tacere poſſis. *DA.* Abi ſis, inſciens:
Cujus tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere ei verba credere? ubi quid mihi lucri eſt
Te fallere? *GE.* Ergo auſculta. *DA.* Hanc operam tibi dico.
GE. Senis noſtri, Dave, fratrem majorem Chremem
Noſtin'? *DA.* Quidni? *GE.* Quid? ejus gnatum Phædriam?
DA. Tanquam te. *GE.* Evenit, ſenibus ambobus ſimul,
Iter illi in Lemnum ut eſſet, noſtro in Ciliciam
Ad hoſpitem antiquom. Is ſenem per epiſtolas
Pellexit, modo non montes auri pollicens.
DA. Cui tanta erat res, et ſupererat? *GE.* Deſinas:
Sic eſt ingenium. *DA.* Oh, regem me eſſe oportuit.
GE. Abeuntes ambo hic tum ſenes me filiis

Relinquunt

Relinquunt quaſi magiſtrum. *DA.* O Geta, provinciam
Cepiſti duram. *GE.* Mihi uſus venit, hoc ſcio.
Memini relinqui me Deo irato meo.
Cœpi advorſari primo: quid verbis opus eſt?
Seni fidelis dum ſum, ſcapulas perdidi.
DA. Venere in mentem mihi iſtæc: namque inſcitia eſt,
Advorſum ſtimulum calces. *GE.* Cœpi his omnia
Facere, obſequi quæ vellent. *DA.* Sciſti uti foro.
GE. Noſter mali nil quidquam primo. Hic Phædria
Continuo quandam nactus eſt puellulam
Cithariſtriam: hanc amare cœpit perdite.
Ea ſerviebat lenoni impuriſſimo:
Neque, quod daretur, quidquam: id curarant patres.
Reſtabat aliud nihil, niſi oculos paſcere,
Sectari, in ludum ducere, et reducere:
Nos otioſi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc diſcebat ludo, exadverſum illico
Tonſtrina erat quædam. Hic ſolebamus fere
Plerumque eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea, dum ſedemus illi, intervenit
Adoleſcens quidam lacrumans: nos mirarier:
Rogamus, quid ſit. Nunquam æque, inquit, ac modo
Paupertas mihi onus viſum eſt et miſerum, et grave.
Modo quandam vidi virginem hic viciniæ
Miſeram, ſuam matrem lamentari mortuam.
Ea ſita erat exadvorſum: neque illi benevolens,
Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
Quiſquam aderat, qui adjutaret funus. Miſeritum eſt
Virgo ipſa facie egregia. Quid verbis opus eſt?

Commorat

Commórat omnes nos. Ibi continuo Antipho,
Voltiſne eamus viſere? alius, cenſeo,
Eamus; duc nos ſodes. Imus, venimus,
Videmus. Virgo pulchra: et quo magis diceres,
Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem.
Capillus paſſus, nudus pes, ipſa horrida:
Lacrumæ, veſtitus turpis; ut, ni vis boni
In ipſa ineſſet forma, hæc formam exſtinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satis ſcita, inquit: noſter vero. *DA.* Jam ſcio:
Amare cœpit. *GE.* Scin' quam? quo evadat, vide.
Poſtridie ad anum recta pergit: obſecrat,
Ut ſibi ejus faciat copiam. Illa enim ſe negat:
Neque eum æquom ait facere: illam civem eſſe Atticam,
Bonam, bonis prognatam: ſi uxorem velit,
Lege id licere facere: ſin aliter, negat.
Noſter, quid ageret, neſcire: et illam ducere
Cupiebat, et metuebat abſentem patrem.
DA. Non, ſi rediſſet, ei pater veniam daret?
GE. Ille indotatam virginem atque ignobilem
Daret illi? nunquam faceret. *DA.* Quid ſit denique?
GE. Quid fiat? eſt paraſitus quidam Phormio,
Homo confidens: qui, illum Dii omnes perduint!
DA. Quid is fecit? *GE.* Hoc conſilium, quod dicam, dedit.
Lex eſt, ut orbæ, qui ſint genere proxumi,
Iis nubant: et illos ducere eadem hæc lex jubet.
Ego te cognatum dicam, et tibi ſcribam dicam:
Paternum amicum me adſimulabo virginis:
Ad judices veniemus. Qui fuerit pater,
Quæ mater, qui cognata tibi ſit, omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum atque commodum.
Cum tu horum nihil refelles, vincam ſcilicet.

Pater

Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
Illa quidem noſtra erit. *DA.* Jocularem audaciam!
GE. Perſuaſum eſt homini: factum eſt: ventum eſt: vincimur:
Duxit. *DA.* Quid narras? *GE.* Hoc, quod audis.
DA. O Geta,
Quid te futurum eſt? *GE.* Neſcio hercle. Unum hoc ſcio:
Quod fors feret, feremus æquo animo. *DA.* Placet:
Hem, iſtuc viri eſt officium. *GE.* In me omnis ſpes mihi eſt.
DA. Laudo. *GE.* Ad precatorem adeam, credo, qui mihi
Sic oret: nunc amitte quæſo hunc: cæterum
Poſthac ſi quidquam, nihil precor. Tantummodo
Non addit; ubi ego hinc abiero, vel occidito.
DA. Quid pædagogus ille, qui chithariſtriam?
Quid rei gerit? *GE.* Sic, tenuiter. *DA.* Non multum habet
Quod det fortaſſe. *GE.* Imo nihil, niſi ſpem meram.
DA. Patur ejus rediit, an non? *GE.* Nondum.
DA. Quid? ſenem
Quoad exſpectatis voſtrum? *GE.* Non certum ſcio:
Sed epiſtolam ab eo allatam eſſe audivi modo, et
Ad portitores eſſe delatam: hanc petam.
DA. Numquid, Geta, aliud me vis? *GE.* Ut bene ſit tibi.
Puer, heus. Nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACTUS

ACTUS I. SCENA III.

ANTIPHO, PHÆDRIA.

ADEON' rem rediſſe, ut, qui mihi conſultum optume velit eſſe,
Phædria, patrem ut extimeſcam, ubi in mentem ejus adventi venit?
Quod ni fuiſſem incogitans, ita eum exſpectarem, ut par fuit.
PH. Quid iſtuc eſt? *AN.* Rogitas, qui tam audacis facinoris mi conſcius ſis?
Quod utinam ne Phormioni id ſuadere in mentem incidiſſet,
Neu me cupidum eo impuliſſet, quod mihi principium eſt mali.
Non potitus eſſem: fuiſſet tum illos mihi ægre aliquot dies:
At non quotidiana cura hæc angeret animum. *PH.* Audio.
AN. Dum exſpecto quam mox veniat, qui hanc mihi adimat conſuetudinem.
PH. Aliis, quia deſit quod amant, ægre eſt; tibi, quia ſupereſt, dolet.
Amore abundas, Antipho.
Nam tua quidem hercle certe vita hæc expetenda optandaque eſt.
Ita me Di bene ament; ut mihi liceat tam diu, quod amo, frui,
Jam depeciſci morte cupio. Tu conjicito cætera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, et quid tu ex iſtac copia:
Ut ne addam, quod ſine ſumtu, ingenuam, liberalem nactus es:
Quod habes, ita ut voluiſti, uxorem ſine mala fama palam:

Beatus, ni unum deſit, animus qui modeſte iſtæc ferat.
Quod ſi tibi res ſit cum eo lenone, quocum mihi eſt, tum ſentias,
Ita plerique ingenio ſumus omnes, noſtri noſmet pœnitet.
AN. At tu mihi contra nunc videre fortunatus, Phædria,
Cui de integro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid velis;
Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi infelix locum,
Ut neque mihi ejus ſit amittendi, nec retinendi copia.
Sed quid hoc eſt? videon' ego Getam currentem huc advenire?
Is eſt ipſus. Hei, timeo miſer, quam hic nunc mihi nuntiet rem.

ACTUS I. SCENA IV.

GETA, ANTIPHO, PHÆDRIA.

NULLUS es, Geta, niſi jam aliquod tibi conſilium celere repperis,
Ita ſubito nunc imparatum tanta te impendent mala:
Quæ neque uti devitem ſcio, neque quomodo me inde extraham:
Nam non poteſt celari noſtra diutius jam audacia:
Quæ, ſi non aſtu providentur, me aut herum peſſum dabunt.
AN. Quidnam ille commotus venit?
GE. Tum, temporis punctum mihi ad hanc rem eſt: Herus adeſt. *AN.* Quid iſtuc mali eſt?

GE.

GE. Quod cum audierit, quod ejus remedium inveniam iracundiæ?
Loquarne? incendam. Taceam? inſtigem. Purgem me? laterem lavem.
Eheu me miſerum! cum mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi:
Ejus me miſeret: ei nunc timeo: is nunc me retinet. Nam abſque eo eſſet,
Recte ego mihi vidiſſem, et ſenis eſſem ultus iracundiam:
Aliquid convaſiſſem, atque hinc me conjicerem protinam in pedes.
AN. Quam hic fugam aut furtum parat?
GE. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua quærere inſiſtam via?
PH. Te nominat. *AN.* Neſcio quod magnum hoc nuntio exſpecto malum.
PH. Ah, ſanuſne es? *GE.* Domum ire pergan: ibi plurimum eſt. *PH.* Revocemus
Hominem. *AN.* Sta illico. *GE.* Hem!
Satis pro imperio, quiſquis es. *AN.* Geta. *GE.* ipſe eſt, quem volui obviam,
AN. Cedo, quid portas, obſecro? atque id, ſi potes, verbo expedi.
GE. Faciam. *AN.* Eloquere. *GE.* Modo apud portum. *AN.* Meumne? *GE.* Intellexti. *AN.* Occidi. *GE.* Hem!
AN. Quid agam? *PH.* Quid ais? *GE.* Hujus patrem vidiſſe me, patruum tuum.
AN. Nam quod ego huic nunc ſubito exitio remedium inveniam miſer?
Quod ſi eo meæ fortunæ redeunt, Phanium, abste ut diſtrahar,
Nulla eſt mihi vita expetenda. *GE.* Ergo iſtæc cum ita ſint, Antipho,

Tanto magis te advigilare æquom eſt. Fortes fortuna adjuvat.
AN. Non ſum apud me. *GE.* Atqui opus eſt nunc cum maxume ut ſis, Antipho:
Nam ſi ſenſerit te timidum pater eſſe, arbitrabitur
Commeruiſſe culpam. *PH.* Hoc verum eſt. *AN.* Non poſſum immutarier.
GE. Quid faceres, ſi aliud quid gravius tibi nunc faciundum foret?
AN. Cum hoc non poſſum, illud minus poſſem. *GE.* Hoc nihil eſt, Phædria: ilicet:
Quid conterimus operam fruſtra? quin abeo. *PH.* Et quidem ego. *AN.* Obſecro,
Quid ſi adſimulo? ſatin' eſt? *GE.* Garris. *AN.* Voltum contemplamini, hem,
Satine ſic eſt? *GE.* Non. *AN.* Quid ſi ſic? *GE.* Propemodum. *AN.* Quid ſic? *GE.* Sat eſt.
Hem! iſtuc ſerva; et verbum verbo, par pari, ut reſpondeas,
Ne te iratus ſuis ſævidicis dictis protelet. *AN.* Scio.
GE. Vi coactum te eſſe invitum, lege, judicio: tenes?
Sed quis hic eſt ſenex, quem video in ultima platea? *AN.* Ipſus eſt.
Non poſſum adeſſe. *GE.* Ah, quid agis? quo abis, Antipho?
Mane, inquam. *AN.* Egomet me novi, et peccatum meum:
Vobis commendo Phanium, et vitam meam.
PH. Geta, quid nunc fiet? *GE.* Tu jam lites audies:
Ego plectar pendens, niſi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id noſmetipſos facere oportet, Phædria.
PH. Auſer mihi, oportet: quin tu, quid faciam, impera. *GE.*

GE. Meminiſtin' olim ut fuerit voſtra oratio
In re incipiunda ad defendendam noxiam?
Juſtam illam cauſam, facilem, vincibilem, optumam.
PH. Memini. *GE.* Hem, nunc ipſa ea eſt opus, aut, ſi quid poteſt,
Meliore, et callidiore. *PH.* Fiet ſedulo.
GE. Nunc prior adito tu: Ego in inſidiis hic ero
Succenturiatus, ſi quid deficies. *PH.* Age.

ACTUS I. SCENA V.

DEMIPHO, GETA, PHÆDRIA.

ITANE tandem uxorem duxit Antipho injuſſu meo?
Nec meum imperium; ac mitto imperium; non ſimultatem meam
Revereri ſaltem? non pudere? O facinus audax! O Geta
Monitor! *GE.* Vix tandem. *DE.* Quid mihi dicent? aut quam cauſam reperient?
Demiror. *GE.* Atqui reperi jam: aliud cura. *DE.* An hoc dicet mihi?
Invitus feci: lex coegit. Audio: fateor. *GE.* Places.
DE. Verum ſcientem, tacitum, cauſam tradere adverſariis,
Etiamne id lex coegit? *PH.* Illud durum. *GE.* Ego expediam: ſine.
DE. Incertum eſt, quid agam, quia præter ſpem, atque incredibile, hoc mihi obtigit.
Ita ſum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum inſtituere.
Quamobrem omnes, cum ſecundæ res ſunt maxume, tum maxume

Meditari ſecum oportet, quo pacto advorſam ærumnam ferant.
Pericla, damna, exſilia, peregre rediens ſemper cogitet,
Aut fili peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia eſſe hæc; fieri poſſe: ut ne quid animo ſit novum:
Quidquid præter ſpem eveniat, omne id deputare eſſe in lucro.
GE. O Phædria, incredibile eſt, quanto herum anteeo ſapientia.
Meditata mihi ſunt omnia mea incommoda, herus ſi redierit:
Molendum uſque in piſtrino; vapulandum; habendæ compedes;
Opus ruri faciundum. Horum nil quidquam accidet animo novum:
Quidquid præter ſpem eveniet, omne id deputabo eſſe in lucro.
Sed quid ceſſas hominem adire, et blande in principio alloqui?
DE. Phædriam mei fratris video filium mihi ire obviam.
PH. Mi patrue, ſalve. *DE.* Salve. Sed ubi eſt Antipho?
PH. Salvum advenire——*DE.* Credo: hoc reſponde mihi.
PH. Valet: hic eſt. Sed ſatin' omnia ex ſententia?
DE. Vellem quidem. *PH.* Quid iſtuc eſt? *DE.* Rogitas, Phædria?
Bonas me abſente hic confeciſtis nuptias.
PH. Eho, an id ſuccenſes nunc illi? *GE.* Artificem probum!
DE. Egon' illi non ſuccenſeam? ipſum geſtio
Dari mi in conſpectum, nunc ſua culpa ut ſciat

Lenem

Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.
PH. Atqui nil fecit, patrue, quod succenseas.
DE. Ecce autem similia omnia: omnes congruunt:
Unum cognoris; omnes noris. *PH.* Haud ita est.
DE. Hic in noxa est, ille ad defendendam causam adest.
Cum ille est, hic præsto est: tradunt operas mutuas.
GE. Probe horum facta imprudens depinxit senex.
DE. Nam ni hæc ita essent, cum illo haud stares, Phædria.
PH. Si est, patrue, culpam ut Antipho in se admiserit,
Ex qua re minus rei foret, aut famæ, temperans;
Non causam dico, quin, quod meritus sit, ferat.
Sed si quis forte, malitia fretus sua,
Insidias nostræ fecit adolescentiæ,
Ac vicit; nostran' culpa ea est, an judicum?
Qui sæpe propter invidiam adimunt diviti,
Aut propter misericordiam addunt pauperi.
GE. Ni nossem causam, crederem vera hunc loqui.
DE. An quisquam judex est, qui possit noscere
Tua justa, ubi tute verbum non respondeas,
Ita ut ille fecit? *PH.* Functus adolescentuli est
Officium liberalis: postquam ad judices
Ventum est, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum ibi obstupefecit pudor.
GE. Laudo hunc, sed cesso adire quamprimum senem?
Here, salve: salvum te adveniisse gaudeo. *DE.* Oh,
Bone custos, salve, columen vero familiæ,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.
GE. Jamdudum te omnes nos accusare audio
Immerito, et me horunc' omnium immeritissimo.
Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?

Servum

Servum hominem cauſam orare leges non ſinunt:
Neque teſtimonii dictio eſt. *DE.* Mitto omnia.
Addo iſtuc, imprudens timuit adoleſcens: ſino:
Tu ſervus. Verum ſi cognata eſt maxume,
Non fuit neceſſe habere; ſed, id quod lex jubet,
Dotem daretis; quæreret alium virum.
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
GE. Non ratio, verum argentum deerat. *DE.* Sumeret
Alicunde. *GE.* Alicunde? nihil eſt dicto facilius.
DE. Poſtremo, ſi nullo alio pacto, fenore.
GE. Hui, dixti pulchre, ſiquidem quiſquam crederet
Te vivo. *DE.* Non, non ſic futurum eſt, non poteſt.
Egone illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nil ſuave meritum eſt. Hominem commonſtrarier
Mihi iſtum volo, aut, ubi habitet, demonſtrarier.
GE. Nempe Phormionem. *DE.* Iſtum patronum mulieris.
GE. Jam faxo hic aderit. *DE.* Antipho ubi nunc eſt? *PH.* Foris.
DE. Abi, Phædria; eum require atque adduce huc. *PH.* Eo
Recta via quidem illuc. *GE.* Nempe ad Pamphilam. *DE.* At
Ego Deos penates hinc ſalutatum domum
Devortar. Inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adſient,
Ut ne imparatus ſim, ſi adveniat Phormio.

ACTUS

ACTUS II. SCENA I.

PHORMIO, GETA.

ITANE patris ais conſpectum veritum hinc abiiſſe? *GE.* Admodum.
PH. Phanium relictam ſolam? *GE.* Sic. *PH.* Et iratum ſenem?
GE. Oppido. *PH.* Ad te ſumma ſolum, Phormio, rerum redit:
Tute hoc intriſti, tibi omne eſt exedendum: accingere.
GE. Obſecro te. *PH.* Si rogabit. *GE.* In te ſpes eſt. *PH.* Eccere,
Quid ſi reddet? *GE.* Tu impuliſti. *PH.* Sic opinor. *GE.* Subveni.
PH. Cedo ſenem: jam inſtructa ſunt mihi in corde conſilia omnia.
GE. Quid ages? *PH.* Quid vis? niſi uti maneat Phanium; atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram derivem ſenis?
GE. O vir fortis, atque amicus! verum hoc ſæpe, Phormio,
Vereor, ne iſtæc fortitudo in nervum erumpat denique. *PH.* Ah,
Non ita eſt: factum eſt periclum; jam pedum viſa eſt via.
Quot me cenſes homines jam deverberaſſe uſque ad necem
Hoſpites tum cives? quo magis novi, tanto ſæpius.
Cedo dum, en unquam injuriarum audiſti mihi ſcriptam dicam?
GE. Qui iſtuc? *PH.* Quia non rete accipitri tenditur: neque miluo,

Qui

Qui male faciunt nobis: illis, qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus eſt, in illis opera luditur.
Aliis aliunde eſt periclum, unde aliquid abradi poteſt:
Mihi ſciunt nihil eſſe. Dices, ducent damnatum domum.
Alere nolunt hominem edacem: et ſapiunt mea ſententia,
Pro maleficio ſi beneficium ſummum nolunt reddere.
GE. Non poteſt ſatis pro merito ab illo tibi referri gratia.
PH. Imo enim nemo ſatis pro merito gratiam regi refert.
Tene aſymbolum venire, unctum, atque lautum e balneis,
Otioſum ab animo; cum ille et cura, et ſumtu abſumitur,
Dum tibi ſit, quod placeat? ille ringitur, tu rideas:
Prior bibas; prior decumbas; cœna dubia apponitur?
GE. Quid iſtuc verbi eſt? *PH.* Ubi tu dubites, quid ſumas potiſſimum.
Hæc, cum rationem ineas, quam ſint ſuavia, et quam cara ſint;
Ea qui præbet, non tu hunc habeas plane præſentem Deum?
GE. Senex adeſt, vide quid agas. Prima coitio eſt acerrima:
Si eam ſuſtinueris, poſtilla jam, ut lubet, ludas licet.

ACTUS

ACTUS II. SCENA II.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

EN unquam cuiquam contumelioſius
Audiſtis factam injuriam, quam hæc eſt mihi?
Adeſte quæſo. *GE.* Iratus eſt. *PH.* Quin tu hoc age, ſt.
Jam ego hunc agitabo. Proh Deum immortalium!
Negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat eſſe cognatam? *GE.* Negat.
PH. Neque ejus patrem ſe ſcire, qui fuerit? *GE.* Negat.
DE. Ipſum eſſe opinor, de quo agebam. Sequimini.
PH. Nec Stilphonem ipſum ſcire, qui fuerit? *GE.* Negat.
PH. Quia egens relicta eſt miſera, ignoratur parens,
Negligitur ipſa. Vide, avaritia quid facit.
GE. Si herum infimulabis malitiæ, male audies.
DE. O audaciam! etiamne ultro accuſatum advenit?
PH. Nam jam adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeam,
Si illum minus norat: quippe homo jam grandior,
Pauper, cui opera vita erat, ruri fere
Se continebat: ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat. Sæpe interea mihi ſenex
Narrabat, ſe hunc negligere cognatum ſuum:
At quem virum? quem ego viderim in vita optumum.
GE. Videas te, atque illum, ut narras. *PH.* Abi in malam crucem:
Nam, ni ita eum exiſtumaſſem, nunquam tam graves
Ob hanc inimicitias caperem in voſtram familiam,

Quam

Quam is aſpernatur nunc tam inliberaliter.
GE. Pergin' hero abſenti male loqui, impuriſſime?
PH. Dignum autem hoc illo eſt. *GE.* Ain' tandem, carcer? *DE.* Geta.
GE. Bonorum extortor, legum contortor. *DE.* Geta.
PH. Reſponde. *GE.* Quis homo eſt? hem. *DE.* Tace. *GE.* Abſenti tibi
Te indignas, ſeque dignas, contumelias
Nunquam ceſſavit dicere hodie. *DE.* Ohe, deſine.
Adoleſcens, primum abs te hoc bona venia peto,
Si tibi placere potis eſt, mihi ut reſpondeas:
Quem amicum tuum ais fuiſſe iſtum? explana mihi:
Et qui cognatum me ſibi eſſe diceret.
PH. Proinde expiſcare, quaſi non noſſes. *DE.* Noſſem? *PH.* Ita.
DE. Ego me nego: tu, qui ais, redige in memoriam.
PH. Eho, tu ſobrinum tuum non noras? *DE.* Enecas:
Dic nomen. *PH.* Nomen? maxume. *DE.* Quid nunc taces?
PH. Perii hercle, nomen perdidi. *DE.* Hem, quid ais? *PH.* Geta,
Si meminiſti id quod olim dictum eſt, ſubjice. Hem,
Non dico: quaſi non noris, tentatum advenis.
DE. Egon' autem tento? *GE.* Stilpho. *PH.* Atque adeo, quid mea?
Stilpho eſt. *DE.* Quem dixti? *PH.* Stilphonem, inquam, noveras?
DE. Neque ego illum noram, neque mihi cognatus fuit
Quiſquam iſto nomine. *PH.* Itane? non te horum pudet?
At ſi talentum rem reliquiſſet decem,
DE. Di tibi male faciant. *PH.* Primus eſſes memoriter

Pro-

Progeniem voſtram uſque ab avo atque atavo pró-
ferens.
DE. Ita ut dicis: ego tum, cum adveniſſem, qui
mihi
Cognata ea eſſet, dicerem: itidem tu face.
Cedo, qui eſt cognata? *GE.* Eu noſter, recte. He-
us tu, cave.
PH. Dilucide expedivi, quibus me oportuit
Judicibus. Tum, id ſi falſum fuerat, filius
Cur non refellit? *DE.* Filium narras mihi?
Cujus de ſtultitia dici, ut dignum eſt, non poteſt.
PH. At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,
Judicium de eadem cauſa iterum ut reddant tibi:
Quandoquidem ſolus regnas, et ſoli licet
Hic de eadem cauſa bis judicium adipiſcier.
DE. Etſi mihi facta injuria eſt, verumtamen
Potius quam lites ſecter, aut quam te audiam,
Itidem ut cognata ſi ſit, id quod lex jubet
Dotem dare, abduce hanc; minas quinque accipe.
PH. Ha, ha, hæ, homo ſuavis! *DE.* Quid eſt?
num iniquom poſtulo?
An ne hoc quidem ego adipiſcar, quod jus publi-
cum eſt?
PH. Itane tandem, quæſo, item ut meretricem ubi
abuſus ſis,
Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere? an,
Ut ne quid turpe civis in ſe admitteret
Propter egeſtatem, proxumo juſſa eſt dari,
Ut cum uno ætatem degeret? quod tu vetas.
DE. Ita, proxumo quidem: at nos unde? aut qua-
mobrem? *PH.* Ohe,
Actum, aiunt, ne agas. *DE.* Non agam? imo haud
deſinam,
Donec perfecero hoc. *PH.* Ineptis. *DE.* Sine
modo.
PH. Poſtremo tecum nihil rei nobis, Demipho, eſt:

Tuus eſt damnatus gnatus, non tu: nam tua
Præterierat jam ad ducendum ætas. *DE.* Omnia hæc
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum uxore hac ipſum prohibebo domo.
GE. Iratus eſt. *PH.* Tute idem melius feceris.
DE. Itane es paratus facere me advorſum omnia
Infelix? *PH.* Metuit hic nos, tametſi ſedulo
Diſſimulat. *GE.* Bene habent tibi principia. *PH.* Quin, quod eſt
Ferundum, fers? tuis dignum factis feceris,
Ut amici inter nos ſimus. *DE.* Egon' tuam expetam
Amicitiam? aut te viſum, aut auditum velim?
PH. Si concordabis cum illa, habebis, quæ tuam
Senectutem oblectet: reſpice ætatem tuam.
DE. Te oblectet: tibi habe. *PH.* Minue vero iram. *DE.* Hoc age:
Satis jam verborum eſt. Niſi tu properas mulierem
Abducere, ego illam ejiciam: dixi, Phormio.
PH. Si tu illam attigeris ſecus, quam dignum eſt liberam,
Dicam tibi impingam grandem: dixi, Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. *GE.* Intelligo.

ACTUS II. SCENA III.

DEMIPHO, GETA, HEGIO, CRATINUS, CRITO.

QUANTA me cura, et ſolicitudine afficit
Gnatus, qui me et ſe hiſce impedivit nuptiis!
Neque mi in conſpectum prodit, ut ſaltem ſciam,
Quid de hac re dicat, quidve ſit ſententiæ.
Abi tu, viſe redieritne jam, an nondum, domum.

GE.

GE. Eo. *DE.* Videtis quo in loco res hæc ſiet.
Quid ago? dic, Hegio. *HE.* Ego? Cratinum cenſeo,
Si tibi videtur. *DE.* Dic, Cratine. *CRA.* Mene vis?
DE. Te. *CRA.* Ego, quæ in rem tuam ſint, ea velim facias. Mihi
Sic hoc videtur: quod, te abſente, hic filius
Egit, reſtitui in integrum, æquom eſt, et bonum:
Et id impetrabis. Dixi. *DE.* Dic nunc, Hegio.
HE. Ego ſedulo hunc dixiſſe credo. Verum ita eſt,
Quot homines, tot ſententiæ: ſuus cuique mos.
Mihi non videtur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe: et turpe inceptum eſt. *DE.* Dic, Crito.
CRI. Ego amplius deliberandum cenſeo:
Res magna eſt. *HE.* Numquid nos vis? *DE.* Feciſtis probe:
Incertior ſum multo, quam dudum. *GE.* Negant
Rediſſe. *DE.* Frater eſt exſpectandus mihi:
Is quod mihi dederit de hac re conſilium, id ſequar.
Percontatum ibo ad portum, quoad ſe recipiat.
GE. At ego Antiphonem quæram, ut, quæ acta hic ſint, ſciat.
Sed eccum ipſum video in tempore huc ſe recipere.

ACTUS III. SCENA I.

ANTIPHO, GETA.

ENIMVERO, Antipho, multimodis cum iſtoc animo es vituperandus.
Itane te hinc abiiſſe, et vitam tuam tutandam aliis dediſſe?
Alios tuam rem credidiſti, magis quam tete, animadverſuros?

Nam, ut ut erant alia, illi certe, quæ nunc tibi domi eſt, conſuleres;
Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali:
Cujus nunc miſeræ ſpes opeſque ſunt in te uno omnes ſitæ.
GE. Et quidem, here, nos jamdudum hic te abſentem incuſamus, qui abieris.
AN. Teipſum quærebam. *GE.* Sed ea cauſa nihilo magis defecimus.
AN. Loquere, obſecro; quonam in loco ſunt res et fortunæ meæ?
Numquid patri ſubolet? *GE.* Nil etiam. *AN.* Ecquid ſpei porro eſt? *GE.* Neſcio. *AN.* Ah.
GE. Niſi Phædria haud ceſſavit pro te eniti. *AN.* Nihil fecit novi.
GE. Tum Phormio itidem hac re, ut in aliis, ſtrenuum hominem præbuit.
AN. Quid is fecit? *GE.* Confutavit verbis admodum iratum ſenem.
AN. Eu Phormio! *GE.* Ego, quod potui porro. *AN.* Mi Geta, omnes vos amo.
GE. Sic habent principia ſeſe, ut dico: adhuc tranquilla res eſt:
Manſuruſque patruum pater eſt, dum huc adveniat. *AN.* Quid eum? *GE.* Ut aiebat,
De ejus conſilio ſeſe velle facere, quod ad hanc rem attinet.
AN. Quantus metus eſt mihi, venire huc ſalvum nunc patruum, Geta!
Nam per ejus unam, ut audio, aut vivam aut moriar ſententiam.
GE. Phædria tibi adeſt. *AN.* Ubinam? *GE.* Ecum ab ſua palæſtra exit foras.

ACTUS

ACTUS III. SCENA II.

PHÆDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

DORIO, audi obſecro. *DO.* Non audio. *PH.* Parumper. *DO.* Quin omitte me.

PH. Audi quod dicam. *DO.* At enim tædet jam audire eadem millies.

PH. At nunc dicam, quod lubenter audias. *DO.* Loquere, audio.

PH. Nequeo te exorare, ut maneas triduum hoc? quo nunc abis?

DO. Mirabar, ſi tu mihi quidquam afferres novi.

AN. Hei, metuo lenonem, ne quid ſuo ſuat capiti. *GE.* Idem ego metuo.

PH. Non mihi credis? *DO.* Hariolare. *PH.* Sin fidem do. *DO.* Fabulæ.

PH. Feneratum iſtuc beneficium pulchre tibi dices. *DO.* Logi.

PH. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc eſt. *DO.* Somnia.

PH. Experire, non eſt longum. *DO.* Cantilenam eandem canis.

PH. Tu mihi cognàtus, tu parens, tu amicus, tu— *DO.* Garri modo.

PH. Adeon' ingenio eſſe duro te atque inexorabili,
Ut neque miſericordia neque precibus molliri queas?

DO. Adeon' te eſſe incogitantem atque impudentem, Phædria,
Ut phaleratis dictis ducas me, et meam ductes gratiis?

AN. Miſeritum eſt. *PH.* Hei, veris vincor. *GE.* Quam Uterque eſt ſimilis ſui?

PH. Neque, Antipho alia cum occupatus esset solicitudine,
Tum hoc esse mihi objectum malum? *AN.* Ah, quid istuc autem est; Phædria?
PH. O fortunatissime Antipho! *AN.* Egone? *PH.* Cui quod amas, domi est;
Nec cum hujusmodi unquam usus venit ut conflictares malo.
AN. Mihin' domi st? immo, id quod aiunt, auribus teneo lupum:
Nam neque, quomodo a me amittam, neque uti retineam, scio.
DO. Ipsum istuc mihi in hoc est. *AN.* Heia, ne parum leno sies.
Numquid hic confecit? *PH.* Hiccine? quod homo inhumanissimus:
Pamphilam meam vendidit. *GE.* Quid? vendidit? *AN.* Ain' vendidit?
PH. Vendidit. *DO.* Quam indignum facinus, ancillam ære emtam suo!
PH. Nequeo exorare, ut me maneat, et cum illo ut mutet fidem,
Triduum hoc, dum id, quod est promissum, ab amicis argentum aufero.
Si non tum dedero, unam præterea horam ne oppertus sies.
DO. Obtunde. *AN.* Haud longum est id quod orat, Dorio: exoret, sine:
Idem hic tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.
DO. Verba istæc sunt. *AN.* Pamphilamne hac urbe privari sines?
Tum præterea horunc' amorem distrahi poterin' pati?
DO. Neque ego, neque tu. *GE.* Di tibi omnes id, quod es dignus, duint.

DO. Ego te complures, advorſum ingenium meum, menſes tuli
Pollicitantem, et nil ferentem, flentem. Nunc contra, omnia hæc;
Repperi, qui det, neque lacrumet. Da locum melioribus.
AN. Certe hercle, ego ſi ſatis commemini, tibi quidem eſt olim dies,
Quam addares huic, præſtituta. *PH.* Factum. *DO.* Num ego iſtuc nego?
AN. Jam ea præteriit? *DO.* Non; verum hæc ei anteceſſit. *AN.* Non pudet
Vanitatis? *DO.* Minime, dum ob rem. *GE.* Sterquilinium. *PH.* Dorio,
Itane tandem facere oportet? *DO.* Sic ſum: ſi placeo, utere.
AN. Siccine hunc decipis? *DO.* Imo enimvero, Antipho, hic me decipit:
Nam hic me hujuſmodi eſſe ſciebat: ego hunc eſſe aliter credidi.
Iſte me fefellit: ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.
Sed ut ut hæc ſunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi
Miles dare ſe dixit: ſi mihi prior tu attuleris, Phædria,
Mea lege utar, ut potior ſit, qui prior ad dandum eſt. Vale.

ACTUS III. SCENA III.

PHÆDRIA, ANTIPHO, GETA.

QUID faciam? unde ego nunc tam ſubito huic argentum inveniam miſer,
Cui minus nihilo eſt? quod, hic ſi pote fuiſſet exorarier

Triduum

Triduum hoc, promiſſum fuerat. *AN.* Itane hunc patiemur, Geta,
Fieri miſerum; qui me dudum, ut dixti, adjuerit comiter?
Quin, cum opus eſt, beneficium rurſum ei experimur reddere?
GE. Scio equidem hoc eſſe æquom. *AN.* Age ergo, ſolus ſervare hunc potes.
GE. Quid faciam? *AN.* Invenias argentum. *GE.* Cupio: ſed, id unde, edoce.
AN. Pater adeſt hic. *GE.* Scio: ſed quid tum? *AN.* Ah, dictum ſapienti ſat eſt.
GE. Itane? *AN.* Ita. *GE.* Sane hercle pulchre ſuades: etiam tu hinc abis?
Non triumpho, ex nuptiis tuis ſi nil nanciſcor mali,
Ni etiam nunc me hujus cauſa quærere in malo jubeas crucem?
AN. Verum hic dicit. *PH.* Quid? ego vobis, Geta, alienus ſum? *GE.* Haud puto:
Sed parumne eſt, quod omnibus nunc nobis ſuccenſet ſenex,
Ni inſtigemus etiam, ut nullus locus relinquatur preci?
PH. Alius ab oculis meis illam in ignotum abducet locum? hem;
Tum igitur dum licet, dumque adſum, loquimini mecum, Antipho:
Contemplamini me. *AN.* Quamobrem? aut quidnam facturus? cedo.
PH. Quoquo hinc aſportabitur terrarum, certum eſt perſequi,
Aut perire. *GE.* Dii bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.
AN. Vide, ſi quid opis potes adferre huic. *GE.* Si quid? quid? *AN.* Quære, obſecro,

Ne

Ne quid plus minusve faxit, quod nos post pigeat, Geta.

GE. Quæro: salvus est, ut opinor. Verum enim metuo malum.

AN. Noli metuere: una tecum bona, mala tolerabimus.

GE. Quantum opus est tibi argenti? loquere. *PH.* Solæ triginta minæ.

GE. Triginta? hui, percara est, Phædria. *PH.* Istæc vero vilis est.

GE. Age, age, inventas reddam. *PH.* O lepidum! *GE.* Auser te hinc. *PH.* Jam opus est. *GE.* Jam feres.

Sed opus est mihi Phormionem ad hanc rem adjutorem dari.

AN. Præsto est: audacissime quidvis oneris impone, et feret:

Solus est homo amico amicus. *GE.* Eamus ergo ad eum ocius.

PH. Abi vero: dic, præsto ut sit domi.

AN. Numquid est, quod opera mea vobis opus sit? *GE.* Nil; verum abi domum, et

Illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exanimatam metu,

Consolare. Cessas? *AN.* Nihil est, æque quod faciam lubens.

PH. Qua via istuc facies? *GE.* Dicam in itinere: modo te hinc amove.

ACTUS IV. SCENA I.

DEMIPHO, CHREMES.

QUID? qua profectus causa hinc es Lemnum, Chremes,

Adduxtin' tecum filiam? *CH.* Non. *DE.* Quid ita non? *CH.*

CH. Poſtquam vidit me ejus mater eſſe hic diutius,
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam; ipſam cum omni familia
Ad me profectam eſſe aiebant. *DE.* Quid illic tam diu,
Quæſo, igitur commorabare, ubi id audiveras?
CH. Pol me detinuit morbus. *DE.* Unde? aut qui? *CH.* Rogas?
Senectus ipſa eſt morbus. Sed veniſſe eas
Salvas audivi ex nauta qui illas vexerat.
DE. Quid gnato obtigerit, me abſente, audiſtin', Chreme?
CH. Quod quidem me factum conſilii incertum facit:
Nam hanc conditionem ſi cui tulero extrario,
Quo pacto, aut unde mihi ſit, dicendum ordine eſt.
Te mihi fidelem eſſe, æque atque egomet ſum mihi,
Sciebam. Ille ſi me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin ſpreverit me; plus, quam opus eſt ſcito, ſciet:
Vereorque, ne uxor aliqua hoc reſciſcat mea.
Quod ſi ſit, ut me excutiam, atque egrediar domo,
Id reſtat. Nam ego meorum ſolus ſum meus.
DE. Scio ita eſſe, et iſtæc mihi res ſolicitudini eſt:
Neque defetiſcar uſque adeo experirier,
Donec tibi id, quod pollicitus ſum, effecero.

ACTUS IV. SCENA II.

GETA.

EGO hominem callidiorem vidi neminem,
Quam Phormionem. Venio ad hominem, ut dicerem
Argentum opus eſſe, et id quo pacto fieret:
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat:
Gaudebat:

Gaudebat: me laudabat: quærebat ſenem:
Dis gratias agebat, tempus ſibi dari,
Ubi Phædriæ ſe oſtenderet nihilo minus
Amicum eſſe, quam Antiphoni. Hominem ad forum
Juſſi opperiri: eo me eſſe, adducturum ſenem.
Sed eccum ipſum: quis eſt ulterior? at at Phædriæ
Pater venit. Sed quid pertimui autem bellua?
An quia, quos fallam, pro uno duo ſunt mihi dati?
Commodius eſſe opinor duplici ſpe utier.
Petam hinc, unde a primo inſtitui. Si is dat, ſat eſt.
Si ab eo nil fiet, tum hunc adoriar hoſpitem.

ACTUS IV. SCENA III.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

EXSPECTO, quam mox recipiat ſeſe Geta:
Sed patruum video cum patre adſtantem. Hei mihi.
Quam timeo, adventus hujus quo impellat patrem!
GE. Adibo hoſce. O noſter Chremes! *CH.* Salve, Geta.
GE. Venire ſalvum volupe eſt. *CH.* Credo. *GE.* Quid agitur?
CH. Multa advenienti, ut fit, nova hic compluria.
GE. Ita. De Antiphone audiſtin' quæ facta? *CH.* Omnia.
GE. Tun' dixeras huic? facinus indignum, Chreme,
Sic circumiri. *DE.* Id cum hoc agebam commodum.
GE. Nam hercle ego, quoque id agitans mecum ſedulo,
Inveni, opinor, remedium huic rei. *DE.* Quid, Geta?

Quod

Quod remedium? *GE.* Ut abii abs te, fit forte obviam
Mihi Phormio. *CH.* Qui Phormio? *GE.* Is, qui iſtam. *CH.* Scio.
GE. Viſum eſt mihi, ut ejus tentarem ſententiam.
Prendo hominem ſolum: cur non, inquam, Phormio
Vides, inter vos ſic hæc potius cum bona
Ut componantur gratia, quam cum mala?
Herus liberalis eſt, et fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modo
Uno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc daret.
AN. Quid hic cœptat? aut quo evadet hodie? *GE.* An legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam ejecerit?
Jam id exploratum eſt. Eia, ſudabis ſatis,
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia eſt.
Verum pone eſſe victum eum: at tandem tamen
Non capitis ejus res agitur, ſed pecuniæ.
Poſtquam hominem his verbis ſentio mollirier,
Soli ſumus nunc hic, inquam: eho, quid vis dari
Tibi in manum, ut herus his deſiſtat litibus,
Hæc hinc faceſſat, tu moleſtus ne ſies?
AN. Satin' illi Di ſunt propitii? *GE.* Nam ſat ſcio,
Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,
Ut eſt ille bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. *DE.* Quis te iſtæc juſſit loqui?
CH. Imo non potuit melius pervenirier
Eo, quo nos volumus. *AN.* Occidi. *DE.* Perge eloqui.
GE. A primo homo inſanibat. *DE.* Cedo, quid poſtulat?
GE. Quid? nimium: quantum libuit. *DE.* Dic. *GE.* Si quis daret
Talentum

Talentum magnum. *DE.* Imo malum hercle: ut nil pudet!
GE. Quod dixi adeo ei: quæſo, quid ſi filiam
Suam unicam locaret? parvi retulit
Non ſuſcepiſſe. Inventa eſt, quæ dotem petat.
Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias;
Hæc denique ejus fuit poſtrema oratio:
Ego, inquit, jam a principio amici filiam,
Ita ut æquom fuerat, volui uxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
In ſervitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret, qui diſſolverem
Quæ debeo: et etiam nunc, ſi volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ ſponſa eſt mihi,
Nullam mihi malim, quam inſtanc, uxorem dari.
AN. Utrum ſtultitia facere ego hunc an malitia
Dicam, ſcientem an imprudentem, incertus ſum.
DE. Quid, ſi animam debet? *GE.* Ager oppoſitus eſt pignori ob
Decem minas, inquit. *DE.* Age age, jam ducat: dabo.
GE. Ædiculæ item ſunt ob decem alias. *DE.* Hoi, hui!
Nimium eſt. *CH.* Ne clama: petito haſce a me decem.
GE. Uxori emunda ancillula eſt: tum pluſcula
Supellectile opus eſt, opus eſt ſumtu ad nuptias.
His rebus pone ſane, inquit, decem minas.
DE. Sexcentas proinde ſcribito jam mihi dicas:
Nil do. Impuratus me ille ut etiam irrideat?
CH. Quæſo, ego dabo, quieſce: tu modo filius
Fac ut illam ducat, nos quam volumus. *AN.* Hei mihi!
Geta, occidiſti me tuis fallaciis.
CH. Mea cauſa ejicitur: me hoc eſt æquom amittere.

GE. Quantum poteſt, me certiorem, inquit, face,
Si illam dant, hanc ut mittam, ne incertus ſiem:
Nam illi mihi dotem jam conſtituerunt dare.
CH. Jam accipiat: illis repudium renunciet:
Hanc ducat. *DE.* Quæ quidem illi res vortat male.
CH. Opportune adeo nunc mecum argentum attuli,
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt prædia:
Id ſumam: uxori, tibi opus eſſe, dixero.

ACTUS IV. SCENA IV.

ANTIPHO, GETA.

GETA. *GE.* Hem. *AN.* Quid egiſti? *GE.* emunxi argento ſenes.
AN. Satin' eſt id? *GE.* Neſcio hercle: tantum juſſus ſum.
AN. Eho, verbero, aliud mihi reſpondes, ac rogo?
GE. Quid ergo narras? *AN.* Quid ego narrem? opera tua ad
Reſtim mihi quidem res rediit planiſſume.
Ut te quidem omnes Di Deæque, ſuperi, inferi,
Malis exemplis perdant. Hem, ſi quid velis,
Huic mandes, quod quidem recte curatum velis.
Quid minus utibile fuit, quam hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? injecta eſt ſpes patri,
Poſſe illam extrudi. Cedo nunc porro, Phormio
Dotem ſi accipiet, uxor ducenda eſt domum:
Quid fiet? *GE.* Non enim ducet. *AN.* Novi: cæterum
Cum argentum repetent, noſtra cauſa ſcilicet
In nervum potius ibit. *GE.* Nihil eſt, Antipho,
Quin male narrando poſſit depravarier.
Tu id, quod boni eſt, excerpis: dicis, quod mali eſt.
Audi nunc contra jam. Si argentum acceperit,
Ducenda

Ducenda eſt uxor, ut ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandis nuptiis,
Vocandi, ſacrificandi dabitur paululum:
Interea amici, quod polliciti ſunt, dabunt:
Inde iſte reddet. *AN.* Quamobrem? aut quid dicet? *GE.* Rogas?
Quot res poſt illa monſtra evenerunt mihi?
Introiit in ædes ater alienus canis:
Anguis per impluvium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit hariolus:
Aruſpex vetuit ante brumam aliquid novi
Negoti incipere: quæ cauſa eſt juſtiſſima.
Hæc fient. *AN.* Ut modo fiant. *GE.* Fient: me vide.
Pater exit. Abi, dic, eſſe argentum, Phædriæ.

ACTUS IV. SCENA V.

DEMIPHO, GETA, CHREMES.

QUIETUS eſto, inquam: ego curabo, ne quid verborum duit.
Hoc temere nunquam amittam ego a me, quin mihi teſtes adhibeam,
Cum dem: et, quam ob rem dem, commemorabo. *GE.* Ut cautus eſt, ubi nil opus eſt.
CH. Atque ita opus eſt facto: at matura, dum libido eadem hæc manet:
Nam ſi altera illa magis inſtabit, forſitan nos reiciat.
GE. Rem ipſam putaſti. *DE.* Duc me ad eum ergo. *GE.* Non moror. *CH.* Ubi hoc egeris,
Tranſito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius, quam hinc abit:
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne ſuccenſeat;

Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior:
Nos nostro officio nihil egressos esse; quantum is voluerit,
Datum esse dotis. *DE.* Quid tua, malum, id refert? *CH.* Magni, Demipho.
DE. Non sat, tuum officium feciſſe, si non id fama approbat?
CH. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se ejectam prædicet.
DE. Idem ego istuc facere possum. *CH.* Mulier mulieri magis congruet.
DE. Rogabo. *CH.* Ubi illas nunc ego reperire possim, cogito.

ACTUS IV. SCENA VI.

SOPHRONA, CHREMES.

QUID agam? quem mihi amicum misera inveniam? aut cui
Consilia hæc referam? aut unde mihi auxilium petam?
Nam vereor, hera ne ob meum suasum indigna injuria afficiatur:
Ita patrem adolescentis facta hæc tolerare audio violenter.
CH. Nam quæ hæc anus est exanimata, a fratre quæ egressa est meo?
SO. Quod ut facerem, egestas me impulit; cum scirem infirmas nuptias
Hasce esse; ut id consulerem, interea vita ut in tuto foret.
CH. Certe edepol, nisi me animus fallit, aut parum prospiciunt oculi,

Meæ nutricem gnatæ video. *SO.* Neque ille inveſtigatur. *CH.* Quid ago?
SO. Qui eſt pater ejus. *CH.* Adeon', an maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognoſco?
SO. Quod ſi eum nunc reperire poſſim, nihil eſt, quod verear. *CH.* Ea ipſa eſt.
Conloquar. *SO.* Quis hic loquitur? *CH.* Sophrona. *SO.* Et meum nomen nominat?
CH. Reſpice ad me. *SO.* Di, obſecro vos: eſtne hic Stilpho? *CH.* Non. *SO.* Negas?
CH. Concede hinc a foribus paululum iſtorſum ſodes, Sophrona.
Ne me iſtoc poſthac nomine appellaſſis. *SO.* Quid? non obſecro es.
Quem ſemper te eſſe dictitaſti? *CH.* St. *SO.* Quid has metuis fores?
CH. Concluſam hic habeo uxorem ſævam. Verum iſtoc de nomine
Eo perperam olim dixi, ne vos forte imprudentes foris
Effutiretis, atque id porro aliqua uxor mea reſciſceret.
SO. Iſtoc pol nos te hic invenire miſeræ nunquam potimus.
CH. Eho, dic mihi, quid rei tibi eſt cum familia hac, unde exis? aut
Ubi illæ ſunt? *SO.* Miſeram me! *CH.* Hem, quid eſt? Vivuntne? *SO.* Vivit gnata.
Matrem ipſam ex ægritudine miſeram mors conſecuta eſt.
CH. Male factum. *SO.* Ego autem, quæ eſſem anus deſerta, egens, ignota,
Ut potui, nuptum virginem locavi huic adoleſcenti,
Harum qui eſt dominus ædium. *CH.* Antiphonine? *SO.* Hem, iſti ipſi. *CH.* Quid?

Duaſne is uxores habet? *SO.* Au, obſecro, unam ille quidem hanc ſolam.
CH. Quid illam alteram, quæ dicitur cognata? *SO.* Hæc ergo eſt. *CH.* Quid ais?
SO. Compoſito eſt factum, quo modo hanc amans habere poſſet
Sine dote. *CH.* Dii voſtram fidem! quam ſæpe forte temere
Eveniunt, quæ non audeas optare! offendi adveniens,
Quicum volebam, atque ut volebam, conlocatam filiam.
Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam, ut fieret,
Sine noſtra cura maxuma, ſua cura hæc ſola fecit.
SO. Nunc quid opus facto ſit, vide. Pater adoleſcentis venit;
Eumque animo iniquo hoc oppido ferre aiunt. *CH.* Nihil pericli eſt.
Sed, per Deos atque homines, meam eſſe hanc, cave reſciſcat quiſquam.
SO. Nemo ex me ſcibit. *CH.* Sequere me: intus cætera audies.

ACTUS V. SCENA I.

DEMIPHO, GETA.

NOSTRAPTE culpa facimus, ut malis expediat eſſe,
Dum nimium dici nos bonos ſtudemus et benignos.
Ita fugias, ne præter caſam, quod aiunt. Nonne id ſat erat,
Accipere ab illo injuriam? etiam argentum eſt ultro objectum,
Ut ſit qui vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.

GE.

GE. Planiſſume. *DE.* His nunc præmium eſt, qui recta prava faciunt.
GE. Veriſſime. *DE.* Ut ſtultiſſime quidem illi rem geſſerimus.
GE. Modo ut hoc conſilio poſſiet diſcedi, ut iſtam ducat.
DE. Etiamne id dubium eſt? *GE.* Haud ſcio hercle, ut homo eſt, an mutet animum.
DE. Hem, mutet autem? *GE.* Neſcio: verum, ſi forte, dico.
DE. Ita faciam, ut frater cenſuit; ut uxorem ejus huc adducam,
Cum iſta ut loquatur. Tu Geta, abi: prænuncia hanc venturam.
GE. Argentum inventum eſt Phædriæ: de jurgio ſiletur.
Proviſum eſt, ne in præſentia hæc hinc abeat: quid nunc porro?
Quid fiet? in eodem luto hæſitas: vorſuram ſolves, Geta: præſens quod fuerat malum, in diem abiit: plagæ creſcunt,
Niſi proſpicis. Nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,
Nequid vereatur Phormionem, aut ejus orationem.

ACTUS V. SCENA II.

DEMIPHO, NAUSISTRATA, CHREMES.

AGEDUM, ut ſoles, Nauſiſtrata, fac illa ut placetur nobis;
Ut ſua voluntate id, quod eſt faciundum, faciat.
NA. Faciam.
DE. Pariter nunc opera me adjuves, ac re dudum opitulata es:

NA.

NA. Factum volo: ac pol minus queo viri culpa, quam me dignum eſt.
DE. Quid autem? *NA.* Quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex his prædiis talenta argenti bina
Statim capiebat. Vir viro quid præſtat! *DE.* Bina quæſo?
NA. Ac rebus vilioribus multo, tamen duo talenta. *DE.* Hui!
NA. Quid hæc videntur? *DE.* Scilicet. *NA.* Virum me natam vellem:
Ego oſtenderem. *DE.* Certo ſcio. *NA.* Quo pacto——*DE.* Parce ſodes,
Ut poſſis cum illa; ne te adoleſcens mulier defetiget.
NA. Faciam, ut jubes: ſed meum virum abs te exire video. *CH.* Hem, Demipho,
Jam illi datum eſt argentum? *DE.* Curavi illico. *CH.* Nollem datum.
Hei, video uxorem: pene plus, quam fas erat. *DE.* Cur nolles, Chreme?
CH. Jam recte. *DE.* Quid tu? ecquid locutus cum iſta es, quamobrem hanc ducimus?
CH. Tranſegi. *DE.* Quid ait tandem? *CH.* Abduci non poteſt. *DE.* Qui non poteſt?
CH. Quia uterque utrique eſt cordi. *DE.* Quid iſtuc noſtrâ? *CH.* Magni. Præter hæc,
Cognatam comperi eſſe nobis. *DE.* Quid? deliras? *CH.* Sic erit:
Non temere dico: redi mecum in memoriam. *DE.* Satis ne ſanus es?
NA. Au, obſecro, cave, ne in cognatam pecces. *DE.* Non eſt. *CH.* Ne nega:
Patris nomen aliud dictum eſt: hoc tu erraſti. *DE.* Non norat patrem?

CH.

CH. Norat. *DE.* Cur aliud dixit? *CH.* Nunquamne hodie concedes mihi?
Neque intelligis? *DE.* Si tu nil narras? *CH.* Perdis. *NA.* Miror quid hoc fiet.
DE. Equidem hercle neſcio. *CH.* Vin' ſcire? at ita me ſervet Jupiter,
Ut propior illi, quam ego ſum, ac tu, homo nemo eſt. *DE.* Dii voſtram fidem!
Eamus ad ipſam: una omnes nos aut ſcire, aut neſcire, hoc volo. *CH.* Ah.
DE. Quid eſt? *CH.* Itane parvam mihi fidem eſſe apud te? *DE.* Vin' me hoc credere?
Vin' ſatis quæſitum mihi iſtuc eſſe? age, fiat. Quid? illa filia
Amici noſtri quid futurum eſt? *CH.* Recte. *DE.* Hanc igitur mittimus?
CH. Quidni? *DE.* Illa maneat? *CH.* Sic. *DE.* Ire igitur tibi licet, Naufiſtrata.
NA. Sic pol commodius eſſe in omnes arbitror, quam ut cœperas,
Manere hanc: nam perliberalis viſa eſt, cum vidi, mihi.
DE. Quid iſtuc negoti eſt? *CH.* Jamne operuit oſtium? *DE.* Jam. *CH.* O Jupiter!
Di nos reſpiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo filio. *DE.* Hem,
Quo pacto id potuit? *CH.* Non ſatis tutus eſt ad narrandum hic locus.
DE. At tu intro abi. *CH.* Heus, ne filii quidem noſtri hoc reſciſcant, volo.

ACTUS

ACTUS V. SCENA III.

ANTIPHO.

LÆTUS ſum, ut ut meæ res ſeſe habent, fratri obtigiſſe quod volt.
Quam ſcitum eſt, ejuſmodi parare in animo cupiditates,
Quas, cum res advorſæ fient, paulo mederi poſſis.
Hic ſimul argentum repperit, cura ſeſe expedivit:
Ego nullo poſſum remedio me evolvere ex his turbis,
Quin, ſi hoc celetur, in metu; ſin patefit, in probro ſim.
Neque me domum nunc reciperem, ni mihi eſſet ſpes oſtenta
Hujuſce habendæ. Sed ubinam Getam invenire poſſum, ut
Rogem, quod tempus convehiundi patris me capere jubeat?

ACTUS V. SCENA IV.

PHORMIO, ANTIPHO.

ARGENTUM accepi, tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curavi, propria ea Phædria ut poteretur: nam emiſſa eſt manu.
Nunc una mihi res etiam reſtat, quæ eſt conficiunda, otium
A ſenibus ad potandum ut habeam: nam aliquot hos ſumam dies.
AN. Sed Phormio eſt. Quid ais? *PH.* Quid? *AN.* Quidnam nunc facturus Phædria?
Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe velle abſumere?
PH.

PH. Viciſſim partes tuas acturus eſt. *AN.* Quas? *PH.* Ut fugitet patrem.
Te ſuas rogavit rurſum ut ageres; cauſam ut pro ſe diceres.
Nam potaturus eſt apud me: ego me ire ſenibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emtum, dudum quam dixit Geta;
Ne, cum hic non videant me, conficere credant argentum ſuum.
Sed oſtium concrepuit abs te. *AN.* Vide, qui egrediatur. *PH.* Geta eſt.

ACTUS V. SCENA V.

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

O Fortuna! o Fors Fortuna! quantis commoditatibus,
Quam ſubito, meo hero Antiphoni ope veſtra hunc oneraſtis diem!
AN. Quidnam hic ſibi volt? *GE.* Noſque amicos ejus exoneraſtis metu!
Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio:
Atque hominem propero invenire, ut hæc, quæ contigerint, ſciat?
AN. Num tu intelligis, hic quid narret? *PH.* Num tu? *AN.* Nil. *PH.* Tantumdem ego.
GE. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc ſunt. *AN.* Heus, Geta. *GE.* Hem tibi.
Num mirum, aut novum eſt, revocari, curſum cum inſtitueris? *AN.* Geta.
GE. Pergis hercle: nunquam tu odio tuo me vinces. *AN.* Non manes?

GE.

GE. Vapula. *AN.* Id quidem tibi jamfiet, niſi reſiſtis, verbero.
GE. Familiariorem oportet eſſe hunc: minitatur malum.
Sed iſne eſt, quem quæro, an non? ipſe eſt. *PH.* Congredere actutum. *AN.* Quid eſt?
GE. O omnium, quantum eſt, qui vivont, homo hominum ornatiſſime!
Nam ſine controverſia ab Diis ſolus diligere, Antipho.
AN. Ita velim: ſed qui iſtuc credam ita eſſe, mihi dici velim.
GE. Satin' eſt, ſi te delibutum gaudio reddo? *AN.* Enecas.
PH. Quin tu hinc pollicitationes aufer, et, quod fers, Cedo. *GE.* Oh,
Tu quoque hic aderas, Phormio? *PH.* Aderam: ſed ceſſas? *GE.* Accipe, hem.
Ut modo argentum tibi dedimus apud forum, recta domum
Sumus profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam.
AN. Quamobrem? *GE.* Omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem eſt, Antipho.
Ubi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:
Pone apprehendit pallio, reſupinat: reſpicio: rogo,
Quamobrem retineat me: ait eſſe vetitum intro ad heram accedere.
Sophrona modo fratrem huc, inquit, ſenis introduxit Chremem,
Eumque nunc eſſe intus cum illis. Hoc ubi ego audivi, ad fores
Suſpenſo gradu placide ire perrexi: acceſſi: aſtiti:
Animam compreſſi: aurem admovi: ita animum cœpi attendere, Hoc

Hoc modo ſermonem captans. *AN.* Eu, Geta. *GE.*
Hic pulcherrimum
Facinus audivi: itaque pene hercle exclamavi gaudio.
PH. Quod? *GE.* Quodnam arbitrare? *AN.* Neſcio. *GE.* Atqui mirificiſſimum:
Patruus tuus eſt pater inventus Phanio uxori tuæ.
AN. Hem,
Quid ais? *GE.* Cum ejus olim conſuevit matre in Lemno clanculum.
PH. Somnium! utin' hæc ignoraret ſuum patrem?
GE. Aliquid credito,
Phormio, eſſe cauſæ. Sed me cenſen' potuiſſe omnia
Intelligere extra oſtium, intus quæ inter ſeſe ipſi egerint;
PH. Atque hercle ego quoque illam audivi fabulam. *GE.* Imo etiam dabo,
Quo magis credas. Patruus interea inde huc egreditur foras:
Haud multo poſt cum patre idem recipit ſe intro denuo;
Ait uterque tibi poteſtatem ejus habendæ ſe dare.
Denique ego miſſus ſum, te ut requirerem, atque adducerem.
AN. Hem, quin ergo rape me: ceſſas? *GE.* Fecero. *AN.* O mi Phormio,
Vale. *PH.* Vale, Antipho. Bene, ita me Dii ament, factum. Gaudeo,
Tantam fortunam de improviſo eſſe his datam:
Summa eludendi occaſio eſt mihi nunc ſenes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam;
Ne cuiquam ſuorum æqualium ſupplex ſiet.
Nam idem hoc argentum, ita ut datum eſt, ingratiis,
Ei datum erit: hoc qui cogam, re ipſa repperi.

Nunc geſtus mihi voltuſque eſt capiundus novus.
Sed hinc concedam in angiportum hunc proxumum:
Inde hiſce oſtendam me, ubi erunt egreſſi foras.
Quo me adſimularam ire ad mercatum, non eo.

ACTUS V. SCENA VI.

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

DIIS magnas merito gratias habeo, atque ago,
Quando evenere hæc nobis, frater, proſpere.
Quantum poteſt, nunc conveniendus Phormio eſt,
Priuſquam dilapidet noſtras triginta minas,
Ut auferamus. *PH.* Demiphonem, ſi domi eſt,
Viſam: ut quod——*DE.* At nos ad te, ibamus, Phormio.
PH. De eadem hac fortaſſe cauſa. *DE.* Ita hercle.
PH. Credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum! an veremini,
Ne non id facerem, quod recepiſſem ſemel?
Heus, quanta quanta hæc mea paupertas eſt, tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mi eſſet fides.
CH. Eſtne ea ita, ut dixi, liberalis? *DE.* Oppido.
PH. Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,
Paratum me eſſe: ubi voltis, uxorem date.
Nam omnes poſthabui mihi res, ita uti par fuit,
Poſtquam tantopere id vos velle, animum advorteram.
DE. At hic dehortatus eſt me, ne illam tibi darem:
Nam qui erit rumor populi, inquit, ſi id feceris?
Olim cum honeſte potuit, tum non eſt data:
Nunc viduam extrudi, turpe eſt: ferme eadem omnia,
Quæ tute dudum coram me incuſaveras.
PH. Satis ſuperbe inluditis me. *DE.* Qui? *PH.* Rogas? Quia

Quia ne alteram quidem illam potero ducere.
Nam quo redibo ore ad eam, quam contemſerim?
CH. Tum autem Antiphonem video ab ſeſe amittere
Invitum eam; inque. *DE.* Tum autem video filium
Invitum ſane mulierem ab ſe amittere.
Sed tranſi ſodes ad forum, atque illud mihi
Argentum rurſum jube reſcribi, Phormio.
PH. Quodne ego deſcripſi porro illis, quibus debui?
DE. Quid igitur fiet? *PH.* Si vis mihi uxorem dare,
Quam deſpondiſti, ducam: ſin eſt, ut velis
Manere illam apud te, dos hic maneat, Demipho:
Nam non eſt æquom, me propter vos decipi;
Cum ego veſtri honoris cauſa repudium alteræ
Remiſerim, quæ dotis tantumdem dabat.
DE. I in malam rem hinc cum iſtac magnificentia,
Fugitive: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo? *PH.* Irritor. *DE.* Tune hanc duceres,
Si tibi daretur? *PH.* Fac periclum. *DE.* Ut filius
Cum illa habitet apud te, hoc veſtrum conſilium fuit.
PH. Quæſo, quid narras? *DE.* Quin tu mihi argentum cedo.
PH. Imo vero uxorem tu cedo. *DE.* In jus ambula.
PH. In jus? enimvero, ſi porro eſſe odioſi pergitis;
DE. Quid facies? *PH.* Egone? vos me indotatis modo
Patrocinari fortaſſe arbitramini:
Etiam dotatis ſoleo. *CH.* Quid id noſtra? *PH.* Nihil.

Hic quandam noram, cujus vir uxorem——*CH.*
Hem. *DE.* Quid eſt?
PH. Lemni habuit aliam. *CH.* Nullus ſum. *PH.*
Ex quafiliam
Suſcepit: et eam clam educit. *CH.* Sepultus ſum.
PH. Hæc adeo ego illi jam denarrabo. *CH.* Obſecro,
Ne facias. *PH.* Oh, tun' is eras? *DE.* Ut ludos
facit!
CH. Miſſum te facimus. *PH.* Fabulæ. *CH.* Quid
vis tibi?
Argentum quod habes, condonamus te. *PH.* Audio:
Quid vos, malum, ergo me ſic ludificamini
Inepti voſtra puerili ſententia?
Nolo, volo: volo, nolo rurſum: cape, cedo:
Quod dictum, indictum eſt: quod modo erat ratum, irritum eſt.
CH. Quo pacto, aut unde hæc hic reſcivit? *DE.*
Neſcio;
Niſi, me dixiſſe nemini, certo ſcio.
CH. Monſtri, ita me, Di ament, ſimile. *PH.* Injeci ſcrupulum. *DE.* Hem,
Hiccine ut a nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte irridens? emori hercle ſatius eſt.
Animo viriri præſentique ut ſis, para.
Vides peccatum tuum eſſe elatum foras,
Neque jam id celare poſſe te uxorem tuam:
Nunc quod ipſa ex aliis auditura ſit, Chreme,
Id noſmet indicare placabilius eſt.
Tum hunc impuratum poterimus noſtro modo
Ulciſci. *PH.* At at, niſi mihi proſpicio, hæreo:
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
CH. At vereor, ut placari poſſit. *DE.* Bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam; hoc fretus, Chreme,

Cum

Cum e medio exceſſit, unde hæc ſuſcepta eſt tibi.
PH. Itane agitis mecum? ſatis aſtute aggredimini.
Non hercle ex re iſtius me inſtigaſti, Demipho.
Ain' tu? ubi, quæ libitum fuerit, peregre feceris,
Neque hujus ſis veritus feminæ primariæ,
Quin novo modo ei faceres contumeliam;
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?
Hiſce ego illam dictis ita tibi incenſam dabo,
Ut ne reſtinguas, lacrumis ſi exſtillaveris.
DE. Malum, quod iſti Di, Deæque omnes duint.
Tantane affectum quenquam eſſe hominem audacia?
Non hoc publicitus ſcelus hinc deportarier
In ſolas terras? *CH.* In id redactus ſum loci,
Ut quid agam cum illo, neſciam prorſum. *DE.* Ego ſcio.
In jus eamus. *PH.* In jus? huc, ſi quid lubet.
DE. Aſſequere, retine, dum huc ego ſervos evoco.
CH. Enim ſolus nequeo: accurre. *PH.* Una injuria eſt
Tecum. *CH.* Lege agito ergo. *PH.* Altera eſt tecum, Chreme.
DE. Rape hunc. *PH.* Sic agitis? enimvero voce eſt opus.
Nauſiſtrata, exi. *CH.* Os opprime. *DE.* impurum vide,
Quantum valet. *PH.* Nauſiſtrata, inquam. *CH.* Non taces?
PH. Taceam? *DE.* Niſi ſequitur, pugnos in ventrem ingere.
Vel oculum exclude. *PH.* Eſt ubi vos ulciſcar probe.

ACTUS V. SCENA VII.

NAUSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

QUI nominat me? *DE.* Hem. *NA.* Quid iſtuc turbæ eſt, obſecro,
Mi vir? *PH.* Hem, quid nunc obſtupuiſti? *NA.* Quis hic homo eſt?
Non mihi reſpondes? *PH.* Hiccine ut tibi reſpondeat?
Qui hercle, ubi ſit, neſcit. *CH.* Cave iſti quidquam creduas.
PH. Abi: tange: ſi non totus friget, me eneca.
CH. Nihil eſt. *NA.* Quid ergo? quid iſtic narrat? *PH.* Jam ſcies:
Auſculta. *CH.* Pergin' credere? *NA.* Quid ego, obſecro,
Huic credam, qui nil dixit? *PH.* Delirat miſer
Timore. *NA.* Non pol temere eſt, quod tu tam times.
CH. Ego timeo? *PH.* Recte ſane: quando nihil times,
Et hoc nihil eſt, quod ego dico, tu narra. *DE.* Scelus,
Tibi narret? *PH.* Eho tu: factum eſt abs te ſedulo
Pro fratre. *NA.* Mi vir, non mihi narras? *CH.* At. *NA.* Quid at?
CH. Non opus eſt dicto. *PH.* Tibi quidem: at Scito huic opus eſt.
In Lemno. *CH.* Hem, quid ais? *DE.* Non taces? *PH.* Clam te. *CH.* Hei mihi!
PH. Uxorem duxit. *NA.* Mi homo, Dii melius duint.

PH.

PH. Sic factum eſt. *NA.* Perii miſera. *PH.* Et inde filiam
Suſcepit jam unam, dum tu dormis. *CH.* Quid agimus?
NA. Proh Di immortales, facinus indignum et malum!
PH. Hoc actum eſt. *NA.* An quidquam hodie eſt factum indignius?
Qui mi, ubi ad uxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.
Demipho, te appello: nam me cum hoc ipſo diſtædet loqui.
Hæcine erant itiones crebræ, et manſiones diutinæ
Lemni? hæccine erat ea, quæ noſtros fructus minuebat, vilitas?
DE. Ego, Nauſiſtrata, eſſe in hac re culpam meritum non nego,
Sed ea quin ſit ignoſcenda. *PH.* Verba fiunt mortuo.
DE. Nam neque negligentia tua, neque odio id fecit tuo.
Vinolentus fere abhinc annos quindecim mulierculam
Eam compreſſit unde hæc nata eſt, neque poſtilla unquam attigit.
Ea mortem obiit: e medio abiit: qui fuit in re hac ſcrupulus.
Quamobrem te oro, ut alia facta tua ſuut, æquo animo hoc feras.
NA. Quid ego æquo animo? cupio miſera in hac re jam defungier.
Sed quid ſperem? ætate porro minus peccaturum putem?
Jam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.
An mea forma atque ætas nunc magis expetenda eſt, Demipho?

Quid

Quid mihi hic affers, quamobrem exſpectem, aut ſperem porro non fore?

PH. Exſequias Chremeti, quibus eſt commodum ire, hem tempus eſt.

Sic dabo: age nunc, Phormionem, qui volet, laceſſito:

Faxo tali eum mactatum, atque hic eſt, infortunio.

Redeat ſane in gratiam: jam ſupplicii ſatis eſt mihi.

Habet hæc, ei quod, dum vivat, uſque ad aurem obganniat.

NA. At meo merito, credo. Quid ego nunc ea commemorem, Demipho,

Singillatim, qualis ego in hunc fuerim? *DE.* Novi æque omnia

Tecum. *NA.* Merito hoc meo videtur factum? *DE.* Minime gentium:

Verum, quando jam accuſando fieri infectum non poteſt,

Ignoſce: orat, confitetur, purgat: quid vis amplius?

PH. Enimvero, priuſquam hæc dat veniam, mihi proſpiciam et Phædriæ.

Heus, Nauſiſtrata; priuſquam huic reſpondes temere, audi. *NA.* Quid eſt?

PH. Ego minas triginta ab iſto per fallaciam abſtuli:

Eas dedi tuo gnato: is pro ſua amica lenoni dedit.

CH. Hem, quid ais? *NA.* Adeon' indignum tibi videtur, filius,

Homo adoleſcens, unam ſi habet amicam, tu uxores duas?

Nil pudere? quo ore illum objurgabis? reſponde mihi.

DE. Faciet, ut voles. *NA.* Imo, ut meam jam ſcias ſententiam,

Neque ego ignoſco, neque promitto quidquam, neque reſpondeo,

Pri-

Priuſquam gnatum videro. Ejus judicio permitto omnia:
Quod is jubebit, faciam. *PH.* Mulier ſapiens es, Nauſiſtrata.
NA. Satin' tibi eſt? *PH.* Imo vero pulchre diſcedo, et probe,
Et præter ſpem. *NA.* Tu tuum nomen dic quod eſt. *PH.* Min'? Phormio,
Veſtræ familiæ hercle amicus, et tuo ſummus Phædriæ.
NA. Phormio, at ego ecaſtor poſthac tibi, quod potero, et quæ voles,
Faciamque et dicam. *PH.* Benigne dicis. *NA.* Pol meritum eſt tuum.
PH. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nauſiſtrata,
Et quod tuo viro oculi doleant? *NA.* Cupio. *PH.* Me ad cœnam voca.
NA. Pol voro voco. *DE.* Eamus intro hinc. *NA.* Fiat. Sed ubi eſt Phædria
Judex noſter? *PH.* Jam hic faxo aderit. Vos valete, et plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

P. TERENTII

HECYRA

ACTA LUDIS ROMANIS, SEX. JULIO CÆS. CN. CORNELIO DOLABELLA, ÆDIL. CUR. NON EST PERACTA TOTA. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS PARIB. CN. OCTAVIO. T. MANLIO COSS. RELATA EST ITERUM LUDIS FUNEBRIBUS. RELATA EST TERTIO, Q. FULVIO, L. MARCIO ÆDILIBUS CURULIBUS.

Perſonæ.

PROLOGUS.
PHILOTIS, *meretrix.*
SYRA, *anus.*
PARMENO, *ſervus.*
LACHES, *ſenex.*
SOSTRATA, *mulier.*
PHIDIPPUS, *ſenex.*
PAMPHILUS, *adoleſcens.*
MYRRHINA, *mulier.*
SOSIA, *ſervus.*
BACCHIS, *meretrix.*

Perſonæ mutæ.

PHILUMENA.
SCIRTUS, *puer.*
NUTRIX.
ANCILLÆ, *Bacchidis.*

HECY-

HECYRAE

ARGUMENTUM,

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

UXOREM duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans Virgini vitium obtulit:
Ejuſque, per vim quem detraxit, annulum
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum eſt: nuptam haud attigit.
Hanc Mater utero gravidam, ne id ſciat ſocrus,
Ut ægram ad ſeſe transfert. Revenit Pamphilus:
Deprehendit partum, celat: uxorem tamen
Recipere non volt. Pater incuſat Bacchidis
Amorem. Dum ſe purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ forte agnoſcit Myrrhina.
Uxorem recipit Pamphilus cum Filio.

P. TERENTII
HECYRA.

PROLOGUS.

HECYRA eſt huic nomen fabulæ. Hæc cum data
Eſt nova, novum intervenit vitium et calamitas,
Ut neque ſpectari, neque cognoſci potuerit:
Ita populus ſtudio ſtupidus in funambulo
Animum occuparat. Nunc hæc plane eſt pro nova:
Et is, qui ſcripſit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum poſſit vendere.
Alias cognoſtis ejus: quæſo, hanc noſcite.

ALTER PROLOGUS.

ORATOR ad vos venio ornatu prologi;
Sinite exorator ſim; eodem ut jure uti ſenem
Liceat, quo jure ſum uſus adoleſcentior,
Novas qui exactas feci ut inveteraſcerent,
Ne cum poeta ſcriptura evaneſceret.
In his, quas primum Cæcili didici novas,
Partim ſum earum exactus, partim vix ſteti.
Quia ſcibam dubiam fortunam eſſe ſcenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem ſuſtuli.
Eaſdem agere cœpi, ut ab eodem alias diſcerem
Novas ſtudioſe, ne illum ab ſtudio abducerem.
Perfeci ut ſpectarentur: ubi ſunt cognitæ,
Placitæ ſunt. Ita poetam reſtitui in locum,
Prope jam remotum, injuria advorſarium
Ab ſtudio, atque ab labore, atque arte muſica.
Quod ſi ſcripturam ſpreviſſem in præſentia, et

In deterrendo voluiſſem operam ſumere,
Ut in otio eſſet, potius quam in negotio;
Deterruiſſem facile, ne alias ſcriberet.
Nunc quid petam, mea cauſa, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quam mihi per ſilentium
Nunquam agere licitum eſt, ita eam oppreſſit calamitas.
Eam calamitatem voſtra intelligentia
Sedabit, ſi erit adjutrix noſtræ induſtriæ.
Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem acceſſit exſpectatio;
Comitum conventus, ſtrepitus, clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Vetere in nova cœpi uti conſuetudine,
In experiundo ut eſſem. Refero denuo;
Primo actu placeo: cum interea rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus convolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
Ego interea meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla eſt: otium, et ſilentium eſt.
Agendi tempus mihi datum eſt: vobis datur
Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.
Nolite ſinere per vos artem muſicam
Recidere ad paucos. Facite, ut veſtra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix adjutrixque ſit.
Si nunquam avare pretium ſtatui arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quam maxume ſervire voſtris commodis;
Sinite inpetrare me, qui in tutelam meam
Studium ſuum, et ſe in voſtram commiſit fidem,
Ne eum circumventum inique iniqui irrideant.
Mea cauſa cauſam accipite, et date ſilentium,
Ut lubeat, ſcribere aliis, mihique ut diſcere
Novas expediat, poſthac pretio emtas meo.

ACTUS

ACTUS I. SCENA I.

PHILOTIS, SYRA.

PER pol quam paucos reperias meretricibus
Fideles evenire amatores, Syra.
Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi,
Quam ſancte, ut quivis facile poſſet credere,
Nunquam, illa viva, ducturum uxorem domum!
En, duxit. *SY.* Ergo propterea te ſedulo
Et moneo, et hortor, ne cujuſquam miſereat,
Quin ſpolies, mutiles, laceres, quemque nacta ſis.
PH. Utin' eximium neminem habeam? *SY.* Neminem:
Nam nemo illorum quiſquam, ſcito, ad te venit,
Quin ita paret ſeſe, abs te ut blanditiis ſuis
Quam minimo pretio ſuam voluptatem expleat.
Hiſcine tu, amabo, non contra inſidiabere?
PH. Tamen pol eandem injurium eſt eſſe omnibus.
SY. Injurium autem eſt ulciſci adverſarios?
Aut qua via te captent illi, eadem ipſos capi?
Eheu me miſeram! cur non aut iſtæc mihi
Ætas et forma eſt, aut tibi hæc ſententia?

ACTUS I. SCENA II.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

SENEX ſi quæret me, modo iſſe dicito
Ad portum percontatum adventum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? ſi quæret me, uti
Tum dicas: ſi non quæret, nullus dixeris;
Alias ut uti poſſim cauſa hac integra.
Sed videon' ego Philotium? unde hæc advenit?
Philotis, ſalve multum. *PH.* O ſalve, Parmeno.

SY. Salve mecaſtor, Parmeno. *PA.* Et tu edepol, Syra.
Dic mihi, Philoti, ubi te oblectaſti tam diu?
PH. Minime equidem me oblectavi, quæ cum milite
Corinthum hinc ſum profecta inhumaniſſimo:
Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.
PA. Edepol te deſiderium Athenarum arbitror,
Philotium, cepiſſe ſæpe, et te tuum
Conſilium contemſiſſe. *PH.* Non dici poteſt,
Quam cupida eram huc redeundi, abeundi a milite,
Voſque hic videndi, antiqua ut conſuetudine
Agitarem inter vos libere convivium.
Nam illi haud licebat niſi præfinito loqui
Quæ illi placerent. *PA.* Haud opinor commode
Finem ſtatuiſſe orationi militem.
PH. Sed quid hoc negoti eſt? modo quæ narravit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore, ut ille, hac viva, poſſet animum inducere
Uxorem habere. *PA.* Habere autem? *PH.* Eho tu, an non habet?
PA. Habet: ſed firmæ hæ vereor ut ſint nuptiæ.
PH. Ita Di Deæque faxint, ſi in rem eſt Bacchidis.
Sed qui iſtuc credam ita eſſe? dic mihi, Parmeno.
PA. Non eſt opus prolato: hoc percontarier
Deſiſte. *PH.* Nempe ea cauſa, ut ne id fiat palam.
Ita me Dii amabunt, haud propterea te rogo, ut
Hoc proferam, ſed ut tacita mecum gaudeam.
PA. Nunquam tam dices commode, ut tergum meum
Tuam in fidem committam. *PH.* Ah, noli, Parmeno:
Quaſi non tu multo malis narrare hoc mihi,
Quam ego, quæ percontor, ſcire. *PA.* Vera hæc prædicat:

Et

Et illud mi vitium eſt maxumum. Si mihi fidem
Das te tacituram, dicam. *PH.* Ad ingenium redis.
Fidem do, loquere. *PA.* Auſculta. *PH.* Iſtic ſum.
PA. Hanc Bacchidem
Amabat, ut cum maxume, tum Pamphilus,
Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit:
Et hæc, communia omnium quæ ſunt patrum,
Seſe ſenem eſſe dicere, illum autem eſſe unicum.
Præſidium velle ſe ſenectuti ſuæ.
Ille ſe primo negare: ſed poſtquam acrius
Pater inſtat, fecit animi ut incertus foret,
Pudorin' anne amori obſequeretur magis.
Tundendo atque odio denique effecit ſenex:
Deſpondit ei gnatam hujus vicini proxumi.
Uſque illud viſum eſt Pamphilo neutiquam grave,
Donec jam in ipſis nuptiis, poſtquam videt
Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari;
Ibi demum ita ægre tulit, ut ipſam Bacchidem
Si adeſſet, credo, ibi ejus commiſereſceret.
Ubicunque datum erat ſpatium ſolitudinis,
Ut conloqui mecum una poſſet: Parmeno,
Perii; quid ego egi? in quod me conjeci malum?
Non potero hoc ferre, Parmeno: perii miſer.
PH. At te Di Deæque perduint cum iſto odio, Laches.
PA. Ut ad pauca redeam, uxorem deducit domum:
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ conſecuta eſt nox, eam nihilo magis.
PH. Quid ais? cum virgine una adoleſcens cubuerit
Plus potus, ſeſe illa abſtinere ut potuerit?
Non veriſimile dicis: nec verum arbitror.
PA. Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit,
Niſi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.
PH. Quid deinde fit? *PA.* Diebus ſane pauculis

Poſt, Pamphilus me ſolum ſeducit foras,
Narratque, ut virgo ab ſe integra etiam tum ſiet:
Seque ante, quam eam uxorem duxiſſet domum,
Speraſſe eas tolerare poſſe nuptias.
Sed, quam decrerim me non poſſe diutius
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi a ſuis,
Neque honeſtum mihi, neque utile ipſi virgini eſt.
PH. Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.
PA. Hoc ego proferre, incommodum mihi eſſe arbitror.
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas viti,
Superbum eſt: ſed illam ſpero, ubi hoc cognoverit,
Non poſſe ſe mecum eſſe, abituram denique.
PH. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? *PA.* Quotidie.
Sed, ut fit, poſtquam hunc alienum ab ſeſe videt,
Maligna multo et magis procax facta illico eſt.
PH. Non edepol mirum. *PA.* Atque ea res multo maxume
Disjunxit illum ab illa, poſtquam et ipſe ſe,
Et illam, et hanc, quæ domi erat, cognovit ſatis,
Ad exemplum ambarum mores earum exiſtumans.
Hæc, ita uti liberali eſſe ingenio decet,
Pudens, modeſta; incommoda atque injurias
Viri omnes ferre, et tegere contumelias.
Hic animus, partim uxoris miſericordia
Devinctus, partim victus hujus injuriis,
Paulatim elapſus eſt Bacchidi, atque huc tranſtulit
Amorem, poſtquam par ingenium nactus eſt.
Interea in imbro moritur cognatus ſenex
Horunce, ea ad hos rediebat lege hereditas.
Eo amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
Relinquit cum matre hic uxorem: nam ſenex
Rus abdidit ſe: huc raro in urbem commeat.
PH. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?

PA.

PA. Nunc audies. Primum dies compluſculos
Bene conveniebat ſane inter eas: interim
Miris modis odiſſe cœpit Soſtratam:
Neque lites ullæ inter eas, poſtulatio
Nunquam. *PH.* Quid igitur? *PA.* Si quando ad eam acceſſerat
Confabulatum, fugere e conſpectu illico,
Videre nolle. Denique, ubi non quit pati,
Simulat ſe a matre accerſi ad rem divinam: abit.
Ubi illic dies eſt complures, accerſi jubet.
Dixere cauſam tunc neſcio quam: iterum jubet:
Nemo remiſit. Poſtquam accerſunt ſæpius,
Ægram eſſe ſimulant mulierem. Noſtra illico
It viſere ad eam: admiſit nemo. Hoc ubi ſenex
Reſcivit, heri ea cauſa rure huc advenit,
Patrem continuo convenit Philumenæ.
Quid egerint inter ſe, nondum etiam ſcio:
Niſi ſane curæ eſt, quorſum eventurum hoc ſiet.
Habes omnem rem: pergam quo cœpi hoc iter.
PH. Et quidem ego: nam conſtitui cum quodam hoſpite,
Me eſſe illum conventuram. *PA.* Di vortant bene
Quod agas. *PH.* Vale. *PA.* Et tu bene vale, Philotium.

ACTUS II. SCENA I.

LACHES, SOSTRATA.

PROH Deum atque hominum fidem, quod hoc genus eſt! quæ hæc eſt conjuratio!
Utin' omnes mulieres eadem æque ſtudeant nolintque omnia?
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio ullam reperias?
Itaque adeo uno animo omnes ſocrus oderunt nurus.

Viris

Viris eſſe advorſas æque ſtudium eſt: ſimilis pertinacia eſt:
In eodemque omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam.
Ei ludo, ſi ullus eſt, magiſtram hanc eſſe ſatis certo ſcio.
SO. Me miſeram, quæ nunc, quamobrem accuſer, neſcio.
LA. Hem, tu neſcis? *SO.* Non, ita me Dii ament, mi Laches.
Itaque una inter nos agere ætatem liceat. *LA.* Dii mala prohibeant!
SO. Meque abs te immerito eſſe accuſatam, poſtmodo reſciſces. *LA.* Scio.
Te immerito? an quidquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt,
Quæ me, et te, et familiam omnem dedecoras, filio luctum paras?
Tum autem, ex amicis inimici ut ſint nobis affines, facis;
Qui illum decrerunt dignum, ſuos cui liberos committerent.
Tu ſola exorere, quæ perturbes hæc tua impudentia.
SO. Egone? *LA.* Tu, inquam, mulier, quæ me omnino lapidem, non hominem, putas.
An, quia ruri crebro eſſe ſoleo, neſcire arbitramini,
Quo quiſque pacto hic vitam voſtrarum exigat?
Multo melius, hic quæ fiunt, quam illic, ubi ſum aſſidue, ſcio:
Ideo quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero fama foris.
Jampridem equidem audivi cepiſſe odium tui Philumenam:
Minimeque adeo mirum: et, ni id feciſſet, magis mirum foret.

Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odiſſet domum.
Quod ſi ſciſſem, illa hic maneret potius, tu hinc iſſes foras.
At vide, quam immerito ægritudo hæc oritur mî abs te, Soſtrata.
Rus habitatum abii, concedens vobis, et rei ſerviens;
Sumtus voſtros otiumque ut noſtra res poſſet pati,
Meo labori haud parcens, præter æquom atque ætatem meam:
Non te pro his curaſſe rebus, ne quid ægre eſſet mihi?
SO. Non mea opera, neque pol culpa, evenit. *LA.* Imo maxume.
Sola hic fuiſti: in te omnis hæret culpa ſola, Soſtrata.
Quæ hic erant, curares; cum ego vos ſolvi curis cæteris.
Cum puella anum ſuſcepiſſe inimicitias non pudet?
Illius dices culpa factum. *SO.* Haud equidem dico, mi Laches.
LA. Gaudeo, ita me Dii ament, gnati cauſa. Nam de te quidem,
Satis ſcio, peccando detrimenti nil fieri poteſt.
SO. Qui ſcis, an ea cauſa, mi vir, me odiſſe adſimulaverit,
Ut cum matre una plus eſſet? *LA.* Quid ais? non ſigni hoc ſat eſt,
Quod heri nemo voluit viſentem ad eam te intro admittere?
SO. Enim laſſam oppido tum eſſe aiebant; eo ad eam non admiſſa ſum.
LA. Tuos eſſe illi mores morbum magis, quam ullam aliam rem, arbitror:
Et merito adeo: nam voſtrarum nulla eſt, quin gnatum velit

Ducere

Ducere uxorem; et quæ vobis placita eſt conditio, datur.
Ubi duxere impulſu voſtro, voſtro impulſu eaſdem exigunt.

ACTUS II. SCENA II.

PHIDIPPUS, LACHES, SOSTRATA.

ETSI ſcio ego, Philumena, meum jus eſſe, ut te cogam,
Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus, faciam
Ut tibi concedam, neque tuæ libidini advorſabor.
LA. Atque eccum Phidippum optume video. Hinc jam ſcibo, quid ſiet.
Phidippe, etſi ego meis me omnibus ſcio eſſe adprime obſequentem;
Sed non adeo, ut mea facilitas corrumpat illorum animos.
Quod tu ſi idem faceres, magis in rem et noſtram et voſtram id eſſet.
Nunc video in illarum poteſtate eſſe te. *PH.* Heia vero.
LA. Adii te heri de filia: ut veni, itidem incertum amiſti.
Haud ita decet, ſi perpetuam vis eſſe affinitatem hanc,
Celare te iras. Si quid eſt peccatum a nobis, profer:
Aut ea refellendo, aut purgando, vobis corrigemus,
Te judice ipſo. Sin ea eſt cauſa retinendi apud vos,
Quia ægra eſt; te mî injuriam facere arbitror, Phidippe,
Si metuis, ſatis ut meæ domi curetur diligenter.

At,

At, ita me Dii ament, haud tibi hoc concedo, etſi illi pater es,
Ut tu illam ſalvam magis velis, quam ego: id adeo gnati cauſa,
Quem ego intellexi illam haud minus, quam ſeipſum, magnificare.
Neque adeo clam me eſt, quam eſſe eum graviter laturum credam,
Hoc ſi reſcierit. Eo domum ſtudeo hæc prius, quam ille, ut redeat.
PH. Laches, et diligentiam veſtram, et benignitatem
Novi: et, quæ dicis, omnia eſſe ut dicis, animum induco.
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire ſtudeo,
Si facere poſſim ullo modo. *LA.* Quæ res te facere id prohibet?
Eho, numquidnam accuſat virum? *PH.* Minime: nam poſtquam attendi
Magis, et vi cœpi cogere ut rediret, ſancte adjurat
Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare.
Aliud fortaſſe alii vitii eſt: ego ſum animo leni natus:
Non poſſum advorſari meis. *LA.* Hem, ſoſtrata! *SO.* Heu me miſeram!
LA. Certumne eſt iſtuc? *PH.* Nunc quidem, ut videtur. Sed numquid vis?
Nam eſt, quod me tranſire ad forum jam oportet. *LA.* Eo tecum una.

ACTUS

ACTUS II. SCENA III.

SOSTRATA.

EDEPOL næ nos ſumus inique æque omnes inviſæ viris,
Propter paucas; quæ omnes faciunt dignæ ut videamur malo.
Nam, ita me Dii ament, quod me accuſat nunc vir, ſum extra noxiam.
Sed non facile eſt expurgatu: ita animum induxerunt, ſocrus
Omnes eſſe iniquas. Haud pol me quidem: nam nunquam ſecus
Habui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec, qui hoc mî eveniat, ſcio.
Niſi pol filium multimodis jam exſpecto ut redeat domum.

ACTUS III. SCENA I.

PAMPHILUS, PARMENO, MYRRHINA.

NEMINI ego plura acerba credo eſſe ex amore homini unquam oblata,
Quam mî. Heu me infelicem! hanccine ego vitam parſi perdere?
Haccine cauſa ego eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat præſtabilius, ubivis gentium agere ætatem,
Quam huc redire, atque hæc ita eſſe miſerum me reſciſcere?
Nam nos omnes, quibus eſt alicunde aliquis objectus labos,

Omne

Omne quod eſt interea tempus, priuſquam id reſcitum eſt, lucro eſt.

PAR. At ſic, citius qui te expedias his ærumnis, reperias.

Si non rediſſes, hæ iræ factæ eſſent multo ampliores:
Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, ſcio reverituras.
Rem cognoſces: iram expedies: rurſum in gratiam reſtitues.
Levia ſunt, quæ tu pergravia eſſe in animum induxti tuum.

PAM. Quid conſolare me? an quiſquam uſquam gentium eſt æque miſer?

Priuſquam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum:
Jam in hac re ut taceam, cuivis facile ſcitu eſt quam fuerim miſer:
Tamen nunquam auſus ſum recuſare eam, quam mî obtrudit pater.
Vix me illi abſtraxi, atque impeditum in ea expedivi animum meum,
Vixque huc contuleram; hem, nova res orta eſt, porro ab hac quæ me abſtrahat.
Tum matrem ex ea re me, aut uxorem in culpa inventurum arbitror:
Quod cum ita eſſe invenero, quid reſtat, niſi porro ut fiam miſer?
Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet:
Tum uxori obnoxius ſum: ita olim ſuo me ingenio pertulit,
Tot meas injurias quæ nunquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum neſcio quid neceſſe eſt eveniſſe, Parmeno,
Unde ira inter eas interceſſit, quæ tam permanſit diu.

PAR. At quidem hercle parvum: ſi vis vero veram rationem exſequi,
Non maxumas, quæ maxumæ ſunt interdum iræ, injurias
Faciunt: nam ſæpe eſt, quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt,
Cum de eadem cauſa eſt iracundus factus inimiciſſimus.
Pueri inter ſeſe quam pro levibus noxiis iras gerunt?
Quapropter? quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidem illæ mulieres ſunt ferme, ut pueri, levi ſententia:
Fortaſſe unum aliquod verbum hanc inter eas iram conciverit.
PAM. Abi, Parmeno, intro, ac me veniſſe nuntia. *PAR.* Hem, quid hoc eſt? *PAM.* Tace.
PAR. Trepidari ſentio, et curſari rurſum prorſum. Agedum, ad fores
Accede propius. Hem, ſenſiſtin? *PAM.* Noli fabularier.
Proh Jupiter! clamorem audivi. *PAR.* Tute loqueris, me vetas?
MY. Tace, obſecro, mea gnata. *PAM.* Matris vox viſa eſt Philumenæ.
Nullus ſum. *PAR.* Qui dum? *PAM.* Perii. *PAR.* Quamobrem? *PAM.* Neſcio quod magnum malum
Profecto, Parmeno, me celant. *PAR.* Uxorem Philumenam
Pavitare neſcio quid, dixerunt: id ſi forte eſt, neſcio.
PAM. Interii: cur mihi id non dixti? *PAR.* Quia non poteram una omnia.

PAM.

PAM. Quid morbi eſt? *PAR.* Neſcio. *PAM.* Quid? Nemon' medicum adduxit? *PAR.* Neſcio.

PAM. Ceſſo hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quidquid eſt, certum ſciam?
Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?
Nam ſi periclum ullum in te ineſt, periſſe me una haud dubium eſt.

PAR. Non uſus facto eſt mihi nunc hunc intro ſequi:
Nam inviſos omnes nos eſſe illis ſentio.
Heri nemo voluit Soſtratam intro admittere.
Si forte morbus amplior factus ſiet,
Quod ſane nolim, maxume heri cauſa mei,
Servum illico introiſſe dicent Soſtratæ:
Aliquid tuliſſe comminiſcentur mali,
Capiti atque ætati illorum, morbus qui auctus ſit:
Herain crimen veniet ego vero in magnum malum.

ACTUS III. SCENA II.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILUS.

NESCIO quid jamdudum audio hic tumultuari miſera:
Male metuo, ne Philumenæ magis morbus adgraveſcat:
Quod te, Æſculapi, et te, Salus, ne quid ſit hujus, oro.
Nunc ad eam viſam. *PAR.* Heus, Soſtrata. *SO.* Hem. *PAR.* Iterum iſtinc excludere.

SO. Ehem, Parmeno; tune hic eras? perii, quid faciam miſera?

Non viſam uxorem Pamphili, cum in proxumo hic ſit ægra?

PAR. Non viſas? ne mittas quidem viſendi cauſa quenquam.
Nam qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtulte duco:
Laborem inanem ipſus capit, et illi moleſtiam affert.
Tum filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.

SO. Quid ais? an venit Pamphilus? *PAR.* Venit. *SO.* Diis gratiam habeo.
Hem, iſtoc verbo animus mihi rediit, et cura ex corde exceſſit.

PAR. Jam ea te cauſa maxume nunc huc introire nolo.
Nam, ſi remittent quippiam Philumenæ dolores,
Omnem rem narrabit, ſcio, continuo, ſola ſoli,
Quæ inter vos intervenit, unde ortum eſt initium vivæ.
Atque eccum video ipſum egredi. Quam triſtis eſt!

SO. O mi gnate.

PAM. Mea mater, ſalve. *SO.* Gaudeo veniſſe ſalvom. Salvan
Philumena eſt? *PAM.* Meliuſcula eſt. *SO.* Utinam iſtuc ita Dii faxint.
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam triſtis?

PAM. Recte, mater.

SO. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente invaſit?

PAM. Ita factum eſt. *SO.* Quid morbi eſt? *PAM.* Febris. *SO.* Quotidiana? *PAM.* Ita aiunt.
I ſodes intro, conſequar jam te, mea mater. *SO.* Fiat.

PAM. Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atque iis onera adjuta.

PAR.

PAR. Quid? non ſciunt ipſi viam, domum qua redeant? *PAM.* Ceſſas?

ACTUS III. SCENA III.

PAMPHILUS.

NEQUEO mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
Partim quæ perſpexi his oculis, partim quæ accepi auribus:
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.
Nam modo intro me ut corripui timidus, alio ſuſpicans
Morbo me viſurum affectam, ac ſenſi eſſe, uxorem: hei mihi?
Poſtquam me aſpexere ancillæ adveniſſe, illico omnes ſimul
Lætæ exclamant, venit, id quod derepente aſpexerant.
Sed continuo voltum earum ſenſi immutari omnium,
Quia tam incommode illis fors obtulerat adventum meum.
Una illarum interea propere præcucurrit, nuntians
Me veniſſe. Ego ejus videndi cupidus, recta conſequor.
Poſtquam intro adveni, extemplo ejus morbum cognovi miſer.
Nam neque, ut celari poſſet, tempus ſpatium ullum dabat:
Neque voce alia, ac res monebat, ipſa poterat conqueri.
Poſtquam aſpexi; o facinus indignum! inquam, et corripui illico

Me inde, lacrumans, incredibili re atque atroci percitus.
Mater consequitur: jam ut limen exirem, ad genua accidit,
Lacrumans misera: miseritum est. Profecto hoc sic est, ut puto,
Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus.
Hanc habere orationem mecum principio institit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, causam vides:
Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo improbo:
Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret suum.
Sed, cum orata ejus reminiscor, nequeo quin lacrumem miser.
Quæque fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obsecramus ambæ, si jus, si fas est, uti
Advorsa ejus per te tecta tacitaque apud omnes sient:
Si unquam erga te animo esse amico sensisti eam, mi Pamphile,
Sine labore hanc gratiam, te, ut sibi des pro illa, nunc rogat.
Cæterum de redducenda id facias, quod in rem sit tuam:
Parturire eam, neque gravidam esse ex te, solus conscius.
Nam aiunt tecum post duobus concubuisse mensibus:
Tum, postquam ad te venit, mensis agitur hic jam septimus:
Quod te scire, ipsa indicat res. Nunc, si potis est Pamphile,

Maxume

Maxume volo, doque operam, ut clam eveniat partus patrem,
Atque adeo omnes. Sed ſi fieri id non poteſt, quin ſentiant,
Dicam abortum eſſe. Scio nemini aliter ſuſpectum fore,
Quin, quod veriſimile eſt, ex te recte eum natum putent.
Continuo exponetur. Hic tibi nihil eſt quidquam incommodi: et
Illi miſeræ indigne factam injuriam contexeris.
Pollicitus ſum, et ſervare in eo certum eſt, quod dixi, fidem.
Nam de redducenda, id vero neutiquam honeſtum eſſe arbitror:
Nec faciam: etſi amor me graviter, conſuetudoque ejus tenet.
Lacrumo, quæ poſthac futura eſt vita, cum in mentem venit,
Solitudoque. O fortuna, ut nunquam perpetuo es bona!
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit,
Quem ego tum conſilio miſſum feci: idem nunc huic operam dabo.
Adeſt Parmeno cum pueris: hunc minime eſt opus
In hac re adeſſe: nam olim ſoli credidi,
Ea me abſtinuiſſe in principio, cum data eſt.
Vereor, ſi clamorem ejus hic crebro exaudiat,
Ne parturire intelligat. Aliquo mihi eſt
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTUS

ACTUS III. SCENA IV.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILUS.

AIN' tu, tibi hoc incommodum eveniſſe iter? *SO.* Non hercle verbis, Parmeno, dici poteſt
Tantum, quam re ipſa navigare incommodum eſt.
PAR. Itane eſt? *SO.* O fortunate, neſcis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingreſſus mare.
Nam alias ut mittam miſerias, unam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,
Cum interea ſemper mortem exſpectabam miſer:
Ita uſque advorſa tempeſtate uſi ſumus.
PAR. Odioſum! *SO.* Haud clam me eſt: denique hercle aufugerim
Potius, quam redeam, ſi eo mî redeundum ſciam.
PAR. Olim quidem te cauſæ impellebant leves,
Quod nunc minitare facere, ut faceres, Soſia.
Sed Pamphilum ipſum video ſtare ante oſtium.
Ite intro. Ego hunc adibo, ſi quid me velit.
Here, etiam nunc tu hic ſtas? *PAM.* Equidem te exſpecto. *PAR.* Quid eſt?
PAM. In arcem tranſcurſo opus eſt. *PAR.* Cui homini? *PAM.* Tibi.
PAR. In arcem? quid eo? *PAM.* Callidemidem hoſpitem
Myconium, qui mecum una advectus eſt, conveni.
PAR. Perii. Voviſſe hunc dicam, ſi ſalvus domum
Rediſſet unquam, ut me ambulando rumperet.
PAM. Quid ceſſas? *PAR.* Quid vis dicam? an conveniam modo?
PAM. Imo, quod conſtitui, me hodie conventurum eum, Non

Non poſſe, ne fruſtra illic exſpectet: vola.
PAR. At non novi hominis faciem. *PAM.* At faciam ut noveris:
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, cæſius,
Cadaveroſa facie. *PAR.* Di illum perduint.
Quid, ſi non veniet? maneamne uſque ad veſperum?
PAM. Maneto: curre. *PAR.* Non queo: ita defeſſus ſum.
PAM. Ille abiit. Quid agam infelix? prorſus neſcio,
Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miſeret mulieris.
Quod potero faciam tamen, ut pietatem colam:
Nam me parenti potius, quam amori, obſequi
Oportet. At at, eccum Phidippum, et patrem
Video: horſum pergunt. Quid dicam, hiſce, incertus ſum.

ACTUS III. SCENA V.

LACHES, PHIDIPPUS, PAMPHILUS.

DIXTIN' dudum illam dixiſſe ſe exſpectare filium?
PH. Factum. *LA.* Veniſſe aiunt: redeat. *PA.* Quam cauſam dicam patri,
Quamobrem non reducam, neſcio. *LA.* Quem ego hic audivi loqui?
PA. Certum obſirmare eſt viam me, quam decrevi perſequi.
LA. Ipſus eſt, de quo hoc agebam tecum. *PA.* Salve, mi pater.
LA. Gnate mi, ſalve. *PH.* Bene factum te adveniſſe Pamphile,

Et

Et adeo, quod maxumum eſt, ſalvum atque validum. *PA.* Creditur.
LA. Advenis modo? *PA.* Admodum. *LA.* Cedo, quid reliquit Phania
Conſobrinus noſter? *PA.* Sane hercle homo voluptati Obſequens
Fuit, dum vixit: et qui ſic ſunt, haud multum heredem juvant:
Sibi vero hanc laudem relinquunt: vixit, dum vixit, bene.
LA. Tum tu igitur nihil attuliſti huc plus una ſententia?
PA. Quidquid eſt id quod reliquit, profuit. *LA.* Imo obfuit:
Nam illum vivum et ſalvum vellem. *PH.* Impune optare iſtuc licet:
Ille reviviſcet jam nunquam. Et tamen, utrum malis, ſcio.
LA. Heri Philumenam ad ſe accerſi hic juſſit. Dic juſſiſſe te.
PH. Noli fodere. Juſſi. *LA.* Sed eam jam remittet. *PH.* Scilicet.
PA. Omnem rem ſcio, ut ſit geſta. Adveniens audivi omnia. *LA.* At
Iſtos invidos Dî perdant, qui hæc libenter nuntiant.
PA. Ego me ſcio caviſſe, ne ulla merito contumelia
Fieri a vobis poſſet. Idque ſi nunc memorare hic velim,
Quam fideli animo et benigno in illam et clementi fui,
Vere poſſum; ni te ex ipſa hæc magis velim reſciſcere:
Namque eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides,
Cum illa, quæ nunc in me iniqua eſt, æqua de me dixerit

Neque

Neque mea culpa hoc diſcidium eveniſſe, id teſtor Deos.
Sed quando ſeſe eſſe indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cujus mores toleret ſua modeſtia;
Neque alio pacto componi poteſt inter eas gratia;
Segreganda aut mater a me eſt, Phidippe, aut Philumena.
Nunc me pietas matris potius commodum ſuadet ſequi.
LA. Pamphile, haud invito ad aures ſermo mihi acceſſit tuus,
Cum te poſtputaſſe omnes res præ parente intelligo.
Verum vide, ne impulſus ira prave inſiſtas, Pamphile.
PA. Quibus iris impulſus nunc in illam iniquus ſim?
Quæ nunquam quidquam erga me commerita eſt, pater,
Quod nollem: et ſæpe, quod vellem, meritam ſcio.
Amoque, et laudo, et vehementer deſidero:
Nam fuiſſe erga me miro ingenio, expertus ſum.
Illique exopto, ut relliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui ſit fortunatior;
Quandoquidem illam a me diſtrahit neceſſitas.
PH. Tibi id in manu eſt, ne fiat. *LA.* Si ſanus ſies,
Jube illam redire. *PA.* Non eſt conſilium, pater:
Matris ſervibo commodis. *LA.* Quo abis? mane;
Mane, inquam: quo abis? *PH.* Quæ hæc eſt pertinacia?
LA. Dixin', Phidippe, hanc rem ægre laturum eſſe eum?
Quamobrem te orabam, filiam ut remitteres.
PH. Non credidi edepol adeo inhumanum fore:
Ita nunc is ſibi me ſupplicaturum putat?
Si eſt, ut velit reducere uxorem, licet:

Sin

Sin alio eſt animo, renumeret dotem huc, eat.
LA. Ecce autem, tu quoque proterve iracundus es
PH. Percontumax rediſti huc nobis, Pamphile.
LA. Decedet jam ira hæc: etſi merito iratus eſt.
PH. Quia paulum vobis acceſſit pecuniæ,
Sublati animi ſunt. *LA.* Etiam mecum litigas?
PH. Deliberet, renuntietque hodie mihi,
Velitne, an non; ut alii, ſi huic non ſit, ſiet.
LA. Phidippe, ades, audi paucis. Abiit: quid mea?
Poſtremo inter ſe tranſigant ipſi, ut lubet:
Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquam obtemperant:
Quæ dico, parvi pendunt. Porto hoc jurgium ad
Uxorem, cujus hæc fiunt conſilio omnia:
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægre eſt, evomam.

ACTUS IV. SCENA I.

MYRRHINA, PHIDIPPUS.

PERII, quid agam? quo me vortam? quid viro meo reſpondebo
Miſera? nam audiviſſe vocem pueri viſus eſt vagientis:
Ita corripuit derepente tacitus ſeſe ad filiam:
Quod ſi reſcierit peperiſſe, id qua cauſa clam me habuiſſe
Dicam, non edepol ſcio.
Sed oſtium concrepuit: credo ipſum ad me exire: nulla ſum.
PH. Uxor ubi me ad filiam ire ſenſit, ſe duxit foras.
Atque eccam video. Quid ais, Myrrhina? heus, tibi dico. *MY.* Mihine, mi vir?

PH.

PH. Vir ego tuus ſum? tu virum me, aut hominem deputas adeo eſſe?
Nam ſi utrumvis horum, mulier, unquam tibi viſus forem,
Non ſic ludibrio tuis factis habitus eſſem. *MY.* Quibus? *PH.* At rogitas?
Peperit filia? hem, taces? ex quo? *MY.* Iſtuc patrem rogare eſt æquom?
Perii: ex quo cenſes, niſi ex illo, cuidata eſt nuptum, obſecro?
PH. Credo: neque adeo arbitrari patris eſt aliter. Sed demiror,
Quid ſit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueris
Partum; præſertim cum et recte, et tempore ſuo pepererit.
Adeon' pervicaci eſſe animo, ut puerum præoptares perire,
Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam poſthac ſcires,
Potius, quam advorſum animi tui lubidinem eſſet cum illo nupta?
Ego etiam illorum eſſe hanc culpam credidi, quæ te eſt penes.
MY. Miſera ſum. *PH.* Utinam ſciam ita eſſe iſtuc. Sed nunc mihi in mentem venit,
De hac re quod locuta es olim, cum illum generum cepimus:
Nam negabas nuptam poſſe filiam tuam te pati
Cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.
MY. Quamvis cauſam hunc ſuſpicari, quam ipſam veram, mavolo.
PH. Multo prius ſcivi, quam tu, illum habere amicam, Myrrhina.

Verum id vitium nunquam decrevi esse ego adolescentiæ:
Nam id omnibus innatum est. At pol jam aderit, se quoque etiam cum oderit.
Sed ut olim te ostendisti eandem esse, nihil cessavisti usque adhuc,
Ut filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egissem, esset ratum.
Id, nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum volueris.
MY. Adeon' me esse pervicacem censes, cui mater siem,
Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?
PH. Tun' prospicere, aut judicare, nostram in rem quod sit, potes?
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeuntem aut introeuntem ad amicam. Quid tum postea,
Si modeste ac raro hoc fecit? nonne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quam dare operam id scire, qui nos oderit?
Nam si is posset ab ea sese derepente avellere,
Quicum tot consuesset annos; non eum hominem ducerem,
Nec virum satis firmum gnatæ. *MY.* Mitte adolescentem, obsecro,
Et quæ me peccasse ais. Abi, solum solus conveni:
Roga, velitne uxorem an non. Si est, ut dicat velle se,
Redde: sin est autem, ut nolit, recte ego consului meæ.
PH. Siquidem ille ipse non volt, et tu sensti in eo esse, Myrrhina,

Peccatum; aderam, cujus conſilio ea par fuerat proſpici.
Quamobrem incendor ira, eſſe auſam facere hæc te injuſſu meo.
Interdico, ne extuliſſe extra ædes puerum uſquam velis.
Sed ego ſtultior, meis dictis parere hanc qui poſtulem.
Ibo intro, atque edicam ſervis, ne quoquam efferri ſinant.
MY. Nullam pol credo mulierem me miſeriorem vivere.
Nam ut hic laturus hoc ſit, ſi ipſam rem, ut ſiet, reſciverit,
Non edepol clam me eſt; cum hoc, quod levius eſt, tam animo iracundo tulit:
Nec, qua via ſententia ejus poſſit mutari, ſcio.
Hoc mi unum ex plurimis miſeriis relliquom fuerat malum,
Si, puerum ut tollam, cogit, cujus nos qui ſit neſcimus pater.
Nam, cum compreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt:
Neque detractum ei tum quidquam eſt, qui poſt poſſit noſci, qui ſiet:
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum.
Simul vereor Pamphilum, ne orata noſtra nequeat diutius
Celare, cumſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

ACTUS IV. SCENA II.

SOSTRATA, PAMPHILUS.

NON clam me eſt, gnate mi, tibi me eſſe ſuſpectam, uxorem tuam
Propter meos mores hinc abiſſe: etſi ea diſſimulas ſedulo.
Verum ita me Dii ament, itaque obtingant ex te, quæ exopto mihi, ut
Nunquam ſciens commerui, merito ut caperet odium illam mei:
Teque antequam me amare rebar, ei rei firmaſti fidem.
Nam mihi intus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris
Præpoſitam amori tuo. Nunc tibi me certum eſt contra gratiam
Referre, ut apud me præmium eſſe poſitum pietati ſcias.
Mi Pamphile, hoc et vobis, et meæ commodum famæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me eſſe certo decrevi patre,
Ne mea preſentia obſtet, neu cauſa ulla reſtet relliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. *PA.* Quæſo, quid iſtuc conſili eſt?
Illius ſtultitia victa, ex urbe tu rus habitatum migres?
Haud facies: neque ſinam, ut qui nobis, mater, maledictum velit,
Mea pertinacia eſſe dicat factum, haud tua modeſtia.

Tum,

Tum, tuas amicas te et cognatas deſerere, et feſtos dies,
Mea cauſa, nolo. *SO.* Nihil pol jam iſtæc mihi res voluptatis ferunt.
Dum ætatis tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatias jam tenet
Studiorum iſtorum: hæc mihi nunc cura eſt maxuma, ut ne cui mea
Longinquitas ætatis obſtet, mortemve exſpectet meam.
Hic video me eſſe inviſam immerito: tempus eſt concedere.
Sic optume, ut ego opinor, omnes cauſas præcidam omnibus:
Et me hac ſuſpicione exſolvam, et illis morem geſſero.
Sine me, obſecro, hoc effugere, volgus quod male audit mulierum.
PA. Quam fortunatus cæteris ſum rebus, abſque una hac foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. *SO.* Obſecro, mi Pamphile,
Non tute incommodam rem, ut quæque eſt, in animum induces pati,
Si cætera ita ſunt, ut tu vis, itaque ut eſſe ego illam exiſtumo?
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. *PA.* Væ miſero mihi!
SO. Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quam te, gnate mi.

ACTUS IV. SCENA III.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILUS.

QUEM cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi, uxor.
Istuc est sapere, qui, ubicunque opus sit, animum possis flectere;
Quod sit faciundum post fortasse, idem hoc nunc si feceris.
SO. Fors fuat pol. *LA.* Abi rus ergo hinc: ibi ego te, et tu me feres.
SO. Spero ecastor. *LA.* I ergo intro, et compone, quæ tecum simul
Ferantur. Dixi. *SO.* Ita ut jubes, faciam. *PA.* Pater.
LA. Quid vis, Pamphile? *PA.* Hinc abire matrem? minime. *LA.* Quid ita istuc vis?
PA. Quia de uxore incertus sum etiam, quid sim facturus. *LA.* Quid est?
Quid vis facere, nisi reducere? *PA.* Equidem cupio, et vix contineor:
Sed non minuam meum consilium. Ex usu quod est, id persequar.
Credo ea gratia concordes, si non redducam, fore.
LA. Nescias. Verum tua refert nihil, utrum illæ fecerint,
Quando hæc abierit. Odiosa hæc est ætas adolescentulis:
E medio æquom excedere est. Postremo nos jam fabulæ
Sumus, Pamphile, senex, atque anus.
Sed video Phidippum egredi per tempus. Accedamus.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA IV.

PHIDIPPUS, LACHES, PAMPHILUS.

TIBI quoque edepol ſum iratus, Philumena,
Graviter quidem. Nam hercle abs te factum
eſt turpiter:
Etſi tibi cauſa eſt de hac re: mater te impulit:
Huic vero nulla eſt. *LA.* Opportune te mihi,
Phidippe, in ipſo tempore oſtendis. *PH.* Quid
eſt?
PA. Quid reſpondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?
LA. Dic filiæ, rus conceſſuram hinc Soſtratam:
Ne revereatur, minus jam quo redeat domum. *PH.*
Ah,
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc ſunt mea uxore exorta omnia.
Mutatio fit: ea nos perturbat, Lache.
PA. Dum ne reducam, turbent porro, quam velint.
PH. Ego, Pamphile, eſſe inter nos, ſi fieri poteſt,
Affinitatem hanc ſane perpetuam volo:
Sin eſt, ut aliter tua fiet ſententia,
Accipias puerum. *PA.* Senſit peperiſſe: occidi.
LA. Puerum! quem puerum? *PH.* Natus eſt nobis nepos:
Nam abducta a vobis prægnans fuerat filia;
Neque fuiſſe prægnantem unquam ante hunc ſcivi
diem.
LA. Bene, ita me Dii ament, nuntias: et gaudeo
Natum illum, et tibi illam ſalvam. Sed quid mulieris
Uxorem habes? aut quibus moratam moribus?

Noſne

Noſne hoc celatos tamdiu? nequeo ſatis,
Quam hoc mihi videtur factum prave, proloqui.
PH. Non tibi illud factum minus placet, quam mihi, Laches.
PA. Etiamſi dudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non eſt, cum eam conſequitur alienus puer.
LA. Nulla tibi, Pamphile, hic jam conſultatio eſt.
PA. Perii. *LA.* Hunc videre ſæpe optabamus diem,
Cum ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem.
Evenit: habeo gratiam Dis. *PA.* Nullus ſum.
LA. Reduc uxorem, ac noli advorſari mihi.
PA. Pater, ſi ex me illa liberos vellet ſibi,
Aut ſe eſſe mecum nuptam, ſatis certo ſcio,
Non clam me haberet, quæ celaſſe intelligo.
Nunc, cum ejus alienum eſſe a me animum ſentiam,
Nec conventurum inter nos poſthac arbitror,
Quamobrem reducam? *LA.* Mater quod ſuaſit ſua,
Adoleſcens mulier fecit. Mirandumne id eſt?
Cenſen' te poſſe reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
PH. Voſmet videte jam, Lache, et tu Pamphile,
Remiſſan' opus ſit vobis, redductan' domum:
Uxor quid faciat, in manu non eſt mea.
Neutra in re vobis difficultas a me erit.
Sed quid faciemus puero? *LA.* Ridicule rogas.
Quidquid futurum eſt, huic reddas, ſuum ſcilicet,
Ut alamus noſtrum. *PA.* Quem ipſe neglexit pater,
Ego alam? *LA.* Quid dixti? eho, an non alemus, Pamphile?
Prodemus, quæſo, potius? quæ hæc amentia eſt?
Enimvero prorſus jam tacere non queo.
Nam cogis ea, quæ nolo, ut, præſente hoc, loquar.
Ignarum cenſes tuarum lacrumarum eſſe me?
Aut, quid ſit id, quod ſolicitere ad hunc modum?
Primum, hanc ubi dixti cauſam, te propter tuam

Matrem

Matrem non poſſe habere hanc uxorem domi:
Pollicita eſt ea, ſe conceſſuram ex ædibus.
Nunc, poſtquam ademtam hanc quoque tibi cauſam vides;
Puer quia clam te eſt natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi ſi me eſſe ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut abducas tuum,
Quam longum ſpatium amandi amicam tibi dedi?
Sumtus, quos feciſti in eam, quam animo æquo tuli?
Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
Tempus dixi eſſe: impulſu duxiſti meo.
Quæ tum, obſecutus mihi, feciſti ut decuerat:
Nunc animum rurſum ad meretricem induxti tuum:
Cui tu obſecutus, facis huic adeo injuriam.
Nam in eandem vitam te revolutum denuo
Video eſſe. *PA.* Mene? *LA.* Teipſum: et facis injuriam;
Confingis falſas cauſas ad diſcordiam,
Ut cum illa vivas, teſtem hanc cum abs te amoveris.
Senſitque adeo uxor: nam ei cauſa alia quæ fuit,
Quamobrem abs te abiret? *PH.* Plane hic divinat: nam id eſt.
PA. Dabo jusjurandum, nihil eſſe iſtorum, tibi.
LA. Ah,
Reduc uxorem: aut, quamobrem non opus ſit, cedo.
PA. Non eſt nunc tempus. *LA.* Puerum accipias: nam is quidem
In culpa non eſt. Poſt de matre videro.
PA. Omnibus modis miſer ſum: nec, quid agam, ſcio:
Tot me nunc rebus miſerum concludit pater.
Abibo hinc, præſens quando promoveo parum.
Nam puerum injuſſu, credo, non tollet meo,
Præſertim in ea re cum ſit mihi adjutrix ſocrus.
LA. Fugis? hem, nec quidquam certi reſpondes mihi? Num

Num tibi videtur esse apud sese? sine:
Puerum, Phidippe, mihi cedo: ego alam. *PH.* Maxume.
Non mirum fecit uxor mea, si hoc ægre tulit:
Amaræ mulieres sunt, non facile hæc ferunt.
Propterea hæc ira est: nam ipsa narravit mihi:
Id ego, hoc præsente, tibi nolueram dicere:
Neque illi credebam primo. Nunc vero palam est.
Nam omnino abhorrere animum huic video nuptiis.
LA. Quid ergo agam, Phidippe? quid das consili?
PH. Quid agas? meretricem hanc primum abeundam censeo:
Oremus: accusemus gravius: denique
Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.
LA. Faciam, ut mones. Eho puer, curre ad Bacchidem hanc
Vicinam nostram: huc evoca verbis meis.
Et te oro porro, in hac re adjutor sis mihi. *PH.* Ah,
Jamdudum dixi, idemque nunc dico, Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si ullo modo est ut possit; quod spero fore.
Sed visne adesse me una, dum istam convenis?
LA. Imo vero abi: aliquam puero neutricem para.

ACTUS IV. SCENA V.

BACCHIS, LACHES.

NON hoc de nihilo est, quod Laches me nunc conventam esse expetit:
Nec pol me multum fallit, quin, quod suspicor, sit quod velit.
LA. Videndum est, ne minus propter iram hanc impetrem, quam possiem;
Aut ne quid faciam plus, quod post me minus feciisse satius sit.

Aggre-

Aggrediar. Bacchis, ſalve.
BA. Salve, Laches. *LA.* Credo edepol te non nihil mirari, Bacchis,
Quid ſit, quapropter te huc foras puerum evocare juſſi.
BA. Ego pol quoque etiam timida ſum, cum venit in mentem, quæ ſim,
Ne nomen mihi quæſtus obſtet. Nam mores facile tutor.
LA. Si vera dicis, nihil tibi eſt a me pericli, mulier:
Nam jam ætate ea ſum, ut non ſiet peccato mihi ignoſci æquom:
Quo magis omnes res cautius, ne temere faciam, accuro:
Nam ſi facis, facturave es, bonas quod par eſt facere;
Inſcitum offerre injuriam tibi, immerenti iniquom eſt.
BA. Eſt magna ecaſtor gratia de iſtac re quam tibi habeam.
Nam, qui poſt factam injuriam ſe expurget, parum mihi profit.
Sed quid iſtuc eſt? *LA.* Meum receptas filium ad te Pamphilum. *BA.* Ah.
LA. Sine dicam. Uxorem hanc priuſquam duxit, voſtrum amorem pertuli.
Mane: nondum etiam dixi id, quod volui. Hic nunc uxorem habet.
Quære alium firmiorem tibi, dum tempus conſulendi eſt.
Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol tu eadem iſtac ætate.
BA. Quis id ait? *LA.* Socrus. *BA.* Mene? *LA.* Teipſam. Et filiam abduxit ſuam:

Pue-

Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui eſt, exſtinguere.
BA. Aliud ſi ſcirem, qui firmare meam apud vos poſſem fidem,
Sanctius quam jusjurandum, id pollicerer tibi, Laches,
Me ſegregatum habuiſſe, uxorem ut duxit, a me Pamphilum.
LA. Lepida es. Sed ſcin', quid volo potius ſodes facias? *BA.* Quid, cedo?
LA. Eas ad mulieres huc intro, atque iſtuc jusjurandum idem
Polliceare illis: exple animum iis, teque hoc crimine expedi.
BA. Faciam: quod pol, ſi eſſet alia ex hoc quæſtu, haud faceret, ſcio;
Ut de tali cauſa nuptæ mulieri ſe oſtenderet.
Sed nolo eſſe falſa fama gnatum ſuſpectum tuum,
Nec leviorem vobis, quibus eſt minime æquom, viderier
Immerito: nam meritus de me eſt, quod queam, illi ut commodem.
LA. Facilem benevolumque lingua tua jam tibi me reddidit:
Nam non ſunt ſolæ arbitratæ hæ: ego quoque etiam credidi.
Nunc cum ego te eſſe præter noſtram opinionem comperi;
Fac eadem ut ſis porro: noſtra utere amicitia, ut voles.
Aliter ſi facis—reprimam me, ne ægre quidquam ex me audias.
Verum hoc te moneo unum; qualis fim amicus, aut quid poſſiem,
Potius quam inimicus, periclum facias.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA VI.

PHIDIPPUS, LACHES, BACCHIS.

NIHIL apud me tibi
Defieri patiar, quin, quod opus ſit, benigne præbeatur.
Sed cum tu ſatura atque ebria eris, puer ut ſatur ſit, facito.
LA. Noſter ſocer, video, venit: puero nutricem adducit.
Phidippe, Bacchis dejerat perſancte. *PH.* Hæccine ea eſt? *LA.* Hæc eſt.
PH. Nec pol iſtæ metuunt Deos; neque has reſpicere Deos opinor.
BA. Ancillas dedo: quo lubet cruciatu per me exquire.
Hæc res hic agitur: me facere, Pamphilo ut redeat uxor,
Oportet: quod ſi perficio, non pœnitet me famæ,
Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugitant.
LA. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas fuiſſe falſo
Nobis in re ipſa invenimus. Porro hanc nunc experiamur.
Nam ſi compererit crimini tua ſe uxor credidiſſe,
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quod peperit uxor clam, id leve eſt. Cito ab eo hæc ira abſcedet.
Profecto in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſcidio dignum.
PH. Velim quidem hercle. *LA.* Exquire: adeſt: quod ſatis ſit, faciet ipſa.

PH. Quid mihi iſtæc narras? an quia non tute ipſe dudum audiſti,
De hac re animus meus ut ſit, Laches? illis modo explete animum.
LA. Quæſo edepol, Bacchis, quod mihi es pollicita, tute ut ſerves.
BA. Ob eam rem vis ergo introeam? *LA.* I, atque exple animum iis, ut credant.
BA. Eo: etſi ſcio pol iis fore meum conſpectum inviſum hodie:
Nam nupta meretrici hoſtis eſt, a viro ubi ſegregata eſt.
LA. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adveneris, reſciſcent.
PH. At eaſdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint:
Nam illas errore, et te ſimul ſuſpicione, exſolves.
BA. Perii, pudet Philumenæ me. Sequimini me intro ambæ.
LA. Quid eſt, quod mihi malim, quam quod huic intelligo evenire,
Ut gratiam ineat ſine ſuo diſpendio, et mihi profit?
Nam ſi eſt, ut hæc nunc Pamphilum vere ab ſe ſegregarit;
Scit ſibi nobilitatem ex eo, et rem natam, et gloriam eſſe:
Referet gratiam ei, unaque nos ſibi opera amicos jungét.

ACTUS V. SCENA I.

PARMENO, BACCHIS.

EDEPOL næ meam herus eſſe operam deputat parvi preti,
Qui ob rem nullam miſit; fruſtra ubi totum deſedi diem, My-

Myconium hoſpitem dum exſpecto in arce Callidemidem,
Itaque ineptus hodie dum illic ſedeo, ut quiſque venerat,
Accedebam: adoleſcens, dic dum, quæſo, es tu Myconius?
Non ſum. At Callidemides? Non. Hoſpitem ecquem Pamphilum
Hic habes? omnes negabant: neque eum quenquam eſſe arbitror.
Denique hercle jam pudebat: abii. Sed, quid Bacchidem
Ab noſtro affine exeuntem video? quid huic hic eſt rei?
BA. Parmeno, opportune te offers: propere curre ad Pamphilum.
PA. Quid eo? *BA.* Dic me orare, ut veniat. *PA.* Ad te? *BA.* Imo ad Philumenam.
PA. Quid rei eſt? *BA.* Tua quod nil refert, percontari deſinas.
PA. Nihil aliud dicam? *BA.* Etiam, cognoſſe annulum illum Myrrhinam
Gnatæ ſuæ fuiſſe, quem ipſus olim mihi dederat. *PA.* Scio.
Tantumne eſt? *BA.* Tantum. Aderit continuo, hoc ubi ex te audiverit.
Sed ceſſas? *PA.* Minime equidem: nam hodie mihi poteſtas haud data eſt:
Ita curſando, atque ambulando totum hunc contrivi diem.

ACTUS V. SCENA II.

BACCHIS.

QUANTAM obtuli adventu meo lætitiam Pamphilo hodie?
Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas?
Gnatum ei reſtituo, qui pene harum ipſiuſque opera periit:
Uxorem, quam nunquam eſt ratus poſthac ſe habiturum, reddo:
Qua re ſuſpectus ſuo patri, et Phidippo fuit, exſolvi.
Hic adeo his rebus annulus fuit initium inveniundis.
Nam memini, abhinc menſes decem fere ad me nocte prima,
Confugere anhelantem domum, ſine comite, vini plenum,
Cum hoc annulo. Extimui illico. Mi Pamphile, inquam, amabo,
Quid es exanimatus, obſecro? aut unde annulum iſtum nactus?
Dic mihi. Ille, alias res agere ſe ſimulare. Poſtquam video,
Neſcio quid ſuſpicarier, magis cœpi inſtare, ut dicat.
Homo ſe fatetur vi in via neſcio quam compreſſiſſe:
Dicitque ſeſe illi annulum, dum luctat, detraxiſſe:
Eum hæc cognovit Myrrhina in digito modo me habentem:
Rogat unde ſit. Narro omnia hæc: inde eſt cognitio facta,

Phil-

Philumenam esse compressam ab eo, et filium inde
hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor:
Etsi hoc meretrices aliæ nolunt; neque enim est in
rem nostram,
Ut quisquam amator nuptiis lætetur. Verum ecastor,
Nunquam animum quæsti gratia ad malas adduc-
cam partes.
Ego, dum illo licitum est, usa sum benigno, et le-
pido, et comi.
Incommode mihi nuptiis evenit, factum fateor.
At pol me feciſse arbitror, ne id merito mihi eve-
niret.
Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda
æquom est ferre.

ACTUS V. SCENA III.

PAMPHILUS, PARMENO, BACCHIS.

VIDE, mi Parmeno, etiam sodes, ut mi hæc
certa et clara attuleris:
Ne me in breve hoc conjicias tempus, gaudio hoc
falso frui.
PAR. Visum est. *PAM.* Certene? *PAR.* Certe.
PAM. Deus sum, si hoc ita est. *PAR.* Ve-
rum reperies.
PAM. Manedum, sodes. Timeo ne aliud credam,
atque aliud nunties.
PAR. Maneo. *PAM.* Sic te dixisse opinor, in-
venisse Myrrhinam,
Bacchidem annulum suum habere. *PAR.* Factum.
PAM. Eum, quem olim ei dedi:
Eaque hoc te mihi nuntiare jussit: itane est factum?
PAR. Ita, inquam.

PAM.

PAM. Quis me eſt fortunatior, venuſtatiſque adeo plenior?
Egon' te pro hoc nuntio quid donem? quid? quid? neſcio.
PAR. At ego ſcio. *PAM.* Quid? *PAR.* Nihil enim.
Nam neque in nuntio, neque in meipſo, tibi quid ſit boni, ſcio.
PAM. Egon', qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam ſine munere a me abire? ah, nimium me ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:
Me exſpectat, credo. *BA.* Salve, Pamphile.
PAM. O Bacchis, o mea Bacchis, ſervatrix mea!
BA. Bene factum, et volupe eſt. *PAM.* Factis, ut credam, facis:
Antiquamque adeo tuam venuſtatem obtines,
Ut voluptati obitus, ſermo, adventus tuus, quocunque adveneris,
Semper ſiet. *BA.* At tu, ecaſtor, morem antiquum atque ingenium obtines,
Ut unus omnium homo te vivat nunquam quiſquam blandior.
PAM. Ha, ha, hæ! tun' mihi iſtuc? *BA.* Recte amaſti, Pamphile, uxorem tuam:
Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod noſſem, videram.
Perliberalis viſa eſt. *PAM.* Dic verum. *BA.* Ita me Dii ament, Pamphile.
PAM. Dic mihi, harum rerum numquid dixti jam patri? *BA.* Nil. *PAM.* Neque opus eſt;
Adeo mutito: placet non fieri hoc itidem, ut in comœdiis,
Omnia omnes ubi reſciſcunt. Hic, quos par fuerat reſciſcere,

Sciunt;

Sciunt; quos non autem æquom eſt ſcire, neque reſciſcent, neque ſcient.

BA. Imo etiam, qui hoc occultari facilius credas, dabo:

Myrrhina ita Phidippo dixit, jurijurando meo
Se fidem habuiſſe, et propterea te ſibi purgatum.

PAM. Optume eſt:

Speroque hanc rem eſſe eventuram nobis ex ſententia.

PAR. Here, licetne ſcire ex te, hodie quid ſit quod feci boni?

Aut quid iſtuc eſt, quod vos agitis? *PAM.* Non licet. *PAR.* Tamen ſuſpicor.

Egon' hunc ab Orco mortuum? quo pacto? *PAM.* Neſcis, Parmeno,

Quantum hodie profueris mihi, et ex quanta ærumna extraxeris.

PAR. Imo vero ſcio, neque hoc imprudens feci.

PAM. Ego iſtuc ſatis ſcio. *PAR.* An

Temere quidquam Parmenonem prætereat, quod facto uſus ſit?

PAM. Sequere me intro, Parmeno. *PAR.* Sequor. Equidem plus hodie boni

Feci imprudens, quam ſciens ante hunc diem unquam. Plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

FINIS.